

Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut. Deel 4

Betje Wolff en Aagje Deken

bron

Betje Wolff en Aagje Deken, *Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut*. Deel 4. Isaac van Cleef,
Den Haag 1793

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/wolf016corn04_01/colofon.htm

© 2004 dbnl



Cornelia Wildschut; of, de gevolgen der opvoeding.

Veertigste brief.

Mejuffrouw MARIA DE GROOT, aan haaren Zoon.

MIJN WAARDE KIND!

De vreugd die uw brief mij veroorzaakt heeft, is niet wel te beschrijven: uw vader is even zeer verheugd, en hij laat u verzekeren, dat 'er geen spoor van ongenoegen bij hem overig is: nooit versilde ik in wezenlijke zaaken met deezen braaven man: uw brief draagt thans genoeg blijken van een bedaarden geest, om u ernstig, en dat wel over een onderwerp voor u van 't hoogst belang, te onderhouden.

Zoek uwe verre gaande ongesteldheid niet geheel en alleen in ligchaamlijke oorzaken, maar in uwe overheerschende verwaandheid: ik zeg des met onzen gezegenden Leermeester. 'Gij zijt gezond

geworden, zondig niet meer; op dat u niet wat ergers geschiede!’ Gij weet nu bij eigen ondervinding, dat hoogmoed, en droefgeestigheid twee voornaame bronnen zijn van het ongeloof; hoe ongelijk zij ook oppervlakkig schijnen mogen, zij hebben zeer veele overeenkomsten: de zwartgallige kniezer is over niets voldaan, de geheele Natuur is voor hem onvolmaakt; de wereld bestaat uit bedriegers en bedrogenen; is vervuld met schelmerij en ellende; zo oordeelt ook de trotsche; de eerste klaagt en mort; maar de tweede bedilt, ja hoont zijnen Schepper.

Wees des mijn kind op uwe hoede tegen uwe overhelling tot zwaarmoedigheid; zo gij haar niet tegenstaat zal zij vroeg of laat met uwe verwaandheid zamenspannen en u tot eene valsche zedigheit brengen, even gevaarlijk voor u; zij zal u doen gelooven dat gij geene de minste vermogens bezit, om u nuttig voor u zelve en anderen bezig te houden; gij zult u zelve beschouwen als geheel bestaande uit zwakheid en ondeugd, of, zo als in mijne jeugd één onzer Amsteldamsche Leeraars zig uitdrukte: ‘De mensch is niet dan slijk, doorkneed met zonde;’ dan zult gij in gevaar komen om het gezicht uwer verdoemelijkheid, te houden als u medegedeeld door Gods bijzondere genade, en hoe of zulke inbeeldingen den hoogmoed vleien, is wel na te gaan: van bijzonder begenadigd, gaat men ligt over tot bijzonder heilig! en wat zoud gij gewonnen hebben, indien gij, die voorheen vroegt: ‘Wie

is heer over mij?’ nu met het uitgestrekt gelaat eens dweepers of huichelaars, God dankte om dat gij niet waart als andere menschen, en vooral niet als die van verre staande tollenaar?

Dewijl de eenzaamheid voor u zeer nadeelig is, moet gij u te gelukkiger achten, met de gelegenheid die gij hebt om met uwen vriend op de aangenaamste wijs een reisjen te doen, door eene der fraaiste Landen van *Europa*: doe uw verstandig voordeel met zijn leerzaam bijzijn, en met de voorwerpen die gij ontmoet en uwe overdenking nuttig kunnen bezig houden: ik begrijp levendig dat gij, die altoos een vriend zult noodig hebben tot uw geluk, uwen WALTER met de grootste achting bemint en vergezelt, en dat uw smaak goed genoeg is om hem de eerste plaats in uwe verkeerung boven allen te geeven: ik beken dat gij geen gevaar loopt van veele WALTER'S te ontmoeten, en hem daarom misschien uw vriendschap met anderen doen deelen.

Ik voorzie dat gij, wedergekeerd zijnde, en het gezelschap van uwen vriend niet dagelijks kunnende genieten, niemand vindende dien gij bij hem vergelijken kunt, maar al te gereed zijn zult, om ieder uur dat gij voor u hebt, eenzaam op uw kamer doortebrenge; dan moet gij weldra weder overal diepten, en duisterheden ontdekken; uwe rust zal door wreede twijfelingen verstoord, en uw dorst naar kennis uw beul worden: zorg des dat gij niet menschenschuw wordt, maar leer de we-

reld neemen zo als gij die vindt: zo niet, dan zult gij het geluk het welk gij najaagt nooit ontmoeten, en alle uwe naspooringen zullen ijdelheid en kwellingen des geestes zijn.

Voor dit alles mijn kind kunt gij u beveiligen, door uwe bestemming als mensch, als lid eener beschaafde Maatschappij, te volgen: het bespiegelende leven kan geen zins het oogmerk zijn waarom God menschlijke wezens voor deeze wereld schiep: gij moet een arbeider in die Maatschappij zijn, daarom ontvingt gij zo wel ligchaamskrachten als zielsvermogens; gij moet u altoos in betrekking met anderen beschouwen: alles wat ons niet in staat stelt nuttig te worden, beantwoordt aan het hoofdoogmerk onzer schepping: een verstandig nuttig man, is oneindig te waardeeren boven alle de bespiegelende Wijsgeeren der geheele wereld: zo doende wordt men sterk in den loopbaan der deugd, en het weldoen wordt ons zo natuurlijk als onze ademhaaling: de oefening uws verstands moet niet stilstaan, terwijl uwe handen werken; maar de studie moet uwe hoofdbezigheid niet zijn, zij moet een bijwerk blijven: ons Land heeft geleerden genoeg: wij moeten nijvere burgers hebben: vermaardheid is niet altoos een bewijs van uitmuntendheid: de uitvinder des werktuigs om schipbreukelingen te redden is niet zo bekend als de eerste maaker der ballons - en aan wien heeft zeker het menschedom de wezenlijke verpligting?

Gij moet nu ook al eens beginnen te denken,

welk beroep gij zult aanvaarden: het is zo gerust als men iederen dag rekenschap kan geeven van den doorgebragten tijd; deeze gerustheid baart vergenoegen, en voor een vergenoegden geest is alles helder, alles lieflijk; dan beschouwt men de medemenschen niet als booswichten maar als zwakken; men veroordeelt niet; men weet dat het oordeel alleen aan God toekomt, dewijl wij te weinig weeten van de verborgene drijfveeren der menschlijke daaden, vooral als die zeer berispelijk schijnen of daadlijk ook zo zijn: die zonder orde werkt vordert niets; en de geest is verstoken van dat vermaak, 't welk een volvoerd werk hem aanbrengt.

Een mensch dat zig bestendig bezig houdt met iet nuttigs, is in geen gevaar van onééns te worden met zig zelf, of om zijnen Schepper dwaas en zondig te bedillen: de Godsdienst stemt te wél overéén met een' in orde bezigen geest, om hem niet dierbaar te zijn: hij bevindt zig altoos zo wél bij deszelfs raadgevingen, dat hij weinig aandacht leenen kan aan zijne even zotte bespotters als lasteraars. Bedroef u voor 't overige niet te veel over het verlies van zo veele maanden: gij hebt den tijd nog om uwe schade intehaalen, terwijl uwe dwaasheid zelve u wijzer gemaakt heeft: verheug u dat gij zelf de onredelijkheid uwer tijdverspillingen ziet, en dat gij getroffen zijt door de belagchelijke wartaal, die in uwe ook nog minst slechte verhandelingen doorsteekt.

Uw Vader heeft meer dan ooit zijne bezigheden: indien gij hier waart zoude ik u nopens zeker comptoir meer zeggen, thans verbiedt mij zulks de voorzichtigheid. Uw vriend FRANS, komt dikwijls bij mij, het is altoos de zelfde vrolijke braave jongen, en die u een waard' vriend blijven zal: hij groet u hartlijk - De brieven aan uw Oom en Tante heb ik bezorgd: indien zij beiden bij deeze gelegenheid schrijven, zullen onze brieven u in een paquet geworden, alles geadresseerd aan den Heere WALTER, die aan Juffrouw HOFMAN zijn adres gezonden heeft: uw Vader zou u gaarne alles doen toekomen, wat gij ter goedmakinge uwer reiskosten behoeft, maar uw goede Oom heeft zulks onnoodig gemaakt, door wisselbrieven aan den Heere WALTER voor u te zenden.

Ik weet, mijn Zoon, dat gij al het edelmoedige daarvan gevoelt en met de grootste dankbaarheid erkent - Vaarwel! herstel zo veel mogelijk uwe gezondheid, en vergeet nooit dat uwe ouders hun geluk grootendeels verwachten, uit uw goed en verstandig gedrag - Ik omhels u met moederlijke tederheid, en blijve

Uwe beste Vriendin en genegene Moeder,

M. DE GROOT.

Geboren HUISMAN.

NB. De brief van Mejuffrouw DE GROOT, aan den Heere WALTER, of ook die van den Heere DE GROOT aan den zelfden, zijn niet voorhanden.

Een- en- veertigste brief.

***De Heer* SAMUEL DE GROOT *aan den Heere* CORNELIS DE GROOT.**

WAARDE NEEF!

Nooit was ik meer gesterkt in mijn geliefd en troostrijk gevoelen, *de Herstelling aller dingen*, dan toen ik uwen brief aan mij las: die aan uwe moeder, en aan Tante KLINKERT deden insgelijks zeer veel daartoe: vermids ik nu juist een bui heb om te schrijven, zal ik dien, zo ik hoop ten uwen nutte, gebruiken.

Naauwlijks had ik uwen brief gelezen, of ik zeide: wel Gode zij dank! ook deezen Jongeling is behouden! zijn hoogmoed is verbroken, dit zie ik klaar; en hij was de muur die den Godsdienst voor u als 't ware verborg: dank zij ook dien God, die u eenen vriend schonk, welke zo bekwaam als goedwillig was om u uwe zedelijke gezondheid te helpen bevorderen: nu zal uw geloof deugd voortbrengen, en uwe bekeering blijken uit uwe goede werken; nu zal het huis van Christus u niet meer ergeren; gij zult zo wel de diepe wijsheid als de schoone eenvoudigheid zijner Wetten doorzien, en u als een gehoorzaam onderdaan toelagen om die te vervullen.

Ik sta u gaarne toe dat gij veele maanden verspild hebt in onderzoekingen, die geheel en al onnut, ja voor u hoogst nadeelig waren: gedenk daar dikwijls aan, doch alleen om uw verloren tijd door een beter gebruik uwer talenten spoedig te herwinnen.

Gij kunt dit goede oogmerk bevorderen, door uw voordeel te doen met de gesprekken van uwen braaven vriend; zij zullen u oneindig meer nuttigheid aanbrengen, dan dit geduurig en onmatig lezen van geschriften, die, mag ik het zeggen, den geest overladen met kundigheden welken in de zamenleving zeer wel te ontbeeren zijn, en in zo verre schadelijk als zij de aandacht van voor ons belangrijke onderwerpen geheel en al aftrekken.

Ik vertrouw, CORNELIS! dat gij bij uwe terugkomst ons uwe keuze nopens een beroep zult mededeelen: want het wordt hoog tijd: en indien gij in deezen ook aan onze verwachting zult voldoen, dan kunt gij gerust zijn dat Oom DE GROOT zig een genoeg maakt, u in uwe zaaken op alle wijzen behulpzaam te zijn: maar 'er moet gewerkt worden; doch hier op dring ik te minder aan, omdat gij zelf daarvan wel overtuigd schijnt.

Ik vlei mij dat gij in zeker ander point nooit mijn voorbeeld volgen zult: de beletzelen die ik had om ongehuwd te leeven, waren van eenen aart die mij bijzonder betreffen, en die bij u geen plaats hebben. Ik zal met een groot genoeg u nog eens getrouwd zien, want ik stel vast dat gij eene goe-

de keuze doen zult, en als gij een meisje vindt, dat u behaagt, met uwe verstandige moeder zult raadpleegen.

Een getrouwd man gaat veel veiliger door eene wereld vol verleidingen; ook zulke die zijn jaaren en geartheid het aantreklijkst toeschijnen. Niets bevordert de goede zeden zo zeer dan eene deugdzaame liefde voor een meisje, dat in onze oogen beminnelijk is, en door ieder die haar kent gehouden wordt voor deugdzaam en verstandig: zo een meisje vermag veel meer op een onbedorven jongeling, dan alle de aanvallen van den wellust en van veele ligtmiserijen. Een getrouwd man, die wèl denkt, houdt zig zelve voor het uitwendige veel strikter bij de schoone voorschriften der eer en betaamelijkheid: en wat slechte jongens ook praaten mogen, een vrouwenhaater is een verfoejelijk vijand der Natuur, of hij is een dom monster.

Ik heb aan uwen vriend geschreven, en 'er een paar wisselbrieven voor u bij gedaan, maak daar het gebruik van dat ik wensch en verwacht: vreest God en leef zo vrolijk als jeugd en gezondheid in uwe omstandigheden betaamen - Ik blijve uw genegen Oom

S. DE GROOT.

Twee- en- veertigste brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL aan zijne Zuster.

Raazend! woedend! ik haat de geheele wereld, mij zelven en u - meer dan ik uitdrukken kan - gelukkig voor u dat gij niet onder mijn bereik waart, toen ik ontdekte welk een helschen trek gij mij, met uwe koele wèloverdachte kwaadaartigheid, gespeeld hebt! - gij een vrouw? gij een zuster? - gij zijt een monster! - ik verzaak u, het is de laatste keer dat ik u schrijf - maar hoe zal ik mij zelven noemen? - ik kende u, en ik was dwaas genoeg om u mijn vertrouwen te schenken! een heilig man moet mij leeren u te schelden. - 'Gij zijt een zamenknooping van ongerechtigheid, eene zeer bittere gal' - gij zijt nog meer, gij zijt een gevallen Engel! - smaak nu uw snood genoegen; drink met langzaame teugen, en ondervind wat het zij voor een duivel gelukkig te weezen! uw list is geslaagd, ten vollen gelukt! - om u daar van te overtuigen zal ik, met zo veel bedaardheid als mij mogelijk is, u daaromtrent een omstandig verhaal mededeelen.

Mijne door u zo bespottte verdediging had het oogmerk, 't welk ik mij voorstelde, ten vollen bereikt: dit voorzaagt gij, maar dit vreezende naamt

gij toevlugt tot eenen list, even zo laag als boosaartig. De Heer WILDSCHUT had die aan den Heer DE GROOT gezonden om zijn oordeel daar over inteneemen; want hij is één dier zwakke geesten, die zig zelve altoos wantrouwen, en niet durven geloven dat de zon schijnt, hoewel hunne oogen hun dezelve doen zien, ten zij een Mevrouw STAMHORST, of een Heer DE GROOT, ja, wie weet niet al! hem verzekeren dat hij wèl gezien heeft. Het is de Heer DE GROOT die mij heeft uitgevonden, doch in spijt van mij zelve acht ik deezen man: hij gaf mij aan mijn logement een bezoek - zijne jaaren, zijn gelaat, zijne wijze van spreken wekten iet in mij op, dat veel gelijkt naar eerbied: ik twijfel zelfs of gij zelve deezen man niet met achting zoudt behandelen.

Na een weinig woordenwisseling, die mij genoeg zeiden, verzocht hij mij om dien na den middag aan zijn huis te komen, wijl hij daar met mij spreken wilde, over een zaak van groot belang, zo wel voor mij als voor den Heer WILDSCHUT: hij verzekerde mij, met de meerderheid der deugd, dat hij mijn vijand niet was, ja hij wenschte mijn vriend te kunnen worden.

Daar komende, vond ik den Heer WILDSCHUT, die mij stijf beleefd ontving - ik was een weinig onthutst, doch hervattede mijnen moed - 'Mijnheer' zeide de Heer DE GROOT 'ik heb u reeds gezegd dat ik de man ben die u bij den Heer WILDSCHUT heb bekend ge-

maakt, en dat niet op hooren zeggen, als een jongeling die in geenen opzichte verdiende lid te worden eener zo braave familie, vermids gij een speeler, een zedeloos man, en een spotter met den Godsdienst zijt - heb ik u bezwaard? of zegt uw eigen geweten u dat ik als een eerlijk man mijn plicht deed, toen ik een Vader in staat stelde u te kennen, zo als gij zijt, en een onbedacht meisje poogde de oogen te openen?’

IK. (*Zeer zedig en bedaard.*) Mijnheer, ik ontken niet dat ik aan dit alles min of meer mij schuldig gemaakt heb; doch ik verzeker u, dat alle die uitspoorigheden meer de gevolgen zijn eener verkeerde opvoeding, en van zulke omstandigheden als waarin ik mij gebragt vind, dan wel van mijne bedaarde verkiezing, van mijne gehechtheid aan alles wat ik mij zelven verwijt: ik wensch niets vuuriger dan deeze betuigingen op de onloochenbaarste wijs te bevestigen.

De schijnbaare oprechtheid waarmede ik dit sprak, maakte indruk: gelukkig had ik reeds gezien dat ik met een' man te doen had, die zijn halve bezitting zoude hebben willen geeven, om mij onschuldig - dat is, zeer verschoonbaar te kunnen vinden. - Hij vervolgde:

De Heer DE GROOT. Ik ben geen streng man: ik heb te lang geleefd om niet opgemerkt te hebben wat de opvoeding vermag, en hoe een jongman tegen zijne eigene beginzels aan, kan medege-

sleept worden: ik beklag altoos veel meer losbandige jonge lieden, dan dat ik hen veroordeel: ik spreek nooit het vonnis uit over iemand, ook niet over zulken die men verhard noemt: God alleen weet wie verhard is, en ik heb voor mij zelven de vertroosting noodig, die 'er ligt in mijn geloof nopens de herstelling aller dingen: ik weet zo juist niet welke gebreken 'er uit onzen wil, en welke ondeugden 'er uit ons gestel voorspruiten: ons verstand, door driften uit zijne bedaardheid gerukt, is onderworpen aan dwaalingen; zo wel in het leerstellige als in het zedelijke bedrijf; gij ziet des dat ik genegen ben om het geen gij geschreven en nu ook nog verhaald hebt, ter goeder trouw aanteneemen.

Hij zweeg, en gij kunt denken hoe verheugd ik was deezen hoek te hebben opgezeild; dit zettede mij aan om nog verder den huichelaar te speelen. Goedhartige menschen zijn tog doorgaans de *Dupes*; als ik, dacht ik, deezen man in mijn belang heb, moet de Heer WILDSCHUT, of hij daar wat tegen gromt of niet, mijn schoonvader worden: dan, ik zag dat deeze niet zo gemakkelijk te winnen was, als ik mij geveid had; zijne lafheid wordt ondersteund, door de drift om nu zijn vrouw en dochter niets toetegeeven, en niet daar door, dat hij eenige vastheid van geest bezit: de Heer DE GROOT had veel moeite om hem ergens naar te doen luisteren: ik was ondertusschen zo gedwee en zo onderworpen als ik tot

mijn oogmerk dienstig oordeelde. Na veel gemor en gemompel zeide,

De Heer WILDSCHUT. Ik wensch mijne dochter met den Heer VAN VEEN getrouwd te zien; indien de Heer VAN ARKEL meer te beklagen dan te beschuldigen is, dies te beter voor hem; ik hoop zelfs dat hij braver man zij, dan men gelooft, maar hij zal nooit mijn schoonzoon worden: ik raade hem des van mijne dochter aftezien: en, (voegde hij 'er schamper bij,) een man als de Heer VAN ARKEL, kan altoos hoopen op eene beter partij dan mijne dochter ooit worden kan: een Heer die zo algemeen bemind en onderscheiden wordt, moet daar van ten vollen verzekerd zijn.

IK. (*Zeer ernstig*) Indien gij gelooft, Mijnheer dat ik in staat ben uwen raad te volgen, moet ik besluiten dat gij de liefde in 't geheel niet kent: ik bemin uwe dochter, en gij hebt in de wijze waarop ik mij laat behandelen, daar een allersterkst bewijs van: de Vader van Juffrouw WILDSCHUT, mag mij, *veilig*, alles zeggen wat hem goed dunkt.

HIJ. (*Vinnig.*) *Veilig* Mijnheer! ik denk immers niet dat gij aan den vader van Juffrouw WILDSCHUT eene uitdaaging zenden zult? zo al, dan zou het vreemd zijn in mijne jaaren, die niet met de zelfde verachting te behandelen als een jong Heer die gij misschien hebt gepoogd daar door te verbluffen: ik ben Vader, Mijnheer, (zijne stem verheffende,) de wetten zullen mij wel beveiligen

voor alles wat gij zoudt onderneemen: en indien het dwaaze meisje mij langer wederstaat, mag zij toezien.

IK. Onderneemen Mijnheer? ik zal niets onderneemen waaromtrent de wetten uitspraak doen moeten: doch het is mij onmogelijk van uwe dochter aftezien. Schrijf mij buiten dit alles voor; beschik over mij, maar ik zweer u dat ik, indien ik ook maar voorwendde van haar af te zien, u zoude bedriegen; ik bemin haar; en ik weet dat zij voor mij niet onverschillig is. Zij doet den Heer VAN VEEN recht; doch zij zal hem nooit dan gedwongen trouwen. Wat de uitdaaging betreft, het is hier de plaats niet om mij daar over uittelaaten: dit is zeker, dat een man, overmeesterd door liefde en jalousie, niet zo bedaard zijn kan, als de koele berekenaar van de voordeelen, die eene partij hem kan aanbrenge.

De Heer DE GROOT. Wel, Mijnheer WILDSCHUT, indien uw voorneemen vast bepaald is dan zal 'er voor mij niets te doen zijn; evenwel zoude ik u gaarne eens willen vraagen, of gij, zo al de magt, ook het recht hebt, om uwe dochter te dwingen een' man te neemen, dien zij niet verkiest? en indien de Heer VAN VEEN zo voorzichtig is, als hem nagaat, twijfel ik zeer of hij ooit de hand zal willen aanvaarden als hij weet dat het hart tegen hem ingenomen is: hebt gij de natuurlijke gevolgen wel overwogen van een gedwongen huwelijk? zo al, zoudt gij uw eenig kind

dan door haar te dwingen in gevaar willen brengen, om ongelukkig en misschien misdaadig te worden?

De Heer WILDSCHUT. Ik zal zeker mijn kind niet ongelukkig maaken, indien ik haar in de magt geef van een braaf man.

De Heer DE GROOT. Dit is wat onbepaald gezegd, Mijnheer WILDSCHUT; doch dat daar gelaten: ik vraag u ernstig af; kunt gij op billijke voorwaarden niet in overweeging neemen, deezen jongen Heer hoop te geeven, op uwe gunstiger gedachten? Hij bekent zijne fouten; hij heeft nog zo al iet ter verdediging, of ter zijner ontschuldiging ingebracht - laat hij beproefd worden; indien hij een man van slechte beginzels en bedorven zeden is, dan zal ik zeker de eerste zijn om hem te beletten uwe dochter te krijgen; maar hij is een man van verstand; hij is geen onkundig man; met zo iemand, die niet ouder is, is nog wel iet te beginnen; zo iemand ziet duidelijk dóór hoe zijn waar belang eischt dat hij alles wat tegen de goede zeden strijdt moet vlieden, en dat bij slot van rekening braave menschen, en die alleen, waarlijk gelukkig zijn kunnen, wat de ligtzinnigheid, en de alles in de war jaagende driften daar ook tegen mogen inbrengen: de Heer VANARKEL heeft zulk een gelukkig voorkomen, dat hij mij dwingt gunstig over hem te denken. Indien hij zig voortaan verbetert, en indien gij besluit om hem in uwe zaaken te neemen, ik vertrouw dat

wij eens een goed schrander koopman te meerder hebben zullen. Gij hebt, Mijnheer WILDSCHUT, schatten genoeg om uw dochter met een' man zonder geld, indien hij haar verdient, gelukkig te maaken.

Hij zweeg, de Heer WILDSCHUT, zat in gedachten - ik nam dien bedaarden luim waar: ik smeekte dat hij mij niet verwierp, en dus onherstelbaar ongelukkig maakte; ik beloofde alles; ik verzekerde hem dat de liefde voor zijne dochter mij niets onmogelijk zoude maaken, indien ik maar hoop had op haar bezit: ik stond vervolgens op, (want ik was op mijn eene knie gevallen,) omhelsde den Heer DE GROOT, bad om zijne voorspraak, en beloofde dat deeze goedheid op de beste wijs zoude beantwoord worden.

De edelaartigheid deezes waardigen mans deed mij eenige munuten aanéén wenschen dat ik geen duivel ware - dat ik KEETJE konde beminnen, en hem dus op de volkomendste wijze voor alle zijne goedheden beloonen: het stootte mij geweldig zulk een' man te bedriegen en te leur te stellen: want de Heer WILDSCHUT komt bij mij zo weinig in aanmerking als de conscientie bij u: doch mijn gelei- satan of Engel der duisternis werd mij te sterk: hij was slim genoeg om mij juist toen, de Beminde van mijn hart, (zo noemde ik haar,) in alle haare grillen, zotheden en met haar ondraagelijk humeur zo sterk aftebeelden, dat ook deeze vlugtige wenschen verdweenen om zeker nooit weêrtekomen.

De laffe WILDSCHUT had gaarne alles afgeslagen, doch wij waren hem te sterk: eindelijk kwam het zo verre dat hij mij deed beloven zijne dochter noch te schrijven noch te spreken, vóór hij over alles eens nader gedacht had - ik bewilligde ook hier in, om den Heer DE GROOT, (die ik zo brood nodig heb,) dies te meer voor mij inteneemen: hier op scheidden wij; WILDSCHUT min afkeerig, en ik geheel en al onderdanig. t'Huis gekomen zijnde gaf ik mijne gedachten een weinig den toom: ik zag duidelijk, dat, alles ten beste keerende, ik op de lange baan zoude gebragt worden; dit vleidde mij even weinig als het akelig vooruitzicht dat ik mij als een comptoirjongen zoude moeten verbinden, en den geheelen dag niets doen dan drooge eenzelvige negotiebrieven te copieeren; en vooral, dat ik mij een slaaf zoude maaken van een winzuchtig koopman, en een zeer naauwkeurig boekhouder; ja misschien nog in 't eind zoude beroofd worden van den buit waarop ik vlam: dan vleide ik mij weêr, dat de wijze familie zo veele zwarigheden zal inbrengen tegen deeze mijne beproeving, dat de Heer WILDSCHUT daar van afzien zal; en dat KEETJE weldra langs een veel korter gemaklijker en veel natuurlijker weg de mijne zijn zal: toen de Heer DE GROOT mij uitliet zeide hij dit nog; en dat met eene deelneming die mij trof - 'Wees wijs Mijnheer, en gij zult gelukkig zijn; geloof mij; dit is het eenigste mid-

del; ik spreek bij ondervinding: volg mijn raad.' Nooit had ik het zo erg met mij zelve: deeze goede indrukken bleeven niet lang haare kracht bij mij behouden; met dit alles redeneerde ik dus: 'Zie daar dien eerlijken man, die mij zo genegen is, dien man kan ik beloonen door mij zelve gelukkig te maaken; ik heb het in mijne magt mij te verbinden met eene goede familie, en eens in 't bezit te komen van zeer groote schatten; ik bemin de mooje zottin niet, dat is onmogelijk; maar hoe veele huwelijken worden 'er zonder de minste liefde gesloten, en misschien met veel minder drift dan ik voor haar heb! zij is een beuzelaarster, zij is een geheel bedorven kind; maar ik zal ten minsten eene rijke en mooje vrouw hebben: haare vrolijkheid is wel gek en ongemanierd; maar indien zij gek en ongemanierd stuurs of droefgeestig ware, dit zou nog erger zijn - voor 't overige, wat gaat mij dit aan? ik zal, als zij mijn vrouw is, zo weinig met haar te beschikken hebben, als zij met mij: ja, maar, zij bemint mij even weinig als ik haar! - goed! als zij mijn oogmerk maar helpt bevorderen; ik heb niets in de wereld minder noodig dan de liefde van mijn vrouw.'

Deeze suffende werkeloosheid is echter veel te onnatuurlijk voor mij om daar lang in te blijven hangen. Ik zag klaar, dat ik, of van levens en denkwijze moest veranderen, of van dit mijn oogmerk afzien: of ik moet het waagen de goede ver-

wachting van den Heere DE GROOT in verfoejing voor mij te veranderen - hier, in spijt van mij zelve, stond ik echter wat voor - maar hield het nog aan mij, een tamelijk braaf man te worden? welk een prikkel heb ik toch daar toe? Geen altoos! want ik begeer geen ander geluk dan het geen ik nu najaag: kort gezegd, ik had geen lust en dus ook geene zedelijke kracht om mij te hervormen - met groote schreden door mijne kamer wandelende, zeide ik. 'Indien de blinde oorzaak van alles, (en dat moet zij,) onverschillig is voor de bedrijven der stervelingen, dan zeker bestaat de waare wijsheid in het volste genot te neemen van alles wat ons in dit leven het meest vleit: dewijl nu een deugdzaam leven, zo als men dat noemt, mij niet behaagt, zo zie ik dra welk eene partij ik houden moet; ik moet alleen om dat genot duurzaam te maaken, voor mijne eigen veiligheid zorgen:' vóór ik nog verder redeneerde, bragt men mij eenen brief - ik brak dien open en zag aan de ondertekening dat hij van mijnen schoonbroeder kwam; ik las 'er genoeg uit om te zien, dat hij zijne staatkundige wijsheid uitstalde, maar ook dat dien brief niet aan mij geadresseerd was.

Verheugd met de gelegenheid die ik had om aan het huis van den Heere WILDSCHUT te gaan, en hem mijn excus te maaken, noopens het openen eens briefs, aan hem toegeschikt, doch aan mij geadresseerd, vloog ik daar heen - hij kwam ter-

stond in de zijkamer; doch zo verbolgen, en rood, zo onthutst, dat, indien ik mij niet had verbeeld dat hij in zijn eigen huis eenige onaangenaamheden gehad hadde, ik uw schelmerij zoude vermoed hebben - ik zeide hem wat 'er gebeurd was, en verzekerde hem den brief niet geheel doorlezen te hebben, als ook dat ik zelf hem dien wilde overgeeven - ik gaf hem den brief ook. 'Mijnheer,' zeide hij, 'de zelfde misslag heeft hier plaats gehad; ik heb in dien brief,' dien hij mij ook, (onvoorzichtig genoeg! overgaf,) 'Ontdekkingen gedaan die mij in mijn gevoelen van u versterkt hebben; en dewijl de Heer DE GROOT hier juist aan huis was, heb ik hem doen zien, hoe onwaardig gij de goede diensten deezes braaven mans zijt.' Hij trok aan de schel, en riep: 'JAN! laat deezen Heer uit!' zonder mij aantezien.

Indien ik van den donder ware getroffen geworden, ik zoude, eenige minuten lang niet onbeweegelijker gebleven zijn - hoe ik uit het huis kwam betuig ik niet te weeten; ik was op de straat en wist niet waar ik was - nu stond ik stil, dan vloog ik ieder voorbij, sloeg mij voor mijn' kop, knarste op mijne tanden, zag niemand dan schemerachtig, behalven u, maar - om u te vervloeken.

Werktuigelijk was ik den weg naar mijn logement ingeslagen, en op mijn kamer komende, sloot ik de deur op het nachtslot, dronk een groot glas

liqueur, verhitte mijn bloed, tot kookens toe; was woedend, wilde mij zelven voor den kop schieten, doch de drift om mij op u te wreken bedaarde mij een weinig - het denkbeeld alleen dat de Heer DE GROOT mij voor een deugeniet moet houden, om van andere mislukte oogmerken niet te spreken, maakte mij duizelig; want hoe bedorven ik ook moge zijn, ik haat de deugd als deugd zo weinig, als een eenig ligtmis, mij bekend: vervolgens zonk ik neêr in die werkeloosheid waarin men niets onderscheiden denkt of gevoelt: doch nu heb ik de pen opgenomen, om u den uitslag uwer verraderij medetedeelen: al zoude het mij mijn leven kosten, nu wil ik haar hebben, in spijt van haare geheele familie, in spijt van u; ik zal alle uwe listen verijdelen, en u toonen dat ik de hulp veracht van een zo bedorven vrouw als gij zijt - waarom moet ik mij ondertekenen,

Uw Broeder?

H. VAN ARKEL.

Drie- en- veertigste brief.**ANTWOORD OP DEN VOORGAANDEN.**

Indien uwe raazende koorts is afgelopen, lees dan het antwoord op eenen brief, die geen antwoord van mij verdient, doch die ik, uit zusterlijke genegenheid, en ten bewijze van mijne goede opvoeding, zal beantwoorden.

Voor de eerste maal heb ik met den Burgemeester gekeven, dat het daverde; en, zo als dat natuurlijk zijn moest, het veld behouden: 'Zie mij,' zeide ik, hem bij den langen mageren schraalen arm houdende, 'zulk eene ezelachtige domheid eens aan! zulk een druilloorende verstrooidheid van gedachte, die men naauwlijks aan een groot Filosoof zoude vergeven! en is dit de man van staat? is dit de voedsterheer der kerk?' - hij keek zo benaauwd, en was zo schroomvallig nieuwsgierig, om toch de oorzaak, die hij niet rechtuit vraagen durfde, te weten, dat ik mij bijna van lagchen niet konde onthouden, zo een zamenstel van staatkunde, bemoeizucht en vrees, was 'er nog nooit verschenen: ik dreigde van hem te scheiden! - veel erger, hem van 't kussen te doen jaagen, vermids zo een armhartig hoofd de belangen onzer stad niet waren toetebetrouwen; doch wij hebben vreden gemaakt, op deeze voor-

waarde: hij moet u, in plaats van een amt, een vast verblijf in het *Delfsche* of *Beverwijksche gekkenhuis* bezorgen: zie daar, nu hebt gij u niet meer voor huisvesting te bekommeren, en ik zal u alle maanden, uit mijn eigen beurs, drie mooie stuivers zenden, om uw kunst als valschen speelder te blijven oefenen - gekken waren altoos uwe dupes, zo dat, de partij blijft voor u omtrent de zelfde: dat heet ik eerst kwaad met goed te vergelden, en dat wel zonder dat ik op de minste belooning hoop - hoe weinig vroomen menschen brengen het zover! - HEIN ! gij zijt immers, hoe ook uw krank hoofd van zijn stel zij, niet vergeten, dat 'er voor mij niets onverschilliger is dan hoe gij over mij denkt? maar met dit alles is het waar, dat ik uw dierbaar kwakzalvers geheim niet verraden heb; ook niet om mij eens ten uwen koste te diverteeren, en WILDSCHUT een trek te speelen: ik zag daar voor mij niets prettigs in, ook geen het minste voordeel: het is alles te wijten aan mijn ernstigen huilebalkenden domoor - gelooft gij dit niet? geduld! ik weet dat het geloof eene gaaf is, en dat gij even weinig als ik op deze gaaf te roemen hebt.

Ik ontken geenzins, dat, nu het geval zo is, ik mij recht geamuseerd heb met uwe dollemans stuipen - nu voorzie ik nog dat gij van een spotter en lichtmis, een fijnen broeder zult worden: dit is meermaals het lot geweest van zulke dubbende schobbejakken, die eeuwig en altoos stompvoeten

op twee gedachten: tegen gij dit masqueraden pakje noodig hebt, zal ik u een vol stelletjen bezorgen - slapperloot HEIN! dan zult gij wel andere conqueten maken, dan nu, en *schepzelen schepzelen* schreeuwen, dat u hooren en zien vergaat: zo doende kunt gij ook, om niet te ver uit uw kring te raaken, nog een geestlijke valsche speeler worden.

Ik heb geen de minste nieuwsgierigheid naar uw nieuw ontwerp om de Schoone te krijgen; kunt gij het echter zonder mij niet redderen? uit medelijden, en 'om Mevrouw STAMHORST haare kleinachting te betaalen,' zal ik het zo loflijk begonnen werk onder mij niet laten liggen - gij zijt wel een arme kwant, maar in onze beste wereld moeten 'er zulke broddelaars ook al zijn - in dat geval kunt gij u vervoegen bij uwe

Leermeesteresse en Zuster,

C. LENTING, *Geboren*

VAN ARKEL.

Vier- en- veertigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT, aan den Heer en Mevrouw STAMHORST.

N.B. De Heer WILDSCHUT begint zijnen brief met het voorgevallene tusschen hem, den Heer DE GROOT en VAN ARKEL; meldt het gesprek kort te vooren gehouden, dat den lezer vinden kan in den laatsten brief van Juffrouw HOFMAN aan haare vriendin SADELAAR: hij voegt 'er bij, dat KEETJE hem op eene zeer onwaardige wijs geantwoord had: kortom, hij doet van alles verslag wat 'er sedert zijn laatsten brief is voorgevallen, en ook reeds uit den brief van VAN ARKEL bekend is - daarna geeft hij kennis van het verkeerd adresseeren der twee brieven, trekt den voornaamsten inhoud uit VAN ARKEL'S brief aan zijne zuster, die de bijlage was van den brief hem door den Heer LENTING gezonden; het bezoek van den Heer VAN ARKEL enz. - doch om alle noodelooze herhaalen te mijden, neemen wij alleen dit gedeelte deezes briefs over, behelzende het gesprek van den Heere WILDSCHUT, met zijne vrouw en dochter, over den verkeerd geadresseerden brief:]

Dien geheelen dag was ik volstrekt tot alles even onbekwaam: des avonds aan het dissert, verhaal-

de ik beiden wat mij ontmoet was; als ook dat de Heer DE GROOT, na den brief van VAN ARKEL aan zijne zuster gelezen te hebben, bekende, dat hij voortaan zig niet ten zijnen voordeele zoude kunnen of mogen verklaren; ja dat het hem leed deed mij dus verre overreed te hebben om zo een slecht mensch te begunstigen. KEETJE gaf te kennen, dat zij 'er aan twijfelde: mijne vrouw was redelijker; zij brak mijn verhaal geduurig af, door uitroepingen; nu was 't eens: 'Wel hemelsche tijd! kan iemand evenwel zo valsch zijn! neen, dat had ik nooit van zo een vriendlijken jongen gedacht, en van zo eene verstandige Mevrouw!' dan weêr - 'Is dit nu al mijn dank die ik heb? ik heb mij wèl uitgesloofd, en heb ik haar daarom zo wèl ontvangen, en alle gerak en gemak gegeven? nu, ik dank God dat ik zo veel verstand niet heb; zijn wij dan, zo als VAN ARKEL schrijft, twee zottinnen, en is mijn KEETJE een bedorven kind, wij zijn ten minsten niet valsch: zie, WILDSCHUT! ik zou haar een' moord betrouwd hebben, enz.'

Alle deeze uitroepingen zouden mij veel meer verveeld hebben, indien ik daaruit niet bespeurd hadde, dat deeze laage verraderij indrukken op haar maakte: KEETJE, zeide ik, ik denk dat ik u thans niet meer behoef te verbieden geen den minsten ommegang met zulk een slechten jongen te houden; uw eigen verstand zal u, hoop ik, dien dienst doen: zij toonde mij duidelijk, dat zij even blind

of liever even halstarrig was als voormaals: ik beken dat ik toen al mijn geduld verloor, en haar alleen dit nog zeide: indien gij volstrekt uw' zin wilt doen, zullen de gevolgen voor u zeer droevig zijn - Zie daar nu, wat zal ik aanvangen? raad mij, want ik ben raadeloos.

Ik had mijne vrouw van ter zijde gezegd, dat mijne zaaken niet in orde waren; maar nu heb ik des anderen daags dit in KEETJES bijzijn herhaald: wat of dit uit zal werken weet ik niet; de laatste slag, mij uit *Hamburg* toegebracht, heeft mij in de grootste moejelijkheid gestort; en mijn Boekhouder is zo onhandelbaar dat ik niet weet of ik hem behoor te houden - antwoord mij zo spoedig als mogelijk is, en geloof dat ik met de hoogste achting ben:

WAARDE BROËR EN ZUSTER!

Uw Dienaar en Broeder,

P. WILDSCHUT.

Vijf- en- veertigste brief.

**Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT, aan Mevrouw
MARGARETHA RICHTERS.**

MEVROUW, ZEER GETROUWE EN GOEDE VRIENDIN!

Je zult wel zeggen: nu, Mevrouw WILDSCHUT schrijft mij ook nooit dan als zij wat te klaagen en te kliemen heeft: daar is wat aan GRIETJE! maar mijn vader zaliger plagt te zeggen, géén tijding goede tijding; en ook, zo ik niet eerst aan u geschreven had, ik geloof dat uwe druktens van de verkooping u wel zouden belet hebben mij taal of teken van u te zenden; en ik zou nooit geweten hebben of het u wèl of kwalijk in de wereld ging; en hoe of uw man, die ik niet van aanzien ken, veel minder van humeur, het al stelt: maar hoe zoude het u tegen gaan, gij die geen kind noch kraai hebt, om voor te zorgen, en om te sloven en te werken, zo als wij, om onze dochter eens wel uittetrouwen: ja vriendin! mijn moeder die niet veel van zeggen was, zo als u nog wel heugt, denk ik, zei altijd; ‘De meeste wisjewasjes komen met de kinderen;’ daar en boven ben jij vrouw en voogd in je huis; al wat je oogen zien kan je koopen, en al wat je niet meer aanstaat weg doen: je moest mijn dolkop eens tot uw man

hebben! ik geloof dat hij al uw boêltjen kort en klein trapte, en weldra een huis zou hebben dat bewoonbaar was; want sedert dat hij zo bedroefd driftig is, ziet hij zo naauw niet; en al liep u alles tegen, ik zou u geen goeden raad weeten te geeven; ik zou u beklagen, doch dit zou het alles zijn, wat ik voor je doen kon; zo dat, je doet wèl, dat je jou verdriet maar voor je zelve opkropt; doch gij zijt zulk eene verstandige vrouw, en hebt mij altoos zo wèl geraden, dat ik nogmaals bij u kom, om u raad te vraagen; ik hoop maar dat gij t'huis zult zijn, en tijd hebben om te schrijven - je moet dan weeten, kind, dat dat gemaal van VAN ARKEL met onze KEETJE, en dat gevrij van dien rijken Benist, mijn man zijn hoofd geheel op hol gemaakt heeft: ik zeg dikwijls: 'Wel WILDSCHUT! ben jij die Jan Goedbloed, die nooit met ons huishouwen u bemoeide! je word een rechten knorrepot, en je plagt zulk een goed man te zijn, als 'er een over twee beenen gaan kan' - had ik geld van doen, ik zei maar aan onzen kashouder, zó veel moet ik hebben, en onze FRANS bragt het mij terstond, zonder dat onze Mijnheer ooit iet vroeg, of wat ik 'er meê doen zou: nu, hij wist wel dat ik eene huishoudende vrouw ben, en dat KEETJE of ik geen duit onnoodig uitgeef, en dat als men alledag open hof houdt, en zeven boojen heeft, men geld moet hebben, om allen te spijzigen; en ook, ik heb nog nooit geweten hoe

groot de rekening aan den wijnkoper was; dat was WILDSCHUT'S zaak, en het was altoos: 'SIJNTJE! ik moet van al de vreemdelingen leven, en ik doe hen hunne maaltijden duur genoeg betalen' - maar de bordjens zijn wel verhangen, dat beloof ik je! en mijn man is de grootste Jan-Hen geworden, die ooit van zijn renten leefde; ik zeg dat niet op uw' man, want ik denk dat gij, en zo hoort het, hem dat wel zoud beletten - Hij vit op alles, ja ik kan onze KEETJE niet eens een nieuw snofjen aan haar lijf koopen, of hij greinst als de drommel tegen den dageraad: zo dat, lieve vriendin! ik ben zeer te beklagen: om dat ik aan dat geknor en gemor niet wennen kan, heb ik, om hem maar weêr in zijn ouwe humeur te brengen, VAN ARKEL geschreven, dat hij maar van onze dochter moest afzien, en hier niet meer aan huis komen: ik dacht nog al, mijn man is mij de naaste, en als ik daar door vrede en rust kan krijgen, dan zal ik daarover met hem geene woorden den hals breeken: en ook nu ben ik zo boos als een spin op den jongen: denk eens aan, mijn lieve mensch! daar heeft hij aan zijn zuster, weetje? die groote Mevrouw, die hier gelogeed heeft, en die mij zo wèl voorkwam, geschreven, dat KEETJE en ik twee zottinnen zijn, en zo al meer in dien trant: nu is dien brief door het bestuur van onzen lieven Heer juist in WILDSCHUT'S handen geraakt; ik heb dien brief wel zelve niet gezien, maar hij was nooit

van liegen, en ik geloof voor mij, dat 'er wat aan is; hoe zou hij zo een leugen kunnen verzinnen? nu denk ik, dat ik geen twee- en veertig jaar geworden ben, om mij van zo een aap van een jongen voor de maf te laten houden; of dat KEETJE verdient voor een jool, een bedorven kindjen uitgemaakt te worden: nu dacht ik, en ik meen dat gij ook zo zult denken, dat ik, daar ik zo veel aan WILDSCHUT toegaf op zulk een teêr punt, hij mij ook zou toegeeven, doch dat niet! onze KEETJE moet en zal VAN VEEN hebben, zegt hij, of zij mag zien wat hij doen zal: maar ik zeg, zij zal niet gedwongen worden; zij kan vrijers genoeg krijgen, al neemt zij geen van beiden: zie, het is mijn kind, maar dat moet ik zeggen, dat zij mooi en welgemanierd is, en met *onze eerste lui* verkeert, en danst als een zwevende Engel, en zij heeft alles geleerd wat een Burgemeesters vrouw haare dochter zou kunnen laten leeren: nu, al heeft mij dat handen met geld gekost, dat zegt niet, zij is 'er ook door onderwezen.

Maar nu geef ik je eens te raaden, waarom hij nu onze KEETJE met VAN VEEN wil laten trouwen! Ja dat kan je niet raaden: wel hoor dan: hij heeft mij al zo eens te kennen gegeven, dat hij zwaare slagen in zijn negotie had, en dat 'er, ik meen te *Hamburg*, of daar omtrent, een groot Comptoir zou gesprongen zijn, waarbij hij ijsselijk veel verliest, ja dat wij bijkans geruineerd zouden zijn: ik zeg altijd, wat heeft hij met die duit-

sche Comptoiren te doen? is ons Land niet groot genoeg om te handelen? 't verwondert mij, dat hij nooit op *Oostinje* gedaan heeft, of op *Rusland*, want daar ziet hij zo naauw niet op, als 'er maar geld te winnen is, al waren het ook *Jooden* of *Turken*; zulke kapoenen heb ik ook al aan mijn tafel gehad, en somwijl zagen zij 'er uit om kinders meê naar bed te jaagen: en je weet hoe de *Jooden* zijn, bedriegers, van wie ik niet eene onnozele citroen durf koopen, om dat ik hun van haver tot garst ken: zo gaat het, die het laatste dropjen uit de kan wil hebben krijgt het lid op den neus: nu, dat daar gelaten: gelijk de vrouwen overal de schuld van krijgen, zo zettede hij een grooten mond tegen mij op, en heeft een gedruis gemaakt, dat ik mij voor de boojen dood schaamde; zo als, dat ik te breed geleefd, te veel verteed en KEETJE te grootsch had opgevoed, en te veel gelds had laten verspillen, en veel vieren en vijven. Wacht, dacht ik, Sinjeur! ik zal je eens oud beet neemen: want hij verweet mij ook, dat zij te veel aan allerlei meesters gekost had - 'En wie,' vroeg ik, 'heeft volstrekt begeerd dat zij eene Gouvernante had, die alle jaar honderd ducaten trok, en dat zij een dansser uit de comedie tot dansmeester had? en wie of onze Gouvernante, die meest al ziekelijk was, zo had laten begraven, als ik zelve eens onder de aarde hoopte te rusten? en wie of zelf naar *Leiden* met haar gegaan was, om een Professor

te spreken?’ en hij dorst nog wel zeggen, dat dit het eenige geld was, daar hij nut voor gehad hadt, en dat het hem ook nooit berouwde: en nu zou dat onverstandig vat (dat ik mijn man nog zo noem,) onverstandig vat, wel willen hebben dat onze KEETJE zig zelve kleepte en kapte, en leefde als een stil burger meisje: zij zou 'er beroerd uitzien, indien dit gebeurde! neen, dan deed ik nog liever haar dien dienst, eer dat zij als een winkeliers dochter naaide en verstelde voor het huishouden: ik zeg mijn lieve vriendin, 'er is met zo een' man geen redeneeren; want waarvoor hebben wij zo veel boojen-geld aan den Staat betaald, indien onze KEETJE zig daar mede had moeten bemoejen? 't hielp niets, en met een dollen kop heeft hij immers daar onze knecht en meiden hunlui dienst opgezegd, behalven de keuken- en werk-meid: Tuttematut! hij zal mij wel rasch order geeven, om anderen te huuren, en zo niet, dan zal ik alles buitens huis laten naajen en strijken en stijven. en een paar schoonmaaksters te meer neemen: dat zal winnen voor Mijnheer WILDSCHUT! zal het niet?

Onze Boekhouder is ook op een sprong van het Comptoir geraakt, daar WILDSCHUT zo veel van hield, als of het zijn broeder geweest waar, en die nu twintig jaar hier doen en laten was; die man, hoor ik nu eerst, heeft voor een *burgerman* een heele mooie stuiver in ons Comptoir, en die zou dan zo stil afdruijen, indien de zaaken fout

waren? o ik ken JAN DE GROOT voor een man daar een kop op staat, en wel wat grammottig, maar voor de vuist, en daar heeft hij gelijk in; hij heeft ook een vrouw en een' zoon: zo dat, mijn lieve mensch! ik sloeg aan al die poha geen geloof, schoon ik 'er toen danig van ontstelde.

Ik ging dan zelfs bij Juffrouw DE GROOT, een stil zoet vrouwtjen, die bij ons ééns of twee maal 's jaars at, en die mij altoos zeer aangenaam was; schoon wij haar wel honderdmaal verzochten; doch zij is liever, schijnt het, in haar eigen huis, en zij is een groote vriendin van zuster STAMHORST, en zij kan zo niet tegen veel gewoel, en zij heeft ook al haar kruisozijn! want haar zoon heeft zo veel gelezen, en in de boeken gestudeerd, dat hij in zijn harssens geraakt is, en nu met een groote speciale van Juffrouw HOFMAN, een reisjen doet: nu altijd, die brave vrouw zeide mij: 'Dat het maar al te waar was, en dat haar man, na hooge woorden met den mijnen gehad te hebben, besloten had, veel liever de zaaken door een' vreemd te laten redden, om dat hij zelf, te veel daar bij geintresseerd zijnde, misschien door slechte menschen van oneerlijkheid zoude kunnen verdacht worden, zo als dat hij meer voor zig, dan voor andere crediteuren gezorgd had.'

Zo dat, kind! WILDSCHUT moet schulden hebben, daar ik niet van weet, dat is zijn zaak: ik zei, wel mijn lieve Juffrouw! jij bent gelukkig, dat je man zig door u wil laten leiden en raaden;

de mijne is veel te wijs, en te dingstig, en te driftig om een goejen raad van zijn vrouw aanteneemen; schoon hij altoos dood goed was, en mij ook nooit plagt te beknibbelen.

Je weet, GRIETJE, men moet zijn mans fatsoen nog al zo wat ophouden; want die zijn' neus afsnijdt schendt zijn gezicht: en wij waren zo veel jaar de beste vrienden, want ieder deed zijn' zin; en dat behoort ook zo, want een mensch zijn zin is een mensch zijn leven, en zo doende komt men veel huiskrakeel en wisjewasjes voor; zij vertroostte mij nog al, hoe wel zij zelf treurig was, uit het boek van Job, en ik ging heel opgemonterd heen. KEETJE is mijn hoop en mijn troost, ik kan haar een moord betrouwen: ik zei dan: kind het zal wel zo zijn, en ik verhaalde haar wat Juffrouw DE GROOT mij gezegd had, en, zei ik zo, dan moeten wij zien, dat wij wat zijl minderen, en je zult dan je witte zije kousjens zelf moeten breiën, en eens een uurtje vroeger opstaan, en wij zullen dan een reisjen te minder naar de Comedie, en eens te meermaal in de Kerk gaan; dat wint uit; zie, iedere comedie partij kost mij voor ons beiden altoos een ducaat, en voor twee zesthalfjens zijn wij in de kerk, en dan hoort men nog eens wat goeds.

Maar dat slim ding wist mij te beduiden dat alles een fabel was, en dat haar Vader met den Heer de GROOT dit zo had bestoken, om te zien of VAN ARKEL wel stand zou houden, zo

als, zei zij, wij nog voorleden week in de Fransche Comedie zagen, in de *Femmes savantes*.' (Ja ja zij heeft een staalen geheugen, en wist nog al wat zij gehoord had.) En om haar uit verlegenheid te doen luisteren, naar den voorslag van den Heer VAN VEEN, die zeker, als in die Comedie, standvastig blijven zal, en wel wist dat hij zonder gevaar de edelmoedige kon spelen, en dat hij zeker met zijn beniste streeken, daar ook het zijne toe gedaan had: maar kind, zei ik zo, Juffrouw DE GROOT is eene waarsprekende vrouw, 'Dat is waar, moeder, maar Juffrouw DE GROOT is ook om den tuin geleid, en weet niet beter of het is zo' - 'Nu kind,' zei ik, 'je bent schranderer dan je moeder, en die u foppen wil moet vroeg opstaan:' ja, ik zei altoos, die onze KEETJE voor mal houd, is zelf niet wijs, en onze Gouvernante plagt altoos tegen zuster STAMHORST te zeggen, dat 'er van KEETJE wel wat te maaken zoude zijn; zij was niet van vleien, maar zo zij langer geleefd hadde, zou mijn kind zig verkniesd hebben: zij moest altoos iet leeren, of iet doen, en wat heeft zij van al die geleerdheid nu onthouden? dat ook zeer onnodig is naar mijn verstand: maar sedert die Mevrouw de Burgemeestersche hier gelogeed heeft, is zij wat wijzer geworden: zij weet ieder taal en antwoord te geeven als een David, durft haar' Vader wel zeggen daar 't op staat, en praat mij dikwijls zelf voorbij: ik zei des, om haar

moetje weet en eens te polsen: 'Wel nu KEETJE! wel nu meisje! het was dan eens waar, zou jij dan toch niet besluiten kunnen om VAN VEEN maar te neemen? dan bleefje in je eigen staat, en hielt je koets zo wel als nu.' Had je dat ding eens zien opstuiven! - 'Ik dien houten VAN VEEN neemen? ik! neen Mama, dat niet; ik heb geen zin in hem, al was hij zo rijk als de Prins; en ook, Vader wil mij dwingen, en ik zal mij nooit laten dwingen; en ik geloof dat hij mijn Vader stijft in zijn kwaadheid, en dat Juffrouw HOFMAN 'er ook onder roeit: en ik zou hem van duit tot stuiver moeten rekening doen, zo als zijn huishoudster, en hem altoos over den vloer hebben, en niet mogen uitgaan als VAN VEEN dat liefst niet zag: neen, neen, ik geen JACOB VAN VEEN' - en zo rammelde dat schrandere meisjes al voord: ja het heeft een hoofdjen, daar het naar leeft, en in geen wollenlap; de duiker zij badineert 'er niet onder! ik zei: sus, sus kind! als je Vader dat hoorde dan was immers de beer los, en waren al de poppen aan het dansen; want mijn man, hoe goed hij in zijn hart en ziel ook zij, laat zig te veel door vreemden opzetten, en KEETJE is evenwel ook geen kind meer aan den leiband. Onze dochter heeft, zo als ik zeg, magtig geprofitteerd van die Mevrouw LENTING, en zal haar nu geen knollen voor citroenen in de hand laten stoppen; daar ik heel

wèl over ben: als ik mijn hoofd nu eens kwam neêrteleggen, dan wist zij raad en daad, en dat komt goed in zo een bedriegelijke wereld als onze *Amstedamsche*: men weet veelal niet wat men aan de menschen heeft, vleesch of visch: en KEETJE is niet kwaad: ik heb nooit verschil met haar gehad: zo dat ik zei: nu kind, je bent oud en wijs genoeg om te weeten watje te doen staat, doe je zin, 't is mij wel: en zo moet men met de jonge lui leeven - wel heden! wij waren ook eens jong en onbedacht: wat zeg jij 'er van, GRIETJE? vooral als men wil dat zij ons lief hebben, en onderdanig zijn.

Maar, daar ik nu eigenlijk op komen wilde: gesteld het ware eens zo, dat mijn man met zijn malle negotie eens aan den grond zat; hoewel KEETJE of ik het nog niet geloven kunnen, doch niets is zo ongezien, of het kan geschieden, zeit het spreekwoord, en daar zijn wel hooger boomen gevallen, dan zou ik 'er evenwel gek genoeg meê zitten, en niet weeten hoe ik het stellen zou, om in mijn fatsoen te leeven; want een mensch is tog hoogmoedig, en men vermindert zig niet gaarne, dat is natuurlijk; en ook ik zou 'er KEETJE niet heel makkelijk toe kunnen krijgen: want dat zij naajen en breiën en huishouden zou, dat zijn maar malle praatjes, dat weet WILDSCHUT ook wel, zij heeft dat niet geleerd: nu voor haar is geen zorgen, zij heeft zo veele vrijers als dagen in 't jaar en al heele ge goedeluis kinderen ook, al zijn zij

niet zo rijk als VAN VEEN, en onze lieve Heer kan haar' man ook zegenen, zo als hij haar' Vader deedt; doch KEETJE is wat heel niet en keurig op dat stuk.

Ik heb geen huwelijksche voorwaarde gemaakt; ik dacht, die mijn persoon heeft moet mijn geldjen ook hebben, en dit geeft credit aan de kooplui; maar ik mag geen doen met die Notarissen en Procureurs hebben; doch dat doet 'er niet toe, ik heb na mijn trouwen nog eens een ervenis gehad, van een Meu van mij, zo omtrent twaalfduizend guldens, en daar zou ik dan mij zo wat mede kunnen helpen; en ik speel doorgaands nog al gelukkig, en heb kleêren en linnen in overvloed, en mooie juweelen en veel postelein; maar nu wilde ik u evenwel vraagen, of ik nu nog niet een huwelijks voorwaarde maaken kon, want dan zou ik veel geruster leven: zie, ik zou dan van den nood een deugd maaken: ei lieve spreek 'er eens met uw' man over, want dan zou ik het ijzer smeeden terwijl het heet was, en voort een Advocaat laten komen; en dan kon WILDSCHUT naar *Oostinje* gaan, dat zou zijn chagrijn wat verzetten, en hij is van ouwers tot ouwers een oud *Amsterdammer*, zo dat, hij zal wel een Baantjen krijgen, en hij schrijft als een Advocaat, is geen drinker noch klinker; en dan zou ik met mijn geldjen naar *Rotterdam* komen, en bij u inwoonen; want in *Amsterdam* zijn de lui veel te babbelachtig, ieder te wijs; en het zou mij niet

aanstaan overal op de tong te raaken, en van het minste nuffen bedild te worden: was uw huis nu zo niet met alle meubelen opgepropt, dan zou ik een paar kamers bij u huuren, en dan kon ik u kostgeld bij den maand geeven, dat zou nog al voor u en uw man gezellig zijn, en dan kon ik als jij op verkooping waart, het huishouden bestuuren, en een oog houden over uwe meubelen: des winters kon ik bij mijn zoon en dochter te *Amsterdam* gaan logeeren, om dat dan de Comedie speelt, en alle lui van buiten komen; des zomers zou ik eens hier en eens daar gaan, en eens te *Leiden* bij Mevrouw VOLDERS, en eens een maand of twee bij mijne vriendin LENTING, doch dat is wat ver en heel uit de wereld, maar nood breekt wet: wat kan zij het helpen dat haar broêr ons zo voor 't lapjen houdt? KEETJE zal hem nu niet willen hebben, al praatte hij als brugman, en al beloofde hij haar koejen met gouwe hoornen: het is waar dat zij nu haar Vader niet wil toevallen, doch als die naar *Oostinje* is, zal zij haar hoofdjen wel breeken: zo dat GRIETJE, wij zouden allerliefst gezelschap hebben aan elkander, en heel zoet leeven: spreek 'er met den uwen eens over: maar jij bent meester, niet waar? zo hij zegt dat uw huis te klein is, huur een grooter, maar je moet zien dat 'er een stal bij is, want je moest onze koets koopen, die is nieuw en heel gemakkelijk; want KEETJE zal zeker haar koets Coupé voor haar willen houden, dan konden wij

altemet eens touren, en als het slecht weer was, kon je daarin naar de verkooping en rijden, want het dientje niet zo in alle weêr en wind, om een stuivertjen voordeels, heen te pampelen.

Mijn P O U W , ja mijn hart hangt tog over hem, als hij een jaar of zes in 't warme Land geweest was, dan komt hij vol en zoet t'huis, zo als wel meer geruineerde lui; zie, het hart trekt toch altoos naar 't vaderland, en men vindt tog nergens ons lieve *vrije Holland*: mijn Vader zei altoos, en die wist van zaaken, 'er is maar één *Holland* in de wereld, dat ik wel geloven wil: en dan konden WILDSCHUT en ik nog een plaizirige ouden dag hebben: ik ben, weet gij, niet kniezig of lastig van humeur, en eer al die wisjewasjens voorvielen, was WILDSCHUT zo goed als melk en brood; zie, men moet zig weeten te redden, voorspoed is geen erfgoed; zo dat ik zou, zo als ik zeg, dan met WILDSCHUT leeven als de visschen in 't water; men kan niet altoos bij elkander blijven, en de liefde blijft daarom dezelfde; want al knorren en grommen wij nu, dat is maar bij toeval; het hart is goed, en daarmee is dat maar uit - Indien je bij geval een mooie sterke zeekist had, die zou ik voor hem koopen; en een goede hangmat ook; want ik zou niet willen hebben, dat hij geen goede sluiting of ligging hadt; hij was evenwel altoos zo een goede WILDSCHUT - KEETJE roept al: 'Wel moeder! hoe kunje toch zo murmereeren?'

geloof mij, het zijn allegaêr knapuiten;' dat ik ook wel geloven wil; want KEETJE is niet van liegen - nu kind, nu moetje mij eens terdeeg en terdeeg raaden, want in nood kent men zijn vrienden, en wij waren vóór ons trouwen koek en ei, en scheering en inslag - groet uw' man en geloof dat ik ben, uwe oude getrouwe vriendin.

F. WILDSCHUT,

Geboren DE WIND.

P S. Ei lieve, schrijf mij toch wat duidelijk, en zo gaauw mogelijk; men kan niet weten wat 'er nog gebeuren kan, en ook men moet in tijds zorgen want:

Eerst gedaan daarna bedacht,
Heeft menig in 't verdriet gebragt.

Zes- en- veertigste brief.***Antwoord op den voorgaanden.***

Nu, SIJNTJE, je zult mij in lang zo niet verblijven als je me nu hebt doen veraltereeren: ik moest eens drinken zo trilde en beefde ik, en had den heelen dag zwaare hoofdpijn, en mijn man was 'er ook krachtig van aangedaan - 'Wel!' zei ik, 'zou het Christelijk of mogelijk zijn, dat zo een Comptoir fout zou loopen! ei wat, het kan niet weezen;' maar ik heb het altijd wel gedacht en verwacht; en ook dikwijls genoeg gezeid.

Zie, ik ben recht uit, dat weetje, en dat moetje mij ook niet kwalijk neemen, maar al hadje lui Konings goed gehad, het zou hebben moeten opraaken: als een vrouw niets in 't huishouden inbrengt, en nooit eens een voordeeltjen doet, (zo als ik, die geen regen of wegen ontzie,) en altoos gekleed is als een Prinses, en alle dag visites doet, en ontvangt, en speelt tot 's nachts de klok twee uren, en als zij eene dochter heeft, voor wie niets te duur of te kostelijk is, dan moet dat fout loopen, kan 'er niets overschieten dan een O met een P - of dat nu zo weezen moet met rijke kooplui, daar hebben wij geen verstand

van, mijn man en ik zijn *maar burgerlui*, die zo stilletjes bij den weg gaan, en van de mode niet veel weten; ik altoos niet, hoewel RICHTERS lang in de wereld leefde, en wel weet hoe of de manier is.

Hoor, SIJNTJE, je bent mij een goede en lieve vriendin, maar had jij als ik gedaan, en KEETJE met u naar de verkooping gebragt, (daar ook wel groote Mevrouwen, en rijke lui komen,) dan zou jij menig mooi dingetjen voor een appel of een ei gekocht hebben, vooral in jou lui groote Bank van Lening, en dan had je dat weêr kunnen verkoopen, met een zoet winstjen, mag ik zeggen, voor *niet* gekleed en gereed zijn.

Het is waar, dat mijn huis volle klein is, maar ik heb een groot ouwerwets huis, met een stal of pakhuis daar achter, in 't oog, waarin men zegt dat het spookt, zo dat, ik zal het voor een prijsjen hebben, want de lui gaan 'er uit, om dat 'er alle nachten zo een geraas is, en de boojen 'er niet blijven willen; daar zou ik dan mijn groote meubelen in plaatzen, die niet bang zijn voor spookten; ja ja! wij moeten zo eens een grapjen hebben: want je moet weten dat ik nu alles opkoop; en nauwlijks tijd heb om met rust te eeten of te drinken: ik koop nu zelfs beelden en tuinsieraden, die dikwijls schande koop gaan; 't kan niet scheelen wat ook, als het maar een koopjen is: ik heb nu drie *Fortuinen*, die niet lelijk zijn,

en een *Mercurius*, en een *Neptunus* met zijn tuinhark, allegaêr Goden van het blinde Heidendom: je zou niet geloven, kind, wat daar nog wel opzit! voorleden week verkocht ik nog een lelijk misselijk portrait, allegaêr van wit allebast, aan mijn Remonstrantschen buurman, die 'er veel werk van maakt, om dat het een S O C R A T E S of een HERACLIT of zo, is, die dat beeld geloof ik aanbidt, zo als de Roomschen lui de M A R I A of de *Sint* A N T H O N I U S .

Ik was blij dat ik het lelijk ding maar kwijt was; ik zag 'er zo veel raars niet in; hoewel, de mijne zei dat het een anticq, of een Griek, of wat weet ik het, was.

Nu heb ik een heele kamer vol schilderijen en portraiten, allegaêr kerjeus gemaakt, en een onder anderen van een Fransch Raadsheer, waarvoor mij zeker iemand een douzijn ducaten bood: ik heb ook een groot schilderij daar de belegering van *Troojen*, of *Jerusalem* op staat, 't is alles moord en brand wat je oogen zien: ik kocht het ook al in een Logement, voor een wisjewasjen, daar het waarschijnlijk tot leering van onze jonge lui gehangen heeft: de mijne, die ook al zo wat smaak in de schilderijen heeft, maar geen prullen wil in huis hebben, heeft mij verzocht om dat te koopen, want ieder heeft zijn beurs: en om dat hij een groot kenner van prenten en oudheden is, en mij wèl betaalt, wilde ik hem dat plaisier niet weigeren.

Als uw boël verkocht word, kom ik vast over; zie kind, jij hebt kostelijke stukken, en die zullen voor een wisjewasjen verkocht worden, en het is klaar dat gij mij, uwe oude vriendin, veel liever dat winstjen gunt, dan aan een wild vreemd, die maar koopt om dat zij het noodig heeft, en 'er anders geen duit voor bieden zou: en ook, ik neem die heele boël met mij naar *Rotterdam*, want het zou je tog spijten als je jou kostelijke meubels, in uitdraagers winkels, ja op sluizen en markten zaagt pronken, daar men gewonnen en geboren is - en als uw dochter trouwt, kunt gij die allen bij mij voor een klein winstjen weêr inkoop, en de andere lui moeten mij de dingen uit de handen breeken; zo dat, ik zal vast op de verkooping komen, en dan kunnen wij nog eens van ouwe dingen praaten.

A propos, zo ik evenwel eene dochter had, zij zou mij zo veel praatjens niet moeten maaken, noch zo ageeren tegen haar eigen Vader: want hoewel hij nu zo wat narrig is, volgens uw schrijven, hij meent het wèl, en ook, hij was altoos een goed Vader; volgens uw eigen zeggen; *want* hij liet KEETJE alles doen wat zij wilde, en zo zij een dankbaar kind was, dan zou zij dat ook erkennen, en nu niet met haar eigen hoofd voord willen: en waarom wil je lui Prinsesjen die beniste Heer niet hebben? je moest de mijne eens hooren over de Benisten! hij wil wel zeggen dat de Benisten omtrent zulke eerlijke koop-

lieden zijn als de quaakers: ik zeg je, dat hij van zaaken weet; zij hebben, zegt hij, nog het eigen geloof dat de Apostelen hadden, en zijn zeer goed arms; en zij zijn ook heel goed vrouws schijnt het, en leven 'er kostelijk van, en zijn in lang geen stijve klikken; want zij gaan zo wel in de Comedie en op danspartijen als alle andere Christenen; zo dat, dit is maar hoofdigheid van KEETJE, en anders niet: maar zij houden van knap in 't huishouden, en dat zal de jonge Juffrouw, die niet gewoon is iet te doen, of 'er het oog over te houden, slecht aanstaan; dat is het maar - mijn man ziet en denkt veel, maar is niet van zeggen: ik verhaalde hem uw droevig ongeluk; mijn lieve mensch, ik weet dat hij het bij zig houdt; want anders zou ik 'er niet van gerept hebben; en hoe die jonker en zijn zuster u behandeld hebben, en zo al wat daar bij hoort: nu zegt de mijne, dat KEETJE, als zij zo een hoofd heeft, en zo weinig achting en liefde voor haar ouders, dat zij vol houden wil, omdat zij wil, dat zij dan, al was zij zo schoon als de *Adonias* die ik in mijn voorhuis geplaatst heb, niet alleen zo een braaf Heer, als VAN VEEN is, niet verdient, maar dat zelfs die ligte kwant haar nog te duur heeft; en daar heeft hij gelijk in; want wat lach ik in een mooje vrouw als zij geen reden verstaat? ja de mijne mag graag wat moois zien, en daar heeft hij gelijk in, maar hij houdt niet van zulke grillige stoute dingen, als uw KEETJE.

‘En,’ zegt hij, ‘als ik een' zoon had’ (en wij zijn *maar burgerlui*) ‘ik zou hem beletten zo een meisje te trouwen, al had zij zo veel duizenden als hij honderden’ - en heeft uw dochter zo veele rijke pretendentes? wacht kind, zodra zij uw geval hooren, zullen zij wel aftrekken; zeg dat ik het je gezegd heb; zij hebben zelve te veel noodig, en daar wordt zo veel gelds niet meer gewonnen als in onzen jongen tijd: daar hoort wat toe om een huishouden te voeden, als de vrouw niets geleerd heeft, dan wat wisjewasjens, en zig te kleeden en opteschikken; en man ook zijn kostbaare plaisiertjens heeft: ik weet wat al die nesten van blonden en gaazen kosten, en daarom koop ik alles op verkooping en dat wint mij krachtig veel uit: ik heb mijn grootste zijkamer daar van vol, en verkoop die wisjewasjens, die meer verhaveloosd dan versleten zijn, weêr aan onze halfblanks Juffertjens, die graag in de mode zijn, en niets nieuws kunnen koopen; want deeze willen *de rijke lui* altoos naäapen; zo is de wereld! het is hier net als te *Amsterdam*: ja mensch, als je nu van verwaarloosters spreekt, dan ken ik meê praaten - voorleden jaar was ik in een huis daar de Heer gestorven, en de boël op was; een braaf man, die als een ezel gewerkt en gewroet had; 'er waren agt kinderen overig, en de weêuw was het negende kind, naar haar verstand te rekenen; het oudste meisje was net als je KEETJE; wist niets dan van uitgaan, op-

schikken, en geld uitgeeven; leezen kon zij niet, ook niet schrijven, maar zingen en dansen en de clavier speelen: nu geef ik je te raaden hoe veel zijden pelisses wij in een stovenhok vonden? net dertien! zie mensch, het is de zuivere waarheid, en allen verscheurd, gefrommeld en door poejer en smeer in den grond bedorven: op de vliering, in een ouwe kist, lagen dertig paar zijden kousen, die men met geen tang zou aangeraakt hebben, hoe wel de beenen nog spikspelder nieuw waren; en ik durf niet bepaalen, (want ik wil niemand beliegen,) hoe veel douzijn witte cabretleëren handschoenen in een baliemand lagen! de kostelijkste Turksche tapijten, bemorst en met gaten daarin gebrand, zo groot als mijn vuist; en vol katten en honden drek: (met verlot gezegd:) de braave man had een schoone stuiver gelds toen hij trouwde, en de vrouw was zeer rijk; en hij won, zeit de mijne, 's jaars wel twaalf of vijftien duizend guldens, en had nog nooit een goede schotel op zijn tafel gezien: dikwijls lagen Madam en de Juffrouw nog te elf uren op het bed te luiëren; dan ontbeet men met al de kinderen, in de zijkamer, met een groote schotel gebak, en chocolade, of koffij, of zo als ieder verkoos; kwam de man te twee uren t'huis, dan vond hij niets; men had het eeten vergeten te bestellen; men wist niet dat het zo laat was, of men had zelf geen de minste eetlust: de keukenmeid werd geroepen en die moest dan schielijk varkens - carbonaden met

aardappelen haalen: zo Mevrouw zo meid: die bruide dan haar morsige boezelaar maar op een kostelijke mahonijhouten tafel neêr, liet in haast de deur open, en alle daag werd 'er iet uit het voorhuis gestolen: alle stoelen waren kapstokken, en iedere jongen gooide zijn goed maar neêr: kort gezeid, de man was ongelukkig, en nu zijn zij allen arm, want 'er zijn meer schulden dan goederen: ei lieve SIJNTJE, laat uw KEETJE dit eens leezen, dan kan ze zien waarop zo een leventjen t'huis komt; want al heeft zij nooit iet wanhavenigs bij u gezien, zo komt dat 'er van zelf in, als zulke Prinsesjens geen moeder bij haar hebben, om het roer te sturen.

Wel mensch ik was zo vol van dat huishouden, dat ik 'er den mijnen over sprak: 'Je ziet dan, wel GRIETJE,' zeide hij, 'dat 'er nog zo wel pronksters en verwaarloosters zijn, onder vrouwen die naauwlijks leezen of haar' naam schrijven kunnen, als onder zulken die men geleerden vrouwen noemt?' - ja dat zie ik tog wel, zeide ik, en dat het zo al op 't zelfde uitkomt; als men zijn' pligt van huishoudster verwaarloost, het zij men zijn tijd verleet of verbabbelt, verslaapt of verloopt - 'En,' zei hij zo, 'van vrouwen die goede boeken leezen, kan nog iet goeds komen, maar wat kan 'er van zulke domme onwetende pronksters en luie speelsters komen?' Je moet weten, SIJNTJE, dat dit een bokking voor mij was, om dat ik wel eens ge-

schempt had, op onze goede vriendin Juffrouw WESTDORP, die drie kinderen heeft, en des avonds altoos een paar uren leest, terwijl de kinderen, (want het zijn meisjes,) haar handwerk doen, en ze ook leert schrijven, als een schoolmeester; en dat moet ik bekennen, dat 'er geen netter huishouding in heel *Rotterdam* te vinden is: maar ik hou niet van vrouwen, die nooit tijd hebben om eens uittegaan, of verkooping te gaan zien: 'Ja,' zei ik, 'al weet ik zo veel niet, ik neem evenwel ook mijn huishouding waar:' - 'Dat doet je ook, GRIETJE;' zei hij zo; doch ik had de streek al weg.

Zo dat ik raad KEETJE, dat zij den bewusten Heer maar neemt: is hij wat zuinig en digt, ô ho! het brood zal wel opraaken, al snijdt het mes niet aan twee kanten - maar SIJNTJE, je bent nog die zelfde SIJNTJE als voor vijf- en- twintig jaar; wel als jou KEETJE immers een zo goed huwelijk doet, dan kan jij bij haar inwoonen? Je bent een vrolijke sneêge goede vrouw, die 'er nog uitziet als of je vijf- en- twintig jaar was; dat zal de koop niet breeken, of moeder met dochter beiden komen: hoe krijgt gij het dan in uw harsens om bij mij intewoonen? dat is een vreemd idée: niet dat ik je niet hebben wil; och heer! daar zo veel steenebeelden huisvesten, kan jij ook wel blijven, en of 'er twee of drie eeten dat zeit niet: maar je zult je krachtig bij ons verveelen, kind; want ik hou geen bals of danspartijen; ik gast noch uit noch

in; ik speel niet dan met mijn' man, en zondags avonds vijfhonderd uit, in het potjen, en daar eeten wij dan eens oesters of kreeften voor, en ik ben 'er den heelen dag op uit, en als ik 't huis blijf, heb ik zo veel te schikken en aftestoffen, dat ik geen tijd heb om een woord met hem, als aan tafel, te spreken: en aan mijn' man zou je ook niet veel hebben, die zit den heelen dag op zijn kamer en in de boeken te studeeren, of printen te beredderen, of de couranten te leezen, en des zomers moet je hem in zijn tuin zoeken; en je bent geen liefhebster van wandelen, anders kon je zamen op den Goudschen weg, en onder de Boomtjens kuiëren; want al is hij maar een stil burgerman, hij is wèl voor 't oog, en heeft rokken bij rokken; zo dat, het zou niet beneden je staat zijn: nu zeit de mijne, dat hij heel veel houdt van verstandige vrouwen, en geestige meisjens, maar wijsneuzen kan hij luchten noch zien: 'En,' zeit hij, 'een huwlijksche voorwaarde kan men niet maaken als men twintig jaar getrouwd is' - zo dat, kind, stel dat uit uw hoofd, dat is onbegonnen - 'En,' zei hij, 'ik heb zo een schurk gekend, die dit deed, door den Notaris omteteekopen, maar geen eerlijke lui doen dat' - daar ik nu weet dat WILDSCHUT en jij eerlijke lieden zijt, dacht ik, kom aan, ik moet die menschen waarschuwen, want de nood doet veel: evenwel, zo je niet beter kunt, ik zal mijn ouwe vriendin niet verlaten; en mijn man zal geen neen zeggen; hij is veel te

goedhartig en te leesachtig: en al hield jij niets overig als je eertjen en je kleertjens, ik heb samaaren genoeg voor u; en als die zo wat vermaakt zijn, zal je 'er nog wel knap inzitten.

Uw koets wil ik wel koopen; want al meen ik niet als een malle Prinses door *mijn eigen stad* te rijden, zal ik evenwel hem koopen; want men begraaft hier alle deftige lui met koetsen; en ik ben wat vies van die huurkoetsen, daar jan en alle man inzit; zo dat, dan had de mijne een knappe koets om achter mijn lijk te gaan, en hij hoefde aan niemand verpligting te hebben, of de koetsiers van de groote lui de handen te vullen; want, al zeg ik het zelve, wij leeven heel wèl; ik hou voor mij zelve niet van statie, en dat zal zo blijven, als ik stof en asch ben; want daartoe moet het tog met ons komen: ja SIJNTJE, men moer zo altemet eens aan zijn einde denken; en die wèl leeft is gelukkig: nu, die dan leeft die dan zorgt; ik laat alles aan onzen lieven Heer over; men moet maar ieder het zijne geeven, en voor een arm mensch wat over hebben - zo dat, gij moet mij ten eersten schrijven, als uw boedel aan de kamer komt, of voor de schulden zal verkocht worden - Nu, heb ik het zo druk met verhuizen van mijn goed, dat indien gij mij zo eene groote vriendin niet waart, ik zou niet geschreven hebben; doch ik scheur het 'er uit; want vriendschap is vriendschap; en men moet nooit zijn vrienden in den nood verlaten; vooral, wanneer wij hun goeden raad geeven

kunnen - Ons huis hier, is zeer aangenaam, de schepen liggen vlak voor mijn deur, en de Engelsche Schotten, zullen u veel divertissement geeven, want zij zijn den heelen dag aan 't lossen en laaden; maar al zat een mensch in hun mond schoenen te lappen, hij zou ze niet verstaan, want het is geen taal als van andere menschen; ja, me dunkt al ware ik in dat *Engeland* gewonnen en geboren, ik zou hun taal nooit verstaan kunnen: zie, SIJNTJE, ik kan mij dat Mevrouw voor en Mevrouw na zo niet gewennen, als ik aan jou schrijf, en ook als het met uw man zo op zij zit, dan zal je wel weêr Juffrouw WILDSCHUT worden: nu, ik heb mijn' pligt gedaan, en je geraden naar mijn beste weeten; zie nu of uw vriendin de Burgemeesters vrouw, u ook een beter raad geeven kan; want goê raad is duur: of misschien wilt gij het voor haar nog niet weeten! spreek ook nog eens met die braave Juffrouw DE GROOT, die zo geduldig is, en evenwel meest al haar capitaaltjen in uw comptoir heeft: vroome wijze menschen kunnen altijd best raad geeven, en onze lieve Heer zegent die tog hier of hier namaals, dat is klaar, want zalig is de mensch die op den Heere vertrouwt, en de gedachtenis der Godloozen zal vergaan, als het huis der spinnekoppen.

Maar nu zal je misschien verwonderd zijn, om dat ik zo met den Bijbel kan omgaan: wat zal ik je zeggen! ik word een dagjen ouwer, en mijn man die niet fijn? maar wèl van leven is, heeft krach-

tig veel met den Bijbel op, en hij leest mij, als ik maar tijd heb, dikwijls daar eens wat uit voor: hij leest zo aangenaam dat ik, al zeg ik het nu zelve, dikwijls denk: nu man! je moogt dan geen schatten bezitten, maar je hebt groote talenten! en het is tog maar de waarheid, dat men hier alles moet laten, en dan zoekt men natuurlijk troost in het Woord - het spijt mij, dat je niet voor Buiten bent, anders dunkt mij zou je wèl zijn bij zuster STAMHORST: maar gij zijt niet als mijn man, die houdt ook krachtig veel van Buiten: en, indien ik zo veel niet doen moest om een duitjen te winnen, dan zou hij mij zeker half bepraaten, om een Buiten te koopen.

Hij is magtig tegen het verhuizen; maar ik heb hem een groote kamer voor hem alleen beloofd, en een cabinetjen om zijne prulletjens in te bergen: 't is ook waar, de man kan geen hoekjen voor zig krijgen, daar hij alleen, en niet onder de meubelen zit: hij was altoos van een stil humeur, en heel leesachtig; want, tusschen ons gezeid, ik bestuur alles, zelfs haal ik onze renten op, want daar kan ik beter meê te recht komen; en hij heeft een gemaklijken dag - nu, zo als ik zeg, is Mijnheer WILDSCHUT eens wat misselijk, of knorrig, denk dat een ledige beurs een berooid hoofd maakt, en dat niemand volmaakt is; en bestraf KEETJE toch als zij zulke monden aan haar' vader geeft: zo je denkt dat ik eens een vermaningsbrief schrijven moet, ik zal het 'er van neemen, want mijn man

zeit dikwijls: 'Hoor vrouw! men moet altoos zo veel nuttig zijn aan zijn evenmensch als mogelijk is' - Nu, ik blijve uwe vriendin.

M. RICHTERS.

P.S. Mij dunk dat ik maar met één aan KEETJE schrijven moest, ik mogt het vergeeten - maar ik heb 'er ook den brui van - wat zou het helpen? zeit de mijne.

Zeven- en- veertigste brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL, aan Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT.

MIJN ALLERLIEFSTE KEETJE!

Mag ik u bidden, bij mijne liefde voor u, en bij die onderscheiding, waarmede gij mij altoos begunstigt, eenig medelijden te gevoelen met uwen ongelukkigen vriend! - gij weet hoe ik miskend en gelasterd word: de nijd kon mijn geluk niet zien, zonder het te ondermijnen: ik ben in het uiterste gevaar om u voor altijd, en met u al mijn geluk in deeze wereld te verliezen: ik bid u, op mijne knieën, hoor mijne verdediging! ik bid u thans niet om uwe liefde, maar alleenlijk om uwe billijkheid! oordeel mij, niet naar het

geene anderen van mij zeggen, maar het geen waarheid is en ik u zal verhaalen.

Gij kunt het met een goed hart niet gelooven, hoe valsch de menschen zijn, en hoe kwaadaartig de wereld is; ja, hoe uwe zo genaamde vrienden achter uw rug van u spreken: indien gij, zo als ik, hoordet, hoe men van u, uwe braave moeder, uwen achtingwaardigen vader, spreekt, in de gezelschappen, dan zoudt gij overtuigd zijn, dat zij u allen bespotten, beschimpen, en beliegen; hoewel zij meest allen onder die geenen behooren, die door uwe ouders ontvangen en met beleefdheden, ja met weldaaden overlaaden worden: uw moeder noemt men eene zottin zonder opvoeding; uw vader een zo zwak laf man, dat die (hoewel hij verstand heeft,) zig door zo een malloot laat regeeren, om rust en vrede in huis te hebben: u noemt men een bedorven kindjen, zonder de minste talenten, of het geringste oordeel; men erkent echter, dat gij veel schoonheid bezit, doch dat niemand u waarlijk beminnen kan, om dat gij zo zot, en zo vol grillen zijt: men legt u te last, dat gij uwe moeder regeert, en ontzachlijk veel gelds verkwist: ik noem niemand, maar wacht u voor zekere jonge juffrouw; herinner u ook dat zij voor mij zo geheel onverschillig niet is.

Gij kunt wel denken, dat ik zulke lasteringen niet koelbloedig kan aanhooren; doch om niet al te driftig uittevaaren, pleegde ik eerst raad met

mijne zuster; die, gij weet het, mijne grootste vriendin is, en zo vurig verlangt u als haare schoonzuster te ontvangen: ik wist dat zij veel meer bedaardheid en beleid bezit dan ik, het was des natuurlijk dat ik haar alle die logens en bezwaarenissen omstandig schreef - was het niet? die noodlottige brief viel in uws vaders handen; en de braave man heeft niet willen zien, dat ik alles schreef wat anderen van hem en de zijnen zeiden; maar begreep dat ik zelf op deeze wijs over u allen aan mijne zuster mij uitliet: dewijl nu mijne zuster besloot dat ik dit alles schreef om haar te foppen, en te doen gelooven dat wij onééns waren, schreef zij mij een antwoord, het welk diende om mij te doen zien, dat zij mijne *dupe* niet was; ook dat antwoord viel in uws vaders handen: zie hier dien brief: (*) wat is het gelukkig dat uw vader mij die ook overgaf, met den mijnen; hoe konde ik u anders mijn onschuld betoonen? lees des dien brief: als gij den mijnen gelezen hebt, lees hem dan eens aandachtig, en oordeel, of ik zulk eene behandeling van den Heere WILDSCHUT verdiende; ja of het billijk is dat hij mij zelfs weigerde te hooren!

(*) Deeze Brief was den zelfden niet, maar naderband door Mevrouw LENTING geschreven, om aan Juffrouw WILDSCHUT te worden medegedeeld, en dus haaren broeder te rechtvaardigen: de Leezer zal oordeelen kunnen of een onnozel meisjes, als Juffrouw WILDSCHUT, door deeze valsheid nog niet meerder in den war moest komen, en in het uiterste gevaar van zig in haar ongeluk te storten.

Ik zou den braaven Heer DE GROOT, dat alles wel mededeelen, doch uw vader heeft hem zulke slechte denkbeelden van mijne zuster gegeven, dat hij misschien dezen brief zoude beschouwen als een nieuwe list, ingericht om u in slaap te wiegen, en geschreven na het voorgevallene: gij weet, mijn allerliefste KEETJE, dat als vrome menschen ééns tegen iemand zijn ingenomen, dat zij dan nooit veranderen, en dat doen zij, niet als vrome menschen, maar als onvolmaakte menschen; want niemand heeft meer achting voor hen dan uw vriend VAN ARKEL: een jongman leeft wel juist niet als een bejaard man, maar hij is zo wel overtuigd dat dit best is, dat hij altoos voorneemt, óók zo te leeven, wanneer zijne jaaren geklommen zullen zijn.

Ik kan u verzekeren, dat uw Oom en Tante STAMHORST, als ook hunne Dochter, uwen Vader alles wat nadeelig is, ten mijnen opzichte, schrijven, om dat zij liefst zagen dat gij met den Heer VAN VEEN trouwdet, en... maar mijne zedigheit belet mij meer te zeggen - Juffrouw BETJE schijnt het, vond uwen VAN ARKEL meer naar haaren smaak, dan dien rampzaligen landjonker, die haar zijn hof kwam maaken.

Ik heb nog eene ontdekking gedaan; doch alles moet tusschen ons blijven, of gij maakt u en mij ongelukkig: zij is deeze - Uw Vader is zo misnoegd over uws Moeders verkwistingen, dat hij van voorneemen is, om Juffrouw HOFMAN, (op wier

bijzijn hij zeer bijzonder gesteld schijnt,) tot huishoudster, en misschien wel tot uwe Gouvernante ook, aanteneemen.

Indien gij mij des bemint, met die voorkeuze die mij zo vleit; indien gij u zelve gelukkig maaken wilt dan moet gij in mijn ontwerp toestemmen - Bedenk eens hoe ik u bemin, daar ik u alle mijne innerlijkste gedachten en overleggingen toebetrouw; overleggingen, die, zo zij ontdekt wierden, mij onvermijdelijk zouden bederven, en u onherstelbaar ongelukkig maaken.

Draag des wel zorg voor deezen brief; want ik zal u nog al meer verhaalen dat gij weeten moet.

Men strooit uit, (let daar toch wel op!) dat uw Vader, zo als de kooplieden spreken, zeer vrak zit; en men spreekt daar op zulke plaatzen van als men wèl weet, dat ik het meest verschijn; dat indien de Boekhouder zijn geld uit het comptoir neemt, het geen hij, zegt men, met recht doen kan, 'er geen redden of recht houden aan de zaaken zijn zal.

Men bedoelt met dit uitstrooizel, twee einden: men wil zien of ik u, of alleen uw geld gezocht heb; even als of een man als ik, zo laag en schraapzuchtig zijn kon, en de schatten van den Heer WILDSCHUT behoefde om aangenaam en gelukkig te leeven! - vervolgens: men wil hieruit gelegenheid neemen, om uws moeders uitgaaven te besnoejen, en geheel als een kind onder den duim te houden.

Bedenk nu eens, mijn lieve KEETJE ! welk een lot het uwe zijn zal, indien gij u niet onder de bescherming begeeft van uwen eenigen waaren vriend, van den vriend, den begunstigden vriend, uwer waarde moeder, die alles voor u waagen wil zo gij maar moeds genoeg hebt.

'Er is nog een ontwerp gemaakt: men zal u noodzaaken naar uw' Oom STAMHORST te gaan, en daar zult gij onder het streng gebied uwer wijze Tante zijn, terwijl Juffrouw BETJE u alle vernederingen zal doen ondergaan: gij zult moeten leven als in een klooster, geene jonge lieden zien van uwen smaak, maar stijve klikken van jongens, of woeste raasbeeren, die, om dat zij een Jonker of Baron voor hunn' naam mogen zetten, zig inbeelden dat hun alles vrij staat, als zij met Burgermeisjens in gezelschap zijn - geen Comedie, geen Opera, en over de danspartijen, alwaar Mevrouw STAMHORST of haar BETJE het bestuur hebben, kunt gij zelf oordeelen: dewijl uwe Tante met mijne zuster geene verkeerung altoos houdt, zult gij ook deeze, uwe lieve en waare vriendin, nooit zien: gij zult even als uw Nicht met den dag op moeten, en geen oogenblik zijn mogen zonder iet te doen: gij zult veel moeten hooren leezen, en dat in boeken recht geschikt om 'er bij in slaap te vallen: gij zult naar de kerk moeten, en geen excus zal gelden, 't zij van hoofdpijn, 't zij dat gij niet wèl geslapen hadt: voor uwe uitspanning zult gij bloemen en boomen

kunnen tellen, en het bloemstuk te recht schikken, want dit alles verkiest uwe Nicht en daarom is het goed: gij zult des zomers meêgesleept worden naar den een of anderen lompen boer en boerin, en als Tante een gulle bui heeft getraceerd worden op room en beschuit, terwijl een half douzijn jonge lummels u de beeten uit den mond zullen kijken: gij zult uitgelagchen worden over uwe kleeding, uwe manieren, ja zelfs over uw spraak - des winters zult gij de lange verdrietige avonden door moeten geeuwen, met oude wijven en nuffjens, alle vriendinnen van het huisgezin; en indien 'er eens een uurtjen mogt gespeeld worden, zal het zo laag zijn dat het zig zelf schaamt: gij zult moeten leeren huishouden, en des geduurig of berispt of uitgelagchen worden - bedenk u eens hoe u dit zal aanstaan! en uwe arme Moeder zal even ongelukkig zijn: ja misschien word Juffrouw HOFMAN wel tot de gelduitgeefster gemaakt; en zij zelve zal uw' Vader, haar eigen man, moeten vraagen, om een vodzigen rijer of ducaat: alles zal geschieden onder het voorwendzel dat uw Vader een geruïneerd man is: blijft gij in de stad, dan zult gij door VAN VEEN gekweld en vervolgd worden, en misschien zult gij, om toch uit deeze slavernij te zijn, mij opgeeven, en hem trouwen.

Vlei u niet, allerliefste KEETJE, dat gij het dan beter hebben zult! wil ik u eens aftekenen, hoe een vrouw met zulk slag van een braaf man getrouwd, als alles nog tamelijk wèl is, leeven

moet? maar gij hebt mij eens gezegd dat gij in WILLEM LEVEND een brief laast van Tante MARTHA, aan haare Nicht DAATJE, toen die met den Heer RIJZIG zoude trouwen; lees dien brief nog zo eens over, daar zult gij alles klaar en duidelijk vinden, want zo leeft men in onze zo genaamde ordentelijke ouderwetsche huishoudens; en ken ik VAN VEEN wél, dan zal hij geen plaisiriger man zijn dan RIJZIG: of gij nu in staat zijn zult u naar dat alles zo wèl te schikken, als zijne vrouw, zal te bezien staan: en genomen dat ware eens zo, wat is dit echter voor een meisje als mijne beminnelijke KEETJE, een melancholicq lot! kunt gij, mijne levendige vrolijke vriendin, daar aan denken, zonder huivering? en welk een ongevallig schepsel is ook die VAN VEEN! doch gij hebt goede oogen; het is onnodig voor mij meer daar van te zeggen.

Begeef u des in mijne bescherming; speel niet met uw geluk: gij kent mij: gij weet dat ik u meer dan mijn eigen ziel bemin; dat ik goedaartig en meêgaande ben getuigt ieder, die mij kent: gij zult geheel vrij zijn in alle uwe verkiezingen; gij zult alles hebben wat gij begeert, en ik zal mijn roem stellen in de schoonste vrouw van geheel *Amsteldam*, de gelukkigste vrouw in de geheele wereld te maken: het eerste jaar na ons trouwen doen wij een reis naar *Frankrijk* en *Zwitserland*; uwe kinderen zullen u niet meer belemmeren, dan uwe koetspaarden, of mijne jagthonden: vrees

niet, dat ik, die de schoonheid zo hoog waardeer, eene jonge vrouw zal willen vernederen tot den lastigen staat van voedster: uwe eigen schatten, en het geld dat ik van mijn amt trekken zal, zullen ons in staat stellen, om op de aangenaamste en prachtigste wijs te leeven.

Maar dewijl ik u zonder uwe medehulp niet gelukkig kan maaken, is het noodig dat gij u door mij geheel en al laat bestuuren, op dat wij de verborgen raadslagen onzer vijanden en benijders verijdelen, en hen in hunne eigene strekken vangen mogen: gij moet ten dien einde uw ouders huis verlaaten.... schrik niet, mijne lieve! het zal maar voor weinig tijds zijn; zo dra zullen wij niet getrouwd weezen, of de kans zal keeren, en uw Vader zal zig met ons verzoenen; de goede man bemint zijn kind genoeg om haar dan niet langer ongelukkig te willen maaken: maar stel eens dat hij zo onnatuurlijk hard ware, en zig zo door uwe familie en door Juffrouw HOFMAN liet opstoooken, dat hij nergens naar wilde hooren, u uit zijn huis bande, ja dreigde te onterven; dan nog zal uwe Moeder onze partij houden, en haar eenig lief kind niet opgeeven aan de wreedheid eens onnatuurlijken Vaders; ja, indien hij onverzettelijk bleev', dan zal die goede braave vrouw, eerder besluiten om bij ons intewoonen dan met zo een barbaarsch man in het zelfde huis te verblijven; doch uw Vader is niet bestand tegen uwe Moeder, hij zal toegeeven, geloof mij, en wij zullen weldra zijn huis-

gezin vermeerderen en ons leven op de aangenaamste wijs vervolgen: de Heer DE GROOT zal mijne partij neemen, en gij zult mij als uw redder en weldoener beminnen.

Ik zal u veilig bij mijne zuster brengen, zonder dat men zal weten waar gij zijt, vóór wij getrouwd zijn: ik raade u als een vriend, dat gij alle uwe juweelen, en al uw contant geld, uwe kostbaare kanten en gemaakt zilver en goud medeneemt; want het kon gebeuren dat uw Vader geen haast zoude maaken, met u al uw goed te laten volgen; en waarom zouden wij verpligting hebben aam anderen, daar wij zelve betaalen kunnen van het onze?

Gij kunt eenige stellen uwer beste kleeden, onder voorwendzel dat die u te naauw of te wijd zijn, bij Juffrouw RUBAN laten brengen, zij woont in de het derde huis, vlak over een Logement - als gij deeze naamen gelezen hebt, moet gij die uitkrabben, men kan niet weten; en waarom zou een braaf mensch in verdriet komen? daar zal ik een groote koffer zenden, om daar alles wel in te pakken, en aan Mevrouw LENTING te adresseeren: gij kunt volkomen vertrouwen op Juffrouw RUBAN; zij is eene groote vriendin van mij; en zij zelve zal twee kruiërs om het goed bij u zenden, als de baan klaar is, dat is als uw Vader zig op de beurs, en uw Moeder zig aan haar toilet bevindt, dan zal ik voorbij wandelen, en een teken afwachten.

Mijn zuster zal u met opene armen ontvangen, en hoe veilig gij bij haar zijn zult, kunt gij oordeelen: mijn schoonbroeder moet u niet kennen; gij zult daar ontvangen worden, als een Nicht van zijn vrouw: alles is daartoe al voorbereid: vrees niet; hij bemoeit zig zo zeer met de zaaken van *Europa*, dat hij zijn eigen zaaken vergeet en zig nooit ophoudt met zijn vrouws gezelschappen: hoor, mijne beste! mijn zuster verlangt vurig om u vergoeding te doen voor al het verdriet dat gij, ook om haar, in uws Vaders huis geleden hebt; en gij kunt dan zo lang bij haar blijven als gij wilt, want mijn wil zal de uwe zijn.

Wees nu voords vrolijk, vlei uw' Vader in zijn humeur, wees minzaam, wees gedienstig, en wend voor dat gij, liever dan uw Vader' verdriet te willen doen, mij wilt vergeeten: ontvang VAN VEEN beleefd, dit zal hem hoop geeven, en die hoop zal uw Vaders hart geheel en al voor u inneemen: uwe Moeder zal gelukkig en gerust zijn, als alles maar weêr wèl is: uw Vader bemint de colleges en coffijhuizen; hij zal dan daar weêr als voorheen den tijd, dien hij uit kan spaaren, doorbrengen, en wij zullen zonder moeite ons oogmerk bereiken: dan zal ik u nog eens vermomd komen spreken, en plaats en uur mondeling bepaalen, om het rijtuig te koopen, want dit is mijn intentie, om niet gevonden te worden - Mijn lieve KEETJE! bedenk eens hoe gelukkig gij zijn zult, met een' man

die u zo zeer bemint dat 'er niets is, 't welk hij, om u te bezitten, niet durft onderneemen.

Deeze brief zal u worden overgeleverd, door een' koopman in prenten, indien hij u alleen kan spreken, en daarom komt hij tusschen twaalf en twee uren, als hij ziet dat uw Vader naar de beurs gaat: hij zal over agt dagen komen, om uw antwoord - wees gerust, het is een mijner vrienden die deel genoeg in uw ongelukkig lot neemt, en mij genoeg bemint om mij deezen onnozelen dienst te doen - De inleggende van mijne zuster, wacht ik te rug, met een antwoord, gunstig voor ons beider geluk - Eeuwig ben ik,

Uw

H. VAN ARKEL.

Agt- en- veertigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.

Wel mijn olijke vindingrijke jonge! dacht gij waarlijk dat de harsens uwer zuster in haaren staat van twijfeling, zo al niet gedesideerd gezegenden staat, zo verward en verkeerd lagen, dat die zig zouden verbeeld hebben, dat uw geheele brief ter

goeder trouw geschreven ware? zo gij mij een trek speelen wilt, moet gij het wat fijner aanleggen - Hoe kon ik een oogenblik geloof slaan, aan het geen gij schrijft over KEETJE, die gij bemint als uw eigen leven, of over haare moeder die gij als een zuster lief hebt, en eerbiedigt; ook vóór ik, het blad omslaande, las, dat alle die beschuldigingen, en alle zotternijen die gij beiden toeschreeft, u ter ooren gekomen waren; en dat gij mij die overbriedet, om mij te doen zien, hoe weinig de wereld uw juweel kent, en hoe de saletvriendinnen van Mevrouw WILDSCHUT bestaan: ik raade u, HEIN! meld toch aan deeze braave lieden geene deezer babbelaarijen: ik houde 'er niet van, dat men zijne vriendschap toont door ons overtebrengen, wat anderen ten onzen nadeele zeggen; dat niet weet dat niet deert - gaarne schreef ik nog langer, doch ik krijg belet, en mijn man zal de goedheid hebben van op deezen aan u het opschrift te schrijven: ik heb geen' tijd om een brief toetelakken, alles breng ik hem maar zo toegevouwen - omhels mijn lieve aanstaande zuster met beide uwe armen; zo ook haare waardige Moeder voor uwe zuster,

C. LENTING^(*).

(*) Deeze brief had de verwachte uitwerking, bij een meisje wier onbedachtheid groot, wier verstand ongeoeffend, en wier ervarenheid niet het minste te beduiden had.

Negen- en- veertigste brief.***Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.***

Heer in den Hemel! HEIN ! het is of 'er een steen van mijn hart is, nu ik uwen fraajen brief gelezen heb: hij is recht in mijn' smaak; want ik hou niet van liflaffen, en verliefde klap, dat is mij veel te flaauw, zonder zout; en men kan het wèl meenen met elkander, al komt daar niets van in: ik ben net aleens als Mama, die heeft mij wel verteld dat zij ook zo tegen minnebrieven was: zo dat uw brief is heel wel naar mijn' zin, dit aangaande.

Wel wat heb ik een verdriet gehad, in deeze laatste dagen, en sedert gij hier niet meer kwaamt! en wat viel mij de tijd lang! en men kan altoos evenwel niet tot elf uren slaapen, of leezen; en mijn Moeder liep somwijlen drie-vier-maal daags uit, en zei altoos dat zij met haare vrienden of goede bekenden over zaaken spreken moest; maar ik kan niet bedenken, wie of die vrienden zijn; ik dacht dat zij 'er even weinig als ik van voorzien was: ik ben niet nieuwsgierig; ik denk kwaad nieuws komt altoos vroeg genoeg; ik dacht, mijn Vader al mij naar mijne Tante willen sturen, en daar zal Moeder, die mij niet missen kan, do!

over zijn, en bij haare vrienden raadpleegen, want want wat kon zij toch anders voor zwaarigheden hebben? gij weet wel, HEIN ! dat mijn Moeder graag uitgaat, en nu heeft zij zo eene schoone gelegenheid met mij, in alle jongeluis prettige gezelschappen, daar zij anders, indien zij alleen was, zo niet meer komen kan; want al ziet zij 'er nog uit als een beeld, en wel vijftien jaar jonger dan zij is, men weet tog dat zij over de veertig jaar telt; en dan dacht ik weêr: (onze lieve Heer vergeev' het mij!) dat gij in een droefgeestigen luim uw zelve verdaan hadt, en was blijde dat ik het niet zoude te verantwoorden hebben: dan dacht ik weêr: ô 't leven is zoet! en VAN ARKEL zal zo zot niet zijn, hij weet wel dat als hij dood is, 'er geen grapjens meer te beleven zijn; en zo dacht ik al uit en in.

Nu wist ik niets, maar TRIJN onze werkmeid, die veel van u houdt, om dat gij een snaaks goed Heer zijt, zegt TRIJN, en altoos wat te lagchen hebt, als gij inkomt en zij den gang uitschrobt, en om dat gij mijchtig zijt, als gij met beslikte schoenen inkomt; nu althans, ik weet dat TRIJN ook veel van mij houdt, en ik dacht, kom aan, ik zal haar eens in vertrouwen spreken: zij wist in 't begin nergens van: dat is waar, dat alle partijen achterbleeven, en daar was den heelen dag zo een geloop, en geschel, en gedruis, vooral op het comptoir, als ik nog nooit beleefd heb: onze FRANS liep de beenen uit het

lid, en had de tijd niet om eens in de zijkamer te komen, zo als ik hem dat gewend heb; ô Heer! waarom zou ik grootsch zijn? zijn ouders zijn braave lui, en FRANS kan zo wel eens een rijk koopman worden, al is hij een schoenmakers zoon, als Juffrouw BAZELAARS man; die zijn Vader, zeit Mama, was een *Haarlemmer* weversgezel, al zijn zij nu grootsch en vergiftig fier: maar FRANS is zo digt als een pot, en vertelt ons altijd wat nieuws, maar nooit van zaaken: Juffrouw HOFMAN is hier ook meermaals geweest, doch zij liep altoos direct naar het comptoir, zonder naar mij te vraagen: haar Vader is hier nu zesmaal geweest, maar zij spreken zo zacht dat men niets hooren kan, en ook, ik durf niet luisteren, om dat 'er zo véél geloop is: Vader ziet mij naauwlijks aan, zo dat, ik ga hem zo veel uit den weg als ik maar kan: en aan tafel spreekt men bijna geen woord, zo dat ik heel blijde was, dat 'er een koopman met prenten kwam; ik dacht dat zal mij wat amuseeren: mijn Moeder had 'er geen erg in, en ik kocht voor een paar rijers aan goed: hij wees mij dat hij een' brief voor mij had; dat verstond ik wel, maar den koopman naauwer beziende, zag ik dat het uw vriend JACQUES was: nu, gij zijt tog een grappige jongen! hoe bedenkt je 't wel zo? ik hield mij maar mal: en nu heb ik, want mijn Vader is druk bezig en mijn Moeder is 'er al weêr op uit, tijd om te schrijven, doch ik heb mijn kamer op slot ge-

daan, zo als uw zuster mij raadde te doen als ik schreef: ik schrijf wel geen kwaad, noch onwaarheden, maar evenwel, ik schrijf zo gebrekkig dat ik 'er mij over schaam.

De Boekhouder, de broêr van die kluchtige oude Heer, die u eens zo hamers kappittelde, is met een bof van 't comptoir geraakt, en mijn Vader hieldt altoos zo krachtig van Mijnheer DE GROOT! misschien maakt dit geval mijn' Vader zo grammottig: waarom of nu DE GROOT weg is, weet ik niet; misschien is zijn zoon, die op reis is, onder weg vermoord, want men verhaalt dat 'er op den weg dien hij langs moet, veel struikroovers zijn; of misschien is hij wel geheel en al gek geworden, en dat zijn Vader daarom uitlandig is; iet dat mij nog al moejen zou, want ik hield altoos van KEES; hij was wel wat gek, maar tog goed en braaf, en hij had schoone talenten om te leezen, en om gedichten te maaken; nu, dat is het zelfde; en 't was een mooie jongen ook, vóór hij zo mal werd; en ik heb nog mooie versjens van hem, die ik niet vinden kan, maar tot zijn gedachtenis wèl bewaar.

En mijn Vaders zaaken zouden in de war zitten, daar hij eeuwig en altijd op het comptoir is? en gisteren kreeg hij nog een heel pak brieven met de post? en dan zou hij zijn Boekhouder afzetten, van wiens trouw en bekwaamheid ieder den mond vol heeft! hoor nu evenwel zulk liegen eens aan! Nu HEIN, het is voor u misschien wel goed, dat

Vader ook eens proeft hoe zuur het valt, belogen en belasterd te worden, en mijn Vader... daar word ik geroepen om te eeten, 't is goed dat ik gekleed ben, want nu zou Vader daar ook al naar kijken - Als ik wat hoor zal ik 't je schrijven, want gij zijt een verstandige bol, en Moeder en ik hebben nu wel goeden raad noodig.

TEN VERVOLGE.

Nu kan ik u veel meer vertellen - toen ik beneden kwam, zaten zij beiden al te wachten: Moeder zag zo rood als bloed, en Vader was geheel en al ontsteld, en boos ook: ik dorst naauwlijks eeten, laat staan iet vraagen - Aan het dissert zei Vader, tegen Moeder: 'Nu Madam!' (als hij boos is, zeit hij altoos Madam:) 'nu Madam! nu heb je het door je slechte huishouding, verkwistingen, en door uw dochter als een Prinses optevoeden, en haar geld te leeren verkwisten, het zo verre gebragt, dat gij van geluk zult mogen spreken, zo gij gelds genoeg overhoudt, om op een dorp met één meid te blijven leeven; en jij Mademoiselle, kunt zien in den eenen of anderen modewinkel uw kost te verdienen; want ik ben bedorven.'

MOEDER. En is dit mijn schuld, driftig, onverstandig man? Ik die van den vroegen morgen tot laat in den nacht mijn huishouden waarnam,

en genoegzaam alle zes weken van boojen veranderde, om dat zij mijn dingen verwaarloosden? heb ik niet altoos gezorgd, dat alles in orde en kostlijk op tafel kwam, als jij zou *Deenen* of *Nooren* en knoeten hier logeerdet? ik heb altijd wel gedacht, dat jij het te breed aan lei, met die kaale Baronnen; het zijn haalders, maar geen brengers: gingt gij niet alle avonden met hun uit, en wie was de betaalder dan Mijnheer WILDSCHUT? en hoe veel u uwe Coleges en het spel gekost hebben, dat zal je niet klappen: en mogt ik mijn eenig kind geen zakgeld geeven? jij gaaft het mij, en het was uw zaak om te weten, hoeveel dat gij missen kost: ik wist nergens van; dat weetje.

VADER. Heb je haast gedaan met die malle praatjens? heb ik niet altoos alles toegestemd om u in een goed humeur te houden? en wat de Prinses betreft, die heb jij in den grond zo bedorven, dat ik haar mijn vijand niet tot vrouw zou willen geeven: zij weet niets, zij doet niets, zij heeft zelfs niet eens ergens lust in, dan om uitteloopen, en zig opteschikken, of met haar' hond te spelen, of met haar papegaai te praaten, die omtrent zo veel wijze reden kan spreekken als zij zelve.

(Mijn moeder werd zo heftig dat ik verschrikte, en ik schreide om dat mijn Vader mij bij een papegaai geleeek, dat ook niet heel vriendlijk was.)

MOEDER. Je bent een onverstandig vat, dat geen reden verstaan wil; en als je driftig bent, gebruik je geen reden: wiens schuld is het dat KEE-

TJIE zo veel van leeren kostte? wie heeft u in 't hoofd gebragt dat zij een Gouvernante hebben moest, even of zij een Burgermeesters dochter was? en hoe veel heeft dat braave mensch u gekost? ik heb het je al eens meer gezegd, doch je moet het nog eens hooren: heb je haar niet in de nieuwe kerk, met drie verzuimen, en heel als de rijkdom, laten begraven, en alle rekeningen betaald? zo is 't niet; het mensch was wèl genoeg, maar als men niet rijk is, moet men zulke uitgaaven mijden: en was ik niet in staat om mijn eigen kind optevoeden?

VADER. Had zij die Gouvernante behouden, zij zou nu een geschikt, wèl geleerd, lief, jong, meisjes zijn; maar nu is zij geen oprapens waard', voor een degelijk man, die wat meer begeert dan een mooi aangezicht; en zij mag nu blij zijn, dat 'er nog een halfblanks makelaartjen, of convooilooper zig over haar erbarmt.

Ik werd zo kwaad, dat al had mijn Vader mij geklopt, ik zou gesproken hebben: zulk eene verachting, dat kon ik niet uitstaan, maar het was: 'Zwijg, of scheer je uit mijn gezicht, jou zottin!'

Ik dacht dat ik een' stilstand in mijn bloed kreeg, zo raar was ik; maar ik liet geen traan, ik was al te boos op Vader: mijn Moeder begon te schreiën en zweeg: dit kon Vader niet zien: hij bedaarde, en nam haar bij de hand; zij trok die niet te rug; zo als ik verwacht had.

VADER. (*Zacht spreekende.*) Hoor SIJNTJE! verwijtingen komen nu te laat, en het geen gebeurd is, is niet te herdoen.' (Toen verhaalde hij haar van een comptoir dat, in *Hamburg* meen ik, gesprongen is, en van wissels, en zo al voord daar ik niet uit kon komen; maar dat begreep ik wel dat wij kleiner zullen moeten wonen, en maar één meid houden:) 'dit zal de jonge Dame vreemd voorkomen, doch het is zo, en,' (zig voor mij buigende) 'ik hoop dat zij voortaan ten minsten zig zelve zal kleeden en haar goed verstellen: dat is wat anders dan Mevrouw VAN VEEN te worden.

IK. Heden vader, als dat dan *alles waar is* dat gij zegt, dan zal Tante STAMHORST u wel helpen; het is zo eene wijze en vroome vrouw, zegt gij altijd.

Dit maakte hem zo woedend dat hij, zo mijn Moeder hem niet vastgehouden had, mij zou geslagen hebben.

'Ondeugende meid!' zeide hij, 'durft gij uw' Vader van logen en bedrog verdenken?' hij ging uit de kamer, daar ik heel blij over was, doch ik vertroostte mijn Moeder, door te zeggen dat ik 'er niets van geloofde; dat het maar een uitstrooisel was om u eens te beproeven, HEIN, of je mij wel meent, en anders niet: dat zeide mijn Moeder zouden evenwel duventersche kuuren van uw' Vader zijn, ons zo de dood op 't lijf te jaagen: maar uw Vader is tog goed al is hij wat wonderlijk.

Toen sprak ik van u, en dat gij ons wel helpen zoudt, als gij uw amt had: maar zij wilde niet van u hooren; in 't geheel niet: gij hebt, zegt zij, haar in uw' brief voor een zottin uitgemaakt, en zij bedankt 'er voor, om bij haar' schoonzoon voor een zottin doortegaan, en zij wilde dat ik u liet loopen voor het geen gij zijt: ik zou haar gaarne dat briefjen van uw zuster hebben laten leezen, doch dan zou het uitkomen dat gij aan mij schreeft, en dan had ik nog maar meer wisjewasjens met Moeder: en ik heb nu, mag ik zeggen, niemand om mijn verdriet aan te klaagen dan u, en om dat ik nu zie dat gij geen zotte minnebrieven, maar heel bedaard en verstandig schrijft, wil ik gaarne eens een' brief van u ontvangen: ik ben overtuigd, dat gij geen schuld hebt, en dat Vader dat briefjen niet wèl verstond; hij is als vuur, weet gij, als het u of uw zuster raakt; en gaf zig den tijd zeker niet, om alles te leezen.

Nu, ik zie dat gij het wèl met mij neemt, want zo als de waarheid is, gij zijt zo bemind en overal gezien, dat gij zo veel vrouwen kunt krijgen, als gij zelf maar wilt hebben.

Nu is mijn Moeder alweêr naar Juffrouw DE GROOT; maar wat zal dat helpen, zo wij geruïneerd zijn, dat ik zo min geloof als gij: zo dra zij uit was, riep ik TRIJN de werkmeid, en praatte wel een geslagen uur met haar; zij zei ook, dat zij 't niet geloofde, en dat Mijnheer VAN

ARKEL maar vol moest houden; en TRIJN zei, dat zij gaarne bij ons wonen wilde, om dat gij zo een goed Heer zijt.

Wat nu mijn moed betreft: o Heer! ik heb altijd moeds genoeg om mijn hoofd te volgen; al ben ik bang voor spook en dooden: mijn Vader zegt dat ik koppig ben; dat kan wel wezen, ieder heeft zijn humeur: op uw zuster vertrouw ik mij wel; en als uw koopman (ik moet nog lagchen, zo hakkelde hij het Hollandsch,) weêrkomt, zal ik hem deezen brief geeven, en hem mondling zeggen, dat ik alles wat gij mij voorstelt doen zal; doch was het niet best dat gij zelf eens insloopt? men kan alles zo niet schrijven, of aan een ander zeggen?

Maar ik denk daar al: stel eens, dat ik weg ben, dan zal mijn Vader wel denken, dat ik bij uw zuster ben, en hij zou werempel niet te goed zijn, om mij daar van daan te haalen, en dan zou 'er een groot leven uit voordkomen: maar dan denk ik weêr, dan zou uw zuster wel iet verzinnen, want zij is zo slim, en weet altijd raad, als men in nood is! één ding moet gij mij beloven, anders schei ik 'er nog uit, zie zo ben ik; gij moet mij verzekeren dat gij mijn Moeder, zo dra wij getrouwd zijn, bij ons zult laten inwoonen: zij is zo goed, en houdt zo veel van mij, en ik van haar; en dan kan zij het oog nog over ons huishouden houden, als wij op reis zijn; want zij zal anders misschien bij vreemden moeten suk-

kelen, en vreemd is toch altijd vreemd; en als mijn familie ziet dat gij een goed en braaf man zijt, zal alles zig wel schikken: het is maar om dat zij u voor een slechte jongen houden, dat Tante zo tegen u is; ik geloof het niet; want hoe zoudt gij dan overal zo bemind en geacht worden? wel zie, als je mij dat niet belooft, van Moeder, moetje geen staat meer op mij maaken: neen, neen! wij zouden geld in overvloed hebben, en mijn Moeder zou op een kamer wonen! dat in eeuwigheid niet! doch dit is een malle zorg, want, zo als ik zeg, ik geloof het niet, dat mijn Vader geruïneerd is; ik heb altijd gehoord dat hij rijk, en een groot koopman was; ook van Tante, die het wèl zal weten, en nooit onwaarheden spreekt: maar Tante stookt hem nu op, om dat BETJE zin in u heeft en zij gaarne zag dat ik met VAN VEEN trouwde.

Tante klaagt geduurig dat ik niet schrijf: daar bedank ik voor; ik weet wel dat ik dat niet geleerd heb, en 't is wat anders aan u te schrijven; het is goed genoeg voor u, om dat gij nooit den gek met mij steekt.

Daar houd een koets stil: het is mijn Moeder! nu zal ik wel wat meer hooren, en het u hier bij schrijven, op dat gij mij zoudt kunnen ten beste raaden.

Wel mijn Moeder kan niet uitspreken, hoe vriendlijk Juffrouw DE GROOT haar gisteren ontving; zij moest theedrinken, en mijn Moeder zegt dat Juffrouw DE GROOT haar heel veel uit de schrift vertroost

heeft; zo dat mijn Moeder was verstomd dat deeze vrouw zo verstandig is: nu altijd, zij heeft verzekerd dat mijn Vader een zwaar bankroet heeft: en dewijl Mijnheer DE GROOT veel gelds in het comptoir heeft, verkoos hij dat een ander de zaaken zoude beredderen, om geene gelegenheid tot kwaade praatjens te geeven: zij zei, dat zij haar lot geduldig afwachtte, en op onzen lieven Heer vertrouwde: ken jij HEIN, daar nu wijs uit worden? ik niet! maar ik denk, dat alles een opgestemd werkjen is, want mijn' Vader gaat alle daag, zo als altijd, naar de beurs, en bankrotiers hebben het hart in hun lijf niet, heb ik wel gehoord, om op straat te komen: kom, kom! alles is larij; het is maar om te zien, of gij mij waarlijk zoudt neemen, als ik niets had: Juffrouw HOFMAN is een valsch mensch; ik mag haar luchten noch zien: Moeder is goed, weet gij, die ziet dat niet; maar al lees ik dan niet in geleerde boeken, ik begrijp echter dat ik geen eene vriendin heb, dan uw zuster, en ik verlang krachtig om haar te zien, al schrijft zij niet aan mij, dat is om dat mijn Vader, haar zo geaffronteerd heeft, dat ook niet aangenaam is, voor een vrouw van fatsoen: nu, houd maar moed, en toon dat gij geen slechte jonge zijt, want zo gij dat waart, zou ik u in 't geheel niet willen hebben; want dan hadden mijne ouders gelijk, en ik had mijn loon zo ik ongelukkig met u waar': ik ben uwe Vriendin

C. WILDSCHUT.

Vijftigste brief.

***Mejuffrouw* CORNELIA WILDSCHUT, aan *Mejuffrouw* ELISABETH STAMHORST.**

MEJUFFROUW, GEEERDE NICHT!

Ik stond lang in beraad of ik uwen brief zoude beantwoorden: eindelijk besloot ik 'er tog toe: dat gij verlangt om mij te zien, kan heel wel zijn, maar ik verlang niet om u te zien; neen BETJE! ik zie nu heel wel, dat gij maar van mij scheent te houden, om over mij te regeeren, en dewijl gij veel meer verstand hebt, dan ik, hebt gij dat nog altoos zo wat bedekt gehouden, doch zo als Mama, (daar zekere luî ook wel zouden over willen heerschen,) doch zo als Mama zegt: als de maan vol is schijnt zij overal: ik verzoek vriendlijk dat gij de moeite niet neemt, om mij mijn les te geeven: en gij die zo veel naar de kerk gaat, gij zoudt beter doen, dat gij niet zo ligt allerlei kwaad geloofdet, van menschen die gij immers niet kent - niet kent, zeide ik, ja! zo gij zekere menschen in 't geheel niet kendet, of gezien had, zoudt gij misschien minder bemoeial achtig zijn: alles heeft zijne reden: en zo als gij zelve zegt, de Heer VAN ARKEL is wèl voor 't

oog: ik geloof Nicht BETJE, dat ik zo deugdzaam ben, als gij, al weet ik daar zulke mooie brieven niet over te schrijven, en dat ik niet zot genoeg ben, al heb ik zo veel geleerdheid niet, om ooit een slechte knaap tot mijn man te willen hebben: maar ik wil VAN VEEN volstrekt niet: mijn Vader zal mij daar nooit toe krijgen: indien hij zo behagelijk is, neem jij den heelen VAN VEEN zo als hij gaat en staat; doch daar zult gij ook wel voor bedanken, en het oog wil ook wat hebben: gij zult mij wel verstaan BETJE.

Wat dien Heer in uw buurt betreft, ik begrijp dat allegaêr; dat is maar een spookjen van u, om mij quasi te toonen, hoe ik in zo een geval doen moet; en ook als hij u niet kan verdienen, zo als gij nederig zegt, wat hebt gij dan toch veel uitgevoerd dan voor u zelve gezorgd?

Ik hou krachtig van Tante, maar ik zie ook wel waarom zij zo een lange predikatie schrijft, en ik ben niet in staat, dat beken ik, om op zo een kostelijken brief te antwoorden; doch Tante moet mij niet kwalijk neemen als ik zeg dat zij misleid is; dat wil ik wel gelooven; en dat VAN ARKEL niet erger is, dan de meeste jonge Heeren, als zij geen stijve klikken zijn: ik zeg dat niet op neef PIETER, het tegendeel is waar, maar die is ook wel een witte raaf, en ik altoos ken zulk een lieven grappigen verstandigen jonge Heer niet meer, die zo deugdzaam leeft, meen ik: dat gij gelukkig zijt, kan heel wel wezen; gelukkig is

een smaak; ik zou heel ongelukkig zijn, als ik buiten moest wonen, maar men vindt meer zulke menschen en die zijn daarom echter ook niet gek, ik had ook geen haast om te trouwen, doch sedert Papa zo gemelijk en knorrig is, en sedert hij *zegt* dat hij geruïneerd is; maar ik weet wel waarom dat hij dat zegt, 't is nog goed voor mij dat ik somwijlen in de Comedie ga, en onthoud wat ik zie spelen: maar VAN ARKEL neemt mij niet om mijn geld, hij weet wel dat alles maar een fabel is; en zo hij mij niet lief had, kon hij, dat weet gij ook wel BETJE, zo veel meisjes krijgen als hij wil, en ook wel heele aartige deugdzaame meisjes, die meer verstand hebben dan ik, en die ik altoos wel heel mooi vond - ik bedank heel zeer om nu Buiten te komen, want het zou zeker zijn om mij te catechiseeren, en twee op één is, zijt het spreekwoord, moord: zie zo BETJE nu weet gij dat ik de dupe niet ben, van al die mooie raadgevingen, ik blijve na groete aan Oom en Tante, uwe,

Dienaares en Nicht,

CORNELIA WILDSCHUT.

Een- en- vijftigste brief.

Juffrouw ELIZABETH STAMHORST, aan Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT.

MIJNE LIEVE NICHT KEETJE!

Uw brief is wel wat zonderling, maar dat sla ik over: 't zal mij niet beletten dien te beantwoorden: zie KEETJE lief! men moet zo aanstonds niet boos worden, al wordt ons goed oogmerk niet, op eene voor ons aangename wijze, aangenomen.

Ik zie in weêrwil van alles, dat gij een oprecht meisjen zijt; gij verlangt niet mij te zien, en zegt mij dit ook zo maar eenvoudig weg: dit complimentjen is juist voor mijne eigenliefde geen zijden en fluweel; maar ook al weêr wèl: ik verlang nog even sterk om u te zien, en dat niet om u te chatechiseeren, iet dat mij te mal staan zoude, om dat ik 'er mij nooit aan verliep; doch ik wist niet, (en ik ben evenwel, niet waar? eene geleerde jonge Juffrouw!) dat gij mij hier ooit van verdenken kondet: nogmaals verzoek ik u, kom Buiten, en in één uur zullen wij alles zamen wel vinden: wist ik dat gij ons deeze vriendschap doen zoudt, ik zoude u met geen meer letters lastig vallen.

Ik begrijp ook niet KEETJE, hoe gij zeggen

kunt - 'Ik houd krachtig van Tante;' - en haar zo onheusch behandelen, ja zelfs haaren brief aan u niet eens beantwoorden, dit bedroeft mijne Moeder om uwent wil; en zo ik boos op u konde worden, ik zou recht, ja zeer boos zijn; doch kom gij slecht bij ons, en mijn Moeder zal u alles vergeeven: ach KEETJE! wist gij hoe zij voor u zorgt, en hoe zij vreest dat gij in slechte handen vallen zult!

Het geen gij van den Heere VAN ARKEL, in betrekking op mij, laat blijken, overtuigt mij, dat men u op dat punt, ook misleid heeft; en aan wie ik dit te danken heb, kan mij niet onbekend wezen: men heeft u bedrogen, mijn lieve KEETJE! en zo gij de historie van mijn hart wist, zoudt gij daarvan overtuigd zijn.... maar genoeg daar van, gij zult mij wel verstaan, indien gij wilt.

Wat de Heer VAN VEEN aangaat, ik zie niet dat hij deeze uwe kleinachtig verdient; doch dit ben ik met u ééns, dat men niet, tegen een beredeneerden afkeer, met iemand trouwen moet: wilt gij hem niet hebben, daar zal misschien nog wel een meisje zijn, die hem met andere oogen beschouwt - Over het gedrag van Oom, omtrent u, laat ik mij niet uit; het smart mij alleen dat geen van u allen gelukkig is: of Ooms zaaken in de war zitten, daarvan weet ik niets, zo als gij zeer ligt denken kunt.

De onderscheiding die gij maakt omtrent mijn' Broeder, doet u zo veel eer als hem: het spijt mij

somwijlen dat Tante conscientiewerk maakt, van een Germain Neef en Nicht te laten trouwen; wie weet of gij, hoe afkeurig gij ook van het buitenleven zijt, hem niet naamt, en dan waren wij uit alle moeite, en hadden ons hoofd niet te breeken met slechte jongens, of looze vrouwen, en KEETJE was in behouden haven: niet, dat ik weet dat hij nog niet verliefd is, 't geen heel wel zijn kan, want PIETER -baas is een schrikkelijke meijensgek, maar het is alleen om u te toonen dat ik u alles goeds gun: nu ga ik mijne Moeder deezen voorlezen.

Zij heeft 'er niets tegen dat ik hem afzend, en herhaalt haar verzoek om Buiten te komen, al ware het nog deeze week - mijn broêr zal u met de fargon haalen, en wij zullen ons wèl diverteeren - Nu, alles is vergeven en vergeten, en ik ben uwe liefhebbende nicht, die zeer verlangt u te zien.

BETJE STAMHORST.

Twee- en- vijftigste brief.

***De Heer* WILLEM STAMHORST, *aan den Heere* PAULUS WILDSCHUT.**

WAARDE BROEDER!

Het was niet uit ondeelneemendheid dat ik uwen laatsten brief niet eerder heb beantwoord; maar om dat ik hier in eene voorgedij geplaatst ben, die mij overgrootte moeite en bezigheden verschaft: het medelijden met verongelijkte weezen heeft mij genoeg getroffen, om mij voor eenige weken, met niets anders bezig te houden, dan met het onaangenaam werk van schurkerijen te ontdekken, en geroofd goed te rukken uit de klauwen der zulken, die zig in het vertrouwen huns overledenen vriends zo wèl gevestigd hadden, dat zij zonder veele moeite zijne kinderen tot den bedelzak konden brengen: dit weinige zal u doen zien, waarom ik u niet eerder schreef; en mijne vrouw is eenigen tijd al zeer onpasselijk geweest, anders zou zij de pen hebben opgevat; doch het was haar niet mogelijk: eene aanhoudende hoofdpijn belette de haar.

Gij zijt zeer zeker in moeijelijke omstandigheden, en hoe wel ik mij vlei, dat uwe vrees voorzeker

iet ongegrond is, zo blijft echter uw lot lastig; vooral, om dat gij niet wèl weet, hoe u best en verstandigst daar in te gedraagen; immers naar uw eigen betuiging.

Hierin zijn wij het ten minste ééns, dat Nicht KEETJE nooit zulk een slecht mensch tot haaren man hebben moet: ik weet niet, of eene vrouw van de verhevenste deugd en het uitmuntendste verstand, wel eene voldoende versooning kan vinden, in haar goed werk, als zij onderneemt niet een los, een woest jongeling, maar een waar ligtmis te trouwen, welke schoone beloften zij ook doe, en hoe veel zij van zijn gezond verstand moge verwachten; doch hoe dit ook zij, geen KEETJE WILDSCHUT, moet ooit in de magt van eenen VAN ARKEL komen; dit is buiten alle bedenking, ik herhaal het nogmaals: gij zelf schijnt daar nu zo wèl van overtuigd, dat het nodeloos zijn zoude, daaromtrent verder iet aantemerken.

Daar moet, waarde Broeder! al zeer vroeg eene merkelijke verzwakking in uw' geest zijn voorgevallen: het hart laat zig dan ook gemakkelijk wijs maaken, dat het gelukkig is; en de zedelijke smaak is ook ligtlijk overtehaalen, om toetestemmen, dat het wèl kiest, en in dat gekozene iet aangenaams vindt: hoe gaarne zag ik, dat gij uwe aandacht hier eens eenige oogenblikken bij bepaaldet!

De uitmuntende RICHARDSON, deed het beste deel der vrouwlijke sexe een bijzonderen dienst,

toen hij *Clarissa* deed belijden: ‘Dat de Hemel haare trotsheid gestraft heeft, toen zij zig door dien zelfden *Lovelace*, die zij had poogen te recht te brengen, op de snoodste wijs mishandeld, ja onherstelbaar bedorven vond’ - dit is ook de groote les in dat boek.

Denk intusschen niet, dat ik een' VAN ARKEL niet zo zeer beklag als verfoei: eene allerslechtste opvoeding, gesterkt door het schandelijk leven zijns Vaders, maakt hem in veele opzichten lijdelijk: gij noemt hem een huichelaar: een huichelaar is zulk een geheel bedorven mensch, dat ik huiver om met dien naam iemand te noemen, die mij daarvan door herhaalde bedrijven, alle zedelijke zekerheid geeft: hoe dikwijls noemt men een aan zig zelf zeer ongelijk mensch, huichelaar! vooral, indien wij hem, nu eens door eene vuurige devotie, dan weêr door zijn alles vernielende drift, tot, bij voorbeeld, wellust zien wegsleepen: dit bewijst, 't is waar eene berispelijke zwakheid van geest; maar maakt hem nog niet tot een huichelaar; zo een mensch schreit even zo wel de oprechtste traanen, in den arm der minnaresse, als aan den voet des kruises: het komt mij dus voor, dat meer een gehoond Vaderlijk gezach, dan wel uw reden, den jongeling deezen vrezelijken naam toebijst.

De bedaarde opmerker der menschlijk natuur, ziet intusschen in zo een man veel meer den dronken involger zijner overheerschende driften, dan

wel den veinsaart: is het ook al zo klaar dat een jongeling met zo veel verstand als VAN ARKEL heeft, na zijn gesprek met den deugdzaam goeden DE GROOT, alleenlijk *geveinsd* heeft, zijn levenswijs te zullen verbeteren; en indedaad is voordgegaan om een loos? op KEETJES bederf uitlopend plan, ter uitvoer te brengen? doch nu, ontdekt zijnde, moest hij immers geloven, dat voortaan alle zijne betuigingen voor valsch zouden worden aangezien? wat kon hij nu meer verliezen? hij zag zig als uit het rijk der deugd gebannen; hij wacht des van de ondeugd zijn geluk; dat is - de bereiking zijns oogmerks - ééne der droevigste gevolgen eener gezette hebbelijkheid in het kwaade, is ook, dat zij den misdrijver in de noodzaakelijkheid brengt, om veel verder te gaan dan hij zelf immer zig voorstelde: hoe veele ondeugden moet men aaneenschakelen, om de schraale vrucht eener eerste misdaad te kunnen erlangen! - alle zulke overwegingen doen mij wenschen dat de Heer SAMUEL DE GROOT, den indedaad ongelukkigen jongman, niet geheel los liete! dit is maar te dikwijls het geval: de waare vriend der menschen, ziet met afgrijzen, en deernis, die schepen vertrekken, waarop zo menig verdoold jongeling, door zijn eigen Vader, geworpen wordt, om overtesteeken naar gewesten, alwaar hij, bijna noodzaakelijk, het bederf en ongeluk door zijne opvoeding begonnen, zal voltoojen; hij ziet ook met een diepgehaalde zucht, de zogenaamde ver-

beterhuizen, waarin men de laffe losbandige, de wellustige jeugd overbrengt, ten einde daar, zo heet het, tijd en gelegenheid te hebben, om zig tot een geschikter gedrag te leeren bepaalen; en daar zij, of door ledigheid en eenzaamheid, het verstand verliest, of een trap van schurkerij beklimt, die men in alle zyne gevolgen niet kan uitzien - ik begrijp wél, dat dit middel veel gemaklijker is, om een slecht jong mensch uit de maatschappij te bannen, dan alle mogelijke middelen ter zijner verbetering, met oordeel en langmoedigheid te beproeven; doch of het met den pligt van waarachtig deugdzaamer menschen meer overeenstemt, dan zeg ik neen: o zodra een jongman deeze openlijke schande wordt aangedaan, heeft hij, (immers naar zijn inzien,) niets meer te verliezen; en indien hij veel geest en sterke driften heeft, staat hij nu nergens meer voor.

Gij, waarde Broeder! zult mij immers niet kwalijk neemen, indien ik u met bedaardheid, en ernst nu eens een weinig over u zelve onderhoude? uwe opvliegende drift heeft u in het geval met VAN ARKEL tot veele onvoorzichtige stappen gedreven: indien de drift u niet alle overweging onmogelijk gemaakt hadde, zoud gij uwen brief, die bij uw vrouw en dochter zo veel moesten afdoen, nooit uit uwe handen gegeven hebben: indien VAN ARKEL, daar hij dien brief in zijne magt heeft, KEETJE te spreken krijgt, of een middel vindt om haar te schrijven, (waar-

toe hij zeker loosheid genoeg heeft,) zal hij dien brief in een geheel ander licht plaatsen; misschien wel een geheel anderen schrijven, en haar dien ter haarer eigene beoordeeling toezenden; uw dochter zal, alleenlijk om haar hoofd, (naar gewoonte,) te volgen, daarbij geredelijk willen berusten; en zal uwe vrouw denkt gij, u gelijk geeven, als 't er op aankomt om haare dochter tegentespreken?

Ik bid u ernstig, breng haar, zo rasch doenlijk, bij ons Buiten! en twijfel nooit, aan de deelneemende vriendschap, van uw Broeder en Zuster,

STAMHORST.

Drie- en- vijftigste brief.

De Heer WILLEM STAMHORST, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.

WAARDE BROEDER!

De verzekering van het u dreigend ongeluk hebben wij met de grootste deelneeming verstaan, een ongeluk, 'twelk u, om uwe en uwer vrouws en dochters levenswijs, nog te zwaarder moet treffen: het zoude wreedheid zijn, een ongelukkig man, die zig zelve zo verregaande beschuldigt, met verwijtin-

gen te overladen: het smart mij dies te meerder, wijl ik niet, (zo als gij weet,) in staat ben, u een krachtige hulp medetedeelen, niet alleen door het verlies het welk ik in uwe zaaken lijde, maar ook om dat ik twee kinderen heb, voor welken te zorgen mijn grootste pligt blijft; doch ik heb u een ander voorstel te doen: verkoop alles, en betaal als een eerlijk man, zo verre het u mogegelijk zij; toon nu, door dus te handelen, dat gij het vertrouwen van braave lieden niet onwaardig zijt, al hebt gij misschien niet zo voorzichtig gehandeld, als men van u mogt eischen; verklaar alles oprecht; en wend toch geene uitstaande schulden vóór, die gij niet hebt: maar ik vlei mij dat gij dit mijn vermaan niet noodig hebt, en u zult gedragen als de broeder eener der beste vrouwen zig moet gedragen; dan zult gij als een ongelukkig koopman, en niet als een snood banqroutier, uw leven kunnen zien afloopen; en wij bieden ons huis aan, om voor u en uwe vrouw en dochter ten verblijf te strekken, indien gij best oordeeldet uit de negotie te scheiden: ik houde mij verzekerd dat de weldenkende Heer VAN VEEN even zo wel nu als voorheen, uwe dochter ter vrouwe begeert; dat hij zig zelve geluk zal wenschen, met de gelegenheid die hij heeft, om haar van zijne oprechte liefde, en u van zijne achting te verzekeren; zullende hij wel zorg draagen, dat alles met eer en cordaatheid behandeld worde - Zie toch uwe dochter met zachtheid en met reden te overtuigen

dat dit huwelijk haar en u allen gelukkig maaken zal: evenwel, gij moet haar niet dwingen! kan zij hem niet beminnen, of weigert zij hem nader te leeren kennen, stel haar dan voor, om bij ons te komen inwoonen: wil zij dit ook niet, en geeft haare Moeder haar haaren zin, dan zal zij zig de gevolgen van haare dwaasheid moeten getroosten; doch dan past het u, als Vader, haar aantezetten, ja zelfs te noodzaaken, om voortaan huislijk stil en eenvoudig te leeven: zij moet haare verzuimde talenten weder opvatten, en zien nuttig te worden, immers alle noodlooze uitgaaven poogen te leeren verminderen: misschien dat zij nu nog in staat wordt om al uwe liefde, al uwe goedkeuring te verdienen, en uw ongeluk kan des nog een bron van waar vergenoegen worden - dat gij uwe eigene overdaadige levenswijze moet veranderen - daar over kunnen wij geen verschil hebben.....

Daar ontvang ik uwen laatsten brief - ik voeg - hier niets bij, dan dit: overweeg mijn voorstel met zo veel bedaardheid, als u thans mogelijk is; en wacht een omstandig antwoord, zodra ik dien geheelen brief gelezen en wèl overdacht heb - dit weinige alleen om u te verzekeren dat gij waare vrienden hebt, in uwe Broeder en Zuster,

STAMHORST.

Vier- en- vijftigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT, aan den Heere WILLEM STAMHORST.

WAARDE BROEDER!

Na de allerrechtvaardigste woede, waarin immer een Vader omtrent een eenig kind - een meisje - dat hem ten bloede getergd heeft, vervallen kan, schrijf ik u deelen; ja maar ook onder het gevoel van een knaagend verwijt, en allerbitterst zielsverdriet - geloof mij, waarde STAMHORST! ik draag mijn verlies met geduld; hoe ook gewoon aan een prachtige en overdaadige levenswijs, en, 't geen nog meer zegt, hoe zeer ook gewoon aan het tegenspreken en dwarsboomen mijner vrouw en dochter, als onze verkiezingen streeden, hoe wel ik mij beschouwe als maajende het geen ik gezaaid heb; hoe hartlijk ik u toesta als gij mijn gedrag als man en Vader ten sterksten afkeurt; hoe onverstandig zorgeloos ik leefde, en hoe ik verzuimd hebbe, mijne vrouw zo goed te maaken als zij zoude geworden zijn, indien ik gewild hadde; hoe veel ik mij ook omtrent KEETJE te verwijten hebbe, zo valt het mij echter ondraagelijk eene behandeling te ondergaan, ge-

lijk zij mij durft aandoen: dat zij halstarrig en koppig is, dit is mijn schuld; ijsselijk verwijt! maar dat zij deeze onverzettelijkheid kan opofferen, aan de onnatuurlijke drift, om haaren Vader te kwellen; dat zij iet tegen haaren wil doet, zodra zij weet dat dit mijn wil is, ô dit gaat alles te boven, wat ik instaat ben te draagen; en te meer is dit onvergeevenlijk in haar, daar zij mijn ongelukkig lot weet; weet dat dit lot mij te zwaarder drukt, om dat zij, en haare moeder, daar door lijden! moet dit mij niet tegen haar verbitteren? haar doen haaten? - en ik ben echter Vader! - zij heeft dan besloten ongehoorzaam te zijn, en mijn ongeluk te voltoojen! nu zelfs druist zij aan tegen haare goede altoos welmeenende moeder, sedert zij zag dat deeze met mij in een stuk van het grootste belang, één lijn trekt: oordeel uit het geene ik u ga mededeelen, of mijne klagten overdreven zijn - gisteren ochtend liet de Heer VAN VEEN door een klein briefjen belet bij ons vraagen, en gaf ons zijn oogmerk daarvan duidelijk te kennen - wij antwoordden: 'Dat wij Mijnheer met veel genoegen wachtten:' een haatelijk spottend lachjen van KEETJE, hier over, stoorde mij niet weinig; ik wederhield mij evenwel, en liet dit als ongemerkt doorgaan - aan tafel komende was zij in volle orde gekleed; ik bedwong mij nogmaals, hoe wel ik haar oogmerk raadde, ik zeide alleenlijk: 'Hoe zo magtig opgeschikt KEETJE?'

KEETJE. Opgeschikt! dat weet ik niet, ik ben als altoos, wanneer ik uitga.

IK. Ik hoop, kind! dat gij wel zo beleefd zijn zult van t'huis te blijven, daar gij weet dat de Heer VAN VEEN belet heeft laten vraagen.

KEETJE. Hij heeft bij u, meen ik, belet gevraagd; en ik had met dat bezoek des niets te maaken; had hij bij mij belet gevraagd, ik zou hebben laten zeggen, dat ik hem niet kon afwachten, en uitgegaan hebben, zo als nu ook mijn voorneemen is.

IK. Ook als uw moeder en ik het u verbieden?

KEETJE. O ho! mijn moeder verbiedt mij niets; en gij vader, verbiedt mij alles: ik ben, hoop ik, geen kind meer, dat zonder een leiband nog niet loopen kan?

MOEDER. Geen kind meer! wel wie hoort 'er van! geen kind meer! zo lang je ouders leeven, ben *jij* een kind: zou ik daarom zo voor je gesloofd en gearbeid - je altoos in alles je zin gegeven hebben, om dus door u beloond te worden? - en nu wil ik dat je t'huis zult blijven: heb het hart nu eens, een voet uit het huis te zetten - is dat niet ageeren tegen uw vader en mij, die het zo wèl met u meenen, en die, God beter' 't! zo weinig door u geteld worden, als of het je bedienden waren: jou ontaart kind!....

KEETJE. (*Heel tergend koel.*) Ik zie alles wèl door, geloof het: Keetje is zodom niet, als sommige lieden denken: men heeft VAN VEEN

wijs gemaakt, dat vader geruïneerd is, alleen om hem mij aan te plakken; een fraaije list, zeker! - hij zal nu de belangelooze speelen; hij zal mij willen hebben zonder een duit; maar hij weet wel beter, doch houdt zig onkundig; alles is afgesproken om mij te dwingen; maar ik neem hem nooit, neen nooit! - zij vloog de kamer uit, mijn vrouw hield mij tegen; ik weet niet wat ik niet al zoude gedaan hebben; want ik gevoelde dat mijn hoofd draaide, en ik eene ligte bedwelming had: zij schreide als een zottin: 'Nooit heb ik zulk een haastig man gekend! je zult nog eens door u zo dol te maaken een zwaare ziekte krijgen! laat mij in 's Heeren naam met KEETJE toch alleen omspringen! jij kent haar zo weinig als of zij u wild vreemd waar' - ô *dat verwijt* gevoelde ik, want ik had het verdiend - vervolgens gaf zij mij goede woorden, en ik bedaarde, in zo ver dat ik kon zeggen:

'Gij ziet, vrouw, dat VAN VEEN niet veranderd is; dat hij KEETJE hebben wil, hoewel zij nu geen speld medekrijgt: wat hebt gij toch tegen dien braaven jongen? waarom zijt gij tegen hem?'

ZIJ. Ik! wel wie heeft u dat gezegd? ik! ik heb niets het minste tegen VAN VEEN; ik ontvang hem altoos even vriendlijk, en heb hem dikwijls ten eeten gevraagd, zo als hij zelf zal moeten toestaan, even als alle jonge lieden die zin in KEETJE hadden: maar moet KEETJE evenwel tegen haar zin aan

trouwen! dat zou jij WILDSCHUT immers om lief noch leed gedaan hebben? gij weet nog wel hoe zuster BETJE tegen ons huwelijk was, om dat zij begreep, (wijze lui hebben somwijlen heele malle begrippen, dat blijkt wel aan ons,) dat wij niet met elkander gelukkig konden zijn? en toen deed gij zo als KEETJE nu, dat is, liet ieder een praaten en deed uw' zin.

IK. Wie vergt haar dit? ik wil alleen dat zij VAN VEEN beleefd ontvange... Zij viel mij in de rede, en beduidde mij dat VAN VEEN, KEETJE'S slag niet was enz.; ik wederlei dit zo veel doenlijk, maar zij verstond mij niet wèl: ik herhaalde dat zij hem alleen met beleefdheid ontvangen moet, en zien of eene nadere kennis met hem, hem niet verkiezelijker voor haar maaken zal; en dan kunt gij zien of ik een onredelijk vader ben, of ik haar zal willen dwingen: doch zij kent VAN VEEN niet; dit is het maar, en ik wil dat zij hem leere kennen: doch zo zij mij ook dit weigert, dan zal ik, zo waarachtig als ik hoop gelukkig te worden, haar niet meer voor mijn kind erkennen, zij moge toezien.

ZIJ. Vloek en zweer maar zo niet, de zegen is al genoeg uit ons huis! God beter 't! stel jij je hoofd gerust, ik zal KEETJE daar wel toe krijgen; ik zal haar wel neêrzetten: ei! jij kent het meisjen niet, dat is het maar; doch ik weet hoe haar hoofd te zussen: ik zal bij haar in haar kamer gaan, en wij zullen een piquetjen speelen, en dan

kan jij VAN VEEN bij ons brengen, en alles zal wèl neêrkomen, zo jij met jou driftig hoofd'er maar buiten blijft; doch laat mij dat varken alleen wasschen: ik bid u WILDSCHUT, maak je weêr zo driftig niet: het is om een beroerte op je hals te haalen, enz.

Ik zeide dat ik hem zoude afwachten, en ging naar mijn comptoir, en mijn vrouw naar haar bedorven kindjen: even na vijven werd 'er gescheld: hetwas VAN VEEN: ik was onthutst; hij ook: ik bragt hem op KEETJE'S muziekkamer; mijn vrouw ontving hem heel beleefd, gemeenzaam zelfs: de halstarrige groette niet, en rees ook niet op: dit ergerde zelfs haare moeder: ik was stom: VAN VEEN heel verbijsterd; doch zweeg: maar ik zag duidelijk dat dit gedrag van haar hem bijna zo zeer trof als mij: 'Mejuffrouw!' zeide hij, 'gij zijt niet onkundig dat ik u bemin; de groote omwenteling van Mijnheer uw Vaders zaaken, mogen anderen afschrikken, maar ik die nooit iet zocht dan u zelve, en geen ander oogwit had dan ons beider geluk door het huwelijk uittebreiden en te bevestigen, geef mij thans de eer om u nogmaals te verzoeken, dat gij mij gunstig gelieft aanteneemen, als eenen vriend die u met de grootste genegenheid bemint: toen ik vermoedde dat uw hart niet vrij was, heb ik niets ondernomen dat aanleiding had kunnen geeven tot eenige onaangenaamheden tusschen den Heer WILDSCHUT en u Mejuffrouw; doch nu mij vleiede dat die hin-

derpaal is weggenomen, verstout ik mij nogmaals om u mijn hand, mijn hart en alle mijne goederen aantebieden' - Hij haare hand willende vatten, trok zij die met haast en afkeer te rug - 'Wat zegt gij, mag ik hoopen?'

ZIJ. Gij hebt uw les wèl geleerd: is nu het moojen liedjen uit? of moet ik nog al meer hooren?

VAN VEEN. Mijn oogmerk was u nog veel en ook, waar gij Mejuffrouw belang bij kunt krijgen, te zeggen; doch de wijs waar op gij mij ontvangt, is hiertoe niet aanmoedigend: zeg mij, bid ik u, waarom behandelt gij een fatsoenlijk man, die u bemint, die u gelukkig wil maaken, op zulk een trant?

KEETJE. Ik heb u niets te zeggen Mijnheer, dan dat ik geen behangen in u vind, en mij niet zal laten dwingen, vooral niet ten uwen voordeele; en nu heb ik u niets meer te zeggen: zo gij mij plaisir wilt doen, zult gij afscheid neemen, en mij niet meer kwellen - ik kan u niet dulden.

Ik stond als een beeld, kon onmogelijk iet zeggen; mijn vrouw was stom: ziet hier wat VAN VEEN antwoordde: 'Nooit had ik mij kunnen verbeelden, dat een wèl gekleed meisjen een fatsoenlijk man dus zoude kunnen behandelen: ik heb u meer bemind dan ik u zeggen kan; dit heeft mij buiten staat gesteld om u wèl te beoordeelen; uwe verachting zal mij mijne vrijheid weêrbezorgen; en die rust herstellen die mij zo veele maanden ontvlooden was.'

Zij ging de kamer uit: VAN VEEN vervolgde dus: 'Mijnheer! 't is mij leed dat uwe dochter dus over mij denkt; doch, dit is niet anders; met zulke afkeerigheid van mij zou ik haar, hoe schoon zij is, niet begeeren, ook niet, al deed zij meerder eer aan haare opvoeding, dan zij mij zo aanstonds toonde: wat ik voor u doen kan zal ik doen, even als of ik uw schoonzoon ware, maak daar staat op; doch ik ben thans niet bekwaam om ergens over te spreken: de ontmoeting was te strijdig met de hoop, waarmede ik mij geleid heb: ik moet haar vergeten die in staat is mij zo verregaand onheus te behandelen: ik bedank u Mijnheer en Mevrouw, voor de voorkeur die gij omtrent mij had; doch ik kan geen vrouw begeeren die mij - veracht, zoude ik zeggen, indien iemand in de wereld mij verachten konde' - Hij nam afscheid.

Ik zweeg nog eenige minuten: ik was zo geheel in de magt van tegen elkander strijdende driften, en zulke geweldige aandoeningen, dat geene derzelve het vermogen had om te kunnen werken: het was of ik stikte - hoe gezond, hoe sterk, hoe welvarend ook, ben ik niet geschikt voor zulke schokken, die de ziel tot in haar binnenste beroeren - ik ging naar mijn kamer, en daar schreide ik dat ik snikte: ik geloof dat indien de Natuur zig op deeze wijs niet gered hadde, ik zou bezweken zijn: nooit had ik zulke gewaarwordingen; zij zijn voor mij onbeschrijfelijk.

Ik bedaarde, ik kwam als uit eene bedwelming tot mij zelve, en was weêr geheel Vader! en ô Hemel! alle mijne gevoeligheid keerde tot mij zelve weder - ik, ik had de schuld van alles: mijne goede vrouw heeft geen meer talenten, zij heeft KEETJE opgevoed, naar haar beste inzien; zij verwijt zig zelve ook niets: maar ik, ik nam een vrouw, die ik goed had kunnen maaken, en verwaarloosde in alles, mijne zuster! uwen raad! ik heb de schuld van alles - en dit zelfs maakt dat de wonde ongeneeslijk is, en KEETJE was, nog een kind zijnde, aan geen meer gebreken onderhevig, dan andere kinderen; zij zoude onder het bestuur haarer Gouvernante de vreugd en roem mijns levens geworden zijn; doch dien zegen heb ik mij, door mijn eigen losheid en onverschilligheid, onwaardig gemaakt; ik heb altoos wel gezien, dat zij verkeerd wierd opgevoed; doch wat deed ik om dit tegen te werken? niets! niets het minste: mijn kind was vreemd van mij, en haare Moeder stelde haar grootste genoegen in haare dochter zo gelukkig te maaken als zij waande, dat het opvolgen haarer eigene grilligheden en verkiezingen haar in de daad ongelukkig maaken zal: KEETJE had, bij gebrek van groote levendige begeerten, nooit meer dan dagelijks goed, dagelijks verstandig en bekwaam kunnen worden; doch zij zou gelukkig geweest zijn, en mij het gemaakt hebben. Nu, nu kan men een' vader haaten - nu haat zij mij! want ik dwarsboom haaren wil, en in het opvolgen van dien wil

vond zij, van haar eerste jeugd af, haar geluk; zij beschouwt mij als haar' vijand, die haar aan mijn onredelijken wil poogt te onderwerpen; zij durft mij verdenken van logen en bedrog, om dus VAN VEEN bij haar verdienstelijk te maaken: wat is dat ijsselijk in een kind! ik weet wel dat zij geen verstand genoeg heeft om dit zo alles in zijne gevolgen te zien; maar voor mij is het allersmartlijkst: en kon ik met mijne vrouw nog spreken! doch zij verstaat geen goed menschenverstand: haar hart is goed, maar troost, toevlugt bij haar te zoeken, is even onmogelijk als bedachtzaam met haar te spreken, te overleggen: ook hierin beschuldig ik mij zelven: nooit heb ik met haar ergens over geraadpleegd: nooit wist zij het allergeringste van mijne zaaken; 'er was geene harmonie, maar eene doodsche stilte, die slechts nu en dan eens werd afgebroken, door eene dolle vlaag van kortduurende drift, waaraan geen van beiden zig veel stoorde, dewijl men wist dat dit geen genoegen hadt.

Uit dit weinige zult gij kunnen opmaaken, hoe treurig mijn lot is, als koopman, als man, als vader! - en wat is 'er aan te doen? - wees gerust, braave STAMHORST, ik zal als een eerlijk, zo al niet als een voorzichtig koopman, naar mijn graf gaan; alles zal betaald worden; 'er zal voor mij weinig, zo iet, overblijven; doch dat zal zig redden; ik zal eerder besluiten, om als Boekhouder door de wereld te komen, dan onrecht-

vaardigheid voegen bij onvoorzichtigheid, of liever zorgeloosheid; doch mijne ziel is te bedroefd om in eene omstandigheid daarover te treden; nogthans, wees gerust; gij zult nooit te bloozen hebben over uwen schoonbroeder als bankroetier.

KEETJE, KEETJE! trekt al mijn aandacht; maar ik, ik ben haar onnut geworden! - dat een kind zijn vader niet lief heeft, niet vertrouwt, niet gehoorzaamt, is zo geheel vreemd, zo strijdig met de natuur, dat noodwendig de oorzaak daar van moet gezocht worden in de verkeerde behandeling des vaders: geen kind, wèl opgevoed zijnde, heeft ooit zijn' vader smaad of verdriet aangedaan; en als ik nadenk, hoe ik alles heb gedaan of toegelaaten om haar te bederven, voor de zedelijke en verstandige wereld, dan ijze ik op het denkbeeld van 't geen nog gebeuren kan!

Ik zie maar een eenig verlicht punt; het is dit: tracht haar, waarde zuster! te bewegen, om bij u voor eenigen tijd te komen logeeren: doch ik bid u, dring dit verzoek niet aan met het genoegen, dat mij, haar vader, daar door zoude veroorzaakt worden.

Als zij evenwel hoort dat alles verkocht wordt, tot ons kostbaar huis toe; dat wij een kleinder gaan betrekken; kort gezegd, dat ik geruïneerd ben, dan zal zij waarschijnlijk zelve verlangen bij eene Tante te blijven, die zij altoos eerbiedigde en lief had; bij een' Oom, die haar zo veele goed-

heid bewees; bij een neef en nicht, die haar altoos zo wèl ontvingen als den tijd aangenaam hielpen doorbrengen: kort gezegd, ik hoop, dat dit middel nog iet goeds zal uitwerken.

Kende ik nu aller harten niet, ik zou vreezen u te veel te vergen; maar ik ben ongelukkig; behoef ik meer te zeggen? mijne vrouw ziet wel dat KEETJE verkeerd doet, doch zij zegt: 'Ik heb het mijne gedaan; wil zij geen goeden raad volgen, dan moet zij zien wat haar te wachten staat'. - haare onnadenkendheid is oorzaak dat ons ongeluk haar niet heel veel treft: zij zal nooit ongelukkig kunnen worden, zo lang zij maar vrolijke partijen heeft; zij zal alle haare vrienden even druk bezoeken in haar tegenspoed als voorspoed, en zig aan tafel zetten bij lieden die zulks bij haar gewoon waren te doen, zonder daar erg in te hebben; zij zal niet eens bemerken, dat men de geruïneerde vrouw niet behandelt als de overmatig rijke; zij zal blijven en komen zo dikwijls zij wil, en misschien nu en dan eens iet zeggen dat meer blijken van verstand dan van voorzichtigheid in haaren staat zal aantoonen.

Haar karakter zelf bewaart mij voor veele verwijtingen: indien zij mij verloor zij zou schreiën, welmenend zelfs, en om dat de dood akelig is; doch zij zou in haar rouwgewaad de Provinciën doorzwerven, zo zij maar kon uitrekenen daar een goede bekende te hebben: haare dochter, indien die wilde, mede neemen, zo niet haar haar

zin laten volgen; doch gij, waarde zuster! kent mijne vrouw! dank zij den Hemel, ik heb *haar* niet ongelukkig gemaakt..... Ach, daar hoor ik KEETJE een vrolijk *aria* zingen! dit is mij te sterk! - ik voel mij wat bedwelmd: zingen, en haar vertoornde vader weent manlijke traanen over haar, over zig zelven: ik ga eens lucht scheppen, eens wandelen, en zal deezen zelf op de post brengen: ô! mijn Broeder en Zuster! leeft lang gelukkig met elkander, en met uwe braave kinderen! - Ach! en KEETJE zou evenwel ook de vreugd mijns levens hebben kunnen zijn! - mijn hart barst van droefheid, van leedwezen!

Eeuwig uw vriend, zo wel als broeder en dienaar

WILDSCHUT.

Vijf- en- vijftigste brief.

***Mejuffrouw* MARIA DE GROOT, *aan* *Mevrouw* ELISABETH STAMHORST.**

MEVROUW HOOGSTGEËRDE VRIENDIN!

Indien het woord verpligting in de vriendschap van eenige betekenis zijn konde, dan zoude ik zeggen dat gij mij door uwen laatsten verpligt hebt: ik zeg wel niet, waarde vriendin! dat gij mij geleid hebt; neen, menschen van onze jaaren en onze begrippen zijn daar boven verheven; maar dit is echter waar, dat gij mij ter goeder trouwe en uit een overvloeijend hart, te hoog geschat hebt in mijne zedelijke, en te gering in mijne tijdelijke middelen, of wilt gij, bezittingen.

Even als men te recht zegt, van menschen die elkander alleen ter aankweking van goede kennis, uit hoofde van vermaagschap, of om zig met elkander naar hunnen smaak den tijd te korten, zegt, dat zij elkaêr op hun zondags zien, kan men ook zeggen dat braave deugdgezinde vrienden zig ook, op hun zondags zien - de meeste gebreken van hen die niet bedorven in hun karakter zijn, komen voort uit het geen men humeur noemt: dagelijksche, huislijke, en familie-voorvallen, ontmoetingen van strijdigen aart, drukten, zorgen, berichten, tijdingen, enz: waarin wij bijna geheel

lijdelijk zijn, wijzigen onzen wil, en treffen ons zeer onderscheiden: zo zelfs dat wij bijna nooit, (hebben wij eene tamelijke maate van gevoel,) daar bij gelijkmoedig blijven kunnen, maar in gezelschap van goede vrienden en met wien wij of uit een eerlijk belang, of uit vermaak in hun bijzijn verkeeren, waarin ons niets hindert of ongevallig aandoet, alles rondsom ons een zacht licht verspreidt, kalmte en stille blijmoedigheid alles veraangenamen; daar wij alle zorgen voor eenige oogenblikken vergeten; moeten wij elkander zeker veel beter, veel aangenaamer toeschijnen: wij doen dan, (om leenspreukig voorttegaan,) ons dagelijks gewaad uit, dat goed genoeg is, om in onze bezigheid aan te hebben, en kleden ons wat aan; zo doen ook onze vrienden: indien wij nu echter onzen wederzijdschen rijkdom daar naar schatteden, zouden wij verkeerd rekenen; als dan laten wij onze fraaiste talenten, en aangenaamste, beschaafde kundigheden zien, evenwel ook zo weinig om daar mede te pronken, als vrouwen van onze jaaren zig met dat jeugdig oogmerk eens beter of kostbaarder kleden; intusschen krijgt men echter hierdoor beter denkbeelden van elkander, zo wel betrekkelijk op ons verstand als gezellige deugden, dan wij, indien wij altoos en huislijk met elkander leefden, misschien hebben zouden.

Zeer weinige en althans geene wèl opgevoedde menschen gaan buiten eene hooge noodzaakelijkheid, zo uit als zij in hun eigen huis zitten, voor-

al indien zij werkzaam van aart zijn, of veel te doen hebben; en vooral niet bij lieden met wie men niet zusterlijk gemeenzaam is; en even weinig vertoonen wij bij hen ons dagelijks humeur, huislijke onvolkomenheid of gebreken, al zo men dat noemen wil.

Wanneer nu verstandige vrouwen die een hoogen prijs stellen op deugd, Godsdienst, en zo wel nutte als aangename kundigheden, elkander van harte bezoeken, en de gesprekken op zulke onderwerpen vallen, alwaar zij indedaad mede doordrongen zijn, of daarover in brieven handelen; ô dan wordt men in elkanders oogen weinig minder dan Engelen; men is dan zo getroffen door de wijs waar op men ons onderhoudt; men is het zo waarlijk ten vollen ééns, dat men zig niet zo terstond herinnert dat die zelfde vrouw in huislijke beslommeringen, in lastige ontmoetingen, niet altoos op die hoogte blijft, noch kan blijven: of nu echter dit oordeel billijk is, laat ik aan uwe bedaarde overweging geheel over; ik denk dat wij als dan ook dááromtrent niet geweldig véél zullen verschillen.

Ik verzoek u des, mijne waarde Vriendin! dat gij alles wat ik u schrijf, houde voor mijne ware bedaarde begrippen en denkbeelden, doch besluit 'er niet uit dat ik die altoos even helder doorzie, en even onwankelbaar volg; alles is hier nog zo onvolkomen en zo onvast; men wordt zo dikwijls afgeleid van iet goeds en weldoordachts.

Nu ga ik meer bijzonder uwen geëerden beantwoorden: ik kan u in waarheid verzekeren, dat ik in mijn geheel leven geen een waar ongeluk gekend heb, dan den zorgelijken toestand waarin mijn zoon zig eenige maanden, en dat door zijn eigen schuld, in bevondt: nooit was ik ongelukkig, ik herhaal het: want dat ik niet behoort onder de rijken en aanzienlijken, dat trok nooit dan vlugtig mijn aandacht, meer behoef ik daar over niet te zeggen: schatten had ik nimmer noodig, noch voor het aangenaame, noch zelfs voor mijn hart: ik leefde in matigheid en in een ordentelijken overvloed; want wij verteerden nimmer het geen wij bezaten, ook niet nu de gewoonte ons allen min of meer veele onnodige uitgaven en genietingen afvordert en bezorgt: noch voor mijn hart, want ik ben zeer zeker overtuigd, dat men Gode aangenaam is, niet naar het geene men heeft maar naar maate men geeft; volgensd zijne bezittingen: ik denk ook dat de begeerte om zelf, door zig zelve alle behoeften der armen te *willen* vervullen, indien het blijkt dat dit Gods welbehagen niet is, wijl wij daartoe de middelen niet hebben, meer kan voordvloejen uit ijdelheid, uit hoogmoed, dan uit de zuivere zucht om wèl te doen aan allen: voeg hier bij dat al het goed van mijn' Schoonbroeder zo zeer het mijne is, als het zijne; dat al dit goed mijn zoon zal toekomen, indien hij zijnen oom overleeft: mijne gezondheid is bestendig, mijn braave DE GROOT bemint en

acht mij, zo zeer, dat mijne dankbaarheid, zo al niet mijne vriendschap, mij hem waardig zoude moeten maaken: mijn zuster kent gij in al haare waarde, hoe verkeerd men haar ook beoordeele, om eenige bijzonderheden in haar denken en doen.

Oordeel nu eens of ik nog ooit in de gelegenheid ware, om mijne deugd te kunnen oefenen! 'er viel voor mij nooit te strijden, ik kon dus verre niet dan dankbaar zijn, en het beste gebruik voor mij en anderen maaken van zo veele zegeningen! het verlies der aanzienlijke som, waarover gij met mij zo begaan zijt, zie ik met bedaardheid; maar het bedroeft mij niet in 't allerminste: dit neemt niet weg, dat ik u voor uwe vriendelijke aanbieding de grootste dankbaarheid schuldig ben - ik beken hij herhaaling dat de zorgelijke staat mijns zoons mij meermaals bittere traanen kostte, en dat mijn moederlijk hart te meerder leedt, vermits ik mij zelve niet konde vrijspreken van daar wel eenige aanleiding toe gegeven te hebben: maar dit alles heb ik u beleden in eenen vorigen brief - ik heb niet altoos levendig voor mijnen geest gehad, dat de overspannen vermogens des verstands, de deerlijkste verwoestingen in den geheelen zamengestelden mensch kunnen, ja dikwijls moeten voordbrengen; ik vond mij gestreeld door te zien, dat een jongeling meer smaak vond in wijsgeerige dan minder aandacht vereischende werken; ik voor mij was zo verzekerd, dat de waare wijsbegeerte de groote vriendin des Christengeloofs is, dat ik

den trek voor zulke boeken aanmoedigde, en ik herinnerde mij niet, dat om zulke werken wèl te kunnen toepassen 'er zekere geschiktheid des geestes, geregelde begeerten en bedaarde overdenkingen noodig zijn; hoedanigheden die men bijna onmogelijk kan aantreffen, bij zeer jonge lieden, van wat karakter zij dan ook schijnen: hadde ik niet moeten zien dat de scherpste prikkel tot leezen in een jongeling, wiens verstand zig eerst begint te vertoonen, wiens oordeel nog zo ongeoeffend is, moet liggen in werken van smaak en vernuft; in zulke boeken die de verbeeldingskracht opwekken en het geheugen werk verschaffen? dit zijn boeken voor de jeugd - maar zo was het niet bij mijn' zoon; en ook ik heb hem eer zijn zielsoog sterk genoeg was, toegelaten dat te vestigen op voorwerpen, te groot, te glansrijk, te verheven voor hem in die jaaren - hoe aanleidelijk was dit alles om hoogmoed voortbrengen! en is hoogmoed niet zo wel de vijandin des verstands, als der deugd? maar genoeg over het gene mij zo onmiddelijk betreft, laat ik u liever eens onderhouden over de familie van den ongelukkigen Heere WILDSCHUT - ik kan hem zonder deerenis niet zien; angst, kommer, diepe zwaarmoedigheid, misvormen zijn eertijds zo gul zorgloos gelaat, en hebben alle zijne fraaje goedaartige trekken uitgewischt; hij zit in zijne eigen bedwelnde overpeinzingen verlooren, of is in eene soort van razernij, die noodwendig zijne levenskrachten

moet ondermijnen: dit alles wordt niet zo zeer veroorzaakt door de geheele ruïne die hem trof, als wel *om* dat hij alle de dwaasheden zijner dochter, alle haare onbetamelijkheden omtrent hem en zijne bevelen, zig zelven verwijt; en wat kan ik, wat kunt gij, mijne vriendin! wat kan de Heer STAMHORST veel daar tegen inbrengen? KEETJE bemint haaren Vader niet: dat denkbeeld is zo ijsselijk voor mij, dat ik 'er mij niet bij kan ophouden! zij is zelfs hem niet eens dankbaar voor alles wat hij om haar haaren zin te geeven, ook heeft ingevolgd; want hij heeft haar nooit eene weldaad als eene Vaderlijke gunst leeren beschouwen; alles schijnt haar als een recht toe, en daar mede is dit afgedaan: zij die geene de minste kennis heeft van Vaderlijk gezach, ziet nu in hem een grillig dwingeland, die door eene *andere* (en gij Mevrouw zijt die andere!) geregeerd wordt, om haar te kwellen en te dwingen: zijn eenige hoop, gevestigd op het huwelijk met den Heere VAN VEEN, is hem ook ontvlogen: maar ik weet dat hij zelf u daar over in drift en woede geschreven heeft: Mevrouw gedraagt zig in dit alles, zo als gij u kunt verbeelden: zij zegt: het is mijn schuld niet, ik wist nooit van WILDSCHUT'S affaire, en het is meer gebeurd dat een braaf man zijn rekening verkeerd maakte: zij beklagt zig daar alleen over dat (NB!) KEETJE haare lessen zo slecht opvolgt, en zo onbescheiden zo halstarrig is, omtrent haar' Vader; maar, voegt zij 'er bij: hij is

ook zo haastig en oplopend dat hij alles bederft; voor 't overige gaat zij uit naar gewoonte, en bezoekt ieder haarer goede bekenden, als of haar niets deerde: KEETJE is ondertusschen volmaakt vrij, en doet al wat zij verkiest, zo verre ten minsten als haar beurs nog toelaat: Juffrouw HOFMAN, dat braave mensch, die waare vriendin van haar, wil zij niet meer zien of spreken: zekere Juffrouw SADELAAR, een meisje dat alle uwe achting verdient Mevrouw, heeft allen invloed op haar verloren: 'er is niemand dan een der jongste comptoirbedienden, FRANS LIGTHART, die nog zo wat in gunst was, en die gaat haar ook zo veel hij kan overal na; doch is ook in haare ongenade vervallen: misschien heeft zij iet daarvan ontdekt: want hoe weinig doorzicht zij ook hebbe, zo heeft zij echter zekere loosheid, die mij wel eens verwondert: komt zij niet weldra onder uwe bescherming dan zie ik niet dan ongeluk te gemoet - Mijn Schoonbroeder hoopt alles goeds; zijn heerschend denkbeeld; de wederoprichting aller dingen, gegrond op de uitgebreidste liefde van zijn deugdzaam hart, stelt hem gerust dat alles te recht zal komen - maar ik, ik herhaal het, vrees het ergste, hoewel ik niet zwaartillend ben; doch ik zie niets aantevangen met een meisje, zo onverzettelijk als Juffrouw WILDSCHUT: ware zij maar in uwe handen! ik ken uw geduld, uwe zachtmoedigheid uwe bedaarde standvastigheid; gij Me-

vrouw zijt de eenige die een wonderwerk van deezen aart zult kunnen verrichten.

Gaarne zal ik u eens voor eenige dagen, of misschien weeken, bezoeken: mijn verlangen om u te zien, is grooter dan ik u zeggen kan: doch ik blijf voor eerst nog hier; men mogt mijnen dienst of tusschenspraak noodig hebben - indien KEETJE de wijze keuze doet van naar u toetegaan, zal ik haar gaarne verzellen: ik heb juist wel geen geen' invloed op haar, doch zij behandelt mij altoos met onderscheiding - met achting zelfs.

Morgen zal ik daar eens heen gaan en het zo zien te schikken dat zij aan dien wensch voldoe; ik zal haar spreken over het vermaak dat men in dit schoone jaargetij buiten heeft; ik zal haar voor oogen stellen, hoe aangenaam wij den tijd bij haare *lieve* Tante zullen doorbrengen; ik zal over Juffrouw BETJE spreken, en haar herinneren, hoe veel vrolijke dagen zij met haar Nicht heeft doorgebracht: kort gezegd, ik zal haar van haare zwakke zijde aanvallen - in mijn *post scriptum* zal ik u den uitslag melden - ik blijve intusschen met de grootste achting, uwe vriendin en dienaar

M. HUISMAN, *nu* DE GROOT.

P.S. Ik heb niets verworven! zij weigert volstrekt naar buiten te gaan: nu is alles verloren, vrees ik.

Zes- en- vijftigste brief.

Mejuffrouw ELIZABETH STAMHORST, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.

MIJNHEER, ZEER GEËERDE EN GELIEFDE OOM!

Het is zo lang geleden dat ik mij de eer niet gaf aan u te schrijven; niet om dat ik u niet hartlijk beminde, maar, ik weet het niet, mij dunkt dat een zo los en vrolijk meisje weinig geschikt is om aan een' man van uwe jaaren brieven te zenden; te meer daar gij altoos zo veel in uw hoofd hebt: met Tante ging dat beter, die is zo goed dat zij alle mijne grillen en gekheden in de beste plooi vouwt; maar nu, mijn waarde Oom! heb ik u ééne gunst te verzoeken; naamlijk deeze: zoudt gij ons allen het genoegen niet willen geeven van Tante en Nicht bij ons te laten komen? wij zullen alles wat ons mogelijk is in 't werk stellen om beiden den tijd aangenaam te slijten.

Ik weet niet, waarde Oom! of het mij wel voegt u te zeggen dat ik het grootste deel neem in den ramp die u getroffen heeft, en waarvan mijne moeder mij het een en ander heeft verhaald: ik hoop dat alles zig beter schikken zal dan men denkt: hoe dit zij, ik behoef u niet te verzekeren dat mijne

waarde Ouders uwe beste Vrienden zijn; dat ons huis groot genoeg is voor uwe en onze familie, en dat wij aan het onze genoeg zullen hebben - antwoord mij, bid ik u! met eenige weinige regels, en zo Nicht en Tante ons dit vermaak geeven, zal mijn Broêr beiden komen afhaalen.

Dus verre was ik toen ik deezen mijne lieve Moeder voorlas: zij vondt dien zeer goed om het liefderijk oogmerk van mij, en om mijn pligtmatig gedrag omtrent mijn' Oom; doch, zij zeide mij tevens, dat gij u thans in zo veel verdriet en onaangenaamheden bevindt, dat zij niet wist of zij mij wel konde toelaaten u dit briefjen te zenden: ziende dat mij uw ongeluk dermaate trof, dat ik zeer, ja met al mijn hart schreide, sprak zij dus - 'BETJE! ik heb u reeds verscheiden jaaren als mijne vriendin beginnen te handelen: gij hebt aan die eer dankbaarlijk beantwoord; ik ben ook bedroefd mijn kind, en ik zal 'er u, als aan mijne vriendin, de reden van toebetrouwen - uw' Oom is zeer ongelukkig, niet alleen om dat hij geruïneerd is; maar om dat uw Nicht zig op eene wijze omtrent hem gedraagt, die ik u in alles zo niet kan mededeelen: weet alleenlijk dat KEETJE onverzettelijk weigert den Heer VAN VEEN te trouwen, hoe edelmoedig hij ook nu zijn aanzoek vernieuwd hebbe - dit maakt uw' Oom raazend op zijne dochter, en ik vrees voor slechte gevolgen' - ik verzocht toen verlof om nog een weinig in deezen te mogen schrijven: dit

is mij toegestaan, ik bedien mij van die vrijheid.

Och mijn lieve Oom! gij waart altoos zulk een goed man; zoudt gij Nichtjen nu met te groote strengheid willen dwingen dat zij tegen haar' zin trouwde? Geloof mij, laat KEETJE bij ons komen, en wij zullen niets verzuimen om haar dat huwelijk aanteraaden: ik voor mij kan niet bedenken wat KEETJE tegen den Heer VAN VEEN heeft; doch de smaak is vrij; ik zou misschien geen' zin hebben in iemand die haar weêr behaagde - vergeef haar ook indien zij u niet zo wèl behandeld mogt hebben, als haar pligt eischte: zij was tog altoos goedaartig, en meêgaande: vooral bedroef u zo zeer niet dat het uwe gezondheid zoude schaden: ik wenschte dat ik u wat van mijne vrolijkheid konde bijzetten, want mij dunkt dat ik altoos nog genoeg zou overhouden - Nu, lieve Oom! omhels ik u en Tante en Nichtjen, met mijn geheele hart, en blijf:

Uwe liefhebbende Nicht en dienaares

E. STAMHORST.

P.S. Vader zal u in de volgende week, een heel grooten brief schrijven, hij heeft nu geen' tijd.

Zeven- en- vijftigste brief.**ANTWOORD OP DEN VOORGAANDEN.**

Wees vrolijk, mijn allerliefste BETJE! de vreugd is het deel der jeugd en der onschuld! Waarom zoudt gij niet blijde zijn, gij die alle uwe kinderpligten zo getrouw waarneemt; gij die uwe Ouders bemint, eerbiedigt en des beloont, voor alles wat zij omtrent u deden, en dagelijks voor u doen? Hemel! welk een contrast! - maar zal ik vreugd oogsten, ik die den zaaitijd liet voorbij gaan? - ongelukkig vader! smoor uwe droefheid in uw eigen benaauwd hart, en plaats niet één droevig denkbeeld voor het blijmoedig ziels oog eener bevallige deugdzaame jonge Juffrouw, die u nu nog weder de grootste proeven geeft van haar vriendlijk hart en liefde te uwaards! - gij hebt dan, lief meisje! geweend, met uw geheele hart geweend over mij! - uwe traanen zouden een balsem voor mij zijn, ware de wonde van mijn hart niet ongenezelijk! uw Tante heeft geschreid over uw' brief - KEETJE heeft geen gevoel dan van het vermaak dat 'er ligt in haaren vader te tergen: zij schreit niet meer! - ik ben niet verstoord, mijn lieve BETJE, op uw Nicht, om dat zij VAN VEEN niet kan beminnen, maar

ik ben weinig minder dan woedend, over haare behandeling omtrent hem, en te meer om dat zij hem aldus behandelt, in spijt van haaren altoos alte toegeevlijken vader.

En zo eene dochter als gij zijt had ik ook kunnen hebben! - mijne aandoeningen overmeesteren mij te zeer; ik kan niet voorschrijven - KEETJE WILDSCHUT is verloren, voor zig zelve, voor haaren vader - en zij was zulk een engelachtig kind, aler - aler zij bedorven wierd - ik moet schielijk afbreken; alleen; KEETJE *wil niet naar Buiten*; ook niet met haare moeder, en om die te verpligten - Duizend groeten aan allen, ik blijf:

Uw doodlijk bedroefde, doch hartlijk lijfhebbende Oom

WILDSCHUT.

Agt- en- vijftigste brief.

***De Heer* JACOB VAN VEEN, *aan Mevrouw* ELIZABETH
STAMHORST**

MEVROUW!

Zult gij het niet al te vrijmoedig achten, als gij ziet dat ik u alweder met een' brief lastig val? ik vlei mij u wèl genoeg te kennen, om daarvoor niet te duchten - gij Mevrouw behoort niet onder zulke Dames, die het beneden zig achten, zig intelaaten met jonge lieden, ook als die jonge lieden geen ander oogmerk hebben dan, door haaren wijzen raad optevolgen, beter, en eenpaariger goed te worden - mijn hart is vol, en dewijl ik in waarheid geen een vriend heb; niet uit stuursche ongezelligheid, of om dat ik mijn ideaal van een' vriend te verheven ontwierp, maar om dat ik tot nog niemand aantrof, voor wien ik eenige bijzondere genegenheid gevoelde, of die mij van zijnen kant bijzondere genegenheid betoonde, neem ik dies te eerder de pen op, om aan Mevrouw STAMHORST mijn hart te openen, en haar nogmaals over mij zelven te onderhouden; vertrouwende dat zij met haare natuurlijke minzaamheid dit alles ten beste schikken zal.

Gij hebt dan Mevrouw, vergeefsch mij bij uwe Nicht, Mejuffrouw WILDSCHUT, poogen te begunstigen: eergister avond heeft zij mij niet alleen gezegd, dat zij mij niet wilde zien, maar zij heeft mij met eene zo verregaande onwellevendheid, ja, zoude ik het durven zeggen? - aller onverdiendste verachting behandeld, dat dit zelfs mij de oogen geopend heeft - de betovering is uitgewischt, en ik heb mijne vrijheid weder.

De ongelukkige omstandigheden waarin de Heer WILDSCHUT zig bevindt, troffen mij te minder, wijl ik daar door gelegenheid kreeg om te toonen, dat ik Juffrouw WILDSCHUT beminde, om haar zelve: en, Mevrouw! wat kan strelender zijn voor een' man die zonder maate, en voor de eerste maal zijns levens beminde, dan het denkbeeld, nu kan ik mijne geliefde, de sterkste proef geeven van mijne vuurige, eerlijke genegenheid: gij, Mevrouw die het menschlijk hart zo wèl kent, zult met mij daar over niet verschillen!

Ik liet des belet vraagen, en werd ontvangen: Juffrouw KEETJE, vergat bij mijn inkomen zelfs de geringste tekens van beleefdheid: ik het dat ongemerkt doorgaan, en sprak haar aan op eene wijs die haar van de grootheid mijner liefde, en de eerlijkheid van mijn hart moesten verzekeren - doch, zo als ik zeg, zij behandelde mij zo verachtelijk dat ik haare verachting zoude verdiend hebben, indien ik die verdragen hadde - 'Dat zij mij niet bemint;' wat is daar op te zeg-

gen? maar dat zij, uit onverzettelijke stijfzinnigheid een fatsoenlijk man, die met het beste oogmerk dáár was, met kleinachting durfde behandelen, gaf mij zo veel blijken van slechte opvoeding, als van alles verblindende dwaasheid, en van een verkeerd hart.

In mijn ziel getroffen door zulk eene belediging, en nog meer door de wijs waarop zij mij antwoordde, viel 'er eene verandering in mijn' geest voor, die, indedaad, veel geleek naar eenen geweldigen electriken schok: zij bleef, ja, schoon, maar voor mij was zij nu niet meer beminnelijk - ik antwoordde haar, zo als ik oordeelde mij zelven verplicht te zijn; en zij ging de kamer uit.

Ik geloof dat 'er iet van deezen geweldigen aart moest voorvallen, om mij, durf ik het zeggen - om mij te - redden - Indien gij, Mevrouw! mij de eer wilt doen, van mijn' brief daar over geschreven, eens overtezien, zult gij overtuigd zijn dat ik door drift en liefde geheel verblind was; en des niet over de waardij van dit schoone meisje konde oordeelen: zij heeft gebreken, zie ik nu, die ik niet vermoedde: daar ik nu voor mij denk, dat eene onredelijke stijfzinnigheid even weinig hoop geeft op een gelukkig leven, als de laffe karakterloosheid; en daar ik bij geen mogelijkheid een ander oogmerk hebben kan, dan gelukkig te leeven met haar die mijn vrouw zijn zal, is het wel te begrijpen, dat het gezond oordeel, mijn vrij gemaakt hart onder zijne besturing nee-

men, en niet toelaaten zal, dat ik mij derwijze onteere, dat ik mij bedroeven of kwellen zoude, over het verlies van iet het welk volkomen ongeschikt is, om mij eenige genoegens te kunnen geeven.

Ik heb KEETJE WILDSCHUT bemind, met al de liefde van een eerlijk man, en met al de drift eens jongelings die uit de bezitting eener schoone vrouwe zijn hoogst tijdelijk geluk verwacht: maar nu ik duidelijk zie dat zij gebreken heeft, welke alle huislijke genoegens moeten verwoesten.... wat behoeft ik meer te zeggen? gij, Mevrouw! zult mij, dit alles wetende, zeker niet beschuldigen, van eene laage hebzucht die mij, nu de Heer WILDSCHUT ongelukkig is, doet verdwijnen? neen, Mevrouw! deeze ondeugd behoort niet onder mijne gebreken - ik heb zelfs den Heer WILDSCHUT alle hulp, allen dienst, en zo veel gelds als ik met voorzichtigheid missen konde, (om *eclat* voortekomen, ware zulks nog mogelijk,) aangeboden - de slag is geweldig: doch misschien zal nog alles betaald kunnen worden, en de Heer WILDSCHUT, ondersteund door braave, rijke kooplieden, zijn verlies kunnen vergoeden - het zoude mij in 't geheel niet betaamen mij intelaaten met de huislijke zaaken van dien Heer; heel de wereld weet dat hij rijk was en veel gelds won: de verteeringen mogten dan nog al eens hoog loopen, zonder nadeel toetebrengeen aan het credit: evenwel, indien de

Heer WILDSCHUT mij wèl onderricht heeft, moet zijn huishouden verbazende sommen gekost hebben: iet dat mij niet ongelooflijk voorkomt.

U dit bericht hebbende, zoude ik kunnen sluiten, na u Mevrouw nogmaals bedankt te hebben, voor uwe gunstige gedachten over mij, en voor uwe poogingen, aangewend om mij in mijn oogmerk omtrent Juffrouw WILDSCHUT te doen slaagen; doch ik zoude gaarne de vrijheid hebben om u nog een weinig te onderhouden - 't is thans, Mevrouw! niet alleen de eer die 'er voor een jongeling in ligt, aan zulk eene verdienstelijke vrouw te schrijven, die mij belet de pen neder te leggen, maar het is om dat ik u eene nieuwe gunst heb te verzoeken.

Toen ik Mejuffrouw uwe Dochter zag, en eens een groot gedeelte van den dag met haar doorbragt, was ik zo geheel in de magt haarer schoone Nicht, dat zij onmogelijk dien indruk op mij maaken konde, die zij zoude gemaakt hebben, indien ik niet zot van verliefdheid geweest ware: ik zag echter wel dat Juffrouw BETJE zeer beminnelijk was, en dat haare schoonheid alleen wijkt voor zulke hoedanigheden, die de vrouw van verdienste in het vershiet aanduiden: haare bekoorelijke levendigheid van geest, haare uitmuntende opvoeding, iet, hoe zal ik het best noemen! iet schalkachtigs, zeker bij haar de vrucht van een vrijen helderen geest, en die gelukkige luchthartigheid die ons in het dagelijks leven on-

eindig meer dienst doet, om ons altoos op het pad der deugd, ook als het wat hobbelig is, voord te doen wandelen, dan stijve vierkante bewijzen van het beste voor ons in alle gevallen: dit alles zag ik, maar gevoelde het niet.

Het kan u, Mevrouw! niet onbekend zijn, dat ik na een vlaag van verliefde dwaasheid haar een' brief schreef waarin ik haar bad, mij bij haare Nicht behulpzaam te zijn? noch dat zij mij de eere aandeedt van dien brief te beantwoorden?

Die brief deed mij zien dat Juffrouw B E T J E mij hield voor een verliefde zotskap, en daar had ik zo veele reden toe gegeven dat ik het haar niet kwalijk konde afneemen: meermaals las ik dien brief over, en besloot 'er uit dat Juffrouw B E T J E, het der moeite niet waardig geacht had, mij een ernstig antwoord te schrijven: daar ik nu als uit eene, het verstand benevelende, ziekte kom, en daar ik nu gevolgljik vergelijken kan; daar ik weet hoe mijne zuster over haare beminnelijke vriendin spreekt; hoe zij haar acht, en meer bemint dan, geloof ik, alles wat buiten haare geliefde B E T J E S T A M H O R S T, in de geheele wereld - zelfs in haare bijzondere wereld, bestaat of bestaan kan, zult gij, hoop ik, Mevrouw! niet aan zwakke wufte veranderlijkheid toeschrijven, het geen alleenlijk het voorbrengzel is van mijn bedachtzaam oordeel... waarom zoude ik het voor u ontveinzen, Mevrouw! dat ik wensch mij bij uwe waardige dochter te mogen bekend maaken, als iemand

die thans gerust van geest genoeg is, om te kunnen wenschen nader met haaren ommeegang vereerd te mogen worden?

Ik heb het echter mij ten onvermijdelijken pligt gesteld om u en den Heer STAMHORST, daar eerst de vrijheid toe te moeten verzoeken: misschien bemint de jonge Juffrouw een' man die met uwe goedkeuring vereerd is, en hebt gij reeds een plan van geluk voor haar ontworpen, ja bijna voltooid: het komt mij onmogelijk voor, dat Juffrouw STAMHORST twintig jaar zijn zoude, en nog niet zeer veele aanzoekers hebben! dit is zeker, dat, als men een vrij hart, en een helderen geest heeft, men onmogelijk onverschillig zijn kan voor een eerlijk man.

Ik voorzie wel, verondersteld dat mij die gunst door haare ouders wierde toegestaan, dat zulk een edel meisje het misschien wat ongevallig vinden zal, dat de verachte minnaar haarer Nicht de stoutheid neemt bij haar, op deezen voet, verkeering te verzoeken; doch ik kan maar iet tot mijne versooning zeggen, en dat, denk ik, zal alles afdoen: toen Juffrouw WILDSCHUT mij op haar deed verlieven wist ik niet dat 'er, op het afgelegen land, een BETJE STAMHORST bestond! ken ik mij anders wèl, dan zou het voor mij onmogelijk geweest zijn, haar niet die plaats in mijn hart te geeven, die zij op alle mogelijke wijzen verdient te hebben.

Indien ik niet wèl verzekerd ware dat mijn hart

vrij is, ik zoude het zeer zeker zulk een waardig meisje niet aanbieden; maar, ik herhaal het, ik was betoverd door de fraaiheid haarer Nicht, en had nooit de gelegenheid om zulke gebreken te ontdekken die de liefde eens redelijken mans moeten uitdooven: evenwel, de wijs waarop zij mij haare afkeer betuigde, en te kennen gaf, dat ik, *mijn lesjen geleerd had*, hebben haar uit mijn hart gescheurd: dit viel mij te pijnlijker, daar ik niets dergelijks verwacht had, van eene jonge Juffrouw die ik ten minsten voor goedaartig hield: het zal 'er nu maar op aankomen, of Juffrouw BETJE dit ook zo inziet, en of zij genegen zal zijn mij nader te leeren kennen - indien gij, Mevrouw! het mij vergunt, zoude ik niets liever wenschen dan zelf haar mijn verzoek in eenen brief, of in persoon, voortehouden - onderwijl durf ik u verzekeren dat indien gij mij dit niet weigert, en ik in mijn oogmerk slaag, zij nooit berouw zal hebben van haare keuze, voor al wanneer zij zig kan vergenoegen met de oprechtste achting en genegenheid eens mans, die geen denkbeeld heeft van huwelijksgeluk, als het eerlijk hart, geroerd door een behaagen dat vaster grond heeft dan personeel welgevallen, niet van de partij is.

Zij heeft mij zeker in mijn onvooroordeeligt licht gezien; doch, daar de oorzaak daarvan verdweenen is, hoop ik nog al dat zij ten minsten geen zo groote afkeer van mij hebben zal, dat alle mijne poogingen haar onaangenaam, en des te vergeefsch zijn zullen.

Doe mij, bid ik u, Mevrouw! de eer uwe gedachten daar omtrent eens te laten gaan, en mij te melden of ik eenigen grond heb om te kunnen hopen op uwe toestemming: mijn geluk hangt af van uwe goedkeuring: ik neem de vrijheid den waardigen Heere STAMHORST van mijne hoogste achting te verzekeren, en noem mij met eerbied,

MEVROUW!

Uw ootmoedige dienaar,

J. VAN VEEN.

Negen- en- vijftigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT, aan den Heere en Mevrouw STAMHORST.

WAARDE BROEDER EN ZUSTER!

Alle ongelukken treffen mij! ik ben geheel en al overstelpt! nauwlijks heb ik mij weeten te ontslaan^(*), van den ondeugenden verleider mijner dwaaze dochter, en daar over duizenderleie onaangenaamheden verdragen, zo wel van de moeder, als van het koppigste meisje dat ooit haaren Vader

(*) Zo dacht, de onnadenkende man, ter goeder trouwe.

tergde; of mij trof een nieuw, en zo als ik ducht onherstelbaar onheil.

Mijn Boekhouder DE GROOT, dien gij kent voor een braaf man, en allernuttigsten medehelper op mijn Comptoir, had mij voor verscheide jaaren, meermaalen onderhouden, over de overgrootte uitgaven die mijne vrouw en dochter deden; hij verzocht mij, dat ik, indien ik niet goed vond, mij daar tegen aantekanten, ten minsten van mijne zijde, door eene wijze zuinigheid, dit zoude poogen goedtemaaken; dat anders eene ongelukkige wanbetaaling ons onvermijdelijk zoude kunnen bederven.

Gij weet, dat ik nooit instaat was mijne vrouw iet te weigeren, dan in een korte vlaag van dolle opstuiving; en dit kwam mij altoos nog duurder te staan dan wanneer ik haar niets geweigerd hadde; ik kon haare stuursheid, en nog minder haare schijnbaare droefheid uitstaan; en om alles tog maar weêr in rust en vrede, en in eensgezindheid te brengen, verspilde ik wel eens grooter sommen, dan ik bij haar, voor mij zelven weeten wilde: ik beken echter, dat mijn weigeren ook niets zoude gebaat hebben: zij zou voor zig, en voor KEETJE, dan alles zelf hebben gekocht, en mij op nieuwejaar de rekeningen hebben laten t'huis brengen: daar was dan voor mij niets anders op, wilde ik dit beletten, als in de Couranten te doen advertteeren, dat men Mevrouw of Juffrouw WILDSCHUT, geen goederen buiten mijne order moest laten volgen: hier was voor mij nooit aan te denken - dewijl mij

evenwel de geheele wijs van leven, en alle zulke verkwistingen tegenstonden, besloot ik, om zo veel mijne zaaken maar eenigzins toelieten, (en die heb ik nooit een oogenblik verzuimd,) ook buiten mijn huis mij te amuseeren: hoe groot mijne winsten waren, begreep ik echter, dat 'er, dusdoende geene ongemeene schatten zouden overblijven: evenwel wij konden het uithouden, temeer, wijl ik maar één kind had - doch, daar krijg ik met de laatste post de tijding: 'Dat de loopende geruchten maar alte waar en het huis van den Heere CASPERS, te *Elbing*, gesprongen is' de negotie is een schakel - kort gezegd, ik verlies in en door dat Comptoir, een som van driemaal honderd duizend guldens, en nog een andere, in *Hamburg*, voltooit mijnen ondergang.

De Heer DE GROOT heeft twee-en-dertig duizend guldens in mijn comptoir: ik bad hem het zijne, eer mijn ongeluk zichtbaar wierd, daar uit te neemen, zijnde het onbillijk, dat hij die niets tot de huislijke verspilling gedaan had, en mij door zijne kunde, eerlijkheid en oplettendheid zo veel had bevoordeeld, in deeze schade draagen zoude: hij wees het met ernst en verontwaardiging van de hand - 'Ik zal,' zeide hij, 'geen crediteur misleiden, ik heb voordeel in de Negotie gehad, maar ik moet ook in de schade deelen' - hij heeft mij verzocht dat ik een ander in de boedel wilde stellen, vermids hij buiten alle verdenking blijven wil, en toonen een eerlijk man te zijn.

De braave man is ook reeds van het comptoir: ik zal niet accordeeren: liever besloot ik, om, hoewel bijna vijf-en-vijftig jaaren, mijn lot in *Oost- of West-Indiën* te gaan beproeven: geen een mensch, dat in mijne eerlijkheid vertrouwde, zal door mij van het zijne beroofd worden: ik zal betaalen zo weinig en zo veel ik kan.

SIJNTJE hoorde deeze tijding met eene onverschilligheid die mij verstomt! zij heeft geene huwelijks voorwaarde: gij weet, waarde Broeder en Zuster! dat dit, (zo eerlijk dacht zij,) haar zin was, en dat haare voogden zulks aan haar overlieten: is 'er des voor haar, die twintig jaar aan een als een Vorstin leefde, wel een duisterer vooruitzicht uittedenken? - zij is overal zo bemind om haar goedheid, goed vrolijk humeur, als gemaklijke lijdelijkheid; en nu verbeeldt zij zig, (zo weinig kent zij de wereld!) dat dit, nu zij anderen noodig heeft, ook zo duuren zal: zij heeft des, schijnt het, voor zig zelve weinig zwaarigheid: zij rekest, denk ik, dus: 'Al mijne kostbaare kleêren en juweelen zijn mijne; mijn bed en toebehooren, enz. is het mijne:' ja waarlijk dit verbeeldt zij zig.

Mijne Dochter hoorde dit bericht met een zo beledigende twijfeling, dat ik mij met moeite bedwong haar daar voor te straffen: wat ik zeide, het hielp niet; zij dacht zeker, dat ik dit maar voorwendde, ter bereikinge van een oogmerk, 't geen zij vermoedde: wie zal echter ongelukkiger zijn dan KEETJE? indien zij wèl en in allen op-

zichte bij u bekend is, zult gij daar in stemmen.

En aan wie heeft men dit te wijten? aan mij, haar laffen Vader, die nooit dan medehielp om haar te bederven, en onnut voor zig, zo wel als voor anderen te maaken! mijne zucht om in ongestoord genoeg te leven, sloot mijne oogen zo dikwijls ik zag, dat haare moeder haar, zo geheel en al, verkeerd behandelde.

Moeder en Dochter vleiën zig ook, dat KEETJE een goed huwelijk doen zal: zij weeten beiden dat het meisje ongemeen fraai is, maar eene mooie zottin, zonder geld, wordt hedendaags niet sterker gezocht dan in onzen jongen tijd.

Hadd' zij wat menschen-verstand; bezat' zij wat geest; ware zij minder eigenzinnig en onverzettelijk; ware zij zo goed, zo schommelig vrolijk, als haare Moeder, dan zoude misschien haare schoonheid haar in veiligheid brengen, ook nu zij geen duit bezit; 'er zou misschien voor haar nog wel een WILDSCHUT opkomen, die niet minder op haar velieft ware, dan ik op haare Moeder was; doch zij is niets, volstrekt niets dan schoon: zij is, zo al niet dom, ten minsten lui en onwetend, en ik houde mij verzekerd, dat zo wel de ligtmis, als zijne zuster haar voor eene mooie malloot gehouden heeft; trouwens de mij in handen gevallen brief, stelt dit buiten twijfel: wat kost het een' Vader, op deeze wijs over zijn eenig kind te moeten schrijven! hoe treft hem dit als hij niemand dan zigzelve te beschuldigen

heeft! Haare Moeder is onschuldig; zij weet niet beter, en is overtuigd dat zij KEETJE wèl is voorgegaan, en haaren pligt omtrent haar deed.

Ja, mijn vriendin, gij had gelijk, KEETJE had zo wel als alle andere kinderen, de geschiktheid om genoegzaame kundigheden, en een aangenaam karakter te krijgen: zij heeft bliken, (voor een kind,) getoond, van een natuurlijk goed verstand, en van een goed menschlievend, gezond, wèl geplaatst hart: zij had alleen, zekere traagè, tot onverschilligheid overhellende neiging; doch die zoude, onder het moederlijk bestuur, van Mademoiselle DUSART, wel ten onder gebragt zijn; die hieldt haar bezig; zij zou des eene hebbelijkheid tot bezigzijn gekregen hebben; en wat is 'er heilzaamer voor jonge lieden! doch toen deeze uitmuntende vrouw stierf, was al het gewigt verbroken, en haare Moeder, deedt in haare eenvoudigheid alles wat die zucht konde vastwortelen: zij werd eene beuzelaarster: haar leerlust, nimmer aangevuurd door roem om ook iet te betekenen, verdween, en KEETJE is, helaas! dat geene geworden, dat men van zo een meisjen, onder zulk een geleide, verwachten moet - gewoon zijnde om altoos haar' zin te doen, is zij ondraagelijk koppig geworden, en weet niet wat het is, toeteegeven: ik ducht zelfs, dat zij den Heer VAN VEEN te sterker afwijst, om dat ik daar zo krachtig op aandrang!

Mogelijk vraagt gij mij: heeft zij u dan niet lief?

wat zal ik antwoorden? - ja, en neen! zij heeft mij lief als ik haar alles wat zij wil toelaat; alle haare wenschen, op de ruimste wijze, vevul; doch zij heeft even weinig gehechtheid aan haare Moeder als aan mij: zij bemint eigenlijk niemand dan zigzelve; zij heeft, vrees ik, de behoefte niet om iemand te beminnen: maar hoe moeijelijk valt het een karakter in allen opzichte te beschrijven, 't welk, buiten stijfzinnigheid, eigenlijk niet sterk getekend kan worden! heeft zij eene vriendin! die vriendin bemint zij; doch zo als zij haar' hond bemint - zo lang die nieuw voor haar is, en iet tot haar vermaak kan toebrengen; doch zo dra het nieuwe verdweenen is, en zij geen vermaak meer verwacht, is het gedaan; en zij scheidt even gemaklijk van een vriendin, voor eene andere, als van haar' patrijshond voor een' brak! dit is zelfs het geval met haare Moeder, en ook uit dezelfde oorzaak: is het nu niet te vreezen, dat zij, die geen denkbeeld heeft van verstandige, of zedelijke vermaaken, eens uit onreine bronnen zal scheppen, en uit den doolhof der dwaasheid, op den weg der ondeugd, (zonder ondeugend te willen zijn,) zal overstappen?

Mijn ongeluk is te zwaarder, om dat ik mijne vrouw geen denkbeeld daarvan kan geeven: als ik haar over zulke onderwerpen eens met alle langmoedigheid onderhoude, is het antwoord: 'Het meisje doet noch wil geen kwaad; zij is niet dan buuren gelijk; zo leeven alle jonge rijke Da-

mes, indien zij 'er maar vrijheid toe hebben, en Nichtje B E T J E , zou zeker veel liever met ons pret hebben, dan bij haar moeder in de boeken leezen, enz.'

Uw voorstel, mijn waarde Broeder en Zuster! om KEETJE bij u te brengen... hoe treft mij dit! en nog te meer, om dat ik nooit den moed had om dit uw aanbod doortedrijven! maar kan ik u vergen zo een meisjen, tegen haar' zin aan, bij u te neemen? zij die nu zo veele gebreken zig eigen heeft gemaakt, verdient zij wel dat ik haar dwing naar u te gaan? ik weet het, dat gij u alles, ter liefde van mij, en om KEETJE'S geluk zoudt getroosten; doch mag ik zo een kind overgeven, dat door mijne lafheid ondraagelijk geworden is, zo dra men het belet alles te doen wat het wil? moet ik ook herhaalen dat mijne vrouw nooit daartoe zal bewilligen?

Veronderstel al eens, dat ik in een kleiner huis kan gaan wonen, en op nieuw nog de Negotie, kleiner van omslag, konde beginnen, en des als een eerlijk man, na ieder betaald te hebben, mijn brood winnen: wat zal ik aanvangen met zo eene Vrouw, en zo eene Dochter? zij die meer aan zogenaamd speldengeld noodig hebben, dan ik moeds heb u te zeggen.

Ik moet thans veel uit zijn; en zo veel ik bemerk komt VAN ARKEL niet in mijn afwezen: ik vlei mij des, dat zij met hem niets meer te maaken heeft: niemand mijner bekenden ziet hem; hij is

misschien wel bij zijne Zuster? zij zullen zig zeker met mijn ongeluk diverteeren: ik veracht beiden te zeer, om desaangaande gevoelig te zijn, en ben maar blijde dat KEETJE hunne handen ontkomen is! gij kunt wel denken dat mijn ongeluk geen groot geheim meer is.

TEN VERVOLGE.

Ik heb mij daar zo schrikkelijk kwaad gemaakt, en heb zulk een baal geschopt, dat al wat in mijn huis was beefde: het berouwt mij nu wel, doch 't is te laat: zie hier het geval - in huis komende, gaf mijn Vrouw mij eenige rekeningen over - 't bloed vloog mij in 't aangezicht - zo veele duizenden guldens aan naaisters, Fransche winkeliersters! porceleinkoopers! banketbakkers! de kok! het groenwif! en voor duizend guldens aan ys en sieraadjen voor het desert! ten minsten had ik gedacht dat dit alles betaald was - ja, ik heb ook geld verteerd, mogelijk meer dan een man en Vader buiten zijn huis, hoe rijk hij zij, betaamt; maar mijn Vrouw en Dochter hebben het weggegooid! ik gevoelde dat ik mij moest doen aderlaaten; doch de Chirugijn was niet te vinden, en ik bedaarde allengs - het geen mij bijnaar zinneloos maakte, was de domme koele verwondering van Moeder en Dochter! 'Wel WILDSCHUT! hoe kunt gij u zo driftig maaken; wij hebben

'er de waarde voor gehad; alle huishoudens hebben nieuwejaars rekeningen, en dewijl men mompelt, dat uwe zaaken wat verward zitten, hebben die lui niet gewacht tot den laatsten december' - 'Of dacht Vader,' zegt KEETJE, 'dat Mama en ik ons speldegeld voor zulke *noodzaakelijke* dingen uitgaven?' - 'Hoe veele vrouwen, niet rijker dan ik, verspeelen 's jaars ééns zo veel?' - KEETJE viel haare Moeder in de rede en zeide: 'Vader! uw bankroet op *Duitschland* zal immers zo groot niet zijn, dat gij deeze menschen niet zult kunnen betaalen?'

Ik begon te denken, dat zij beiden zig inbeeldden dat dit een vinding van mij is, om haare levenswijs te veranderen, en den Heer VAN VEEN tot mijn' schoonzoon te maaken; dat ik den moed niet hebbende het eerste volstrekt doortedrijven, mijn toevlugt nam tot een logen en uitvinding! De uitkomst zal weldra toonen dat zij zig deerlijk bedriegen!

Ware zij een jongen, zij zou de groote reis moeten doen! ware ik Roomsch, ik stak haar in een Klooster, doch dit is nu alles gekkepraat - Ik ben gestraft, mijn geluk is verwoest! ik leer tot mijn bitterste verdriet, 'dat een Vader de achting en liefde van zijn kind moet weeten te verdienen, indien hij die begeert te hebben:' dat meisjen zal mij in 't graf brengen: want ik heb haar lief! en aan wie heb ik het te wijten dat zij

haaren Vader niet eerbiedigt, en bemint? aan mij zelven!

Hoe gelukkig is mijne vrouw; zij heeft zig niets te wijten: zij volgde het geen zij voor best aanzag: haare onkunde, niet haare laffe toegevendheid heeft KEETJE bedorven; en waarom leidde ik deeze vrouw niet, toen zij jong en geleidelijk was? dan zou ik een gelukkig Vader, een gelukkig Man zijn, en een waare bestendige vreugd in mijn huis genoten hebben! zij zelve zou dan ons kind beter hebben kunnen opvoeden.

O mijn lieve BETJE! hadde ik uw' raad gevolgd, toen ik u mijn oogmerk om Juffrouw DE WIND te trouwen bekend maakte - doch, alles wat gij mij voorhieldt kwam mij zo romanesq godsdienstig, zo vrouwlijk dweepachtig voor, dat ik het verwierp; nog heb ik dien schoonen brief bewaard, waarin gij mij daarover onderhield: hoe zijn alle uwe voorspellingen bewaarheid! gij hebt mij eens gezegd, dat gij geen copie had van dien brief: ik ben 'er zo door getroffen, dat ik bij deezen een uittrekzel zal insluiten, van de passage waarop ik doel.

Dwaas die ik was! ik koos een vrouw voor mijn oog en niet voor mijn hart! voor de oogenblikkige bevrediging mijner drift; mijner geheel zinlijke drift, niet voor mijn huislijk geluk, niet voor mijn verstand!

Hoe gelukkig zijt gij door en met elkander! gelukkig zijt gij in de herdenking van het voorledene, in

het genot van het tegenwoordige, en in uwe uitzichten op het aanstaande: waarom bleef ik, waarde Zuster! niet zo als gij, onder het oog onzer braave verstandige ouders? - waarom moest ik zes jaaren school liggen? - waarom moest ik reizen, *voor* ik eenig gezet karakter ten goeden had?... maar alle deeze *waarommen* doen niets uit - ik kon, ik moest des uwen raad gevolgd hebben, en alles zou wèl geweest zijn - Ik kan niet langer schrijven, dan alleen nog dat ik ben,

Uw dienaar en Broeder

WILDSCHUT.

**UITTREKZEL DES BRIEFS WAARVAN DE HEER
WILDSCHUT MELDING MAAKTE.**

Bedenk, mijn waarde Broeder! dat men in het aangaan van een zo ernstige verbintenis als het huwelijk is, zeer bedachtzaam behoort te zijn: dat men behoort te overweegen, of het voorwerp onzes behagens, hoedanigheden heeft die een braave Moeder, of verstandigen Vader beloven; dat men zo eene verbintenis niet moet aangaan zonder de nakomelingen daarin te bevatten: het huwelijk, in

zijne hoofdbedoeling beschouwd, is de voordplanting des menschlijken geslachts: van de keuze die wij doen, hangt het af of wij der maatschappij met nuttige en gelukkige Burgers, dan met onnutte en ongelukkige inwooners zullen verrijken, of belasten.

Een kind hangt zo niet geheel, ten minsten oneindig meer af, van zijne opvoeding, dan van alles wat wij goedvinden *natuurlijke* begaafdheden, *natuurlijk* oordeel te noemen: ja de opvoeding geeft wel eene *reden*, ook een geweten; zij vormt deugden en ondeugden: ik bepaal mij thans grootendeels, bij de opvoeding die binnen ons huis, en door onze Ouders ons gegeven wordt, en niet op alle voorvallen, omstandigheden en standen, waarin wij vervolgens ons zullen bevinden: deeze keuze is nog te zorgelijker voor een' man, om dat hij weet dat de Moeder de eerste indrukken aan zijne kinderen geeven zal: hoe veel, hoe oneindig veel hangt 'er des niet af, van de keuze eener vrouw, die men hoopt Moeder te zien! het kiezen eener vriendin of vriend is zeker iet van groot gewigt: maar eene vrouw te kiezen, die eens de Moeder van one kinderen zijn moet... mag ik u bidden, WILDSCHUT! overweeg de zaak nog eens ernstig, in dat licht beschouwd.

Zestigste brief.

Mevrouw ELIZABETH STAMHORST, aan Mejuffrouw MARIA DE GROOT.

MIJN WAARDIGE VRIENDIN!

Ofschoon gij mij den zwaaren slag die met den val van mijns Broeders credit getroffen heeft, niet meldet; ben ik 'er verre af dat stilzwijgen aan een afneemen de vriendschap toeteschrijven; of aan mistrouwen, of aan bedektheid: voor deeze gebreken is geen ziel, gelijk aan de uwe, immer vatbaar: ik ken uwe kieschheid: gij kondet niet besluiten mij over iet te onderhouden, dat u zulk een groot nadeel toebrengt, om dat gij dien ramp grootendeels aan mijnen Broeder WILDSCHUT te wijten hebt: gij waart ook altoos zulk eene waare groote vrouw in mijne oogen; zo doordrongen van die troostlijke waarheid, dat deeze wereld ook zo wel als alle millioenen werelden die het aanwezen verkregen, bestuurd wordt door de Hoogste wijsheid, welke met de Hoogste goedheid altoos het beste voor ons wil, en wiens magt zo oneindig is, dat ons dat beste altoos, (hoe wij daar ook over denken,) toekomt: gij beschouwt de geheele zedelijke schepping als één huisgezin, gadeslagen door den eeuwigen Vader van alles: gij berusttet altoos

zo blijmoedig in alles, dat ik u meermaals, ook nog in onze jeugd, met zo veel eerbied als vriendschap omhelsde, en uitriep: uw geheele godsdienst is eerbied en vertrouwen! gij kunt des een, voor u en de uwen, zwaar verlies, niet alleen met bedaardheid, maar zelfs met blijmoedigheid ondergaan; dewijl 'er niets zonder den wil uws hemelschen Vaders geschiedt, en dat zo wel tegen- als voor-spoed ons leiden tot Hem die ieder vergelden zal, naar zijne werken; dat is naar dat hij zijn weldoorzocht geweten volgde, en dat licht getrouw bleef, 't welk een SOCRATES tot den grootsten der *Heidenen*, en een PAULUS tot den grootsten der *Christen-leeraars* maakte.

Hoe wreed is die wijsgeer die zig toelegt om den sterveling eenen troost te ontrooven, die hij in dit wisselvallig leven zo geduurig noodig heeft! genomen ook, dat dit een dwaaling ware - hoe onschadelijk is zij in zig zelve, en hoe heilzaam in haare gevolgen! maar ook hier over hebben wij meermaals gesproken: die gerustheid uwer ziele is mogelijk gedurende uw geheele leven niet verbroken, dan in dien tijd dat uw zoon zo weinig beantwoordde aan de verwachting die gij billijk van hem had opgevat; doch gij hebt reeds aanvankelijk het genoeg, van uwe gebeden, om zijne ligchaaamlijke en geestlijke herstelling, verhoord te vinden: het geen gij mij daar over geschreven hebt, uwe aanmerkingen vooral, hebben mij nog al

meer overtuigd, hoe wèl ik mijne keuze geplaatst heb in u tot mijn vriendin te neemen!

Gij hebt al vroeg de wijze partij gekozen om duistere begrippen optehelderen, door klaare waarheden; en nooit de laatste door de eerste bewolkt: wèlbewezenen waarheden waren de grondslagen van uw godsdienstig gebouw, en het werd des ook nooit door fijne overnatuurkundige spitsvinnigheden in het allerminst beschadigd, veel minder op zijne fondamenteën geschud.

Gij kondet u nooit den Eeuwigen geest, het alles vervullend wezen, voorstellen, dan in geen plaats of tijdvak omvatten: gij besloot des dat 'er voor dit Wezen niets dan het *Heden* was: dit was uwe eerste grondwaarheid; maar gij zaagt even duidelijk dat zedelijke vrijheid tot den aart eens zedelijken wezens behoort; dat indien die vrijheid niet bestonde, alle wetten onnut waren; ja, dat de mensch even weinig de smart van het berouw, als de deugd van een goedkeurend gewisse zoude kennen: uw zoon was des schuldig in uwe oogen; hij was des ook schuldig voor God; dit denkbeeld benevelde uw zielsoog; doch gij hooptet dat terwijl zijn hart niet boos was, en zijn verstand alleen doolde, de Godheid zig over hem zoude erbarmen, zo als een Vader zig erbarmt over een kind dat van den weg der deugd meer is afgesleept, dan met bedaardheid afgetreden.

Wat nu uw verlies betreft: de aanmerkelijke

som, die Mijneer DE GROOT bij mijn' Broeder lijdt; eene som die hij zo eerlijk gewonnen, als uit uw erfgoed zelf daar bij voegde, deeze som is indedaad voor u ontzachtlijk, niet alleen voor u beiden, maar ook voor uwen zoon: ik ken u genoeg om te begrijpen dat gij daar bij bedaard bleeft, en alleen eenige traanen storttet uit medelijden met een' man die geen sterkte van geest genoeg heeft om zig niet boven zijn lot te plaatsen: gij zult zeggen: 't Is waar, mijn verlies is groot, doch ik houde nog veel meer overig dan duizende millioenen mijner natuurgenooten immer bezaten: wat recht heb ik toch op overvloed? ik bezit het noodige, leef gezond, heb een kundig eerlijk man; mijn zoon zal hoop ik eerlang als zijn Vader het brood des vlijts eeten, en wij zullen even gelukkig zijn.'

Gij, die u gewendet een weinig nodig te hebben zijt in het onwaardeerbaar genot der onafhankelijkheid altoos te vreden, wat u dan ook moge wedervaaren: maar gij hebt zulk een goed menschlievend hart; het zal u des bedroeven dat gij uwe wèl uitgedeelde liefdegiften zo zeer zult moeten verminderen: de overdenking hoe veele waare armen, zieken, en magtloozen 'er door uw zwaar verlies zullen lijden, moet u zeker bedroeven, dit kan niet anders: o sta des aan uwe vriendin toe, u 's jaarlijks eene genoegzaame som overtezenen, om dit als voorheen aan zulke edele menschlievende oogmerken en uitgaven te be-

steden: hier bij kan uwe kieschheid niets lijden: Mijnheer STAMHORST heeft mij deezen voorslag gedaan, en wilde u in voorraad een bankbriefjen in deezen brief insluiten; doch mij dacht dat ik u daar over eerst behoorde te schrijven: ons oogmerk is ook u de som die gij bij mijn' Broeder verliest tegen drie ten honderd 's jaars te betaalen, en het capitaal zelf op uw' zoon te verzekeren - dit is alles wat wij thans doen kunnen, vermids wij ook, zo als gij weet, niet weinig bij WILDSCHUT te kort komen: maar ons komt voor, dat wij u deeze flauwe schadeloosstelling doen moeten, dewijl het verlies dier som u indedaad zeer in de engte moet gedreven hebben, en wij, indien het den Hemel behaagt, genoeg voor onzen zoon en dochter, die wij hebben leeren denken zo als wij, zullen overhouden.

Nu heb ik u nog één verzoek te doen: zoudt gij mijn Broeder en Zuster WILDSCHUT niet kunnen bewegen om hunne dochter voor eenigen tijd bij ons te laten komen? en zoudt gij zelve KEETJE dat verblijf bij ons niet smaaklijk kunnen maaken, indien gij haar van rijden, vaaren, wandelen, van gezelschap-zien spraakt? kort gezegd, van alles wat in haaren smaak valt? Ei lieve! neem dit oogenblik, daar zij het in haar 's Vaders huis zeer ongevallig heeft, toch waar! gij kunt haar verzekeren dat zij VAN VEEN hier niet vinden zal; en dat wij haar met alle liefde en genegenheid zullen ontvangen: ik voor mij, vrees altoos

dat zij nog niet uit de strikken van VAN ARKEL gered is; ten ware dat het dérangement in haars Vaders zaaken hem hadde afgeschrikt haar waarlijk te trouwen; doch indien hij zo slecht is als men zegt, dan moet nooit een jong, mooi, onnozel meisje, met hem in de minste verkeering zijn: zijne Zuster is hier terug gekomen, en spreekt overal van de onwaardige wijs waarop de Heer WILDSCHUT haar behandeld heeft; zij is te trotsch om dit niet te wreken; en bij slot van rekening vrees ik altoos voor KEETJE, indien die niet bij ons verkiest te komen.

Ik moet u ook in vertrouwen nog over iet anders spreken: ik twijfel zeer, of mijn BETJE niet wel wat zin heeft in VAN VEEN! zij ziet zo heel sterk hoe ongeschikt haar Nichtjen voor zo een' man is; zij acht KEETJE verloren zo VAN VEEN haar moet bekeeren; zij ziet 'er niet dóór, hoe die twee vrienden het schikken zullen om niet elkanders kwelgeesten op deeze wereld te zijn; zij wenschte zo gaarne dat de vriend JAPIK, (zo noemt zij hem altoos,) toch bedacht, dat al te ongelijk niet voegt; zij is zo verwonderd dat VAN VEEN, niets, schijnt het, in zijne vrouw zoekt dan een fraai aangezicht: wat haar betreft zij zou als zij een man ware juist wel geen foei lelijke vrouw hebben willen, maar met een dagelijks wezentjen, (indien het een paar schoone oogen, een frisschen mond vol tanden had, en niet beneden de maat ware,) het heel wel, en veel liever stellen,

en een mooi zottinnetjen voor anderen laten: B E T J E is, zo als alle meisjes, gaarne wèl gekleed, maar heeft geen de minste aanleg tot coquetteri, of tot de modepop: ik merkte echter dat zij in haaren spiegel zag, en haare oogen, (die altoos zeer duidelijk en zeer openhartig spreken,) scheenen te zeggen: ‘Met zo een bolletjen omtrent als ik ben:’ ik zal u ons gesprek, door haar begonnen, eens overschrijven: het zal u meer van haar karakter doen kennen, en u misschien eenige oogenblikken vermaaken:

I K . Denkt gij dan dat VAN VEEN u gemaklijker *bekeeren* zou?

B E T J E . Hede, Mama! behoef ik ook juist *bekeerd* te worden? heb ik ooit gezegd: ‘Ik ben PAULO, ik ben CEPHE, of ik ben JACOBI? heb ik ooit dan het ouderlijk gezach geëerbiedigd? ja, wie weet zo net, als ik door u eens tot alle deugd bekeerd zijn zal, of ik dan onzen JAPIK nog niet tot een hervormd man maaken konde? zie, Mama! ik ben zeer vast overtuigd dat het *wijf* moet leiden, en des verbeteren: dat was zo van *ouds her*, zegt Dominé, als hij de moeite niet wil neemen om eene stelling met *duchtige* bewijzen te staaven.

I K . Is de Heer VAN VEEN, dunkt u, geen braaf man?

B E T J E . Braaf? ja! braaf, zo als alle jongens, aler zij door hunne vrouwen gepolijst, en beter gemaakt worden, braaf zijn: en dat zijn smaak

juist niet van de grootste kieschheid is, blijkt, daar hij....

IK. (*Haar in de rede vallende.*) Daar hij verliefd is?

BETJE. O neen, Mama! (dit *neen* zeide zij zo schalkachtig dat het mij deed glimplachen:) maar om dat hij zo verliefd is als een snoek, op KEETJE WILDSCHUT - Gij hebt mij gezegd, Mama, dat men het karakter van iemand best kan opmaaken, uit de boeken die hij leest, de vrienden met welken hij verkeert, en uit de keuze die hij omtrent de meisjes doet.

IK. Zo! denkt gij dat gij zo héél véél beter zijt dan uw Nicht KEETJE?

BETJE. Zie Mama, uw bevel om altoos oprecht te zijn, verplicht mij thans voor u, mijne zo geliefde moeder, te bekennen dat ik zulks buiten alle bedenking stel; en ik voeg 'er bij; dat, ware zulks zo niet, ik eene opvoeding als men mij gegeven heeft - dat ik zulke lieve Ouders geheel onwaardig zijn zoude: ('er dreef een' traan in haare oogen, en zij omhelsde mij met al de drift van een dankbaar kind.)

IK. Maar, BETJE lief! gaat uwe stelling, dat de vrouwen de mannen altoos moeten leiden, ook dóór, als ik u verzeker dat uw braave Vader zeer veel ter mijner verbetering toegebracht heeft?

BETJE. O dat is ook al, zegt Mevrouw RIJZIG, in de schoone orde der dingen! een welopgevoed verstandig meisje, wordt, vrouw en moe-

der zijnde, altoos veel beter - het wordeken *beter* betekent hier nu *nuttiger* - dan wanneer zij in den niets beduidenden stand van oude vrijster gebleven ware; de keuze, Mama, (geef mij te vrijheid u dit te zeggen) de keuze die gij deed, toonde wèl, dat gij onder die behoorde welke haare Mannen niet veel hoofdbrekens kosten, om te worden het geen ik in u eerbiedig en bemin: men heeft dan bezigheden, men ziet dan dat men geen nul in de schepping blijft: slapperloot! dat is aanmoedigend, om alles te doen wat ons de achting van braave lieden verwerft: en Vader heeft ons meermaals verhaald, dat Grootmoeder STAMHORST hem voorbeeldig heeft opgevoed; zijn hart de neiging tot deugd ingedrukt, en zijn' geest geleid tot alles wat een verstandig man waardig is: zo dat, Mama! alles goeds komt uit de vrouwen voort; Grootmoeder STAMHORST zal zeker dat zelfde geluk genoten hebben.....

IK. Gij zijt een praatstertjen! doch wat zegt gij dan van uwe groote vriendin Mevrouw EDELING? wat zegt gij van haare dankbaare betuigingen omtrent haaren man? heeft hij haar niet tot eene braave waardige Moeder en Vrouw gemaakt?

BETJE. Vrouw en Moeder, dat kan zijn: een HENDRIK EDELING ziet te wel hoeveel zulke mannen aan braave en waardige Vrouwen en Moeders gelegen liggen, om, daaromtrent *slof* te zijn; doch het was Mevrouw BUIGZAAM die voor hem den

weg bereid, en SAARTJE tot een aller deugdzaamst beminnelijk meisje gemaakt heeft.

IK. Nu dan Mevrouw RIJSIG? stelde RIJSIG haar niet instaat om de achting, de vriendschap, der uitmuntende Mevrouw HELDER zelve, te verdienen?

BETJE. O Mama! vergeef mij *dit*; DAATJE LEVEND verdiende reeds die achting, vóór zij den eerzaamen BRAM RIJZIG ooit met oogen gezien had! zij bediende, integendeel, zig van haare vrolijke, waare, zuivere deugden, om haar houten klaas, die opgevoed was tusschen den bijbel en een Grootboek, tot een beminnelijk en waarlijk waardig Man te verhoogen: zij heeft aan hem haare deugden niet ontleend, maar zij heeft hem met de haaren verrascht - een langen neus gegeven! (Ik lagchte.)

IK. Maar BETJE, weet gij niet dat VAN VEEN met zijne Zuster in één huis woont, en des onder 't oog van een zeer braaf jong mensch? daar zal des aan hem niet veel te verbeteren zijn.

BETJE. Wel Mama! ziet gij dan niet alle uur van den dag, dat de jongens geen zier *ontzacht* hebben voor hunne Zusters, al zijn zij zo wijs, en zo degelijk als MIETJE VAN VEEN en alle haare carnuitjens nooit worden zullen? wat heb ik toch ooit aan mijn' Broeder PIET kunnen verbeteren? zit hij mij niet baldaadig uittelagchen, als ik eens met mijne, '*Mij dunkt* PIET, dat moetje doen, dat moet je laten', voor den dag kom? en zit hij niet

geheel en al over mij heen? is het niet: 'BETJE geef mij schoon linnen; haal die *maas* eens netjes toe; geef mij dit, haal mij dat; zet dit weg, lees mij dit eens voor, schrijf mij dit eens uit?' hoor, Mama! mij dunkt, het is voor een meisjes al eene heele onderneming, indien zij een' jongeling onder haare bescherming neemt, die altoos over een Zuster het hoogst bewind voerde: 'er is wat aan vast om zulke knaapjens te beduiden, dat zij de Mannen hunner Vrouwen en niet de toeziende voogden hunner Zusters moeten weezen.

IK. Zo dat, VAN VEEN zou bij u niet beter vaaren dan bij KEETJE, indien hij in 't hoofd kreeg bij u zijn lot te beproeven?

BETJE. [*Zeer vreemd opkijkende.*] Hede Mama! *dat* zeg ik immers niet? Ik heb nooit tegen een hand vol moeite opgezien: een mensch doet veel om de eer; en een gebiedvoerend Broeder, tot een onderdanig Man te maaken; dat is glorie, Mama!

IK. Zoudt gij zelfs wel een onderdanig Man dulden kunnen?

BETJE. Onderdanig aan mijne caprices? neen! maar aan mijn doorzicht en beleid? ja; driewerf ja! aan mijne overredende liefde, en de zorg voor zijn eigen en des ook mijn geluk; ja!

IK. Zoudt gij, denkt ge, instaat zijn, om altoos zo duidelijk de beweegveer uwer handelingen te doen zien?

BETJE . Als ik niet, zegt uwe vriendin, van mijn eigen hart afdwaal, zal dat nog zo wel wat heen brussen, Mama! en ook gij hebt veele mijner caprices zo mooi ontmaskerd, dat ik de zotte figuren al heel knap kan onderschiden, al steeken zij zig zo eens in een rokjen dat haar niet toekomt.

IK . Indien gij zo gelukkig waart, van eens een' man te krijgen als uw Vader....

BETJE . (*Mij invallende.*) O Mama! daar vlei *ik* mij nooit mede! Vader behoort onder de witte raaven, en de Profeet CATS leert:

Witte raaven vindt men zelden;
Zelden vindt men een goed man!

Hier kwam Mijnheer STAMHORST in de kamer; en zij vloog hem in de armen, met zo veel natuurlijks-drift, dat de man, zonder te weeten *waarom* zij dit deed, haar met al de liefde van een' Vader omhelsde; maar niets vroeg: hij is te zeer aan deeze wonderlijke stuiptrekkingen van genegenheid gewoon: naderhand verhaalde ik hem alles: 'Dit geluk', zeidde ik, 'had mijn Broeder ook kunnen genieten!'

Ik voorzie dat VAN VEEN stal zal houden en dat hij zijne geliefde KEETJE even zeer blijft beminnen als toen zij hem groote schatten zoude aangebragt hebben: maar of het hoofdige meisjes, hierdoor zal overgehaald worden, om haar' Vader

dat genoeg te geeven! - Wat denkt gij 'er van?

Zoudt, gij mijne waarde Vriendin, nu ik uwe omstandigheden, en terwijl uw zoon van huis is, niet besluiten kunnen met uw' man voor eenigen tijd bij ons buiten te komen? hoe gaarne ontvingen wij ook den Heer SAMUEL DE GROOT!

Meld ons uw besluit, en ook of wij zo gelukkig zijn mogen van u een weinig in uw verlies te helpen - vaarwel, en schrijf mij het antwoord dat ik wensch, dan zult gij meer dan ooit aan u verpligten:

Uwe getrouwe Vriendin,

ELISABETH STAMHORST, *geboren* WILDSCHUT.

P.S. KEETJE heeft een' brief aan BETJE geschreven - arm, verleid meisje! dit is al wat ik zeggen kan: BETJE'S antwoord voldeed mij zeer.

Een- en- zestigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT aan de Heer en Mevrouw STAMHORST.

O mijn waarde Broeder! o mijn geachte Zuster! ik ben verloren! mijn dochter, mijn kind, mijn eenig kind is verloren! zij is weg met dien schurk, die haar verleid heeft! Groote God wat lijd ik! wat verwijtingen doe ik mij zelven! - Hoe, was ik dan ooit een Vader, een Vader, die zij konde hoogachten, wiens bevelen voor haar heilig hadden moeten zijn! ik ben raadeloos en wanhoopend: alle mijne dus lang onderdrukte driften zijn op éénmaal opgewekt, en verscheuren mijn hart beurtlings! zij is weg, dat eertijds beminnelijk meisje! zij is... ik kan het niet schrijven, haar dood zou min grouwzaam voor mij geweest zijn - zij is - haare reine onschuld kwijt! - o dat ik deeze vernedering, deezen hoon moet beleeven! - mogelijk verheugt zij zig in haare welgelukte loosheid! zij zegepraalt - niet op mijne waakzaamheid - heb ik haar dan ook slechts maar dien pligt betoond? op mijne dwaaze gerustheid! Ongelukkig kind! uwe zegepraal zal niet lang duuren, uw Vader zal het besterven.

Ik moet, ik wil, maar kan ik schrijven? zijn mijne letters leesbaar? - zo kan een man -

een vader niet lang lijden. Ik gevoel de behoefte om u alles te melden, laat ik dan zien een weinig te bedaaren, en de pen wat nederleggen.

VERVOLG.

Wat zoude ik een gelukkig Vader zijn, indien ik mij over haaren dood in het rouwgewaad moest kleeden! - mijn hart draagt rouw - over haaren zedelijken dood - Vergeef mij, zegt de braave DE GROOT: 'Alles zal hersteld worden, God zal alles ten beste keeren.' Goede man! hij is geen vader, geen vader van een eenig kind; een kind, ongelukkig door zijn schuld: is het haar te wijten, dat zij geheel en al verwaarloosd werd? dat zij geen vader had als haaren Oom STAMHORST? - arm, bedorven, bedrogen meisjes! ik schrei bloedige traanen - zij zal ook de ongerechtigheid van haaren vader niet draagen. God is rechtvaardig; zij is onschuldiger dan ik - mijn vrouw draagt dit verdriet veel bedaarder, maar ik! ik... maar daar hoor ik lieden komen... zij hebben haar gevonden!... Kom mijn kind! mijn door mij verwaarloosd kind! kom in uws vaders armen, alles is vergeeven! - omhels uw' vader, vrees des niet.. hoe! ik raaskal; ik ben nog alleen.

Zo veel schreef ik gisteren, in een vlaag van krankzinnigheid - en ik schrijf het niet over, om dat dit u een denkbeeld zal geeven van mijnen diep

ellendigen staat: DE GROOT, mijn Boekhouder, en FRANS traden in mijne kamer, zo als ik het bovenstaande laatste woord schreef: doodsch benaauwd, bijna naakt, alles los gescheurd, bleek, en stuiptrekkingen... men heeft mij eene sterke laating gedaan - dit heeft mij verzwakt, maar mijn hoofd is beter: ik heb gezegd dat, indien zij mij het schrijven wilden beletten, ik stikken zoude van aandoening: hoe smartlijk het onderwerp ook zij, ik *moet* schrijven - ik zal mijn bericht zo duidelijk maaken als mijn geheugen toelaat.

Weet dan, dat voorleden maandag de nootlottige dag was, waar op mijn dochter haars vaders huis verliet: mijn vrouw zeide mij, dat KEETJE verzocht was om den avond te passeeren bij Mevrouw S... wier dochter jaarig was, en dat zij bij die gelegenheid een partij van jonge lui zoude geeven, waar bij KEETJE ook genodigd was: dit zeide zij mij onder het theedrinken: ik liet dat zo; want met mijne vrouw te spreken over het onvoegzaame van zig te diverteeren, nu mijne zaaken zo deerlijk staan, was nutloos, en ik wilde niet vergeefsch harrewarren: ik was dien geheelen dag in groote beslommering, en zo beangst, gejaagd... kort gezegd, het was een voorgevoel van den ramp dien mij wachtte - ik bleef tot tien uren op het comptoir, en toen, te vermoeid om uittegaan, bleef ik t' huis, en wij gingen met elkander aan tafel: vrede en vergenoeging, waren, wèl gesproken, nooit ons deel, maar wel doodstroom en zor-

geloosheid: evenwel ik vond mijne vrouw zo bedoord, en zo goed, zo wèl te spreken, dat dit soupé mij recht opbeurde, en wij spraken veel, ook over KEETJE: het was twaalf uren aleer wij te bed gingen: ik sliep geen oog vol; ik luisterde alleraandachtigst, of ik haar niet hoorde t'huis komen: mijn vrouw sliep zo gerust als een kind: geen schellen, geen stilhouden van een koets! - 't was drie uren: 'SIJNTJE,' zeide ik, 'KEETJE is nog niet t'huis, en 't is drie uren' - 'Och!' zeide zij, 'gij weet hoe jonge luî zijn; zij weeten van geen scheiden' - ik sliep weêr in - te zeven uren stond ik op - doch dewijl ik door vermoeidheid in slaap gevallen was, twijfelde ik niet of zij was in huis en te bed: ik ging naar gewoonte op mijn comptoir ontbijten: mijn vrouw stond ook op en sloop in KEETJE'S kamer om te zien of zij sliep - zij vond geen kleêren, die zij, (zegt ze,) gewoon was op stoelen en tafels te zien slingeren; zij opende het ledikant - geen KEETJE! - zij vliegt naar de keuken, en vraagt: 'Is de jonge Juffrouw dan niet t'huis gekomen?' - Neen! niemand had haar ingelaten - daar op eilt zij met geweld de trap op en schreeuwt - 'Och WILDSCHUT! WILDSCHUT! onze dochter is niet t'huis gekomen! wat zal ons nu nog te beleven staan? zij heeft vast te veel gedanst en een toeval gekregen; dat komt van uwe hardheid en driftig uitvaaren! ik vreesde wel dat het arme meisjes, die geen moeite of tegenspraak gewoon

is, zig dit sterker aantrok dan gij u verbeeldet' daar op begon zij te schreien en te klaagen - 'Mijn arme kind! hoe krijg ik u nu weêr hier!' enz. Gelukkig was FRANS bij mij, die gaf mij schielijk een groot glas water - 'Bedaar Mevrouw!' zeide hij, 't is zulk schoon weêr, misschien zijn de jonge luî aan 't wandelen, zo als immers wel meer gebeurd is; zij ontbijten misschien ergens; gij weet Juffrouw KEETJE zal niet denken dat dit u zo ontrust' - zij zweeg; ik ook - 'Ei lieve laat mij aan 't huis van Mevrouw S.... gaan, en hooren hoe het is, ik zal in een quartier weêrom zijn' - en wat meent gij, dat mijn vrouw antwoordde? dit: 'Nu het zou ook niet vriendlijk van KEETJE zijn, haar' moeder zo de dood op 't lijf te jaagen' - 'Is,' vroeg ik, 'dit dan nooit gebeurd?' - 'Dikwijls, doch nu vind ik het wat raâr van KEETJE.'

Behoor ik mij niet dood te schaamen, dat ik dit moest vraagen? O! welk een vader heb ik mij betoond - 'Maar altoos met braave jonge lieden, en wat kwaad was dan daar bij? zij is jong, en zit genoeg' - Toen weêr aan 't schreien - zij wilde uitloopen, buuren oproepen, kort gezegd eene algemeene opschudding maaken; ik belette het haar; echter met veel moeite: kort daarop komt FRANS buiten adem gelopen en zeer ontsteld - 'Mevrouw!' riep hij, 'hebt gij het wèl verstaan? - was het wel bij Mevrouw S...?'

U te zeggen wat ik toen gevoelde, is onmogelijk! ik verzonk in mijne duistere, geduurig tegen elkander aanstootende overdenkingen: mijne knieën knikten; ik kon niets zeggen dan: ‘O mijn kind! mijn ongelukkig kind!’

‘Een andere naam! mijn God! neen; zij heeft het mij wel driemaal gezegd - zij heeft mij nog doen *lagchen* over de malligheid die Mevrouw S... heeft met haar papegaai: de jonge Heer VALENTIJN heeft haar zelf afgehaald, zij zou met hem bij zijne moeder gaan, en van daar met haar koets, nevens de twee jonge Juffrouwen VALENTIJN, afrijden naar het bezoek’ - FRANS, als een weêrlicht uit ons oog - binnen weinige minuten komt hij met den jongen Heer VALENTIJN te rug - ‘Mijnheer WILDSCHUT! ik kom hier om mij te verantwoorden: dat ik onschuldig ben zal ik u toonen; maar dat ik lelijk bedrogen ben, daar moet ik u kennis van geeven’ - ‘Zeg mij maar, waar is mijn dochter? en alles is wèl’ - ‘Dit, Mijnheer, is u niet onbekender dan mij - wilt gij bedaard hooren het geen ik u zeggen kan, dan zal ik u op 't oogenblik alles melden wat ik 'er van weet’ - Ik knikte en zuchtte: zie hier zijn verhaal.

VALENTIJN. Voorleden donderdag ontmoette ik Juffrouw WILDSCHUT bij Mevrouw RUAN: men plaatste ons aan de zelfde tafel: wij speelden piquet - doch zij is, schijnt het, even weinig

gezet op het spel als ik: wij raakten dan aan de praat over allerlei wisjewasjens, en weldra stond zij op; ik ook; zo wandelden wij door de kamer en zagen speelen: eindelijk bragt zij mij aan een venster, en zei: 'CHRIS ik heb u iet te verzoeken' - gij weet Mevrouw, hoe een jong Heer hier op antwoorden moet - ik was opgetoogen iet ten genoeg van zulk eene mooje jonge Dame te kunnen doen - 'Hoor,' ging zij voort, 'mijne moeder is dingsdag jaarig: ik wilde haar een superbe horologieketting koopen, doch zij moet 'er niets van weeten; wilt gij nu maandag om vijf uren mij afhaalen, en zo Moeder u mogt vraagen, (doch dat zal niet gebeuren,) waar wij gaan, zeg dan maar naar huis om zamen van daar bij Mevrouw S... te gaan; het overige zal ik wel goed maaken; doch mijn Moeder is niet lastig nieuwsgierig naar alle beuzelingen' - niets liever dan haar eenen dienst te doen! dit is te begrijpen: ik haal haar dan op het gezegde uur af, en zag niemand dan haar in de zijkamer: wij gingen uit; al praatend over dien ketting, en hoe zij u zoude verrasschen, gingen wij den Cingel langs - 'A propos,' zegt zij, 'wacht mij een oogenblik, ik zie daar iemand mijner bekenden in dien winkel' - wij waren nu recht voor *Maltha* - zij vlieden elkander in de armen, en meer zag ik niet; ik sta ondertusschen zo wat te dreutelen, doch eindelijk ga ik ook in huis, en vroeg of de jonge Juffrouw nog niet gereed was:

de Winkeljuffrouw ziet mij aan en begint te lagchen: 'Gij moet zeker wat aan deeze twee Dames verdiend hebben,' zegt zij, 'want zij hebben u mooi gefopt' - daar stond ik als een gek, doch lachte ook - 'De eene Juffrouw,' zei zij, 'heeft hier eenig garen en catoen gekocht; meer weet ik niet, dan dat zij oude kennissen scheenen, en dat zij mij, (zo als dit hier meermaals gebeurt,) verzochten haar achter uittelaaten: ik liet beiden op den achterburgwal uit, en zij gingen haastig door; meer weet ik niet, dan dat zij zeide, dat dit haaren weg grootlijks opkorte, zo als waar is: zo dat, Mijnheer, gij zijt gefopt, doch jonge Heeren neemen dit zo kwalijk niet, en kunnen altoos hunne trekken weêrgeeven' - ik ging des heen, voorneemende Juffrouw WILDSCHUT op mijn beurt ook eens te foppen: zie daar Mijnheer, al wat ik 'er van weet.

Hoe dit alles mij trof kan ik niet beschrijven! ik zag nu alles door - mijn' dochter was weg! - ondertusschen maakte mijne vrouw mij dol, door 'er zo geduurig in te rammelen, dat de jonge Heer zijn verhaal stukswijze doen moest - 'En wou zij haare Moeder verrasschen! en wou zij dat voor mij niet weeten! daar had zij gelijk in, want dan was het raêr 'er af geweest - ja zij is goed, en houdt krachtig van mij - maar misschien is zij verdronken, want de achterburgwal is zo bedroefd smal, en KEETJE altoos wild en onbesuisd; ze ziet nooit waar zij gaat' enz.

‘Ziet gij,’ zeidde ik, met eene schijnbaare bedaardheid, ‘ziet gij nog niet dat alles bedrog en list en logen is? dat 'er geen partij was bij Mevrouw S.... blijkt; en dit zegt alles.’

VALENTIJN. Ik zie dat de zaak ernstig is, en dat men mij gebruikt heeft als een werktuig om een oogmerk te bereiken daar ik niets van kon vermoeden - ik wist wel dat zekere VAN ARKEL haar had nagelopen, doch ben onkundig van alles, hem of haar betreffenden; de lieden in *Maltha* zijn bekend voor zulke braave menschen dat die even weinig in verdenking kunnen komen.

MEVROUW. Dat is de waarheid: mijn Moeder plagt daar al gaarn te koopen, en 't zijn eerlijke ernstige goede menschen; zij weeten van niets dan van deugd en eer: maar ik zal zelve eens naar *Matha* gaan; ik moet daar meer van hebben: misschien zal ik kunnen merken aan de beschrijving, wie het is die zij daar vindt; misschien wel Mevrouw LENTING, want zij en haar broêr zijn koek en ei, enz.

De Heer VALENTIJN vertrok, en beloofde niets van het geval, aan wie ook, het minste te zeggen.

Terwijl ik dus in doodlijke verlegenheid was, en mijne Vrouw zo al heen en weêr gaande praatende dat het nergens naar geleek, wordt 'er gescheld: die schel klonk door mijn ziel heen! nog, nog vleide ik mij, dwaas man! - het was een huisboodschap; mijn Vrouw wilde naar *Maltha*, tegen mijnen raad aan: FRANS vloog om een paard; zijnde hij van

oogmerk naar te rijden, om te zien of men daar ook jonge lieden, zo en zo gekleed, had zien komen: Juffrouw DE GROOT kwam in: FRANS was ook reeds bij haar geweest: zij bewoog mijne Vrouw om in huis te blijven: zij zelve zou naar *Maltha* gaan: een andere knecht was naar het logement van VAN ARKEL gegaan, en had daar gehoord, dat hij 'er sedert een week niet geweest was; maar meer wisten zij niet.

Eindelijk kwam Juffrouw DE GROOT met dit antwoord: 'De Juffrouw met wie KEETJE uitging, was niet zo fraai als Juffrouw WILDSCHUT, wat ouder en zeer bijzonder stemmig gekleed, met een geknepen mutsjes op, en sprak zeer bedaard:^(*) het is des Mevrouw LENTING althans niet! ô ik ken haar wel instaat tot zulk een guitenstuk! maar wie is het dan? dat kan ik onmogelijk gissen: zeker een van des deugeniets vrienden!'

Juffrouw DE GROOT kan niet veel ter onzer vertroosting zeggen; die braave Vrouw weet maar te wèl welk een Vader ik geweest ben; en mijne Vrouw is niet zo zeer bedroefd, als raazend dol op KEETJE, nu zij weet dat zij geen ongeluk heeft.

FRANS reed terstond naar men had geen Heer of Juffrouw zien passeeren, maar wel veele rijtuigen: hij ging voort naar en nam ge-

(*) Dit is nog zo heel zeker niet Mijnheer WILDSCHUT.

duurig versche paarden: des ochtends ten zeven uren kwam hij in de stad; ging naar het huis van den Heere LENTING, en wendde voor dat hij hem moet spreken: Mevrouw zat aan haar ontbijt; ongekleeed en met de reis van COOKE, op de tafel: zij ontving hem ten uitersten beleefd, ja zij dwong hem met haar te ontbijten: 'Mijnheer LENTING!' zeide zij 'is sedert agt dagen in commissie; zo dat, gij kunt hem niet spreken, ten ware gij tot morgen wildet wachten, want dan komt hij vast t'huis' - hier op verhaalde FRANS, (met oogmerk om haar waarteneemen,) het geheele geval: 'Dat spijt mij,' zeide zij: 'Juffrouw WILDSCHUT heeft wel niet veel verstand, en is zeer slecht opgevoed, doch zij is te goed voor een' knaap als mijn' Broeder; zijn gedrag is zo slecht dat ik eindelijk met hem heb moeten breeken: indien de Heer WILDSCHUT mij niet zo onwaardig behandeld, en duidelijk getoond had, dat hij geen de minste achting voor mij had, dan zoude ik hem bewaard hebben, voor het grootste ongeluk dat ouders kan overkomen; dat is, hunne dochter te zien in de handen van een zeer slecht man; die even weinig godsdienstige als zedelijke beginsels kent: ik beklaag den armen Man, en zijne dochter nog meer; doch dit is nu vruchtloos: waar hij haar heen voert weet de Hemel: ongelukkig meisjes!' (Over mijne Vrouw sprak zij met kleinachting; dit bemerk ik duidelijk.)

‘Ik eisch,’ zeide zij, ‘L I G T H A R T ! dat gij mijn geheele huis doorzoekt: de Heer W I L D S C H U T heeft zeker goedgevonden u hier te zenden; bericht hem wat gij gezien hebt’ - F R A N S weigerde dit, doch hij moest het doen om haar te vergenoegen: vóór hij mogt vertrekken liet zij hem een middagmaal bereiden, en terwijl zij aan tafel zaten, (het was elf uren,) kwam daar een bejaarde stemmige Juffrouw in, die vroeg of Mevrouw L E N T I N G nu wat beter, en of de koorts weg gebleven was? ‘Ja’ zeide zij, ‘Vrouw K L A A S E , ik ben wat beter; doch houd voor eerst mijn kamer; deze laatste agt dagen hebben mij zeer verzwakt, doch ik ben merkelijk beter:’ de Vrouw betoonde zig daar zeer verheugd over, en zeide dat ieder wenschte dat zij weldra geheel hersteld mogt weezen.

Hier uit worden wij in de gedachten versterkt dat het Mevrouw L E N T I N G niet *kan* geweest zijn: F R A N S was door zijn geduurig nacht en dag rijden zo vermoeid, dat hij, dit verhaald hebbende, naar bed moest om uitterusten: en nu zitten wij raadeloos; alle onze gissingen zijn even vermoejend als nutloos: wat mij betreft, ik ben ongelukkig, boven alle beschrijving; want ik heb de schuld van alles, doordien ik mijn kind geheel en al verwaarloosd heb, en des ten prooje liet der schijnschoone ondeugd.... daar komt mijne Vrouw instuiven - ‘Zie daar,’ riep zij, ‘daar hebje nu 't geval! al uw gezucht en gestamp-

voet is vergeefs; och ik dacht het wel dat alles zou uitkomen: maar zó ben je altijd, dat loopt zig zelf voorbij, en dat voor niet met al - daar vind ik een' brief van KEETJE, nu zal je weeten waar zij is, dat kan niet missen' - met een sidderend verlangen rukte ik haar den brief uit de hand: de moed ontbrak mij om hem inte zien, hoe vuurig ik ook deszelfs inhoud trachtte te weeten! ik gaf hem aan Juffrouw DE GROOT over - Scheur, barst mijn hart! ik had dan niet te veel gevreesd! neen, neen het is VAN ARKEL niet die het ontaarte meisjen vervoerd heeft, zij - zij zelve - kan ik het schrijven! zij zelve is in zijne armen gevlogen! o Hemel! kan ik dat overleeven! een kind zoekt bescherming tegen haaren Vader bij een snooden lichtmis! - maar lees zelf wat zij schrijft:

LIEVE MOEDER!

'Ik ben het t'huis moede, en dat was zo sedert men mij mijnen wil betwistte: ik bedankte hartlijk om Buiten bij Oom en Tante opgesloten te zitten: indien het waar is dat uw man geruïneerd is, dan komt het goed dat hij voor mij voortaan niet te zorgen heeft: VAN ARKEL ziet gij, is even onbaatzuchtig als VAN VEEN: hij begeert mij zonder fortuin, en heeft zulks getoond door mij in zijne bescherming te neemen: ik heb alles wat van eenige waarde, en het mij-

ne is, medegenomen; Mijnheer WILDSCHUT mogt eens in 't hoofd gebragt zijn, om mij het mijne niet te geeven, en ik moet echter als een meisjen van fatsoen voor den dag kunnen komen, dit is klaar: zoek mij niet, onze maatregelen hebben dat vruchtloos gemaakt: ik verzeker u dat hij mij niet vervoerd heeft; dat ik hem tot mijn gezelschap medenam - Vaarwel lieve Moeder! leef vrolijk, en bekommer u niet om mij; ik heb het heel wèl, en ben zo vrij als ik ooit bij u was, aleer sommige lieden den Heer WILDSCHUT tegen mij opzetterden.'

Uwe liefhebbende dochter,

C. WILDSCHUT.

Juffrouw DE GROOT poogt mij wel te beduiden dat zo een briefjen onmogelijk door haar zelve kan geschreven zijn; dat VAN ARKEL dit misschien heeft opgesteld, en dat zij dat zonder 'er veel bij te denken, heeft gecopieerd: wat troost geeft mij dit *misschien!* zeer weinig: lees ik niet haar eigen hand? spreekt zij niet van mij als van haars Moeders man, niet als van haaren Vader? ongelukkig, verdoold, verleid kind! ware ik meerder uw Vader, dan uw Moeders man geweest, dan zoud gij mij niet ter dood toe bedroeven; gij zoudt mij liefhebben, gij zoudt geen eene schrede gezet hebben op den weg der zedeloosheid - zedeloosheid! ach! hoe door-

boort mij dit voorstel! waar voert het mij heen! wat zet het ijsselijke vergezichten voor mij uit, en die allen eindigen in mijn pen valt mij uit de hand.

Ik word raazend! zo eene Vrouw als ik heb leeft 'er niet meer: maar ik zal u schrijven wat zij mij voorgonst: 'Wel WILDSCHUT! wat hebje nu toch in 's Heeren naam aan al dat geweld? je bent een rechte zwaarhoofd - wel die niet hooren wil, moet voelen!' - laaten zij het kooken zo als zij 't eeten willen: onze HEIN, (*onze HEIN!* is dat uittestaan?) 'zal haar niet opeeten; hij is goed, en zal haar wel bewaaren, want hij heeft verstand en kent de wereld' - stel u in mijne plaats en oordeel dan over mijn' toestand.

Onderwijlen zitten de Heeren en Juffrouw DE GROOT en ik ons stomp te denken, waar zij zijn: hij heeft wel een' Neef in *Engeland*, een Quaker, en schat rijk, doch zou hij haar daar heen brengen - Misschien heeft hij hem wijs gemaakt dat zij getrouwd zijn, en haar een anderen naam gegeven: mijn Vrouw viel mij alweêr in de rede en zei: 'Dat KEETJE veel te bang voor de zee was, want dat zij nooit op het Y wilde vaaren, ook niet om een pretjen' - zij schikt en pakt, en draaft al heen en weêr; is eigenlijk veel kwaader op KEETJE dan ongerust over haar: zij behandelt Juffrouw DE GROOT met de uitneemendste en welmeenendste achting - nooit is zij zo stilzwijgend dan als die braave vrouw spreekt: men ziet

zo dat zij wenscht alles beter te kunnen verstaan wat die zegt: gij kent haar, mijne lieve Zuster! van uwe eerste jeugd af, gij weet welk een zonderling verstand en bedaardheid zij bezit.

Ik bevind mij zo onpasselijk dat ik moet eindigen - Vaarwel! en verlaat niet,

Uw ongelukkigen Broeder,

WILDSCHUT.

Twee- en- zestigste brief.

***Mejuffrouw* MARIA DE GROOT, *aan* *Mevrouw* ELIZABETH STAMHORST.**

MEVROUW, ZEER GEËERDE VRIENDIN!

De post was vertrokken toen men den inleggenaar heen bragt: ik zal des bij dien brief eenige regelen voegen - U den toestand uws Broeders te beschrijven, daar toe heb ik geen de minste bekwaamheid: angst, berouw, zelfverwijt, kommer, en eene zwaare ongesteldheid hebben hem geheel onkenbaar gemaakt.

Uit den inliggenden zult gij zien, hoe listig haare vlugt bestoken is; zo listig, dat ik KEETJE

daar niet toe instaat ken: men heeft zeker alles voor haar gereed gemaakt, en zij heeft, als een dwaas meisjen, alles gevolgd wat men van haar eischte: het zal mij niet verwonderen indien zekere Dame, u wèl bekend, daar in de hand heeft, en dat al heeft men haar in haar eigen huis en onpasselijk gezien, evenwel ondeugende knaapen hebben altoos genoeg werktuigen om onnozelen te verstrikken: indien ik verkeerd oordeel over haar, dan doet het mij leed, en ik vertrouw mijn vermoeden ook alleen aan u toe.

Mijnheer WILDSCHUT kan zulke heftige gemoedsbewegingen in zijn sterk bloedrijk gestel niet doorstaan: indien hij niet bedaart, moet hij, vrees ik, krankzinnig, of een lijk worden: maar ik hoop, ik vlei mij, dat alles te hevig is om zeer lang te kunnen duuren - laat de vriendschap vrij, zo veel zulks met de oprechtheid bestaan kan, verlichte punten poogen te ontdekken; gevoel van eigen schuld laat zig niet gemakkelijk vleien; het waar berouw zoekt zijn schuld op tot in de eerste bronnen, en in alle de verzwaarende omstandigheden: mijn Broeder moge den armen Heer WILDSCHUT met al den ernst van een eerlijk, wel van zijn zaak overtuigden man zeggen, dat God niemand verwerpt; dat de herstelling der dingen aanstaande is - 'Ik,' antwoordt hij dan, 'ik heb mij zelven verwerpelijk gemaakt: God is rechtvaardig: de zonde mijns kinds komt ter mijner verantwoordinge:' en wat zal ik daar al veel tegen

zeggen? ik die zo volkomen overtuigd ben dat nooit een kind slechter, verwaarloosder werd opgevoed dan KEETJE WILDSCHUT!

Hoe vurig wensch ik dat gij, mijne vriendin! hier waart, dit zou uw' Broeder misschien eenige verligting geeven! hen optespooren daar zie ik duidelijk het onmogelijke van; en genomen, men vonde hen; wat zal het helpen? KEETJE zal immers nooit toevlugt neemen willen tot de ontferming eens liefhebbenden Vaders? tot een' Vader die zij niet acht, niet bemint?

Indien het geval min ernstig ware, ik zou u zelfs doen glimplagchen over de drukten der goede Vrouw: zij keurt het zeer af, dat men hem zo eene sterke laating deed; zij meent dat dit hem zwak en ijlhoofdig maakt; zij trekt bouillons, en gelijen; en bedenkt allerlei krachtig voedsel om hem te versterken: 'Hij moet wat eeten,' zegt zij, 'ik ken PAUWTJE WILDSCHUT, hij had altoos goede appetijt: kom kom, men is wel eens ziek al sterft men niet!' - omtrent KEETJE kan zij het niet verder brengen dan - 'dat zij haar dit *kluchtjen* niet heel vriendlijk afneemt, en belooft haar eens een goede schrobbeering!'

Ook alweêr een verwaarloosd character, Mevrouw STAMHORST! en is dat doorgaands het geval niet? waar zullen nu evenwel de wanorden der *verwaarloosde*, zo wel als der slechte opvoeding eindigen, indien die bron, van geslacht tot geslacht, bij de groote meerderheid eens blijft voortstroomen? -

ik voor mij vind, voor mijne geliefde stelling, 'dat de mensch niet ten boozen geneigd is in zijnen aart,' nooit troostrijker bewijzen, dan wanneer ik mij bij de grooter huishouding der wereld bepaal; en 'er bij in aanmerking neem, hoe het gros der kinderen in alle standen wordt opgevoed - groote God! wie zou niet beeven op het denkbeeld, dat men alles aanwendt om hen van hunne beslommering als zedelijke wezens te verwijderen - maar ook op dit stuk zijn wij het zo volmaakt ééns, dat het onnodig is, u mijne gedachten daaromtrent breeder te schrijven - gij vindt even weinig als ik, de bron van alle huislijke en burgerlijke, zedelijke en geestlijke wanorden, in de driften als driften, maar in het valsch beoordeelen van alles wat ons omringt - de driften maaken ons niet noodzaakelijk tot slechte menschen; zij zijn geschenken van onzen God, en zo diep in onze natuur ingeweeven, dat alleen de dood die kan uitrukken: zou deeze goedaartige weldoende blijmoedige vrouw, niet een zegen voor allen zijn die haar omringen, indien die neigingen ten goeden geleid waren? indien men haar oordeel geoefend, haar' smaak verbeterd hadde?

Ongemeen ben ik sedert dit droevig geval bij haar in gunst; zij zegt mij gaarne te hooren spreken, en wel het best van al te verstaan: gij vertrouwt wel, Mevrouw, dat ik dien invloed op de mij best mogelijke wijze zal gebruiken? - 'Ik moet,' zeide zij daar, 'noodzaakelijk een' brief

schrijven aan mijne vriendin te *Rotterdam*,’ (ik wist niet dat de goede vrouw ooit een' brief schreef!) ‘blijf gij bij mijn' man, dan ben ik gerust, en zie hem toch wat optebeuren, hij is toch doodgoed, hoewel wat haastig, maar zo ben ik ook, God beter 't!’ zij is zeer in haar schik dat ik u verzoek om overtekomen, en noemt het ‘een *verstandige inval* waarop zij niet gedacht had!’ - was Mijnheer WILDSCHUT nu maar in zijne nieuwe wooning! daar zou alles hem minder aan dat droevig voorval herinneren; alles zoude hem daar zijne dochter niet vertegenwoordigen.

Ik hoor niets van den Heere WALLER, niets van mijn' zoon, dit maakt mij somwijlen wat ongerust - Daar kwam Juffrouw HOFMAN in huis, zij had eenige dagen bij haare vriendin Juffrouw SADELAAR doorgebracht: de tijding van KEETJE'S vlugt verbleekte haar als de dood; zij weende bitter; zij, dit zie ik, had KEETJE lief: WILDSCHUT stak haar beide de handen toe, en barstte uit in traanen: zij sprak met zo veel ernst en verstand, dat ik haar moest omhelzen als of zij mijn eigen kind geweest ware: dit lief jong meisje heeft zig zelf opgevoed, wat het zedelijke betreft: haare Ouders gaven haar veele meesters om dat zij grootsch op het kind waren; doch toen zij geen grooter vermaak kende, dan het beoefenen haarer talenten, (die uitmuntend zijn, voor zo een jong meisje,) had zij duizenderleie onaangenaamheden, die zij allen met eerbied en stilzwijgen ver-

droeg, en ieder vrij uur besteedde aan het oefenen van haaren geest, door goede boeken te leezen, en zig voortebereiden om haare begaafdheden op het nuttigst en voordeeligst te gebruiken, zijnde haar ouders ongelukkig geweest in de negotie: Juffrouw HOFMAN gelooft vast dat Mevrouw L.... dat heele werk bestoken heeft; en dat wel om zig over de kleinachting, door den Heer WILDSCHUT haar zo sterk en bij herhaaling getoond, te wreken: Juffrouw HOFMAN herinnerde zig een gezegde, dat blijken droeg van *betaald te willen en te zullen zetten* - Het papier is geheel vol zie ik - vaarwel beste vriendin! - Ik ben als altoos,

Uwe waare Vriendin

M. DE GROOT.

Drie- en- zestigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.

MIJNHEER!

Hoewel ik reden heb om te denken dat uwe hoonende vooroordeelen omtrent mij ongenozelijk zijn, vooral om dat ik de eer niet heb van te behaagen aan zekere Dame, die ik misschien beter ken dan gij zelf, hoe na zij u in den bloede besta; doet echter het medelijden dat ik gevoel voor u, voor uwe huisvrouw, mijne goede vriendin, (aan wie ik ook de grootste verpligting heb,) en voor uwe dochter, mij de pen opneemen, en ik zie mij in staat tot iet, waartoe ik nooit had gedacht te zullen besluiten - ik schrijf aan den Heer WILDSCHUT! - aan dien man, die mij op de beledigendste wijze durfde behandelen in zijn eigen huis, en de gaste zijner vrouw zijnde - maar ik heb mij daar boven geplaatst, en heb de voldoening van te zien, dat ik beter ben dan ik van mij zelve durfde denken - ken mij eens te recht Mijnheer WILDSCHUT! nogmaals geef ik u de gelegenheid; gij denkt mij te kennen, maar gij vergist u - de tijd zal toonen dat ik u in deezen de waarheid zeg.

Indien mijn Broeder mijnen raad gevolgd hadde, hij zou een geheel ander man zijn dan hij nu is: hij was al vroeg een schepzel, dat men fatsoenlijk ligtmis noemt: wat ik ooit daar tegen inlag baatte niets; ik was slechts zijne zuster, en alle zusters hebben geen even grooten invloed op haare broeders, ten zij dat die broeders heele zwakke hoofden, en des geleidelijke zielen hebben - hoe verheugde ik mij, toen hij mij zijn oogmerk van te willen trouwen, mededeelde! het zusterlijke hart vleit zig zo gaarne met de zedenverbetering eens eenigen broeders! hij verhaalde mij, op wie hij zijne zinnen gevestigd had - het is altoos zorgelijk een liderlijken knaap te trouwen; doch VAN ARKEL had verstand, veel zelfs! hij kon des te recht komen, indien hij een meisje vond dat verstand en gedulds genoeg had, om hem met liefde en zachtmoedigheid te leiden: sedert dit zijn voorneemen gedroeg hij zig minder slecht - dat is hij maakte minder gerucht; om kort te zijn, de uitnoodiging van Mevrouw, vermits ik in de stad moest komen, en een' Doctor spreken, was mij te aangenaamer, daar dit mij gelegenheid zoude geeven, om mijne aanstaande zuster te zien en te leeren kennen: sta mij toe oprecht te spreken, Mijnheer! - ik vond uwe dochter ongemeen fraai, doch ontdekte geene dier vereischten, die noodig waren om een wilden knaap, als VAN ARKEL, te recht te brengen; ik zag dat de wil der jonge Juffrouw de wet voor haare Moeder behelsde; dat gij Mijnheer u zo

weinig met uwe dochter bekreundet als u meermaals ophield met de jonge Juffrouw HOFMAN - nooit spraakt gij haar toe dan met eene onverschillige koelheid, die wel toonde dat gij over den pligt eens Vaders al heele gemaklijke begrippen koesterde.

Dit alles hield ik mijnen Broeder voor oogen; doch drift had hem doof en blind gemaakt, voor alles, behalven voor de schoonheid zijner beminde KEETJE: eindelijk koos hij de partij om mij op dat onderwerp te misleiden, en ik, willende hem dit betaald zetten, beantwoordde hem op den zelfden trant: dit hebt gij gezien in die brieven, die mijn man bij verzinning verkeerd adresseerde, en die zo veele haspeling en verwarring gemaakt hebben - Juffrouw KEETJE zal nooit ontkennen, dat ik haar gewaarschouwd heb, voor mijn' broeder - ik verhaalde haar zelfs, om haar toch te behoeden, dat hij, onder allen, een uitmuntend schoon, beminnelijk, deugdzaam zestienjaurig meisjen, (zonder middelen doch van goeden huize,) verleid en haar daarna verlaten had - KEETJE beantwoordde dat op eene wijze, die haar geen eere aandeedt - met Mevrouw over dit alles te spreken? waartoe zoude dat gebaat hebben? zij zelve was bijna zo gezet op mijn' Broeder als haare dochter: en was de wil van de Dochter dan geen wet voor de Moeder? - met u, Mijnheer? gij waart ongenaakbaar, en toondet mij meer blijken van kleinachting dan ooit eene vrouw onbetaald verdraagen heeft,

of behoort te verdraagen - met Juffrouw HOFMAN? ik admireer haar verstand, en begaafdheden, maar ook dat *meisjen* vond geraden uw voorbeeld omtrent mij zo wel in acht te neemen, als of het haar hoogste belang ware, in uw haar voorbeeld te zoeken - dit was des onmogelijk: ik zou nu zelf mijn' Broeder nog te goed achten, om door zo eeene trotsche, op haare gewaande deugd trotsche *Savante*, te recht gebragt te worden; daar - ik in 't eerst nog al over dacht - zij had ook, merkte ik, geen geld genoeg voor hem - dit in 't voorbijgaan.

Ik spoedde mij naar mijne stille vreedzaame woning, liet VAN ARKEL zijn eigen zaak voordzetten, of bederven, en spottede met hem naar gewoonte van tijd tot tijd, altoos hoopende dat hij wijzer worden zoude; doch weldra brak ik met hem, hoorende dat hij voordging in allerlei buitensporigheden, (uitgenomen de dronkenschap;) dat hij speelde, en wel valsch speelde: eerst echter schreef ik hem nog eens, doch dit maakte hem zo woedend, (en woedender schepzel is 'er niet, als hij kwaadaartig is!) dat hij hier heen vloog, en zwoer, nooit een voet meer bij mij te zullen zetten: zijne baldaadigheid ging zo hoog, dat de hoop die ik had van moeder te zullen worden, daar door op de geweldigste wijs is verijdeld.

De tijding die de braave jongeling LIGHTHART mij bragt, ontrustte mij zeer: ik stelde vast dat VAN ARKEL haar vervoerd heeft - wie toch anders?

Hij heeft veele schulden van eer, (zo als zulke knaapen speelschulden noemen,) en zal des de goudbeurs van Juffrouw KEETJE nevens haare juweelen noodig hebben - wat beklaag ik u Mijnheer WILDSCHUT! en wat beklaag ik het arme dwaaze meisje, indien het waar is, zo als wij gehoord, maar noch VAN ARKEL noch ik geloofd hebben, dat gij geruineerd zijt, dan is hij ten minsten gestraft in zijne bedoeling, en zal het vermaak niet hebben uwen rijkdom ten zijnen eigen bederve te verspillen; doch uwe dochter zal niet minder ongelukkig zijn: arme goede man! had gij mij niet zo zeer gehaat en veracht, hoe nuttig konde ik u geweest zijn!

Ik heb bij een zijner vertrouwdste makkers, (zulke ondeugende jongens hebben geene vrienden,) vernomen waar hij heen is, en die verzekerde mij te gelooven, dat hij naar *Engeland* is overgestoken: het kan zijn, want wij hebben daar, en wel in *London*, een' Naastbestaande, zijnde een oud man die rijk en Kwaker is: dien zal hij zeker opzoeken, zeggen dat hij getrouwd is, en komt zien of hij hem niet iets kan bezorgen, 't zij in zijne zaaken of bij andere kooplieden: hoewel hij even weinig van Negotie weet als van deugd of eer: hij is wel in staat, om door zijn schoonschijnend voorkomen den goeden vroomen man te verstrikken, indien deszelfs geest niet tegen hem getuigt; doch om daar niet losjes bij te berusten, zal mijn geest tegen hem getuigen: en gij kunt hoopen dut uwe dochter met

de eerste Paquetboot te rug komt; en ik zal het genoeg hebben u te hooren zeggen, dat zij, die gij de verleidster uwer dochter noemt, haare behoudster is - zoudt gij nu nog denken, dat gij aan Juffrouw HOFMAN grooter verplichting hebt dan aan mij?

Ik zal de copie mijns briefs aan dien eerlijken man hier insluiten - oordeel daar uit, hoe ik voor u ijver - Ik heb hier niets bijtevoegen, dan dat ik ben,

MIJNHEER !

Uwe Dienaares en Vriendin,

C. LENTING, *geboren VAN ARKEL.*

Vier- en- zestigste brief.**COPIA.****WAARDE OOM!**

Hoe wel ik in zeer lang niets van u gehoord hebbe, vlei ik mij nog dat gij leeft en gelukkig zijt: ik zou niets te wenschen hebben indien mijn eenige Broeder door zijn slecht gedrag mij niet het allergevoeligste chagrin veroorzaakte: ik zoek hem niet bij u in ongunst te brengen, maar u de gelegenheid te geeven om hem eens een' brief van vermaning te schrijven: hij mogt misschien nog hooren en zig bekeeren.

Thans heeft hij de dochter van een zeer fatsoenlijk *Amsteldams koopman* op een listige wijze haarer ouderen ontvoerd: oordeel, waarde Oom! over de droefheid dier ouderen, daar zij hun eenig kind in de magt zien van zulk een slecht mensch, die zijn verstand misbruikt tot allerlei guitenstukken, een valsche speeler, een bederver van vrouwen en meisjens.... maar ik heb te veel eerbied voor u, om u langer op deezen trant te schrijven.

Men vermoedt dat hij met het onnozel meisjen naar *Engeland* is overgestoken: indien hij zig, (want dit zal zijn oogmerk zijn,) bij u vervoegt

wees dan zo goed aan den Heere WILDSCHUT, Negotiant te *Amsteldam*, van haar bericht te zenden, op dat die Heer u zijne bevelen kan laten toekomen - Een brief aan mij, aldaar insgelijks geadresseerd, zal mij wel geworden.

Ik woon sedert mijn huwelijk meest op het land of in een boersch steedjen, en vind daar meer genoegen dan weleer in den *Haag* en alle zijne pracht: de levenswijze die ik leide en de Natuur die ik volg, zijn zo vreemd van complimenten, dat ik mij maar eenvoudig teken:

Uwe liefhebbende Nicht,

CHRISTINA LENTING, *Geboren VAN ARKEL.*

Vijf- en- zestigste brief.***De Heer* JACOB LENTING, *aanden Heere* PAULUS WILDSCHUT.**

Hoe weinig reden ik ook hebbe, om voldaan te zijn over de behandeling mijner waardige vrouwe, zo onbeleefd ten uwen huize aangedaan, is het echter met het grootste leedwezen, dat ik de vlugt uwer dochter verstaan heb: ik heb het met mijne gewigtige bedieningen altoos zeer volhandig; evenwel als mensch - als Burgervader, neem ik een gevoelig deel in alles wat u betreft: ik beschouw in u, 't is waar, den onheuschen belediger eener fatsoenlijke vrouw, maar ook een der voornaamste zuilen des koophandels, en offer des als een edelaartig *Romein* of *Griek*, onze bijzondere geschillen op aan de voor u treffende omstandigheden: niemand ziet met meer achting dan ik op alle die nutte leden, die ons *vrij* en aanzienlijk Vaderland thans groot maaken en verrijken - mijn aandacht vest zig daar op het nut der edele schrijfkunst, en ik herinner mij, hoe in de dagen van Koning A S U E R U S , Koning van *Persiën* en *Meden*, reeds brieven geschreven werden; dit blijkt uit de geschriften die hij liet afgaan, door zijn magtig uitgestrekt Rijk, 't welk ten minsten zo groot was als onze vrije Republicq en alle de geassocieerde Land-

schappen daar bij gerekend: doch of 'er in die bewuste affaire toen reeds vaste Posten waren, komt mij niet klaar voor; ja mij dunkt dat het de wereld beruchte Cardinaal DE RICHELIEU was; of het moest de Engelsche Protector CROMWEL geweest zijn, die het *Postwezen* heeft opgericht: zoude het niet goed zijn, Mijnheer! om overal (in alle landen en plaatzen, daar Posthuizen en Comptoiren zijn,) te laten aanplakken, dat indien twee jonge lieden, zo als VAN ARKEL en uwe dochter, die men dan moest omschrijven, daar doortrekken, hen aantehouden?

Ik las daar dit ontwerp mijne verstandige vrouw eens voor, en zij dacht dat indien zij de profilen van beiden, die zij heeft, aan u zondt, gij door middel van dat fraaje machine, 't welk zulke profilen zo vaardig en net transponeert, in eenige dagen ettelijke duizenden kondet laten maaken, om die in alle brieven, daar over afgezonden, te sluiten, en dat dan uw oogmerk bijna niet zoude kunnen missen - overweeg dit eens met aandacht - Ik ben,

MIJNHEER!

Uw gehoorzaame Dienaar,

JACOB LENTING.

Zes- en- zestigste brief.

**Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT, aan Mevrouw
MARGARETHA RICHTERS.**

Nu mijn lieve mensch heb ik u recht veel te schrijven, hoewel mijn hoofd draait als een tol - ik ben, weet gij, voor de vreugd, en houd 'er om de dood niet van, om mij over alle wisjewasjens dood te kniezen, en eeuwig en ervelijk te zitten huilebalken; evenwel nu heb ik mij tot water geschreid, en heb ook zulk een danige hoofdpijn, dat ik meende naar bed te gaan, doch de teepot is mijn Doctor, en nu ben ik weêr veel beter.

Wel GRIETJE wat is hier een leven, en een toestel, en een bereddering! wat is hier een geïnen geuit-loop! de buuren zullen denken dat wij de dienders in onzen boël hebben, en God dank! dat is zo niet: al mijne beste meubelen gaan naar de Keizers kroon: Zuster STAMHORST schreef ons dat wij alles zouden inkoopen, en dat zij het betaalen zou, maar WILDSCHUT kon 'er niet toe besluiten; je weet hoe de Mans zijn: en Zuster is niet gierig, al is zij zo wat fijn en rijk wil ik zeggen: wij gaan in een klein huisjen wonen dat heel lief en netjes is, en daar zou ik tog al mijn kostelijk goed niet kunnen bergen: het zijkamertjen is zo groot als een Utrechtsche roef; vol ge-

makken, en dan komt men door een dubbelde deur in een binnenkamertjen, heel proper, en het rookt 'er nooit, daar ik magtig wèl over ben; en de keuken is klein; doch ik heb nu geen groote noodig, zo dat dit komt heel wèl, en ik zal maar één meid houden, want 'er zal nu zo veel oploop en gedraaf niet zijn, als met dat drukke comptoir; zo dat mijn meubelen zal ik laten weg brengen; zij werden mij ook al wat ouwerwets, en nu kan ik nieuwe koopen; en ik zal wel minder hebben; maar echter alles zal keurlijk en keurlijk zijn, want ik heb een' benisten kastemaaker, die mooi en zindelijk werkt: zodat, den veertienden van de aanstaande maand zullen onze meubelen in de Keizers kroon verkocht worden: gij moest eenige dagen van te vooren zien hier te komen, of 'er wat van je gading is; alles glimt tegen je aan; alles is wèl onderhouden, behalven de meubelen op KEETJE'S kamer, die zijn wat vlakkig en beduimeld.... ja, van KEETJE gesproken, die is gevlugt mijn lieve mensch - doorgegaan met dien ondeugenden jongen, daar ik zulk een goed oog op had; en zij heeft wel netjes al haar geld en juweelen, en zeer veel linnen en fraaje stellen kleêren en kanten, en zelfs de zilveren tafelschel in haar kamer meêgepakt: nu, zij kon niet naakt heen gaan, dat spreekt van zelf; en zij moet eeten zal zij leeven, en de vent heeft zijn gat vol schulden en is een raare compeer, dat beloof ik je: en nu ben ik al mijn vreugd en al mijn gezelschap kwijt! wel hoor

mensch, het is mij zo raar en zo wonderlijk nu ik haar niet zie, dat ik het zo niet zeggen kan; ik ben altemet zo dingsig dat ik geloof dat ik ziek ben: nu 't is een heele gemeene grap van VAN ARKEL, en KEETJE heeft slecht gedaan: nu zie ik, dat Broêr en Zuster, en mijn man, ook gelijk hadden als zij dien VAN ARKEL niet breed mogten zetten.

VERVOLG.

Nu dat is hier een leven! ik moest uitscheiden want *Holland* is in last met WILDSCHUT: het is of hij het niet te vast heeft; en daar zo even kreeg hij een' Brief van Mevrouw LENTING, een kostelijken brief, kind! en daar doet zij een mooi boekjen open van haar' broêr; en dat hij een liederlijke jonge is, en wie weet hoe veel meisjes bedorven heeft, en één onder allen dat maar nooit te vergeven is; maar dat zijn vijgen na Paaschen, mostert na de maaltijd: zij moest dat eerder gezegd hebben, zij heeft toch zo veel in vertrouwen met mij gepraat, en zij wist wel dat ik alles zwijgen zou: nu 't was haar Broêr, en die zijn' neus afsnijdt schent zijn gezicht, zegt het spreekwoord; kort, zij maakt hem uit dat de honden geen brood van hem zullen eeten; nu hij zal zijn brood ook zelf wel opkunnen, en KEETJE mag haar lekkeren tand wel laten uittrekken: zij zegt dat zij KEETJE veel goeden raad gaf, doch die wilde

haar hoofd volgen: ja dat was een lelijke gewoonte van het meisje; dat zij begreep dat begreep zij, en wat men haar verbood dat gebood men haar; nu ik heb haar nooit iet verboden, ik wist dat zij op haar' zin gezet was, even als ik altoos was, en WILDSCHUT had 'er ook wel wat van; en dan is al dat verbieden maar pek in 't vuur; en 'er komen altoos hooge woorden, en dolle hoofden, zo als het deeze laatste weeken met WILDSCHUT en onze dochter was; en wat heeft de man 'er meê gewonnen? fut Ariaantje! en ik dacht altijd, zij is nog jong, 't verstand komt niet voor de jaaren: en wist ik, mijn lieve mensch! dat die raare drommelsche jongen zo een lelijke valsche gaauwdief was? men ziet de menschen wel op den kop maar niet in den krop: hij had altoos wat aan de hand; en altoos wat te vertellen, en ik, och Heer! ik zag daar geen kwaad in! want ik heb nog nooit een vloek of een slecht woord van hem gehoord; en hij had verstand ook - had hij 'er maar na gedaan; maar daar hoor ik je, zei doove jaap: Mevrouw LENTING denkt, dat zij heel naar *Engeland* gedaverd zijn; wel wat zal KEETJE ijsselijk zeeziek geweest zijn! wel zij kon niet naar *Buiksloot* vaaren, zonder, met verlof te zeggen - overtegeeven; nu, 't schaad haar niet, zij mag wel eens zien dat haar moeders huis heel anders is dan een *Engelsch koolhaalder*: maar kan jij begrijpen, wat zij in dat *Engeland* doen zal? en zij verstaat van 't *Engelsch* niets meer; 't is alles verge-

ten, sedert Mademoiselle DUSART dood is; en, lieve Hemel! ik kon haar haar les niet overheoren, ik versta het zelve niet, en WILDSCHUT had nooit den tijd: nu dat is het zelfde; hij zal die taal wel kennen, want hij kende *Latijn* als een aap, en was krachtig leesachtig, en zei altoos, dat de *Engelsche menschen* zulke mooije boeken hadden, en veel vieren en vijven, dat ik zo hoorde als hij met onze NAATJE praatte: wel kind hij kon zelfs de *Smousen* zo natuurlijk nadoen, dat ik somwijl van mijn' stoel viel van 't lagchen: ja de jonge had een tong als een advokaat; en hij is 'er geen zier te goed toe, om KEETJE daar in dat *Londen*, keulen en aaken wijs te maaken; en zij, goed schaareshoofdjen! zal alles voor goede munt houden: en hij heeft daar een' Oom die een *Engelsche kwaker* is, en het zal neef voor, neef na weezen, want de jonge zou een non uit het klooster praaten; en die Oom is rijk, dat zal goed komen, want reizen is kostbaar, en KEETJE heeft geen spaaren geleerd - de *Kwakers* houden van vrede en liefde, zegt men, gelijk ik ook wel in hunlui kerk op de Keizersgracht in den driehoek gemerkt heb, als ik daar eens inging - wel lachten de jonge luî daar om, maar ik, hoe goed lachs ik ook ware, deed nooit meê; ik dacht altijd het is die luî hun Godsdienst, en ieder zijn meug - Mevrouw LENTING zegt ook, dat haar Oom een godvruchtig man is: nu dat zal met Neef mooi tuigen! doch KEETJE kan 'er nog wat

goeds leeren; dit troost mij zeer - hij zal haar ook zeker terug brengen; mijn man zal niet makkelijk zijn, en ik denk haar eens oud beet te neemen: hoor, hoor, die wat verdient moet wat hebben; en als zij niet wèl wil, stuur ik haar bij Tante STAMHORST, die zal haar wel zeggen waar het op staat: als men geen plaisier van zijn kinderen heeft, raakt het hart 'er ook af; wel dat is natuurlijk: ik kan 't niet helpen, maar het moeit mij tog dat zij weg is; zij was al mijn gezelschap; wij waren als Zusters, en hadden menig pretjen zamen; doch nu zij haare Moeder bedrogen heeft ben ik recht boos op haar: zij moest mij dat evenwel niet weêr bakken of ik zou anders uit den hoek komen.

Maar nu moet ik je eens verhaalen mijn lieve mensch hoe dit is toegegaan: ja! ik had nooit gedacht dat zij zo slim was; doch hij zal 'er wel wat geholpen hebben.

Je moet dan weeten, dat zij mij wijs maakte op een partij te gaan met eenen Heer VALENTIJN, een braaf jong Heer; en zij ging daar heen op haar best gekleed, zo als ik dacht: die goed-hals wist van den Prins geen kwaad; zij gaat met hem tot voor *Maltha*, weetje? in de groote Garenwinkel; daar ziet zij een jonge kleuter^(*), en vliegt 'er in; de jonge Heer wacht voor de deur, doch het begon hem te verveelen; hij trekt dan zijn stoute

(*) Niet zo heel jong.

schoenen aan, en hoort dat de twee nuffjens op den achterburgwal zijn uitgegaan; zeker om hem te foppen, en dit dacht ik ook; want KEETJE had altoos zo wat grapjens in 't hoofd; maar toen hij hoorde, hoe de vork in den steel zat, en dat zij was weggegaan, was hij daar gantsch niet gesticht over, en was 'er puur van onthutst geweest, en zag 'er uit als de geletterde dood; nu, hij had geen ongelijk; want hij vreesde dat wij hem verdacht hielden dat hij van den moord geweeten had; en dat was ook zo; en ik dacht, hij zal haar misschien zo wat *Engelsch* geleerd hebben, want zij kwamen veel bij één, en zijn Vader heeft een *Engelsch comptoir*: en nu VAN ARKEL mij bedrogen heeft, geloof ik geen christen ziel meer: zo VAN VEEN met haar was doorgestaan, ik zou gezegd hebben, dat zijn Beniste streeken, maar van onzen HEIN had ik heel andere gedachten; en hij zal nooit meer een voet binnen mijn nieuwe huis zetten: nu ik denk haar niet na te loopen, zij is mij te slim, en hem meen ik wat netjes op mijn mans comptoir te plakken; en zij mag zien hoe zij het red; doch dat zal beroerd gaan, want zij kan niets deegs uitvoeren met de naald, daar staan haare handen verkeerd toe.

Nu, een ongeluk komt nooit alleen; mijn man trekt het zig danig aan; hij is dikwijls of hij in zijn harssens geslagen is: dan schreit, dan vloekt, dan bidt en dan zucht hij, zo al bij beurten, en je kunt wel denken dat dit alles de zaak niet veran-

dert! het is ook, dat beken ik, niet aartig, voor eene zo braave familie, daar geen vinger op te leggen is; doch het is wel meer gebeurd: en trouwen zal best zijn; zij moeten dat schikken zo als zij kunnen; VAN ARKEL heeft schoone talenten voor het tooneel, en KEETJE gaat graag in de Comedie, dan kunnen zij zamen hun brood winnen, zo als wij gedaan hebben; als zij getrouwd zijn, zijn wij 'er af; 't is haar schuld, en niemands anders: niet dat het mij ook niet hard valt; maar al trok ik de hairen uit mijn hoofd, wat zou het helpen? en onze lieve Heer kan een mensch altoos de bekeering geeven - Ik begrijp niet, hoe WILDSCHUT zig zelven alles zo aantijgt! hij zag haar bijna nooit, dan te hooi en te gras aan tafel, en sprak zelden een woord met haar; en nu zij weg is, stelt hij zig aan als een dol mensch: en wat verliest hij toch? maar ik die al mijn gezelschap en al mijn troost verlies, dat is wat anders; doch zo zijn de mans! ik heb een' Buurman, die, door zijn gebabok en boozen kop, zijn Vrouw in 't graf gejaagd heeft, en nu zij dood is, gaat hij aan en tiert als een bezetene, en zou alles wat hij bezit geeven willen om haar weêr te hebben; ja, toen zij begraven werd, viel hij in onmagt, en men dacht dat hij wel haast bij haar zou gelegd worden; doch dat is mij te geleerd: ik hou 'er van om de menschen goed te doen als ik bij haar ben; want al het overige is maar gekheid; wat zegt gij, GRIETJE? je weet wat een pot ik te vuur had, om dat ik Mevrouw

LENTING logeerde? Broer en Zuster STAMHORST, ja zelfs onze NAATJE, toonden hun ongenoegen daar over; want ik ben goed, weet gij; en nu was dit nog niets, maar WILDSCHUT, (zeker om mij te plaagen,) behandelde haar zo inpertinent, als of zij een speelhuiswaardin, of zielverkoopster was: wel hoor, mensch! ik weet niet hoe zij het kon uitstaan! en dat eeuwig schempen en grommen; 't leek nergens na! en ik wist niet hoe ik het dan weêr goed zou maaken; want het was evel een Burgemeesters vrouw! en als wij alleen waren in onze slaapkamer, was de beer heel en al los: ja ik heb toen wat overgebracht! meer dan ik nu naar mijn nieuwe huis overbreng: doch ik liet hem praaten, en deed wel mooi mijn' zin: en nu, nu zij hem een' brief van medelijden en om hem te helpen geschreven heeft, nu zou hij haar wel zelf in huis haalen, doch dat versta ik niet; ik hou niet van dat te hij of te fij: en wat onze ruïne aangaat, ik denk nog al dat hij het erger maakt dan het is; want, lieve Heer! wij hebben wel ordentelijk geld verteerd; doch ik heb altoos mijn huishouden zelve nagezien, en dat kunnen mijn vijanden - maar ik heb geen vijanden - vijanden niet anders getuigen: ik ben somwijl bang voor hem, zo spookt het in zijn hoofd, en bleef om geen duizend guldens alleen bij hem in huis.

Ik laat al mijn boojen vertrekken, zij zijn tog babbelachtig, en in mijn nieuwe buurt zal niemand weeten dat ik ooit een dochter had; en zo zal dat

dan slijten als een kleed: het huis is klein, doch nu KEETJE 'er uit is, is 't groot genoeg, want die had wel een huis alleen noodig; en ik zal nu ook niet verplicht zijn zo veel moffen en andere vreemde fatsoenen te logeeren, en daar ik niets aan had, dan moeite en onkosten: en daar is een klein zoet tuintjen bij, wel twintig maal kleiner dan die tuin dien wij nu hebben; en een aartig zomer-kamertjen, daar zal ik WILDSCHUT veel in zetten, met een goed boek, want hij heeft een heele kamer vol van zijn' Vader, en die denk ik zijn evenwel de zijnen: en ik denk ook kippen te houden, het is zo aangenaam altoos versche eiëren te hebben, en de mijne houd nog al van een ei uit den dop; anders ben ik niet tuinachtig: ik zeg altijd ieder zijn smaak; en wordt het mij te stil of te benaauwd dan ga ik uit: ik heb veel vrienden, en ben, om dat ik geen twistachtig naturel heb, altoos welkom.

De wijsste stuurlui zitten zelden aan het roer: maar voor mij is het onbegrijpelijk dat mijn man ooit onder zulke handen beter zal worden: Juffrouw DE GROOT, en alle de overige vrienden mogen zo veel van het goede, en van de schrift weeten als zij willen, doch zij weeten niet met zieken omtegaan; hoewel de Doctor ja en amen zegt, op alles wat zij doen: ik denk dat zij hem vermoorden; want denk eens aan, de man is zo zwak en ziek, dat hij op zijn beenen niet gaan kan; al zijn bloed is hem afgelaaten, en nu geeven

zij hem niets dan zo wat likkepotjens, en goed om *te bedaaren*; ja, hij zal weldra zo bedaard zijn, dat hij stil in zijn kist zal liggen: en ik kook goede krachtige soupou voor hem, en wil dat hij eens een flesch goede oude rijnsche wijn, of Bourgogne - wijn drinke, dat geeft moed en kracht: de keuken is de waare doctor voor hem; maar neen! hij mag niets gebruiken van dat alles; en als zij mij zo kort hielden, ik zou, hoe gezond ik ben, wel rasch in mijn bed moeten blijven; dat kan een kind begrijpen: het is niets dan zwakheid die hem zo ijlhoofdig maakt: en evenwel wat krijgt hij? een gestoofd peertjen; wat bessensop daar een mensch flauw van wordt; en als hij dan van tijd tot tijd naar den Barbiers Hemel gaat, duwen zij hem een doek met azijn onder den neus: een glaasjen Malaga, met een beschuitjen, is zijn kost, net of hij drie jaar oud was: en de man is een goede keuken gewoon: en indien ik maar meester ware, ik zou eens een schoon stuk patervleesch opschaffen, dat zou hem deugd doen.

Nu hoopt hij weêr dat de Kwaker haar zelf zal t'huis brengen: had WILDSCHUT zo niet 'er op gestaan dat KEETJE, VAN VEEN trouwde, zij zou hem nog wel genomen hebben; maar gedwongen gaat niet: ik zie dien Heer ook niet, sedert zij hem zo onbeleefd behandeld heeft; ik hoor dat hij uit de stad is, om zijn verdriet eens te verzetten denk ik! ja de mannen hebben altoos gelegenheid daar toe, en het is goed dat de vrouwen

die tog t'huis moeten blijven, alle wisjewasjes zig zo niet aantrekken, als het loopen van een blaauwe scheen: - Ik denk immers niet dat zij bij u is? zij wilde zo gaarne eens te *Rotterdam* zijn; doch ware dat zo, dan zoudt gij mij dat wel geschreven hebben, ten minsten zo gij het aan de tijd had: ik geloof dat zij zelfs wel eens in *Oostinje* zou hebben willen zijn, daar die mooie Neteldoeken, en die lekkere Confituuren van daan komen, maar zij was te bang voor de zee.

Ik heb daar eene heele intime vriendschap gemaakt met onzen Boekhouder zijn vrouw, een allerbraafst godvreezend mensch, die zeer gemoedlijk spreekt, en geen zier fijn is, zo als ik altoos plagt te denken, om dat zij zo stemmig gekleed gaat; en ik was ook altoos wat bang voor haar: die verstandige lieden zijn zo stijf, zo op zig zelven, en zij praat voor mij kramers latijn; doch deeze vrouw is heel anders, en ik hou ontzachlijk van haar, en versta heel wel wat zij zeit, en ik wenschte dat ik haar twintig jaar eer gekend hadde, dat zou goed geweest zijn: zie, ik weet wel dat ik niet veel weet, en ik zie heel wel dat indien KEETJE zo een moeder gehad had, zij zeker den Heer VAN VEEN boven dien schavuit zou gekozen hebben; zij leest veel hoor ik; ja wij hebben de schoonste boeken die men met oogen aanschouwen kan, en vol kerjeusde plaaten, doch ik had daar zo geen besef van, en WILDSCHUT nam zelden ook een boek in zijn handen: en als KEETJE naar

Juffrouw HOFMAN had willen luisteren, zou zij nu niet in *Engeland* zitten te koekeloeren: maar alles heeft zo moeten wezen, en wie weet wat best is? zij behoefde immers, om dat zij niet veel wist, zulke wegen niet in te gaan? ik wist ook nooit veel, en evenwel ik heb mij altijd wel gedragen, dat weet de heele stad van *Amsteldam*.

Nu, bezoek mij eens, als ik verhuisd ben: gij hoeft nu niet bang te zijn voor groote gezelschappen, dat is uit met u en Arsazès; en onze WILDSCHUT zal nu ook meer t'huis blijven, en dan kunnen wij eens van ouwe dingen praatzen, en zien dat wij hem wat opbeuren: Juffrouw DE GROOT zal u wel aanstaan, dat weet ik van te vooren; maar WILDSCHUT is zo bang voor de dood als of hij een ongerust gemoed had, en dat kan hij niet hebben, want hij heeft nooit iemand in goed of eer verongelijkt: dat moest *ik* weeten: ik heb het 'er juist ook niet te breed op; doch als een mensch zwak en dingzig is praat hij uit en in - Nu spreek eens met uw' man over het geval, misschien weet hij nog wel wat raad - Ik groet u hartlijk, en blijf:

Uwe oude vriendin,

SIJNTJE WILDSCHUT.

Zeven- en- zestigste brief.

**Mevrouw JACOBA WILHELMI, aan den Heere ABRAHAM
BLONDEL.**

HARTLIJK GELIEFDE BROEDER!

Mijne veelvuldige bezigheden hebben mij tot nu belet aan u te schrijven: ja, ja bezigheden! lach vrij, dat is u gegund; maar het geen ik u zeg is de zuivere waarheid: hoe! ben ik dan geen getrouwde vrouw? geene moeder van twee kinderen? moet ik mijne meiden en den knecht niet bestuuren? niet zorgen voor de kippen, de duiven, de vogeltjens, het paard, onze koe, en haar kalfjen? heb ik niet een huis vol gehassebas om twee baldaadige wilde vliegpoeten van honden in bedwang te houden, dewijl zij maar in 't geheel het zedig voorkomen niet hebben, dat zo wel betaamt aan dromende honden, die in eene eenzame Pastorie worden opgevoed? moet ik niet zorgen voor de keuken, voor de tafel? voor den moes- voor den bloem-tuin? moet ik niet ieder oogenblik de menschen, die hunnen Herder komen raadpleegen en spreken, ontvangen, en taal en antwoord geeven? - moet ik.... maar gij zult alles begrijpen als ik u zeg, dat ik hier naauwlijks nog aankwam, of WILHELMI gaf mij de sleutels van ons hemelsch koningrijk, en deed

mij klaar begrijpen; dat hij noch smaak heeft in, noch verstands van alles wat de huishoudkunde betreft; dat hij in zijn eerste huwelijk daar niet wijzer in geworden was, wijl zijne vrouw (een mooie les voor mij!) alle gelegenheid daartoe had weggenomen.

Vóór ik u echter de reden mededeel, waarom ik niet langer uitstel u te schrijven, moet ik u nogmaals bedanken, voor al de vriendelijkheid, en al de vriendschap, mij altoos en vooral sedert wij met elkander woonden, betoond; ook bedank ik u zeer, daar gij, in de balans mijner dubbigen, zo veel gewigts wierpt, dat de schaal aan de zijde van WILHELMI oversloeg: dit is eerst eerlijk opgebiegt!

Ik zoude anders, hoogstwaarschijnlijk, het beste van mijn leven hebben doorgeslenterd, en tot den staat van oude jonge juffrouw bestemd geraakt zijn, vóór ik het zelf wist: juist wel niet veel kwaads bedrijvende, maar ook niet veel nuts aanbrengeende, als alle die jonge meisjes, die zig verbeelden dat zij niets te doen hebben, dan voor haar plaisir te leeven; en dat plaisir loopt meest altoos uit, ja gaat altoos verzeld van zelfverveeling: het is (en dat bedenken wij zo niet,) onmogelijk alleen voor ons plaisir te leeven.

Weinige middelen voor onzen staat bezittende, en mij veele onnodige dingen broodnodig gemaakt hebbende, was dit juist geene aanprijzende voorrede, bij onze meeste Haagsche Heertjens, die door-

gaands minder in de gunst van Koning Midas deelen, dan zij wel tot hunne manier van leeven zouden behoeven.

De Majoor S.... werd, wel is waar, daar door van mij niet afgeschrikt, en zoude mij, doordien hij zelf rijk was, in milden overvloed gesteld hebben; doch hoewel ik hem met geene overschillige oogen aanzag, toen hij zig eerst aan mij verklaarde, en hij maar in 't geheel geen grooten naam verworven had, door zulke losbandigheden, als veel te veel onder jonge lieden van fatsoen in zwang gaan, offerde ik echter het behagen in zijn persoon en manieren op, aan mijn duurzaamer geluk: zo dra ik zijne wijs van denken kende, beefde ik op het enkel voorstel om de vrouw te worden van een rijk man, die alle deugd en ondeugd hield voor uitwerkzels der werktuigkunde; wiens God van geen meer gezach of waarde was dan dien van Spinoso.

Hoewel ik nu degelijk ongeleerd ben, en vooral nooit boeken las, die voor of tegen het *Systeme de la Nature* spreken, begreep echter mijn gezond menschenverstand, dat 'er niets gevaarlijker zijn kan, dan zig voor altoos te verbinden met een' man, die, volgens zijne eigene gronden, niet aanspraakelijk is voor het geene ik zijne daaden, zijne bedrijven noemen zoude; ook dan niet, als zijne werktuigelijke schokken mijn geluk onherstelbaar verwoesten.

‘Neen COOSJE,’ zeide ik, ‘dat moet gij voor-

al niet waagen: gij beduidt wel niet magtig veel, doch een mooi jong meisje, dat niet stapel mal en niet geheel beuzelachtig is opgevoed, moet veel te grootsch zijn, dunkt mij, om den naam aanteneemen van een' man, die zig zelven voor een *Automate* heeft opgegeeven' - een losse wilde jongen kan ten minsten te recht komen, hoewel ik daar mijne handen wel zal afhouden, maar wat is 'er te beginnen met een Mariönette? ik bedankte des den Majoor, en werd daarom bij onze meeste jonge lui voor een gekkin verklaard, die om *eenig* verschil in denken een man afsloeg, welke mij rijk en gelukkig zoude gemaakt hebben.

VAN ARKEL en zijne zuster waren het die mij het sterkst bespotteden, en dewijl ik tegen hun vernuft weinig was opgewassen, liet ik hen hunnen gang gaan: het was mij genoeg, waarde BLONDEL! dat gij mij goedkeurdet.

Gij weet wel, dat ik over HEIN niet zo gunstig dacht, als gij nog al gaarne wenschte over hem te kunnen denken; doch nooit heb ik hem voor zo slecht gehouden, dan sedert ik mij hier bevondt - 'Hoe! wat hamer heeft hij u bezocht, dat hoop ik immers niet, hij zal immers' ... spaar uw *immers!* ik heb hem noch gezien, noch een letter van zijne hand *aan mij*: 'Hoe is dat dan, COOSJE?' - *Coosje!* en dat aan eene Moeder van twee kinderen! en aan eene Dominées vrouw! nu ik zal dit voor deezen keer door de vingers zien, en u alleen een gemeenzaam BRAMPIE in bestaling geeven.

Voorleden zondag met mijne twee kinderen zeer deftig in de kerk zittende, viel mijn oog op eene fraaje, welgekleede jonge Juffrouw: mij verbeeldende dat ik haar ergens gezien had, zag ik haar sterker aan; zo dra zij dat bemerkte, sloeg zij haare oogen neder, werd zo rood als vuur, en dewijl ik mijne oogen geduurig op haar hield, (ik kon het niet laten,) zag ik dat zij de haare niet meer opsloeg, hoewel ik geloof dat zij weinig meer van de preêk hoorde dan ik zelve.

‘t Is JANSJE GREENWOOD,’ zeide ik - (in mij zelve begrijpt gij?) ‘of nooit heeft iemand zo op haar geleken... maar hoe komt die hier? ja zij is het zelf - daar stond ik voor’ - toen de kerk uitging, vertrok zij met eene oudachtige Dame, maar zij was zo veel eerder aan de deur dan ik, dat ik alleen zag hoe een knecht haar beiden in een *Fargon* hielp, de oude Dame het leizel gaf en achter opsprong: ‘JANSJE hier!’ zeide ik nogmaals, ‘zij is het zelf:’ ik moet daar meer van hebben.

Onder het theedrinken zeide Dominé; ‘Ik geloof dat gij wat heel verstrooid waart, althans uwe aandacht was niet zonderling’ - ‘Wie,’ vroeg ik, ‘was die oudachtige Dame, die daar zat, zo en zo gekleed was, en eene ongemeen fraaje jonge Juffrouw bij haar had?’ - ‘Dat is Mevrouw T...’ zeide hij, ‘zij heeft hier een groot uur van daan een aangenaam Landgoed alwaar zij met deeze jonge Juffrouw woont: zij

komt, vooral sedert zij met de Dominé van haar dorp wat in onmin is, hier altoos ter kerk - doch zij ziet zo weinig lieden van mijn kleet, dat ik mij haar als 't ware niet wil opdringen - het is eene verstandige braave vrouw, maar die, schijnt het, niet groot genoeg was, om een paar dwaaze, meer dan booze, aanmerkingen, van den predikstoel op haar gemaakt, met stilzwijgen te verachten' - 'Heeft die jonge Juffrouw lang bij haar gewoond?' - 'Het is dunkt mij bijna drie jaar, dat ik haar voor 't eerst in de kerk zag' - nu was ik op den weg.

Ja, zeide ik in mij zelve, JANSJE GREENWOOD hier, dan begrijp ik dat men, buiten haare Voogden in den *Haag*, niet weet waar zij zig bevindt, want geen een onzer oude kennissen zal het in 't hoofd krijgen, in dit oord den schoonen geest te komen speelen: mijn verlangen, (zo als dat gaat,) groeide met de weinige mogelijkheid die ik zag om dat verlangen van haar te spreken, te voldoen: een vrouw, die hier ruim een uur van daan woont, en zelden of nooit lieden in het kleet van WILHELMI ontvangt; een vrouw, die, ofschoon zij hier altoos ter kerke komt, niet kon besluiten, om Dominé met zijn spikspelder nieuwe vrouw geluk te wenschen! hoe zal dat? heel wel zei ik, (want, zie, BLONDEL! ik heb mij, weet gij nog wel, aangewend veel met mij zelve te denken,) zeg jij maar alles aan WILHELMI, en hij zal u wel naar gewoonte te recht helpen - 'Gij hebt gelijk,

Dominé, ik was niet heel aandachtig;’ ik verhaalde hem toen het geen gij nu reeds weet, 'er bijvoegende: ‘zoude ik het genoeg niet kunnen hebben met deeze jonge Juffrouw in gezelschap te komen?’ - ‘Heel goed denk ik; schrijf haar een briefjen, of zij u kan afwachten, en zo al, dan zal ik 'er met u heen wandelen:’ zo gezegd zo gedaan, zie hier het briefjen, dat ik haar den volgenden dag schreef:

‘MEJUFFROUW !

Gij kunt niet heel vreemd vinden dat COOSJE BLONDEL , die met u uit dezelfde plaats komt, en met u voortaan in dit oord hoopt te leven, de kennis die zij aan u heeft, wenscht te hernieuwen, en u in persoon blijken te geeven, hoe aangenaam het zijn zoude, u deezen nadenmiddag aan het huis van Mevrouw T... optewachten: indien gij mij dit verzoek inwilligt, zoudt gij ten hoogsten aan u verpligten, haar, die zig ondertekent,

Uwe dienstvaardige Dienaares,

C. WILHELMI.’

Zie hier het antwoord, dat de knecht mij te rug bragt:

'MEVROUW!

Juffrouw GREENWOOD is niet zeer wèl: dit is de reden dat ik mij de eer geef u allervriendlijkst verzoek in haaren naam aanteneemen: sedert gisteren dat wij uit de kerk kwamen, klaagde zij over onpasselijkheid: evenwel zij heeft u in zo een beminnelijk licht aan mij voorgesteld, dat ik niet twijfel, of gij zult haar met uw bezoek vereeren, al vindt gij haar niet wèl geschikt om u met eenige plechtigheid te ontvangen - groet den waardigen man die u bij ons gebragt heeft, en zeg hem dat, indien hij u gelieft te verzellen, hij ten hoogsten zal verpligten,

Uwe genegene Dienaars,

SOPHIA R. ...

Weduwe T....'

Terstond liet ik dit antwoord aan mijn' man leezen en wij besloten derwaards te wandelen - Mevrouw ontving ons met alle tekenen van achting en genegenheid: doch Juffrouw GREENWOOD zag ik niet: Mevrouw merkte wel dat mij dit ontschoot: 'JANSJE' zeide zij, 'is in haare kamer, indien Dominé met mij gelieft thee te drinken, en haar te verschoonen dat zij niet binnen komt, zal ik u bij uwe oude kennis brengen, en dan kunt gij beiden eens met elkander praaten' - Dominé boog, en

Mevrouw zelf ging met mij de kamer uit - 'JANSJE!' zeide zij, 'daar breng ik u Mevrouw WILHELMI,' en ging terstond weg - ik zag, en met een omhelsde ik haar; zij kon niet spreken, bloosde, en zag mij naauwlijks aan: ik was ook een weinig in de war; maar hernam het woord en zei: 'Ik hoop niet, Juffrouw GREENWOOD! dat mijn bezoek u eenige moeite aandoet; maar dat gij de trek om u weêr te zien, wel zult gelieven te verschoonen: als men u kent en u weêrvindt, is het zeer natuurlijk, u te willen houden: onze verkeerung in den *Haag* was niet zo groot dan ik wel gewenscht heb, doch hier hoop ik dit verzuim intehaalen' - zij begon te weenen: ik zweeg ook: ik zag dat zij hartlijk bedroefd was; en het theegoed gereed ziende, begon ik, zonder daar eenig excus over te maaken, inteschenken; ik zag wel dat dit haar niet mogelijk was: allengs bedaarde zij, in zo verre dat zij mij bedanken kon voor het belang dat ik *nog* in haar stelde - het woordjen *nog* sprak zij zeer nadrukkelijk uit.

IK. Daar zijn sommige lieden die ons dwingen *altoos* belang in hun te stellen; Juffrouw GREENWOOD behoort tot die lieden.

ZIJ. Zijt gij, Mevrouw, zo verre boven zekere vooroordeelen, die men wil doen doorgaan voor bewijzen van naauwgezette deugd, of die men 'er ook, ter goeder trouwe zelfs, voor aanziet? (*Zij weende!*)

IK. Ik zoude mij kunnen onkundig houden van het geen waarop gij doelt; doch mijn hart en verstand beiden verbieden het mij: ik weet dat gij ongelukkig in handen gevallen zijt van een' jongeling, (meer was hij niet,) die maar al te beminlijk moet voorkomen aan ieder meisjen dat onnozel is, en dat hij genoeg onderscheidt om het te verleiden. (Zij viel mij om den hals, en snikkende zeide zij:)

'Dit weet gij! en gij zoekt mij op! gij neemt belang in mij! gij betoont mij de grootste blijken van genegenheid, durf ik zeggen van *achting!*'

IK. Ik weet veel, u betreffend, evenwel niet alles; doch ik ken hem die u zo snood behandelde; en dit is genoeg om u niet alleen te rechtvaardigen, maar zelfs om u... (zij viel mij in de rede,) niet te verachten? (Zij zonk weg in overpeinzingen.)

IK. Zo gij, lieve Juffrouw GREENWOOD! weet hoe mijn braave Broeder, en hoe ik, durf ik zeggen, over u denken, gij zoudt wel bewust zijn, dat 'er niets ongepasters zijn kan dan deeze vraag: ik hoop maar, en dat om uw eigen rust, dat gij dien schijnschoonen listigen verleider niet meer bemint! gij bemindet hem; anders had hij nooit bij u gezegepraald: is uw rede sterk genoeg, om die neiging geheel en al te overwinnen? zo gij eenige achting voor mij hebt, vertrouw mij dit dan volkomen toe.

ZIJ. Gij zult alles weeten: het is nog niet zeer

lang geleden, dat ik maar al te veel aan hem dacht; en dat wel op eene wijze, die zijne ondeugendheid, aan mij gepleegd, weinig verdiende; ik zocht nog altoos eenige verschooning voor hem; ik vreesde nog steeds dat hij meer uit losse veranderlijkheid, en door aanspooring zijner zuster, mij verlaaten had, dan wel uit voorbedachte ontrouwheid: ik herriep in mijn' geest dien tijd dat hij mijne vriendschap zocht, en door duizenderleie onschuldige en aangenaame gesprekken ook verkreeg: ik stelde mij, met één woord, hem voor, zo als ieder hem beschouwt, die ten haaren nadeele niet geleerd heeft, dat 'er welligt geen slechter en gevaarlijker man voor de sexe zijn kan.

IK. En wat, bid ik u, heeft u ten zijnen opzichte geheel doen veranderen?

ZIJ. Een brief van hem!

IK. Een brief van hem! - hij heeft u dan eindelijk opgespoord! en hij heeft altoos aan BLONDEL gezegd, dat hij niet wist waar gij waart; dat alleen uwe Voogden zulks wisten! - door welk een' weg?

ZIJ. Door welk een' weg is mij onbekend, doch ik ontving met de ordinaire post een' brief, onder couvert van Mevrouw T....: u een denkbeeld van dien brief te geven onderneem ik niet; maar de inhoud was zodanig, dat ik hem voor eeuwig verfoei, en naauwlijks in staat ben, om den beledigenden voorslag, mij daar in gedaan, ooit te vergeeven: zie hier is die brief, en hier is mijn ant-

woord: neem beiden met u, en lees ze eens oplettend over: gij zult meer dan ooit overtuigd zijn, Mevrouw, dat 'er, tot geluk der Vrouwen, maar zeer weinigen zulke mannen zijn kunnen.

IK. Zo gij mij vergunt die brieven terstond te leezen, dan zult gij mij verpligten.

Ik las ze - wat zal ik zeggen! VAN ARKEL alleen, denk ik, kan zo een' brief schrijven: hoe hij geschreven is, daar kan ik u geen begrip van geeven; hoe wèl gij ook met zijnen stijl bekend zijt: doch de voorstelling die hij 'er in doet, loopt hier op uit: hij gaat, schrijft hij, trouwen, om zijn vervallen zaaken te herstellen, en heeft, om dit oogmerk te bereiken, een mooje rijke zottin uitgekipt; vol verwachting, dat hij haar in 't net zal krijgen, stelt hij Juffrouw GREENWOOD voor, om, als hij getrouwd zijn zal, daar in huis te komen, en onder den naam van huishoudster of gezelschapsjuffer voor zijn vrouw te blijven: met wat oogmerk kunt gij gissen, als gij weet dat hij haar zweert, dat hij haar meer dan ooit bemint, en wenscht vergoeding te doen, enz.

Haar antwoord draagt alle kenmerken van een deugdzaam gemoed, en zoude alleen in staat zijn om de schrijfster achting te doen verwerven; ook dan als zij zig meer berispelijk gedragen hadt; ten minsten bij ieder die bedenkt dat een zeer jong meisjen in JANSJE'S omstandigheden was verleidt, door den schoonschijnendsten, stoutsten en listigsten deugeniet? die ooit zijn' roem stelde in de

sexe te bederven: zij, mijn waarde BLONDEL, viel niet uit ligtvaardigheid! zij beminde VAN ARKEL om dat zij geloofde dat hij haare liefde verdiende, en zo als ik duidelijk zie, meer in een onbedacht oogenblik dan wel uit eenige redenen, welke dan ook - zouden verstandige menschen nu juist zo streng zijn om haar te verwerpen, dewijl zij, nauwlijks meer dan zestien jaar zijnde, en geen eene vriendin hebbende - ouderloos alleen het leven doorgaande - niet overwogen had, dat zulk eene voorstelling onmogelijk komen konde van eenen man die haar waarlijk achtte en beminde? dit kan ik niet gelooven - in haare oprechte en alles overschreiënde liefde voor hem, ligt alle haare verschooning; doch ik ben zo verzekerd dat gij even eens als ik over dit stuk denkt, dat ik het onnodig acht u hier over iet meerder te schrijven - Hoe veel verstands VAN ARKEL ook hebbe, zijn brief toont wel dat hij JANSJE nooit gekend heeft, want welk een slecht hart hij ook bezitte, ik denk niet dat hij als dan in staat zoude geweest zijn haar zo een' brief te schrijven.

Ik gaf beide brieven haar weder; en mij zelve gaf ik het genoeg van haar te verzekeren dat ik haar met achting beminde, en het mij eene eere zoude rekenen haare vriendin te worden - dit werd beantwoord zo als het verdiende; zij hervattede dus het gesprek.

ZIJ. Gij ziet dan, Mevrouw! dat ik min

schuldig ben dan ik geschenen heb - ik ben gevallen, maar ach! (en zij weende,) uit zuivere liefde, uit goedhartigheid, om een' man dien ik gelukkig kon maken, zo als hij betuigde, alle twijfeling te beneemen, of ik hem ook beminde: doch toen ik zag wie hij was, heb ik, zelfs ten koste mijner gezondheid, niets verzuimd om hem uit mijn zwak hart uittescheuren, en zag met ijzing op zijne schuldige begeerten neder: hoe gelukkig was het voor mij dat ik hem, die bleef voorwenden mij te beminnen, konde ontwijken, en onder de bescherming kwam van eene vrouw die ik u nooit in alle haare verdiensten kan leeren kennen.

IK. Hebt gij aan Mevrouw T... uw geval verhaald?

ZIJ. Ja; mijne schaamte en droefheid zelfs konden mij niet beletten haar alles te belijden - ik kon het denkbeeld niet verdraagen, haar te misleiden, door haar onkundig te laten van eene onvoorzichtigheid die mijn geheel volgend leven bewolken zal: ik was nooit zeer blijgeestig, maar sedert ik op deeze zwakheid heb te rug te zien, heb ik al den troost van den Godsdienst, en alle de tederheid deezer dierbaare vrouw noodig, om niet te bezwijken; ja somwijlen kan ik dit nog min aan mij zelve dan wel aan mijn' verleider vergeeven - ô Mevrouw! toen ik u in de kerk zag... maar dat is onbeschrijfelijk; schaamte, droefheid, berouw, alles wat smartlijk, en voor de eigenliefde hard is, verscheurden mij dermaate, dat ik

t'huis komende ten uitersten ongesteld was. (Zij weende.)

IK. Wel, lieve Juffrouw GREENWOOD! hebt gij mij zo weinig gekend! vreesdet gij dan dat ik behoor onder die welken den eersten steen werpen op ongelukkigen? dit bedroeft mij! onze verkeering was wel niet groot, doch gij had u behooren te herinneren, dat COOSJE BLONDEL noch in haar voorkomen, noch in haare gesprekken, ooit iet had het welk haar voor u zo vreezelijk moest gemaakt hebben: ik zal u, hoop ik, daar van dagelijks overtuigen, en verzoek uwe vriendschap.

ZIJ. Mijne vriendschap! altoos beminde ik u het meest van alle mijne goede bekenden; doch ik kan u nooit genoeg nabij komen om u daar van te overtuigen: dit was ook mijn ongeluk - de wijs waarop VAN ARKEL altoos over u sprak, gaf mij de verzekering dat hij eene deugdzaame vrouw hoog achtte; en... maar genoeg daar van, ik omhels u, dewijl gij mij dit toestaat, als mijne vriendin, en hoop dat gij over mij in alle opzichten voldaan zult weezen.

Vervolgens vroeg zij mij, of ik niet wist wie die jonge Juffrouw was, met wie hij voorgeeft te zullen trouwen?

IK. In persoon ken ik haar niet, BLONDEL ook niet, maar ik weet wel wat naam zij heeft, en waar zij woont. (Ik merkte wel waar zij heen wilde.)

ZIJ. Ik behoef u niet te zeggen, Mevrouw! dat ik deezen brief en mijn antwoord heb medegedeeld

aan Mevrouw T... maar dit dien ik u te zeggen, dat zij en ik niet liever begeeren dan een middel uitte vinden om het onschuldig meisje, ware 't mogelijk, te redden.

IK. Ik had zo dra zijnen brief niet gelezen of ik had het zelfde voorneemen: staat gij mij toe, dat ik aan mijnen Broeder deeze twee brieven doe ter hand komen, op dat hij daardoor in staat gesteld worde, van de jonge Juffrouw of haare ouders te waarschouwen voor eenen man, dien hij tot nog toe niet los liet, dewijl hij geen denkbeeld konde hebben van zulk een alles overschreeuwende snoodheid en zedeloosheid.

ZIJ. Zou dit ook Mijnheer BLONDEL in moejelikheden met zijn' vriend VAN ARKEL kunnen wikkelen?

IK. Dit is niet onmogelijk, maar ik ken mijn' Broeder; daardoor zal hij niet afgeschrikt worden om zig van zulk een' pligt te kwijten, als de eer en het geluk van eene onnozele in veiligheid stellen zal - of weet gij 'er iet anders op?

ZIJ. Mij dunkt ja: indien Mevrouw T... dit op haar name; haare woorden zullen denk ik van groot gewigt zijn, zo wel bij de jonge Juffrouw als bij haare ouders.

IK. Goed: niets kan beter dat oogmerk bereiken: zend mij dien brief, ik zal hem aan mijnen Broeder insluiten, om hem adres te laten geeven aan haare ouders: want viel hij in de handen der jonge Juffrouw, dan zou zulk een listig bedrieger

zeker in staat zijn, haar (die hij zegt dat weinig verstands heeft,) deeze waarschuwing onnut te maaken.

Wij zijn dan afgesproken dat zij Mevrouw T... dit zal voorstellen, en dewijl zij verzekerd is dat deeze braave vrouw in onze schikking treden zal, hoopt zij mij overmorgen dien brief te zenden: ik wacht van u dat gij allen spoed zult maaken om hem adres te geeven.

Vervolgens nam ik afscheid, en hoopte haar weldra tot mijnent te zullen zien - ik vond WILHELMI en Mevrouw T... in een veelbevattend gesprek, waarin Juffrouw GREENWOOD veel aandeels had - 'Ik heb,' zeide Mevrouw T... uwen waardigen man het een en ander 'verhaald, nopens JANSJE: mij dacht dat zo een man het hart wèl genoeg geplaatst had, om van haar geval wel iet te mogen weeten: mijne verwachting is beantwoord, en ik bedank u nog Mevrouw, dat gij mijne jonge vriendin met uw bezoek vereerd hebt, ook om dat ik nu de kennis met onzen Dominé heb aangevangen, en hoewel ik weinige menschen, en nog minder Dominé zie, zo verzeker ik u dat uw beider bezoek mij zo bevalt, dat ik bij de eerste gelegenheid in persoon u daarvoor zal komen bedanken' - Ik beantwoordde dit op eene wijs die haar overtuigen moest dat ik dankbaar was.

Het werd mooi laat, en dewijl WILHELMI de fargon buiten mijn weeten had laten komen, en

die nu gereed stond, namen wij afscheid zo als ik ook doe omtrent u... Daar brengt men mij den brief; ik maak zo veel spoed om u die te zenden dat ik schielijk afbreek
- Wacht weldra een tweeden van,

Uwe liefhebbende Zuster,

COOSJE WILHELMI.

P.S. Duizend groetenissen van Dominé, ook aan het vrouwtjen.

Agt- en- zestigste brief.

Mevrouw T... aan den Heere en Mevrouw ...

MIJNHEER EN MEVROUW!

Als ik u verzeker dat ik de eer niet heb van u in persoon, of zelfs bij naame te kennen, en dat ik mij insgelijks verzekerd houde, dat gij niet weet dat 'er een Mevrouw T... in de wereld is; zal het u zo al niet onbescheiden, echter zeer vreemd voorkomen als gij deezen brief ontvangt - vreemd schijnt het, indien men niet weet waarover ik u wensch te onderhouden: kom aan, ik zal, zonder meerder voorbereiding, u in staat stellen zelf te oordeelen.

Ik ben onderricht geworden dat zeker Heer HENDRIK VAN ARKEL *amours* maakt, (dit is het kunstwoord, helaas!) bij Mejuffrouw uwe eenige dochter: dat is niets ongemeens, zult gij zeggen, en ik zeg het ook; om dat uwe dochter, zo als men mij verzekert, een schoon jong mensch is, en op veele goederen uitzicht heeft: zulke meisjes zijn gading voor ieder jong Heer, die of een mooie vrouw zoekt of geld noodig heeft; en ik behoor niet onder die moeders die gelooven dat indien ééne der beide jonge lieden gelds genoeg heeft, om in hunnen staat, fatsoenlijk te leeven, de groote ongelijkheid van middelen voldoende zijn moet, om onze goedkeuring aan zulk eene verbintenis te weigeren: ik zelve heb een' zoon die reeds drie jaaren uitlandig is, om dat hij een overdreven neiging had om een groot gedeelte van *Europa*, onder het bestuur van een verstandig eerlijk Gouverneur, te bezichtigen, en hoop hem vóór mijnen dood uittetrouwen met eene jonge Juffrouw, die geen het minste fortuin bezit, indien naamlijk de jonge lieden gelooven dat zij eens met elkander zo gelukkig zouden kunnen zijn als mijn genegen hart vurig wenscht.

Dat de Heer VAN ARKEL niet rijk is, zou des bij mij geene reden zijn, om hem bij u onaangenaam te maaken: ook (en dat is nu zo niet!) ook al hadde ik zulks in mijn vermogen: neen Mijnheer! neen Mevrouw! hier toe durf ik zeggen denk ik te wèl: ook niet indien ik hem moest houden voor

een onzer dagelijksche deugdzaame jonge lieden: een jongeling, vroeg aan zig zelve overgelaten, of door zijne opvoeding voorbereid, om, zo als de Heilige Schrift het noemt, den weg die ten Hemel leidt aftetreden, kan te recht komen, vooral indien hij zijne liefde vestigt, op een deugdzaam meisje dat hij zelf hoog moet achten.

Maar VAN ARKEL heb ik leeren kennen, voor een zeer ondeugend, snood man; een dies te gevaarlijker man, om dat hij alle de verleidende voordeelen der Natuur, en eene beschaafde opvoeding genoten heeft, en de bekwaamheid meesterlijk bezit, om alle zulke gedaanten aanteneemen als hij, ter bereikinge zijner oogmerken, noodig acht.

Indien ik daarvan alleenlijk door hooren zeggen kennis hadde, ik zoude ijzen om u op deeze wijs over iemand, wie ook, te schrijven: maar Mijnheer, ik ken hem voor zodanig uit eenen brief dien hij zelf geschreven heeft, aan zekere jonge Juffrouw, welke tot haar onherstelbaar nadeel ondervond dat hij de schurkachtigste kaerel is, die men onder de slechtste ligtmissen zoude kunnen aantreffen.

De verachtelijke wijs waarop hij in dien brief over u Mijnheer, over u Mevrouw, (over u ook jonge Juffrouw!) spreekt, is zo verregaand hoonend, dat de bescheidenheid mij verbiedt in eenig *detail* daaromtrent te treden: doch geloof dat gij deezen brief ontvangt van eene bejaarde vrouw van eer en geweten; wie de laster eene gruwelijke zonde zij; en dat niets dan het geluk van uw

eenig, onschuldig kind mij kan beweegen u dit te schrijven.

Lieve jonge Juffrouw! vlei u niet! hij bemint u niet; hij stelt u zelfs voor als een meisje dat hij niet achten kan, en maakt reeds schikking om u - onder uwe eigen oogen - eene *opvolgster* te geeven: laat dit u genoeg zijn; want waarlijk! zo gij die edele kieschheid hebt die ik verwacht in eene jonge welopgevoede deugdzaame jonge Juffrouw, zal 'er niets meer nodig zijn om zo eenen deugeniet met de diepste verachting aftewijzen; en hen zelfs niet eens de eer aantedoën, van de reden daarvan te zeggen.

Evenwel ik sluit mijn adres hier in: indien gij Mijnheer mogt goedvinden den onwaardigen kaerel reden te geeven van uw gedrag te hemwaards: hij kent mij niet in persoon, maar weet zeer wel dat ik in de gelegenheid ben om hem te kennen.

Ik vrees niets het aller minste voor zijne ondernemingen: hij verhaale des, vindt hij zulks goed, alles op mij; ik zal rijklijk beloond zijn, indien ik maar het geluk heb uwe oogen te openen, en een jong braaf meisje voor het grootste ongeluk te behouden, dat onze sexe immer kan overkomen - te vallen in de baldaadige handen eens kaerels zonder godsdienst, eer, of eenige beginzels van zedelijkheid.

De Hemel geeve dat het nog niet te laat zij! ik wist dit alles voor eenigen tijd, doch zag geen de minste gelegenheid om mijn toen reeds opgevat voor-

neemen uitvoeren; doch sedert eergisteren kreeg ik die, en het is met allen spoed dat ik daar gebruik van maak - u *excus* te verzoeken over de vrijheid die ik gebruik in u deezen te schrijven, zou even ongevallig voor u, als voor mij wezen.

Ik vertrouw integendeel dat braave ouders mij zullen bedanken voor het uitoefenen van eenen pligt, waaraan beiden zo veel gelegen is - ja daar het tijdelijk, misschien ook wel 't eeuwig, geluk huns kinds van afhangt.

Ik zie niet dat ik hier iet heb bijtevoegen, dan mijne bede dat GOD mijne pooging gelieve te zeggen, en gij, (en gij ook lieve onnozele!) stoffe erlangt om Hem van harte te danken, voor dat Hij u voor zulk eene droefheid bewaard heeft.

Ik hebbe de eer mij te noemen:

MIJNHEER EN MEVROUW!

Uwe dienstvaardige dinaaresse,

T...

Negen- en- zestigste brief.

De Heer ABRAHAM BLONDEL, aan Mevrouw JACOBA WILHELMI.

Op het zelfde oogenblik, mijn waarde Zuster! dat ik uwe mij zo aangename letteren ontving, bragt ik zelf den aan mij aanbetroowden op de post: maar twee dagen daar aan hoorde ik, nevens veele andere jonge lieden, (die met mij in het coffijhuis waren,) de tijding, dat VAN ARKEL met een mooje jonge rijke Juffrouw doorgegaan was: 'Mooi en jong,' zeide een der omstanders, 'dat is waar; maar, rijk dat schut ik; want de Heer WILDSCHUT, is door elkander schielijk opvolgende zwaare slagen geheel geruïneerd, zo dat, HEIN zal daar blaauw afkomen; doch hij zal 'er zig wel doorredden, en de ouders zo wel als het meisjen moeten zien hoe zij 't het best stellen.'

Hier uit besluit ik dat de brief te laat gekomen is, en nu alleen dienen kan, om de droefheid der ouders te vergrooten: neen COOTJE! nooit had ik geloofd dat die VAN ARKEL, dien wij zo goed en zo beminnelijk gekend hebben, nog zo jong, zulk een snood en verachtelijk karakter zoude hebben aangenomen - ik wist wel dat hij Juffrouw G.... zeer onwaardig behandeld had; doch

schreef dit meer toe aan onbedachte losheid, dan wel aan die vuile bron, waaruit ik nu zie dat alle zijne bedrijven voordvloejen.

Thans heb ik geen' tijd om u te schrijven, maar zal het eens hervatten bij de eerste gelegenheid, zo als ik u ook verzoek; want uw brief brak zo spoedig af, dat ik niet half genoeg weet van uwe huislijke omstandigheden; en gij weet welk een belang ik neem in uw geluk.

Mijn lieve vrouw en ik groeten zijn' Eerwaarde en u, met ons geheele hart - Ik teken mij kort en goed:

Uw Broeder, dienaar en vriend,

BLONDEL.

P.S. COOS-lief! de oude Dame kan u schoon de kaart van 't land geeven, alwaar gij u als Ds. vrouw bevindt; doe 'er uw voordeel meê.

Zeventigste brief.

***De Heer* PAULUS WILDSCHUT, *aan Mevrouw* CHRISTINA LENTING.**

MEVROUW!

Hoewel ik bijna geen pen op het papier kan zetten, eischt evenwel mijne dankbaarheid eene pooging te doen, om uwen dierbaaren brief te beantwoorden: ik ben diep getroffen door het gerucht mijner onwaardige behandelingen te uwaards: dit vergroot mijne droefheid: edelmoedige vrouw! kunt gij beledigingen vergeeven die u te dieper moesten treffen, naarmaate gij het zo wèl met ons allen meendet? - kunt gij mijne erkentenis, mijn berouw niet beneden u achten? ach Mevrouw! ik zoude ter gunste van u uwen Broeder alles vergeven kunnen; maar wat zal hij met mijne dochter aanvangen? ik ben zo zeer geruïneerd, dat indien alles eerlijk is afbetaald, (waarmede men reeds bezig is,) 'er voor mijne vrouw en mij naauwlijks een allerbekrompendst bestaan zal overblijven: ik weet zelf niet wat ik schrijf; de vlugt mijner eenige dochter, en dat wel met iemand van zulk een slecht karakter, maakt mij woedend, zinneloos! wat is 't verlies van alle mijne goederen bij het verlies van mijn

arm, arm kind! wat verlang ik naar brieven uit *Engeland!* zo kan ik niet heel lang leven - mijn toestand is onbeschrijfelijk! ik, ik heb de schuld van alles: mijn kind is door mij verwaarloosd; zij is veel onschuldiger dan een enig meisje, dat ooit in de listen eens degeniets haar bederf vond - Ik kan niet langer: alleenlijk vergeef mij alles, en beschouw met medelijden:

Uwen dankbaaren vriend en dienaar,

P. WILDSCHUT.

Een- en- zeventigste brief.

Juffrouw ANNA HOFMAN, aan Mevrouw CHRISTINA LENTING.

MEVROUW!

Gij kunt niet onkundig zijn van alles wat hier deeze laatste dagen is voorgevallen: de inliggende brief, dien de Heer WILDSCHUT, tegen allen goeden raad, wilde schrijven, zal u daar echter nog meerder van zeggen: het is groot in u, Mevrouw! alle belediging in dit huis u zeer onwellevend door den zelfden Heer aangedaan, te vergeeven, *indien* gij waarlijk u getroostet hier te ko-

men met het goed oogmerk om een jong onnozel meisje te bewaaren, voor de streeken, en vleierij eens jongelings, dien gij zelve, Mevrouw, schoon uw Broeder, (en ongevergd,) een allerslechtst mensch noemt! - Het spijt mij dat gij, Mevrouw, mij zo weinig hebt schijnen te kennen, en zo weinig scheent te houden voor de waare vriendin van dat ongelukkig meisje, dat gij mij daarover nooit ter uwer hulpe hebt ingeroepen! Hoe moet het thans zulk eene braave welmeenende vrouw smarten, zulks zelfs niet eens schemerachtig beproefd te hebben! Mijne *intime* vriendschap met den Heere WILDSCHUT, had zeker hem in staat gesteld, om zijn voordeel te doen, met waarschouwingen die bij zijne dochter, *volgens uw zeggen*, ijdel en vergeefsch waren! - gij zult, wees gerust, Mevrouw! immers daar mede *vlei ik mij*, in uw eigen geweten vroeg of laat de belooning vinden, voor alles wat gij gedaan hebt - alles wordt betaald, al is dat juist zo niet op het eerste oogenblik - gij zult, Mevrouw! misschien geen brief van mij verwacht hebben; maar mijne *intime* vriendschap, en nog veel meer mijn medelijden en verontwaardiging voor, en over den Heere WILDSCHUT, hebben mij gedwongen zijn zinloozen brief met deeze weinige regelen te vergezellen: ik ben Mevrouw, met zo veele achting als gij van mij verdient, om alles wat gij *deed* en nog *doen zult*:

Uwe dienaares,

ANNA HOFMAN.

Twee- en- zeventigste brief.

Mevrouw MARGARETHA RICHTERS, aan Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT.

Wel nu, mensch! je zult mij in lang zo niet doen verblijden, als je mij nu verschrikt hebt! ja, zo zijn de kinderen! eerst trappen zij ons op de kleêren en daarna op het hart! wat zal ik daar aan doen? geloof jij dat de jonge luidjens, om zig in hun huishouden te zetten, mij den penning zullen gunnen? - of zij mal waren! dan liepen zij hier gaauw in den kijkert; en ook, ik denk niet, dat een eenige onzer Leeraars hun zoude willen trouwen; daar zij ook deugdzaam gelijk in zouden hebben: de meesten hunner hebben ook nog groene korentjes op hun veld: ik althans, en ik ben veel uit om een koopjen te doen, heb geen KEETJE of KEETJE'S gelijke gezien, daar kan je gerust op zijn: en gisteren in den *Haag* zijnde, om een kostelijk tafel-horologie te verkoopen, waarover eene groote Mevrouw mij geschreven had, en dat ik haar te gaauw geweest was, of dat haar kooper niet genoeg durfde besteden, ben ik nog expres op de parade geweest, om te zien of ik haar kon oploopen; want wat mij betreft, ik ga 'er nooit, het is 'er mij te vol Officiers, en jonge mofjens, die niet te goed zouden zijn mij uittelagchen, vermids

ik 'er maar zo eenvoudig doorloop, en draag wat ik heb: ik dank God dat ik geene kinderen heb, want met mijne affaire zou ik 'er niet altoos bij kunnen blijven, en ze altijd meê te neemen, zoude mijn studie niet geweest zijn: zij komen overal aan, en zouden meer gebroken hebben dan mijn winst waardig was; je weet, Tante, ze moeten alles beduimelen en in handen hebben, en ik zou 'er mijn' man alleen meê hebben moeten laten tobben; en hij is leesachtig, en zou gewild hebben, dat zijne kinderen ook zo waren: ik zou hen wel vast bij den eenen of anderen braaf chatigiseermeester besteed hebben, en dat had gij ook moeten doen, daar zou KEETJE wat meer bewaard gebleven zijn voor alle ligte parlevinkers, en wat goeds geleerd hebben; VAN ARKEL zou haar daar niet gezocht hebben, want die losse gastjens zijn zo bang voor een stijven hoed en een palmboome paruiik, (en dit komt evel bij hun werk te pas,) als de droes voor het wijwater: en wat zal ik veel tot vertroosting zeggen? ik heb in mijn hart medelijden met u; zie, ik ben maar een ouderwetsche vrouw, maar ik heb een goed hart, want ik kan geen droefheid zien.

Je zult KEETJE wel weêrkrijgen, en zulke wilde knaapen zijn zelden lang bij hunne vrouwen, en dan kun je weêr met haar op en neêr gaan; terwijl Sinjeur weêr op een andere vangst uit is - Ik zend u maar vast in dit kistjen een hoope Luiermansgoed, want het uwe moet tog om zijn keu-

righeid ook tot geld gemaakt worden, zo 'er nog een brokjen van overig is, en gij alles niet aan schoonmaaksters en oppassters gegeven hebt; je waart altoos goedgeefs SIJNTJE, en het spreekwoord zegt: 'Die in 't veen is ziet op geen turfjen:' en die wilde robbedoes zal zeker daar niet om denken: en ik doe het je present, en het is uit een kraakzindelijke boël; zo dat, je kunt het je aanstaanden kleinzoon, (of dochter,) gerust aandoen; en je zult nu wel weeten waar aan uw geld te besteden denk ik: nu, God de Heer kan alle menschen bezoeken, en voor mij zijt gij daarom de zelfde: had je nu evenwel mijn' raad gevolgd, en KEETJE bij haare Tante gebragt, dan zou al die gekheid niet gebeurd zijn, zij zou niet in dat *Engelsche Londen*, ergens in een bierhuis zitten, en je, man zou zijn kostlijk verstand behouden hebben: want dat VAN ARKEL haar bij zijn' Oom den *Kwaker* zou brengen, geloof ik niet; ik heb meer *Kwakers* gezien dan Mevrouw LENTING, het zijn deugden, en zij mogen zig zo wat mal aanstellen, doch ieder heeft zij gekheid, en deugd is het waare - En Mevrouw LENTING mag zo wijs zijn als SALOMON, ik heb het tog niet op haar; en mijn man denkt dat zij u wat om den tuil leidt, dat is, zo wat piert: en meer weet ik, al schreef ik honderd vellen vol, niet tot uw troost te zeggen - 'T is goed dat gij niet heel aantrekkelijk zijt; wat zoudt gij 'er ook aan doen? en ook, SIJNTJE! gij had den slag niet om kin-

deren optevoeden; je waart zelve te joolig, en op zulke watertjens, vangt men zulke vischjens! en je had veel te veel op met dien snaak en met zijn Zuster ook - zie, dat moet gij zelve bekennen - ik zeg het niet om u te verwijten, doch het is de waarheid, en waarheid is waarheid, al praatte zij als BRUGMAN: leer mij die jonge springers niet kennen! ik hoor hen genoeg snappen en ginnegabben op verkoopingën, daar zij evenwel geen duit besteedën, maar slechts komen om wat te kijken en te gaapen.

Nu zou ik heel gaarne uw' boedel eens zien willen, maar ik weet 'er te veel van, anders kocht ik alles op, om dat 'er niemand vreemds zijn' neus in steeken zoude; en ik zou ook met u niet over een stuiver of dubbeltjen kunnen talmen; evenwel negotie en kaartspeelen kennen geene vrienden^(*); en zo dikwijls ik een stuk van uw huisraad zag zou het mij te veel aandoen; het zou dan zijn of gij dood en begraven waart; en ook, andere luî mogen daar een broodjen aan verdienen, ik behoef ook alles net naar *Rotterdam* te sleepen; en ik heb hier alle daag gelegenheid om mijn groot nieuw huis vol te proppen, want de eene koopman gaat voor, en de andere na de breê veertien op, zonder te betaalen; veelen gaan kleiner woonen, en men wil wel zeggen dat de negotie slapjes gaat: zo dat, fraaje meubelen kan men te kust en te keur krijgen, en ieder visscher

(*) De mensch is veranderlijk.

vischt op zijn getij; en ik vaar 'er, God dank! wèl bij: en de mijne heeft een heerlijk cabinet printen en tekeningen gekocht, voor een appel en een ei, en dat wel van zulke grootsche inpertinente luî, die zes weeken te vooren, hoewel zij in mijn buurt woonden, zig niet verwaardigden ons te groeten; nu, hoogmoed komt voor den val; en in den *Haag*, daar nu wel allegaêr groote luî wonen, zijn zij niet trotscher dan hier in *Rotterdam* veele koopluî en makelaars: elk wil meer zijn dan een aêr, en daarom gaan zij naar de kelder: nu, als het mijn man diverteert mag ik het wel lijden: een mensch moet wat hebben voor zijn geld; en ik heb niet veel tijd om met hem te praatn, zo dat die printen heeft hij, zo als ik zeg, voor niet gekocht om het zo te noemen; en hij is geen drinker of klinker, gaat nooit in coffijhuis of herberg; ja 't is een kostelijk man! hij gromt wel eens over al mijn gekoop; doch dat hoor ik niet eens, en wij leeven als twee ouwe kneutjens: zo dat, laat uw verkooping zijn gang maar gaan: als ik in de stad kom, kom ik vast bij u, 'er zullen nu zo veel gouwetorren, en jonge nufjens niet zijn, die een ouderwetsche vrouw uitlagchen; en ik denk dat uw tijtel van Mevrouw, 'er nu ook wel wat zal intrekken.

Wat spijjt het mij dat uw man zijn kostelijk verstand weg is; daar ligt wat meer aan dan aan zijn ruïne en aan een stout ding van een dochter! 't geld is weêrtewinne, maar het verstand is de ziel

van de negotie: en hoewel het mij danig spijt van KEETJE, om haar kostelijke ziel, zo denk ik daar is maar één paar bedorven: en als zij zo wat moris geleerd heeft, zal zij wel wijzer worden; maar als een mensch zijn positive weg is, is alles verloren.

Maar als ik het je zeggen zal, daar het op staat, je man was veel te mal met u, en jij had den broek aan; en als hij eens een amerij met KEETJE zig bemoeide, was het mis, en hij, PATERTJE *Goedleven*, liet dan blaauw blaauw: hoor, SIJNTJE! jij moest weêr zo een *Mammesel* voor KEETJE *gehuurd* hebben; want ik zeg je dat ik mij dat braave mensch nog wel herinner, en hoe zeer zij ook naar de mode was, het was een zedig, vriendelijk mensch, en KEETJE was in drie maanden omgekeerd als een blad, en zij leerde haar uit de schrift ook, dat merkte ik wel; en ik moet zeggen, dat zij KEETJE zelfs prees bij mij, om dat zij goed en gezeggelijk was; maar neen, Moeder moest dat werk opneemen: je ziet nu hoe mal het uitkomt: en nu moet die goeje PAULUS WILDSCHUT 'er voor opdraajen: je moet niet boos worden, want dan kan ik, noch geen christen mensch u troosten, of opbeuren: maar het opvoeden van uw kind diende je als een vuist in de oogen: had je met vrouwen van mijn jaaren kransjens gehouden, een gebakjen met wat dun gesneden rookvleesch en een beschuitjen opgezet, dat zou beter hebben uitgekomen, en KEETJE zou met stille

kerksche juffertjens, een domineetjen of op 't loterijtjen hebben kunnen speelen, en zij had dan eens waselen kunnen bakken en een slempjen 'er bij geeven, op zijn oud burgers, dan zou je wat beter gedaan hebben, en zij zou nu een huwelijk doen dat klonk als een klok; en ik zou haar het mooiste huisraadjn gegeven hebben, dat nu in de mode is, en alles voor een prijsjen: maar neen! Madam moest met lieden van staat omgaan, en, lieve SIJNTJE! wat wist zij toch al veel meer van du *ton* dan ik zelve? en wat had ze 'er toch aan, met al die burgemeesters zoontjens? jij had immers geen' zoon die je moest zien te bevorderen, en dacht zeker nooit een taxeersters plaats, of een bank van Leening voor KEETJE te sollisisteren? daar zou zij, grootsch ding, wel voor bedankt hebben: en ik heb heel veel gouden rokken en vesjens van zulke kaale jonkers; o Heer! ik krijg genoeg zulk goedjen half te geef! maar wat is 't? neem 'er een vodjen van een bloemetjen, of een kantje, af, en het is dan zijde papier: mijn goede man heeft altoos gezeid, al die sinjeurs komen daar om de pret, en om het kostelijk eeten: nu nu, zij zullen u op de *Roozengracht* niet overloopen: zij hebben daar een bagijn zien geesselen, en al zat KEETJE nog zo opgeschikt, gekrulden gestrikt en gelint in het zijkamertjen, zij zouden haar niet eens zien, of het moest weezen om nog eens wat met haar te gabberen, in een verlegen uur; om dat het een mooi stout ding is - Dat gij uw' man kracht-

tige soupes en ouden rijnschen wijn geeft, daar doe je wel aan; al dat lislaf maakt een gezond mensch ziek; 'k laat staan een mensch die 't niet vast heeft. En wat zal je beginnen als je jou kostelijken man verloor? bij mij ben je altoos welkom, maar het zou je hier gaauw verveelen: want mijn man zit altijd bij zijn boeken, en heeft veel te schrijven en te wrijven voor zijn liefhebberij: hij is niet veel van zeggen, of disputeeren, maar hij zou het veelen die voor hun verstand betaald worden, wel te kwaad kunnen doen hebben: en ik, ik ben veel uithuizig om een duitjen te winnen: je zoudt hier niet lang banken, want het zou u hier veel te doodsch en te stil zijn; zie SIJNTJE, je bent tog eene rechte Mevrouw woelwater, dat is even zo veel - wat ik zeggen wou? en veel uit logeeren te gaan, kost geld, en de vrachten zijn duur, dat weet ik die veel uit moet, en 't is alles geen winst: 't is over al geeven, geeven! wel men kan hier niet een onnozel kopjen thee drinken, of het is twee zesjens; en veel slijtagie ook; want men kan niet uitgaan zo als men in zijn eigen huis zit, en dat kost handen vol gelds; en als men een jaartjen ouwer wordt, is het tog, oost west, t' huis best; men wordt dan zo wat gemaklijker: als men, zo als ik, het niet doet om een duitjen te winnen, is dat alles meer lastig dan plaisirig - Buiten bij uw Zuster? wel Tante! daar zou je jou verkniesen! boomen zijn boomen; en bloemen, ja! ik zelve zie daar niet veel raars aan: en je wandelt

niet graêg, als door de stad: sla je wel ooit een oog in den Bijbel? en ik meen dat daar veel in gestudeerd wordt, bij uw Zuster; zo dat SIJNTJE, bid jij onzen lieven Heer om je mans leven; en dat hij zijn positive weêr mag krijgen, of het zal 'er voor u al heel gek uitzien; en zeg hem dat hij zig over KEETJE zo niet moet aantijgen, om dat het alles jou schuld is; dat jij 'er voor zult verantwoord, zo als waar is; en niet hij die maar zweeg om geen baal in zijn huis te hebben: en neem jij jou huishouding waar, zo als uw pligt en post is; en leef stil met burger-menschen, die zullen u nu nog nuttig zijn kunnen, en dan kun je nog een gerusten ouwen dag hebben, en dan behoef je om een mond vol eeten niet overal te kaajen, en alles aftewachten, en dit is al de troost die ik je geeven kan; al waar je mijn eigen vleeschlijke Zuster: en die Juffrouw DE GROOT is net je slag, daar moet je nu naar luisteren; 't is beter laat dan nooit; en die zal u beter troosten kunnen dan ik die weinig uit het Woord weet; want het is zonde en schande - zie, ik spaar mij zelve zo min als ik u spaar - zonde en schande, dat ik niet meer in den Bijbel lees, en ik heb wel twintig folio Bijbels, en de eene nog moojer dan de andere, die ik zo al van tijd tot tijd op de verkooping gekocht heb, en die nog al werkelijk zijn, om het zilveren en koperen beslag dat 'er om zit; en een met schoone plaaten daar ik den mijnen ook meê verjaard heb; en allerlei Luthersche, Ge-

reformeerde, of Beniste Bijbels, met de salmen van David, met de oude Gereformeerde en nieuwe Gereformeerde Lutersche Belijdenissen 'er achter; ook nog een van DIRK RAPHAELS KAMPHUIZEN, doch die zijn wat heel diep en duister, en ook heb ik nog een Bijbel van eenen KATS, die mij veel gelds kost, om dat hij, zegt mijn man, verboden is: ik heb 'er al eens ingekeken, maar mij dunkt dat het ook Gods woord is; en dan nog al een van *Deuxaas*, daar de mijne veel spikkel in heeft: nu dat is mij wat ligtvaardig, spikkel te hebben met een' bijbel, evenwel mijn man is een zo verstandig man: en ik zal dien KATS T-bijbel maar verkoopen vóór men hem vrij leezen mag; nu zit 'er een winstjen op, en veele luî koopen verboden boeken uit aartigheid, en niet om 'er in te leezen - Die Juffrouw DE GROOT zal daar ook niet zonder kleerscheuren afkomen, van uw comptoir meen ik! wel groote vrede dat is het waare! zie eens aan! zij wil alles voor u doen wat maar christelijk of mogelijk is, en dat al heb jij, vriendin! zo wat mooiweêr gespeeld van haar geldjen: nu hou u maar bij die vrouw, en misschien dat zij KEETJE ook nog te recht brengt - onze lieve Heer ziet gaêrne dat vroomen menschen hier veel goeds doen en nuttig zijn willen, en aan zijnen zegen is het al gelegen.

En als ik mijne koetjens op het droog heb, meen ik ook uit de wereld te stappen, en met mijn' man

die daar tog altoos over maalt, ook Buiten gaan wonen, op een zoet stil plaatsjen, en dan hoop ik braaf in al mijne Bijbels te zullen leezen, in mijn tuinhuisjen, en meen alle zondag stip ter kerk te gaan; door regen en slegen te gaan ben ik wel gewoon, en waarom zou ik, om het geestlijk brood des Hemelsch zo veel niet doen dan om het wereldsche brood? nu, een hard hoofd die dat beleeft, en dan zal ik u wel eens een ander troostlijk briefjen kunnen schrijven, dan nu, nu ik zo tusschen bergen van meubelen zit: ik hoop maar dat ik mijn verstand zal behouden; want, lieve Heer! dat is het al: maar mijn man, die heel goed vrouws is, zegt, dat Mevrouw LENTING het heele spel bestuurd heeft, en het kon wel zijn, zegt hij, dat zij zelf in *Maltha* gekomen was om KEETJE wegtevoeren; en eer gij tijding hebt van dien *Kwaker*, heel uit *Engeland*, kunnen de vrienden lang en breed in *Oostinje* zitten; nu daar is 't warm en KEETJE zal niet veel kleêren behoeven aantekopen: en zij is in den *Haag* bekend voor een zeer gemeen subject, en trouwde met een mallen Burgemeester: 't was daar, zeide de Mevrouw aan wie ik mijn tafelhorologie verkocht, zo als de oude zongen, zo piepen de jongen: zo dat, troost u maar Tante, als al KEETJE'S geld op is, zal zij wel t'huis komen; wel met een jonge VAN ARKEL 'er bij, daar gij zo veel pret niet meê zult hebben als met zijn Vader; nu, je zult dan ook een dagjen ouder zijn,

en nood leert bidden, dat gij nu wel dubbeld doen moogt, voor uw man en kind; ook om bekeering en troost voor u; want ik ben,

Uwe oprechte oude vriendin,

MARGARETHA RICHTERS.

Drie- en- zeventigste brief.

Mevrouw ELIZABETH STAMHORST, aan Mejuffrouw MARIA DE GROOT.

Welk een treurig bericht geeft gij ons, mijne waarde vriendin! en welk een zinnelooze brief is die mijns Broeders! door beiden ben ik zo zeer getroffen dat mijne gezondheid, die sedert eenige weken niet zeer gevestigd was, daar door een grooten schok gekregen heeft; dit is de eenige reden dat ik nog niet ben overgekomen: evenwel ik maak mij gereed tot de reis, zodra ik zonder onvoorzichtig mij te waagen, komen kan: Mijnheer STAMHORST heeft eene zeer verdrietige zaak onderhanden, als voogt van minderjarige kinderen, wier wettig goed men gedeeltelijk geroofd en gedeeltelijk verdonkerd heeft, doch hij zal mij, hoop ik althans, verzellen: gij kent mij te wèl

om te geloven dat mijne mening zijn zoude, dat een deugdzaam, jong, onnozel meisje, door eenen deugeniet ten val gebragt, onherstelbaar verloren zijn zoude. Ik beweene KEETJE van gantscher harte, zo doet ook mijne BETJE: had liefde, of dat geene 't welk onervaaren jonge lieden daar voor, ter goeder trouw, aanzien, haar dwaazen stap veroorzaakt; had KEETJE uit dit beginzel zig geworpen in de magt van een niets minder dan onberispelijk jongeling, zij zou wel mijn medelijden, maar geenzins mijne verachting opgewekt hebben: nu zie ik de bron in onvergeevelijke halstarrigheid, en in de zucht om haaren Vader te kwellen - evenwel, mijne vriendin! waaruit is die bron voordgevloeid? vraag het haaren bedroefden Vader zelve: zijn eigen geweten zal u die aanwijzen - laten wij toch niets onbeproefd laten om haar wedertekrijgen; hoe zij dan ook gesteld zijn moge - ik, ik haare liefhebbende Tante, zal haar, met opene armen ontvangen: ik laak ten allersterksten haaren misslag, doch zij moet *daarom* niet verworpen worden - Mevrouw LENTING is een monster in mijne oogen: KEETJE moest in zulke handen vallende, en zo voorbereid door haare opvoeding, het slagtoffer worden: ik houde mij verzekerd dat zij alles bestuurd heeft, zij werkt uit wraak, en haar bij-oogmerk is slechts haare Broeder eene *rijke* vrouw te bezorgen. De brief van WILDSCHUT is een triumph te meerder voor haar - het spijt mij dat dien brief is afgezonden;

wacht geen bericht uit *Engeland*, vooral niet van haaren Oom de *Kwaker* - De toestand van mijnen Broeder moet ijselijk zijn! ik kan 'er mij niet bij bepaalen! hoe veele droevige gevolgen kan een enkele daad voortbrengen! - nu hij zijne verkeerdheid levendig doorziet, heeft hij maar te veel reden om zig zelven te beschuldigen; doch dáárhoor is KEETJE niet gelukkiger.

Hoe zou WILDSCHUT in 't hoofd krijgen om bij Mevrouw LENTING informatie te zoeken? geloofde hij dan dat zijne dochter dáár zijn zoude? alles is met de grootste verwarring aangelegd, en het verstand mijns Broeders moet toen reeds een deuk gehad hebben: ik bedank u dat gij u zo edelaartig omtrent het geheele huisgezin gedraagt: verlaat mijn armen WILDSCHUT niet! hij is des te ongelukkiger naar maate hij zig zelven te beschuldigen heeft - Mijn zoon, die weet dat ik deezen schrijf, zegt mij daar, dat hij Mevrouw LENTING op eenen avond, (kort vóór KEETJE'S vlugt,) alleen en verkleed heeft ontmoet; zij was onkenbaar, doch hij merkte aan haare stem dat zij het was: zij was te paard en betaalde aan een tolhek passagegeld; zij heeft hem, denkt hij, niet opgemerkt, en hij, gewoon aan die masquerades sloeg 'er geen acht op, dan nu, nu wij hooren dat zij 'ettelijke dagen ziek was en haar kamer heeft gehouden' - Groet den bedroefden Vader en de, (wat woord zal ik anders gebruiken?) zorgeloze Moeder, voor ons en

verblijd beiden met onze aanstaande overkomst: ik kan WILDSCHUT'S brief thans niet beantwoorden: hij moet rust hebben: troosten kan ik hem niet, en bedroeven ware nu wreedheid - Ik ben:

Uwe hoogstachtende vriendin,

E. STAMHORST, *geboren* WILDSCHUT.

Vier- en- zeventigste brief.

***De Heer* HENDRIK VAN ARKEL, *aan Mevrouw* CHRISTINA LENTING.**

Zoudt gij, CHRISJE! wel geloven kunnen dat ik met deeze mooje malloot veel meer werks had om haar zo verre te krijgen als mijn oogmerk eischte, dan ik nog ooit tegenstand ontmoette? want, wat mijne beminnelijke SANTJE betreft, die viel bij verrassing, en om dat zij, *zo zij toen iet dacht* - 't welk ik niet geloof, mij hield voor haaren vriend, haaren teder beminnenden vriend, voor wien zij alleen leefde, zij viel zelfs niet eens uit zwakheid... maar daarvan hebt gij geen denkbeeld - o dat lief, onnozel, deugzaam meisjen! en zij veracht mij te zeer om mij

met haaren haat te vereeren: dit lag mij zo zwaar op het hart dat het 'er eerst eens af moest voor ik u over dit mooje malle kind schrijven kan: 'Zij is evenwel zo verwaarloosd opgevoed!' dat is waar; maar zij heeft mij zo weinig lief als gij haar' hond van voorleden jaar lief heeft: dit stelt haar zeker, voor zo verre, in veiligheid - mijn oogmerk was; achter haar geld te komen; het haare, veel pret en plaisier te hebben; dat zie ik duidelijker dan ooit: zij sprak van zonde, van groote zonde, en heeft, schijnt het, geen denkbeeld van andere zonden dan die daad waartoe ik haar wilde beweegen: zij was mij, (al hadde ik zulks veilig kunnen doen,) geen geweld waardig: ik zag, dacht mij, wel een beteren weg dan die van geweld - "Dit," zeide ik!' bedenkt gij 'wat laat; weet gij wel dat gij u vrijwillig in mijne magt gesteld hebt?'

KEETJE. Dat is waar, maar ik hield u voor een braaf jong Heer, en dacht niet.... (hier begon zij te schreien,) anders had ik het niet gedaan.

IK. Dat ben ik ook KEETJE, maar het ééne sluit het andere niet uit.

KEETJE. Dat begrijp ik niet VAN ARKEL: (en zij weende nog meer.)

Had ik toen bericht gehad dat haare Vader geruïneerd ware, ik geloof dat ik niets meer zoude ondernomen hebben; geen liefde, geen drift zelfs dan de algemeene, meer niet: maar nu moest ik

het voor haar onmogelijk maaken aan terug gaan te denken - ik nam des een zeer bedaard vriendlijk gelaat aan - 'Dat ik een braaf man ben daar kunt gij gerust op zijn: zoude ik anders zo veel moeite om u gedaan hebben, indien ik schuldige bedoelingen omtrent u gehad hadde? zoude ik zo veel ondernomen hebben om u uit uws Vaders dwinglandij te redden, en u te bewaaren voor een' man dien gij niet kost beminnen? in de eerste stad daar wij aankomen zal ik u trouwen: wij zullen weldra daar heen rijden.'

Ik merkte dat dit denkbeeld; *stad rijden*, gevolglijk - *plaisier hebben*, haar aandacht trok: ik omhelsde haar en leidde haar aandacht nog meer daar heen: zij heeft geen begrip dat zulk trouwen onmogelijk is buiten *Engeland*: zo dat hier over kon zij niets opmerken - 'Zullen wij,' vroeg zij, 'dan daar alles zien en alle partijen en comediën bezoeken?' - 'Alles zult gij en dat wel met mij uw' man zien; ik zal geen ander oogwit hebben dan u zo veel vermaaks te geeven als mogelijk is - als gij zelve begeert; dat zal wat anders zijn als in *Amsteldam*, daar gij tog alles gewoon waart, en alleen uit tijdverveeling uitgingt - wij zullen rijden, wandelen, de fatsoenlijkste lieden zien; wij zullen in de grootste logementen eeten, en des alle daag nieuwe gelegenheid hebben om ons te diverteeren' - zij omhelsde mij nu waarachtig ook,

en noemde mij 'lieve VAN ARKEL!' Ik beet op mijn lip van spijt: zulk een verd... de oorvijs had mijne eigenliefde nog nooit gekregen - hoe! ik, een knaap die meermaals eene zwakke doch nog deugdzaame vrouw den wellust onderwierp; ik die voor eene JANSJE onweêrstaanbaar was; ik die de lieveling der meisjens was! 't is waar, zij kenden mij niet; doch dit zottinnetjen kent mij even weinig: dat was onvergeevenlijk, mij niet om mij zelven te beminnen - hoe! om comedies, om danspartijen, om maaltijden te kunnen denken als men in mijn' arm is! - niet alleen geene liefde, maar zelfs geene de minste neiging der Natuur voor mij ontwaar te worden! - dit moest ik wreken - toen beduidde ik haar dat ik een' brief had ontvangen waarin men mij schreef dat haar Vader toevlugt genomen had tot de Regeering, en dat hij 'er op uit was, om zijne minderjarige dochter wedertehebben; dat zij mogelijk morgen geligt zoude worden, indien zij zelve niet verklaarde dat het te laat zijn zoude voor de eer haarer familie: maar dat 'er geen grooter zonde zijn kon dan een valsche eed - gevolglijk - dit begreep zij ook, zeidde zij - gevolglijk alle uwe vrolijke dagen zullen dan uit zijn - gij zult opgesloten en slecht behandeld worden; misschien wel bij uwe Tante STAMHORST, want die is oorzaak van alles wat uw Vader onredelijk deed en nog doen zal: ik voegde

'er bij, dat hij gezworen had een exempel aan haar te stellen.

Zij vroeg mij niet eens om dien brief te zien; had zij het gedaan, ik zou haar wel hebben wijs gemaakt dat hij in karakter geschreven was; en des voor haar onleesbaar - geen *Jood* is banger voor de Heilige Inquisitie, te *Lisbon*; geen Catholiek banger om zonder absolutie heen te kruiën, dan zij nu is voor haar Vaders huis - zij schrikte geweldig; begon zelfs aanteroeren dat ik haar verleid had, en des oorzaak was van haar ongeluk; kort om, praatte een hoope gekheid, doch 't was alles geen logen: 'Als gij dit gelooft', zeidde ik, 'dan zult gij best doen om weder naar uw Vaders huis te gaan; ik dwing u niet; daar heb ik u te lief toe: gij kunt vertrekken; ik zelf zal u tot brengen; doch kunt gij eenen man die alles aan u heeft opgeofferd dus behandelen? KEETJE hebt gij mij dan niet lief!' en ik hield mijn 'zakdoek aan mijne oogen; dat konde ik, maar meer was niet in mijn magt, zelfs niet om den buit meester te worden - 'Ik heb u wel lief VAN ARKEL, maar het geen ik u zeg, is tog waar, en uw Zuster!'.... ik trok aan de schel - 'Wat zult gij doen VAN ARKEL?' - 'Order geeven om terstond een rijtuig gereed te maaken, wij zijn nog niet verre buiten *Holland*:' ik gaf ook die order aan mijn' knecht; doch die was gaauw genoeg om mijn bevel niet zo terstond in-

tevolgen: hij kwam weder in de kamer, en zei dat hij niet voor morgen ochtend vertrekken konde, dewijl 'er iet aan de postchais gebroken was - 'Goed, morgen ochtend' - zeide ik, en hij ging weg - K E E T J E was wèl te vreden: vervolgens roerde ik dien snaar niet meer, wij gingen aan tafel en ik haalde uit het valies een flesch Liqueur, die zij 's daags te vooren zeer aangenaam gevonden had - toen, al dartelend, en al vertellende wat bekwaam was *haar* te doen lagchen, dronk zij, zonder 'er op te letten, daar houde ik mij verzekerd van, meer dan genoeg was om haar slaaperig en bedwelmd te maaken - niets was toen gemaklijker, dat beken ik, dan mijne zegepraal te voltoojen: meer behoef ik u niet te zeggen: kort om, ik heb haar het vertrekken onmogelijk gemaakt, anders dan met mij - bij zig zelve komende weende zij echter, doch zeide niets, en ik zag wel dat ik, door alles op mijne onuitspreekelijke liefde voor haar enz. enz. te schuiven, haar nog al spoediger tot rust bragt dan ik gevreesd had: zij is ook sedert veel meer aan mij gehecht: ô, zij is, ziet gij, niet ondankbaar? ik geloof zelfs dat zij mij begint te beminnen voor zo verre haar zulks mogelijk is - doch nu is het mijn beurt, en ik ben zo onverschillig voor haar als of zij ter goeder trouwe en naar kerklijke plechtigheid mijn vrouw ware - Naar nog een' brief van u wachtende, hield ik mij onder allerlei voorwendzels nog eenige dagen hier op -

JAQUES

mijn oude vriend, scheef mij het bericht dat WILDSCHUT geheel en al geruïneerd is - nu veranderde ik van batterij; en verlangde sterk om van dit mijn nieuw vrouwtjen af te zijn, dat nu niets verbindends meer voor mij had - Geen brief van u! ik vloekte, ik schold op u; en zij zelve wist niet wat te denken - eindelijk uw brief komt - 'Wij zijn verspied KEETJE', zeide ik, wij moeten terstond voord - 'Laat mij den brief zien' - 'Daar is hij, doch hij is in 't *Engelsch* geschreven, zo dat gij kunt hem niet leezen': ook dit geloofde zij terstond, die malloot! - 'Wat nu gedaan VAN ARKEL?' - 'Dat zal ik u zeggen - geld vermag alles, dat weet gij; ik zal u een uur hier van daan brengen, bij een half boer half Heer, die op zijn landgoed woont, want ik had wel gedacht dat dit noodig zijn zoude, en heb 'er mijne maatregels naar genomen: het is een broêr, of vriend van onzen Castelein: dan zal ik met eenig goedvan ons, naar ... rijden, en haalen u met eene koets nog deezen avond, ten laatsten morgen daar van daan, en breng u in de stad die maar vijf uren hier van daan ligt, en groot en volkrijk is - het denkbeeld van *Buiten*, en des van vermaak, van loopen en draaven, ja wat weet ik het, misschien wel van room te eeten - gij kent haar daar wel instaat toe, CHRISJE? maakten dien voorslag aanneemelijk - 'Maar,' zeide zij, 'als mijn Vader mij daar eens ontdekt! wat zal ik beginnen? ik wil volstrekt niet met hem, daar

kunt gij gerust op zijn; ik zou het nu nog erger hebben dan ooit, en ook ik had nooit gedacht dat ik u zo lief zou gekregen hebben' - zij bloosde, nooit zag zij 'er zo wel uit, ik kuschte haar ook recht hartlijk - 'Daar is ook al voor gezorgd, die plaats is wat eenzaam, en van den grooten weg af, in weinige uren ben ik weder bij u, dan hebt gij maar te zeggen dat gij in waarheid zeggen kunt, en alles, zo dra ik 'er bij ben, zal zig schikken' - 't Is wel,' zeide zij, - 'Nog wat KEETJE, nu moet gij in uw kamer blijven, tot dat de hospes u komt waarschouwen dat het tijd is, en niet aan 't venster staan of u vertoonen:' dit nam zij aan; ik sprong in de met koffers beladen postchais en liet de Schoone daar zij was: nu ben ik reeds door sterk en onophoudelijk voordrijden te *Parijs*, terwijl KEETJE mij nog zit te wachten, of misschien zig naar haar Vader begeven heeft, of zig zorgeloos diverteert zo goed zij kan - alles heeft zij haars Vaders ruïne te wijten, want het was mij waarlijk ernst haar te trouwen.

Ik heb reeds mijne oude kennissen en vrienden beginnen optezoeken, en zie wel dat ik overal aangenaam ben: morgen ga ik met een' Heer en zijn vrouw, aan wien ik adres had naar hun buiten, en zal daar niets verzuimen om mij noodzaakelijk te maaken, ten minsten voor hun eigen vermaak, en voords zien wat te doen.

‘Maar,’ vraagt gij misschien, ‘hoe staat gij met uw geweten?’ mijn geweten! ô dat is sedert ik mijn beminnelijk JANSJE verleidde en verliet, zo stom als een visch: 't is waar dat de oudste Heer DE GROOT het een neep gegeven heeft! doch nu zwijgt het, en bemoeit zig zo weinig met mij als ik mij met hetzelfde: of gelooft gij dat mijn geweten zig met zulke wisjewasjes ophoudt? KEETJE is mij in den arm geloopt, haar Moeder zal ook niet over haar met haar geweten overhoop raaken; zij is 'er te dom, en te welmenend toe, maar alles komt op voor haar' Vader; indien hij zig onschuldig kan houden moet hij al grooter bol zijn dan ik hem voor leerde kennen.

Indien gij meesteresse waart van het nog overig gebleven capitaal, gij zoudt niets beter doen kunnen dan hier bij mij te komen; doch dat zit 'er nu niet op: gij zijt, wel is waar, eene verslenste schoonheid, doch als gij, zo als ieder die niet *Jansenist* is, doet, *rood lag*, zouden uwe oogen nog alles goed maaken; en wie weet welke *Conquetes* gij deedt! Uwe kundige hoogachting voor VOLTAIRE, het gebruik dat gij, van de lessen eens LA METRIE gemaakt hebt, zouden u de *délices* dier bijeenkomsten maaken, alwaar ik u brengen zoude: men spreekt hier nog met verrukking over onze andere groote vriendin Madama P-T-R; maar indien deeze beoordeelders u leerden kennen zij zouden moeten toestaan, dat haare schoonheid

misschien ja grooter was dan de uwe, doch dat gij over het geheel eene zeer charmante vrouw zijt: Madame P-T-R met al haar *ton*, met al haar ophef, had, zeide onlangs een oud liefhebber, echter *un air bête*; en ik merk dat haar afstand tot u zeer groot is.

Ik ben nog al benieuwd hoe het met KEETJE zal afloopen: zo gij kunt, schrijf mij daar eenig bericht over; als ook of de *Kwaker* u geantwoord heeft - Vaarwel; ik ben:

Uw liefhebbende Broeder,

HENDRIK VAN ARKEL.

Vijf- en- zeventigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heer HENDRIK VAN ARKEL.

Nooit zag een vrouw een onverdiende hoon dus zwaar gewroken! nooit smaakte zij zo al het zoet der wraak als uwe gelukkige Zuster; doch om al dien wellust te genieten moesten ook alle *krassen uit de lei*, zo als zeker oud zondaar de opvoeding der zedige menschen plagt te noemen, en moet men boven alle vooroordeelen zijn - Het geweten moet voor ons even weinig bestaan als het licht voor eenen blind geborene.

Gij kruk in het kwaad! die altoos de paarden achter den wagen spant, en nooit meer dan armiaansche slijkgrondjens gelegd hebt, niet om dat gij het met hun ééns zijt in denken, maar in bouwen; gij, die niet uit overtuigende gronden het geweten voor een harsenschim houdt, maar alleen zijne predikatie niet hoort om dat de driften u zo hamersch aan den haal hebben, en de ooren vol blaazen; doch uwe driften zelven, al waren die veel geweldiger, zullen u nooit die gerustheid geeven die ik vond in mijne weldoordachte redeneringen.

Zeggen de vroomen niet, dat de zonde haare dienaaren zeer slecht vergeldt? Geen wonder! zij wil geen oogendienst; zij wil zo min uit vrees, en

in een stuip van drift gediend worden, als de deugd zelve; zij zegt ook - 'Mijn zoon! mijne dochter! geef mij uw harte'; men moet haar ook geheel liefhebben met geheel ons hart, met alle zijne vermogens, en vooral met zijn geheel verstand: zij is ook jaloersch, zij wil geen mededingers op den weg die ten doode leidt: gelooft gij dat zij haare dierbaarste giften dan uitdeelt aan zulke laffe klagende hondsvotten, die achter haaren rug vertellen, dat zij haar tegen hun eigen wil dienen; dat haar dienst hard is, en haar loon weinig om 't lijf heeft; ja die op den sprong staan om vroeg of laat haar vendel te scheuren, en tot haare vijanden overteloopen? denkt gij dat zij haare slaaven gelijk stelt met haare vrienden, haare edelen, haare grooten? denkt gij, dat zij hen zal behandelen zo als zij mij behandelt? nimmer had ik nog één onrustig oogenblik bij haar; zij verbergt voor mij niets; ik ben haare vriendin *favorite*; onze vriendschap zal, (en dat is volgens mijnen Leermeester HELVETIUS, natuurlijk,) met de jaaren, of door bijna onmerkbaare kleine veranderingen in onze *organes*, wel wat verkoelen; dit is ontegenzeggelijk; maar wat maakt dit uit? wij zullen dan ook minder behoefkens hebben, en men kan, zonder dat 'er iet op te zeggen valt, wat minder gehecht zijn aan elkander, dan men in het warmste levens saisoen en in volle gezondheid noodzaakelijk zijn moest: en komt de dood ons scheiden! die gerust slaapt weet niet of hij nevens zijn vriend of vijand

ligt, en dewijl ik nooit zal ontwaaken, zal mij dit geheel en al onverschillig zijn: dan is 't liedjen uit, en het zal blijken, dat naar het zeggen des *Joodschen wijsgeers*, alles ijdelheid is.

Wat hebt gij, zult gij vraagen, nu toch weêr uitgevoerd? Een stukjen daar over uw krank hoofd zal verbaasd staan - ik ben verzoend met den Vader uwer Beminde: 'Gij!' - Ik! - 'Hebt gij mij dan nogmaals trouwloos verraaden?' trouwloos! wat is trouwloos? al weêr een kras die nog in de lei zit, en 'er niet te bestig uit wil, zie ik - schrab door dit woordjen, 't past in uw' mond niet het minste; immers niet als eene beschuldiging, en voor zodanig komt het te voorschijn - een knaap, die, met oogmerk om zijn eigen fortuin te vestigen, een meisjes wegvoert, dat hij even weinig bemint als zij hem, en dat hij zeer zeker, indien hij weet dat de Vader geruïneerd is, aan haar eigen lot zal overlaaten!

Wel nu, het ware eens zo; ik hadde u trouwloos verraaden: achtet gij mij daar te deugdzaam, te gek toe? immers geen van beiden! en indien dit nu met mijn waar belang instemde, wat was 'er door u op te zeggen? vreest gij nu niet al dat de *dienaars der justitie*, zo als mijn Burgemeesterlijke gekskap de *rakkers* noemt - en met evenveel recht als men een beul in verscheide Duitsche steden Doctor heet, om dat hij de menschen, hoewel wat onzacht, voor altoos van alle ziekten, kwaalen, en ellenden in den grond cureert - u na zit-

ten? - Wat zal ik zeggen! één' raad geef ik u, snij uw schoon hair tot op den wortel af, beschaar een stijf smeerpruikjen; koop bij een oud kleërkooper een geheel pak kleêren; maak u zo zwart als de duivel zelf - maar, zo gij niet hangen wilt verhoop u dan aan een' zielverkooper! - 'Maar KEETJE heeft immers het briefjen dat zij naschreef laten liggen? hier uit zien zij dat zij gewillig met mij gegaan is!' En denk jij dat ik het kind niet voor zulk eene dwaasheid bewaard heb? - schreef ik u dan niet dat ik mij als eene vrouw gewroken heb? - en op wie anders dan op u! of gelooft gij, misschien, dat ik niet meer denk aan alle de beledigingen die gij mij door mij bij WILDSCHUT te brengen, hebt doen ondergaan? zo veel kostelijken tijd treurig hebt doen doorbrengen? zo veele kinderachtige gemeenzaamheden moest uit staan, van de malle Moeder en noch maller dochter? - gij hebt mij dien trek niet omniet gespeeld! of denkt gij, dat ik u, om dat gij mijn Broeder zijt, zoude gespaard hebben? Zot! gelooft gij dan dat de Natuur iet te zeggen heeft in een hart, alwaar de Godsdienst niets heeft te gebieden? Hoe! is het door mijne bestuuring dat gij mijn Broeder zijt? en zoudt gij daaruit eenige verbintenis willen opmaaken, instaat om mij van het geringste vermaak te weêrhouden? ben ik niet, als een waardige decipul der moderne Philosophie, mij zelve de naaste? of zoude ik u geluk boven het mijne kunnen stellen?

Ja, ik ben met WILDSCHUT verzoend: hij heeft mij in een nederigen, kruipend - nederigen brief om verschoning gebeden - Zijt gij nog op de grenzen van *Holland*, of der geassosieerde landschappen? lees dan niet verder voord, voor gij op een vreemden bodem zijt; vrees alles, alles is onveilig.

Veronderstellend dat gij mijnen raad gevolgd hebt, schrijf ik door; en adresseer den brief daar gij mij belast hebt: nu vlei ik mij dat gij in twee nachten geen oog hebt toegedaan, of zo al, niet gedroomd dan van gewapende lieden, dienders, schouten, allen gelast om u bei den kop te krijgen; dit is straf voor uwe pekelszonden, en gij moet wel te vreden zijn zo gij met den schrik vrij komt.

Nu zal ik u het geheele geval verhaalen - Zo dra ik wist dat gij met uwen buit vertrokken waart, ging ik naar huis: ik kon wel voorzien dat men bij mij *huisbezoeking* doen zoude; daar had ik mijne maatregels naar genomen, ik had mij in veertien dagen nergens laten zien, en door uwe oude vriendin, mijne kamenier, doen vertellen dat ik ziek was, doch geen Doctor liet komen, dewijl ik alle mijne medicijnen van mijn *Amsteldamschen Geneesheer* ontving: uitgaan zonder bekend of gezien te worden, is voor mij hier, en zo als mijn huis ligt, zeer gemakkelijk; alle daag werd 'er door de Burgers en Inwooners deezer stad naar mijne gezondheid geïnformeerd - 'Nu wat beter; dan was

'er weinig of niet gerust' - nu, dat loog ik niet altoos; ik heb in die laatste dag of vier wat afgedaan, en daags na uwe vlugt wachtte ik bezoek uit *Amsteldam*: net zo! maar al was WILDSCHUT, met alle de *Amsteldamsche Dienaars der Justitie* aangekomen, wat had hij 'er mede gewonnen? hij zelf kwam niet; hij schijnt ook zo wat met dat ding, dat men conscientie heet, in de war, wijl hij KEETJE'S opvoeding uit lafheid, uit gemaklijkheid, uit onverschilligheid, geheel en al heeft verwaarloosd; dat is zijne zaak: ja zo waar, des daags na den dag van uw vertrek kwam hier FRANS LIGHTHART: hij vond mij zo wat in een ziekachtigen dos, en aan het ontbijt: FRANS is veel te mooje aartige jongen om niet ook om die reden beleefd ontvangen te worden; evenwel ik had nog andere bedoelingen: hij heeft mij ook geduurende mijn verblijf bij zijn Baas fatsoenlijk behandeld; 'er was des geen oorzaak om hem niet met onderscheiding te ontvangen: weldra verhaalde hij mij de reden zijns bezoeks: ik hoorde met het grootste deelneemen alles wat hij mij zeide - 'Mijnheer!' antwoordde ik, 'het geen dat nu gebeurd is, was wel te voorzien; ik kende mijn' Broeder, en hoewel wij sedert eenige weeken in groote verwijdering en oneensgezindheid leeven, kan ik wel denken dat hij niets verzuimd zal hebben, om het arme meisjen te verleiden: dit smart mij te meer om dat hij zulk een slecht mensch is, en zijne vrouw in allen opzichte ongelukkig maa-

ken zal' - om hem te toonen dat ik (NB!) onschuldig was, dwong ik hem het geheele huis te doorzoeken: ik zag al het bespottelijke daar zeer wèl van, doch hij moest ten minsten gedeeltelijk mijnen wil doen: ik hield hem zo lang op als mogelijk ware: dit won ook al weêr tijd: dat hij bij zijnen Heer goede getuigenis van mij geeven zoude, daar was ik zeker van - doch hier niet mede voldaan, vattede ik de pen zelve op, en schreef aan WILDSCHUT een' brief die hem nog wanhoopiger moest maaken, dewijl ik hem daarin uw afbeeldzel gaf, en hem verzekerde dat KEETJE mijn' raad om van u aftezien altoos had veracht, en mij in de gedachten gebragt had dat haare beginzels niet zo streng waren als men van een jonge welopgevoede Juffer moest verwachten; want dat uwe ligtmisserijen, ja zelfs uwe historie met eene zekere jonge Juffrouw, haar niet afkeerig van u gemaakt had: ik zond hem de copie van eenen brief door mij aan Oom den *Kwaker* geschreven, waarin ik u even weinig spaar; en verzoek dat indien gij met de jonge Juffrouw u bij hem vervoegd had, de zaaken zo te belijden, dat zij weder in haar ouders huis geraakte: enz. terstond, kunt gij dit gelooven? krijg ik van hem, van hem zelve, een antwoord dat mijn' wraakzugtig hart de hoogste voldoening geeft; 'er zijn wel trekken in van krankzinnigheid; doch dit behaagt mij te meer: alles is het gevolg van mijn' list, van mijne wraak voor de beledigingen mij aangedaan - en zeg nu of

ik hem niet naar verdienste gestraft heb? - De mij hoonende, de mij verdenkende WILDSCHUT aan mijne voeten te zien kruipen; mij, terwijl ik zijn eenig kind bederf, zijne vriendschap aantebieden; mij om vergeeving te bidden voor alles wat hij uit argwaan omtrent mij deed! - zo eene wraak zou zelfs eene Italiaansche courtesane verrukken.

CLEOPATRA is eene zottin in vergelijking met mij; om zig op dien laagen listigen schobbejak, AUGUSTUS, te wreken, door hem te leur te stellen in zijne hoop om haar in triumph, in eene Romeinsche zegepraal, te doen verciereren, zet zij een slang aan haaren eigen arm, en ontduikt in den dood deeze schande: ik! ik slinger en wring een vergiftigenden adder om en om het hart mijns vijands, en heb het vermaak van te zien dat ik het ben die hem al dit lijden veroorzaakt - doch dit is nog niet genoeg: ik zal niet voldaan zijn voor hij weet dat ik hem bedrogen heb; zo lang hoop ik zal hij nog bij zijn krank verstand blijven; anders zal ik tog niet ten vollen gewroken zijn.

De Moralisten zijn het daar in ééns, dat eene bedorven vrouw altoos veel erger is dan een bedorven man: maar *hoe* veel erger? - daar staan zij voor: POPE die groote vijand der sexe, zegt bij deeze gelegenheid: ‘van den besten wijn maakt men den scherpsten azijn:’ doch dit zou mij te verre van mijn oogmerk, om u wat nieuws te schrijven, verwijderen: ik omwinde mij des in mijne on-

deugd als een *Stoicijn* zig in zijnen mantel, en durf al de vruchten genieten die zij haare bijzondere gunstelingen aanbiedt: erken des mijne meerderheid boven u; erken uwe afhankelijkheid van mij: ik heb u niet alleen bewaard voor allerlei naspooringen, maar gij kunt in vrij veel veiligheid den buit uwer beminde verteeren, terwijl men hier antwoord van den *Kwaker* wacht: bij die gelegenheid heb ik mij gepoogd te dringen in de gunst deezes rijken fokkerts, en ten dien einde u zo afgebeeld als gij zijt, en nog worden moet: want hoe veel gelds LENTING ook hebbe, mijne verspillingen gaan bijna zijne schatten reeds te boven, en ik zou in tijd van nood gaarne wat van dat Engelsch geld in mijne magt hebben: met mijn zotskap te leeven als hij zo arm zijn zal als een mier, dat strookt niet met mijn plan van geluk - nu, over dit alles eens nader: dat WILDSCHUT geruïneerd is, (voor ik dat vergeete,) kunt gij uit zijn' eigen' brief leezen, of zou dit ook een trek van krankzinnigheid zijn? ik zal u nader schrijven - meld mij eens hoe gij het al stelt - Ik ben,

Uwe Zuster en Meesteresse,

CHRISTINA LENTING.

Zes- en- zeventigste brief.***Juffrouw ANNA HOFMAN, aan Juffrouw SARA ZADELAAR.***

Nu, mijn lieve SAARTJE! heb ik u een bericht te geeven dat u zo zeer als mij zal bedroeven: het geen wij vreesden, het geen wij poogden doch niet konden beletten, is gebeurd: KEETJE, ons lieve KEETJE! is onherstelbaar verloven: zij heeft met VAN ARKEL haar 's Vaders huis verlaten: nooit gevoelde ik zo sterk dat ik haar lief had: laat men zo veel goeds zeggen van onkunde die in domheid ontaart en moet ontaarten; laat men, zo handig zulks mogelijk zij, onkunde en domheid met eenvoudigheid verwaaren; het komt mij nog voor, dat domheid en onkunde veel gevaarlijker zijn dan overhellingen tot een verkeerd gedrag; ja dan ongeregelde sterke driften zelfs.

Zie op KEETJE! was zij niet in de magt van ieder die het van zijn belang achtte, haar, door haare verkiezingen te vleien, te overheesteren? ja mijne vriendin! VAN ARKEL heeft haar uit haars Vaders huis getroond, en wij hebben hier een briefjen gevonden, aan haare Moeder, dat KEETJE onmogelijk kan geschreven hebben; hij heeft het opgesteld: zij verklaart daarin dat zij vrijwillig met hem is weggegaan! zou zij in staat geweest

zijn, genomen zij ware op hem verliefd geweest, zig in zijne bescherming te begeeven, indien zij maar het minste oordeel bezate? onmogelijk!

Hoe veele jonge lieden hebben hunne ontvlugting en heimelijk trouwen niet met heete traanen beweend! ook dan, als zij, in hunne oprechte wederzijdsche liefde, een bron van troost, en in hunne vlijt en begaafdheden ten minsten een sober onderhoud vonden! ook dan nog, als zij een talrijk huisgezin moesten voeden: maar wat zal het uitzicht zijn van onze arme dwaaze vriendin? zij is der baatzucht en getergde wraak ten prooie gevallen; want dat Mevrouw LENTING hier de hand in heeft, is bij mij zo zeker, als dat zij een zeer bedorven vrouw is: het is de onverzettelijke stijfzinnigheid, gevoegd bij het uitzicht op vrijheid en vermaak, dat haar ten val gebragt heeft; zij bemint even weinig als zij bemint wordt; zijn oogmerk was alleen zig in het bezit te stellen van haare schatten: hoe! zoude een zo slecht mensch, een' ligtmis als VAN ARKEL, de liefde kennen? onmogelijk! zo dit al eens mogelijk ware, is KEETJE dan een voorwerp van liefde voor zulk een kenner van geest en talenten? zij is geheel en al onbekwaam tot iet, wat ook, 't welk buiten zig te vermaaken, omgaat: zij zal zelfs het goed dat zij medenamen niet in orde houden kunnen: zo dra des alles wat zij hebben weg is, is zij het ongelukkigste schepzel dat 'er leeft, want haaren trek tot allerlei kostbaare en dwaaze vermaaken, zal dezelf-

de blijven zonder dat zij die immer zal kunnen voldoen: wat zal het einde zijn? ik verbeelde mij zeker, dat VAN ARKEL, zo dra hij overtuigd is van haars Vaders ongeluk, haar verlaaten zal; maar waar zijn zij? dit is voor ons een onnaspeurelijk geheim.

Verbeeld u dan in dien staat, KEETJE, dat kind der weelde! en, mag ik het zeggen, der kwistigste overdaad; nedergezonken in een' stand van behoefte; onder vreemden, zonder de minste talenten om zig ook slechts brood te bezorgen; op niemand haar ongemaklijke vlaagen kunnende uitstorten, dan op zig zelve; verstoken van alle vertroosting, die reden, godsdienst en het geweten kunnen verwekken: zij kan in het voorledene niets vinden dan stof tot eene pijnigende herinnering; in het tegenwoordige niet dan droefheid, en in het aanstaande... doch dit alles is zo ijsselijk voor mij dat ik 'er niet meer bij kan stilstaan.

Nooit gewoon zijnde aan tegenspraak, niet wetende wat het is, vergeving te bidden voor eenen misslag, kan zij ook dan opstaan, tot haaren Vader gaan, en zeggen: 'Vader ik hebbe gezondigd, ik ben niet waardig uw kind genaamd te worden! verstoot mij echter niet!' Door haars Vaders laffe toegevendheid bedorven, door stijf zinnigheid verhard, door haar lot verbitterd, ja haaren Vader zelfs voor de oorzaak haars ongeluks houdende, zal het haar minder moejelijk vallen gebedeld brood te eten, dan zig voor haaren Vader

te vernederen: 'er is geen twijfel aan, mijne vriendin! of zij is door hem onteerd: hoe zou hij anders zeker van haar geweest, en hoe zou Mevrouw LENTING anders gewroken zijn? welke droevige gedachten benevelen mijnen geest! en bepaal ik mij op het deerlijk lot 't welk op het kind wacht dat zij.... ik moet mijn pen wat nederleggen!

Ten vervolge.

Nooit, nooit in mijn geheele leven was mijn ziel zo bestemd tot treurigen ernst! ik wist niet dat ik voor zwaarmoedigheid zo verbaasd vatbaar was! 't is of ik nog meer onheilen te gemoet zie; wie weet zelfs wat mij genaken zal? ik word geslingerd door allerlei duistere gedachten, die allen op mijn hart aanvallen, mijne reden in verwarring brengen, mijne vrede ondermijnen: eilieve S A A R T J E ! laat ik u eens vraagen.

Kon KEETJE WILDSCHUT met zulke eene onkundige, gedachtelooze Moeder, met zulk een laf toegeevend Vader, in haare omstandigheden wel bij mogelijkheid anders geworden zijn dan zij wierdt? is zij des te beschuldigen? koos zij de omstandigheden waarin zij kwam zelve uit? verkoos zij door deeze ouders te worden opgevoed? waar is nu haar schuld? ja zij had eene uitmuntende Gouvernante; doch had die tijds genoeg om KEETJE zulke beginsels vast intedrukken, wel-

ke de deugd en goede zeden ten grondslage hebben? Heeft de uitkomst niet geleerd dat het goede zaad misschien nog meer in de doornen viel dan in eene onbereide, wel wat steenachtige aarde? kan men zig verwonderen dat alle die goede indrukken verdweenen zijn, te meer nog daar alles hier toe zig vereenigde, in en buiten het ouderlijke huis?

Haare waardige Tante heeft haar bij herhaaling verzocht daar te komen; dan ware KEETJE oogenschijnlijk behouden geweest: doch kon KEETJE, met haare geaartheid, met haare verkeerde neigingen dit verkiezen? Heeft men haar niet gegewend om in haare verkiezing haare wet te vinden? bestonden ook alle haare begeerten niet, of liepen zij niet allen uit op zulke beuzelingen die weinig in staat waren om eene gedachteloze Moeder, om een' zijn rust beminnend' Vader waakzaamheid inteboezemen? had zij liever in het oog vallende, sterk in het oog vallende driften getoond; had zij neigingen gehad tot wellustige gewaarwordingen; tot zulke buitenspoorigheden die der zedigheid in gevaar brengen, dan zoude haare Moeder oplettend geworden zijn, ja zelfs haar logge Vader uit zijne zorgeloosheid zijn opgeroepen, en zij, zij zelve zou het billijke gezien hebben van waarschouwingen en vermaningen door beiden haar voorgehouden: wat is 'er veel met oordeel geschreven tegen het misbruikt ouderlijk gezach, tegen te verregaande eigenzinnige geboden eens strengen Vaders! maar ik voor mij twij-

fel wel eens of eene zo slappe, zo zorgelooze opvoeding, als die waarop wij doelen, niet nog veel meer ongelukken heeft veroorzaakt! regeeringloosheid is voor het behoud en den bloei eens Staats nog neel nadeeliger dan tirannij - een kind dat nooit geleerd heeft onderworpen te zijn aan vaste, hoogst noodige wetten; dat niet weet wat het is gehoorzaam te zijn aan den wil van Ouders, zal weldra het geringste gebod verachten voor een grilligen eisch: en den minsten tegenstand haaten als dwingelandij.

Zo dra de Vader wat te laat zijn gezach begint te gebruiken, beklagt het kind zig over onrecht; houdt hij vast aan zijn bevel, dan - ik ijs daar ik het schrijf! - dan zal het dien Vader haaten als den eigenzinnigen verstoorder zijns genoegen, die, om dat hij de magt heeft het te kwellen, nu die magt misbruikt.

Hoe dikwijls heb ik WILDSCHUT, als hij over KEETJE klaagde, onderhouden over zijne onverantwoordelijke slofheid, en mag ik zeggen, slaaperige onverschilligheid, omtrent den pligt der opvoeding! hij zag dit ook altoos, en zuchtte: ik weet dat Mevrouw STAMHORST hem daar over veelmaalen schreef; dat zij hem met al den ernst eener deugdzaame verstandige, KEETJE beminnende vrouw, hem onderhield; dat zij zo wel als de Heer STAMHORST hem zijnen pligt voor oogen stelde, hem de gevolgen van zijne traagheid voorzeide; hij, zo als ik zeg, stond alles toe,

nam ook vóór dit alles te veranderen, maar hij had noch moed, noch vastheid van geest om met bedaardheid en bestendigheid zijn voorneemen uittevoeren: hij kon niet bevelen, hij kon niet weigeren dan op eene wijs dat zijn geweten zelf hem noodzaakte daaromtrent vergoeding te doen; deeze vergoeding, moest noodwendig alle zijne met geweld uitgeschreeuwde bevelen doen verachten; alle zijne weigeringen krachtloos, ja belagchelijk maaken; hoe kon hij op gehoorzaamheid hoopen daar niet de reden, maar drift hem die bevelen ingave? hij gebood al vloekend en wischte door laffe onmanlijke traanen die geboden zelf uit; en met dit alles, geloof mij S A A R T J E ! W I L D S C H U T heeft verstand, oordeel, goede beginsels, is, in veele opzichten, een beminnelijk een achtingswaardig man.

Dat hij in een allernaarste omstandigheid is kunt gij denken! ik vrees dat het hem zijn leven of verstand kosten zal! ach hoe zal hij, die den *moed* niet had om een kwaad voortekomen, den *moed* hebben om dat te draagen? hij gevoelt levendig dat hij alle de pligten van man en vader opofferde aan zijne vadzigheid, zijn zucht tot vrede; dat hij KEETJE verwaarloosd heeft zo wel door zijne overgroote drift tot geldwinnen, als door zijnen trek tot uithuizige kostbaare vermaaken! KEETJE rijk te maaken, was, geloof ik, zijne hoofdbedoeling, al het overige liet hij, *gemakshalve*, zo als het was; en wat is zijne belooning? hij is geru-

ïneerd, en dat kind, waarvoor hij die schatten opzamelde, dat eenig, geliefd, (op zijne wijs geliefd) kind, verkiest nog liever haaren Vader schande en verdriet aantedoën, dan hem ééns in haar geheel leven genoeg te geeven, in een zaak die haar niets zoude gekost hebben, indien haar Vader daar niet op gedrongen hadde: dat kind verkiest veel liever met een slecht man, (die zij echter niet voor zodanig houdt,) het huis te verlaaten, en zig te gaan blootgeeeven aan alle de gevolgen deezer verkeerdheid! hoe ongelukkig is zo een Vader! maar dit is het nog niet al! hij ziet zig gedwongen zijne vrouw, die hij nooit de dwaasste verkwistingen onthieldt, tot eene zuinigheid te bepalen die voor haar zo ondraagelijk zijn zal als voor KEETJE zelve: en ook hier van is hij de eenige oorzaak: hij maait het geen hij gezaaid heeft: wat moet dit zelfverwijt hem ijsselijk treffen!

Mevrouw WILDSCHUT is zeer boos op haare dochter, doch haare natuurlijke ligtzinnigheid, haare gedachtenlooze woelachtigheid, bewaaren haar voor eigenlijk verdriet: het verlies van haar goed doet haar minder aan dan men zo oppervlakkig zoude kunnen gelooven, van eene vrouw meer dan twintig jaaren gewoon aan eene overdaadige, prachtige levenswijs; doch zij heeft eene andere bron van troost en die voldoet ten vollen: haar hoofdvermaak is zo zeer niet rijkdom, pracht en weelde, dan wel het geen zij in haar trant noemt *pret hebben*: zij verheugt zig alreeds in een ander

huis te gaan wonen; en in eene andere buurt; en andere lieden te zullen zien, en misschien hoopt zij met die menschen nog weêr eens zulke vermaakjens te neemen als waarin zij vóór haar trouwen met haare jonge karnuitjens deelde: een baarspartijtjen op *Buiksloot*, een scharretjen en een glaasjen wijn te *Diemen*, een vrolijkheid in een wafelhuis op de Brouwersgracht, een oesterpartij in een Oesterschuit, dit alles heeft voor haar veel meer aantrekkelijks dan de wèl ingerichte bijeenkomsten der fatsoenlijkste lieden, met wie WILDSCHUT haar gelijk maakte: zij en KEETJE hebben geen grooter zaligheid dan in het *iet anders*; mids dat dit *iet anders dól prettig zij*: en zij zegt nu nog: ‘Ik ben niet grootsch: een mensch die gezond is en geen schulden heeft kan altoos gelukkig zijn.’

Deeze vrouw zoude echter, indien zij een' ander' man gehad hadde dan den Heer WILDSCHUT, een man die haar als een vriend en Vader had weeten te leiden, en te onderrichten, ten minsten eene dagelijksche Moeder geworden zijn, en met 'er tijd eene onzer beste vrouwen ook: dit zie ik meer dan ooit: die zelfde kinderachtige, woelzieke, altoos bezige en niets uitvoerende vrouw, die niets weet, wat ook, kan, met de aandacht van een leerzaam kind luisteren, als Mejuffrouw DE GROOT haar, of zelfs *iet* in 't algemeen, zegt: 't is als of zij denkt: ‘Die vrouw, geloof ik, begrijpt de dingen beter dan ik, ik wenschte dat ik WILDSCHUT ook

zo troosten konde' - nooit dan met liefde en eerbied ontmoet ik deeze onbekende verdienstelijke vrouw: ik geloof dat WILDSCHUT weldra voor zijn lot bezwijken zoude, indien deeze verstandige vrouw hem niet als eene Christinne, vol van de zalige hoop der onsterfelijkheid, aansprake, bad, vermaande, troostte; als zij hem aanspreekt bedaart zijne woede, hij weent, en valt afgemat en uitgeput in slaap; ontwaakt, en is wat bedaarder.

Mejuffrouw KLINKERT, haare Zuster, is eene veel geleerder, even braave, maar voor het uiterlijke niet zo beminnelijke vrouw: zij heeft zig in 't hoofd gezet de Propheten te bestudeeren, en men zegt, dat haare uitleggingen ten minsten zo oordeelkundig zijn, als die van COCCEUS en STEVERSLOOT: zij is een allernuttigst lid der maatschappij; en de Doctoresse van alle *Leidsche armen*, in en buiten haar buurt: haar huis is een apotheek en haar keuken een gaarenkeuken voor zieken en zwakken: dit alles is wel wat vreemd, doch verdient echter onze achting en erkentenis.

Zij heeft van haar overleden man zeer veel goeds geërfd, en heeft maar een eenig kind, eene dochter: der zelve bestemming ligt nog meer buiten den ordinairen kring waarin wij jonge meisjes zweeven; want, oordeel zelve! haar Moeder heeft haar aangelegd om gemeene lieden en dienstboden de Catechismus - vervolgens de belijdenis te leeren: Juffrouw DE GROOT heeft mij gezegd, dat

zij verscheide meer dan gewoon kundige leden uit die classe aan de kerk geleverd heeft, doch zij is een weinig de martelares haars christelijken ijvers: het schijnt ook dat haare gezondheid niet sterk genoeg was om zulk hoofdbrekend werk, bijna zonder tusschpoozingen, te verrichten; 'er moet waarlijk al niets lastigers zijn, dan lieden, die niet uitmunten in vatbaarheid, klare en wel aanneemelijke begrippen te geeven, van zulke godsdienstige waarheden die den kundigsten niet allen even wèl betoogbaar voorkomen: dit meisjen had, schijnt het, ook de gewoonte om door het drinken van veel thee en coffij, haar maag geheel te bederven, en als zij des avonds in den zomer uit benaauwde vertrekjens kwam, onder de zwaare boomen in haaren tuin te gaan zitten uitrusten: zij ziet 'er zo geelbleek, zo kwaadsappig uit, dat men haar zoude aanzien voor eene haarer moeders patienten: haare Moeder de Doctoresse, meent dat eens van lucht te veranderen goed voor haar zijn zal, en was nu in de stad gekomen om naar eene gelegenheid in het *Sticht*, of nog verder, omtehooren: ik stelde de plaats voor alwaar gij u thans, en uwe Moeder, zig zo wèl bevindt, doch men wilde haar liever onder wat meer menschen brengen, ten minsten daar zij gelegenheid zoude hebben, om, bij voorbeeld, op eene boere landhoeve, eenigen gezonden lichaamsarbeid te kunnen verrichten.

Daar nu Mejuffrouw DE GROOT de vriendin is van Mevrouw STAMHORST, denk ik dat zij die

Dame daar over schrijven zal: 'Mijn Nichtjen', zeide zij tegen mij, 'is goedaartig, dit is alles, wat ik ter aanprijzinge behoef; en indien Mevrouw S T A M H O R S T zulks goedvindt zal zij daar het allerbest zijn: Juffrouw B E T J E is vrolijk, vriendlijk, gezond en werkzaam, zij zal daar een geheel ander mensch worden' - 'T is waar, dit arme schaap is zo stijf als een staak, en zo geheel buiten den toon, dat het verlegen is, zo wel als men het beleefdheid doet, als wanneer men het niet aanmerkt: arme L E E N T J E! zeg ik duizendmaal, 'er is iet zo goedaartigs, zo verlegens, hoe zal ik het noemen? zo iet dat aanduidt - 'Ik heb verstand, maar weet 'er niet meê omtegaan: zwijg ik, men zal mij voor dom, spreek ik, men zal mij voor eigenzinnig houden' - al weêr een gebrek van opvoeding, S A A R T J E ! want schoon niets, ten minsten in den besten burgerstaat, zo is aftekeuren, dan dat snoeshaanige, dat stoute, dat al te vrije voorkomen in een meisjen, zo is echter een jonge Juffrouw van een- en twintig jaar, niet bevallig, indien zij, ik zeg niet de beminnelijke onnozelheid eens kinds heeft, neen, maar indien zij noch weet te zitten, noch te staan, noch te groeten, noch te spreken, zo als die jaaren voegt - en moet L E E N T J E niet veel oordeels hebben, om, zo kwalijk gesteld, en zo altoos bezig in 't catechiseeren en kranken te bezoeken, niet fijn of mal wordt? Het schijnt des dat haare Moeder ook al den slag niet had om met de beste

oogmerken en het liefderijkste hart haar eenig kind, op de beste wijs optevoeden - die vrouw schijnt niet te weten, of vergeeten te hebben, dat een jong meisje niet in de wereld kwam om haar hoofdbezigheid te maaken van chatigiseeren en onderwijzen; dat haar dochter ook behoeften had, die het hart dierbaar zijn; dat een werk, 't welk zo veel hoofdbrekens kost, geene uitspanning zijn kan, vooral als men door een zittend eenzelvig leven, daar niet buiten kan, zonder of den geest of de gezondheid grootelijks te benadeelen; dat zo een meisje meer bij haare sexe en jaaren moest gehouden zijn; dat indien zij een gevoelig hart heeft, eene vriendin veel noodiger voor haar zij, dan de groote en de kleine *Knibbe*, *Hellenbroek* en de dierbaare *Molenaar*, waar mede ik als een kleine meid zeer bekend was, doch die u in uw *Luthersch* geloof evenweinig te pas zijn gekomen, als *Luther* over den knechtlijken wil, bij mij: zo een kind moet wel met een zo geheele dogmatische ziel verlegen zijn, in zulke gezelschappen, daar men niet opzettelijk onderwijzen kan: zij is ook zo schuw of zij in een klooster ware opgevoed; zij gevoelt echter, (dat is natuurlijk,) haare zedelijke meerderheid boven veelen, die den grootsten, (oppervlakkigen) aandacht trekken: altoos gewoon zijnde omtegaan met de laagste classe uit den burgerstaat, verkeert zij onder ons, als lieden die hun leven op *Urk* of *Marken* hebbende doorgebracht, eens te hooi en te gras in de

stad komen: meer kan ik daar niet over zeggen.

Haare moeder bemint haar, geloof ik, al zo zeer als zij eenen der oude Propheten bemint: gaf haar gaarne meerder vermaaks; zou gaarne zien dat LEENTJE meer uitging, meer gezelschap zag, enz: - begrijpt deeze goede vrouw dan niet, dat men, om genoegen te kunnen vinden in de wereld, daar toe wat meer voorbereid zijn moet? - dat men in alle fatsoenlijke gezelschappen evenwel niet praaten kan over leerstukken der kerk?

Zeg mij eens SAARTJE, is het dan waarlijk in de opvoeding zo moejelijk, alle uitersten te vermijden? moet men dan het hart of den geest of de gezondheid verwaarloozen? - moet men de jonge lieden dan noodwendig voor deeze of voor de toekomstige wereld ongeschikt maaken? waarom begrijpt men in het plan der opvoeding niet *den geheelen mensch*, met alle zijne levenssaisoenen, behoeften en betrekkingen? zou men de reden daarvan niet mogen zoeken daarin: de beste - dat is nu eens de welmeenendste - ouders, offeren maar te dikwijls aan eenen fijnen of groven hoogmoed, het waar belang hunner kinderen, bij aanhoudenheid op - men wil liever, dat zij in één punt uitmunten, dan in veelen buuren gelijk zijn: men wil, uit hoogmoed, veel liever eene deugd overdrijven, dan eene eenparige stille menschlijke volkomenheid veroorzaaken! - men weet dat het bijzondere meer aandacht trekt

dan het eenvoudig nuttige - een drie jaarige jongen die leest, trekt meer oogen, dan een zestien jaarig meisjen dat met oordeel spreekt, en bescheiden handelt: een jonge Juffrouw die in ruime omstandigheden is, en in een aanzienlijke stad, kleinverstandigen, en lieden uit de laagste classe, weinig vruchtbaare bespiegelende waarheden leert, trekt noodwendig meer oogen tot zig, dan zij die door een stil eenparig verstandig gedrag, het voorbeeld zijn kan van allen die haar kennen: dit laatste is niet slechts gezonder en aangenaamer, maar ook oneindig nuttiger; want dit staat met het geluk der menschen in een vast verband, daar het eerste weinig gegronde kennis voordbrengt, en weinig of geen invloed heeft op de betrachting.

Ik heb alle achting voor Mejuffrouw KLINKERT, maar mij dunkt dat zo lang onze universiteiten in bloei zijn, en zo wel groote Taalkenners als Geneesheeren uitleveren, zo lang wij gemoedlijke Predikanten hebben, die het nuttig onderwijs der jonge lieden niet overlaaten aan cathegiseerbroers en zusters, de bestemming der meisjens, of der vrouwen, niet kan gelegen zijn, daarin zij die zoekt en uitoefent: de christelijke liefde kan heilzaamer, en des verkiezelijker werkzaam zijn.

Het verheugt mij dat de Natuur bij dit jonge mensch voor haar recht spreekt, en haar in ziekelijkheid en andere ongemakken tol doet betalen, voor haare wederspanningheid, al eer het nog

te laat is: nu wensch ik maar dat de braave Mevrouw STAMHORST het zal kunnen schicken, dan zal Juffrouw LEENTJE ondervinden, dat de Godzaligheid tot alle dingen nut is, hebbende de belofte van dit en van het toekomende leven; doch dit is eene Godzaligheid verzeld met genoeg; en hoe kan eene, die slechts bestaat in bespiegelende waarheden in het geheugen te prenten, aan lieden, minst daar voor berekend, veel vergenoegen baaren?

Nog een weinig over den Heer WILDSCHUT: de eenigste troost daar hij zig mede vleit, is de allerdeerlijkste die men kan uitdenken: Mevrouw LENTING, die ik u reeds eeniger maate heb leeren kennen, maar die nog veel slechter vrouw is dan ik zelf durfde denken, heeft een' brief geschreven aan den Heere WILDSCHUT, waarin zij betuigt deerenis met hem te hebben; en ter bevestiginge daarvan zegt zij, dat zij KEETJE sterk heeft afgeraaden, met haar' broeder iet te beginnen; zij maalt zijn portrait, ik geloof naar het leven; doch met geen ander oogmerk dan om den Vader uitzinnig te maaken: zij meldt daar ook in dat zij met haar' broeder in onmin is, en gelooft dat hij met KEETJE naar *London* vertrok, bij eenen Oom van haar, een *Quaker* - misschien is die geheele Oom ook een verdichtzel; evenwel dat weet ik niet: aan dien Oom heeft zij zelve daar over geschreven en dien brief, of het Copie daarvan, in dien van WILDSCHUT ingesloten: zie daar nu den troostgrond van dien armen

zwakken man, die zig, nu hij verdrinkt aan een strootjen vasthoudt.

Dit alles heeft zij geschreven, om naspooringen voortekomen: maar wat moet zij de zwakke zijde van WILDSCHUT wèl gekend hebben! hij weet, dat haare oogen hem wraak gedreigd hebben; hij weet, hoe veel hij als gehoonde vrouw aan haar verdiend heeft, en hij kan besluiten om haar een nederig antwoord te schrijven..... maar ik ben te veel verontwaardigd om hier meerder over te zeggen: ik houde mij verzekerd, dat, ware Mevrouw STAMMORST hier geweest, dien brief zoude geen adres gekregen hebben; doch wat kan Mejuffrouw DE GROOT, of ik toch doen? dit nog; alles wat zij deed omtrent Mevrouw LENTING is het eenige, en van 't welk hij zig niet, met opzicht tot KEETJE, te beschuldigen heeft: en daar, daar over, vraagt hij haar vergeeving!

Lieve vriendin! hoe veele reden hebt gij om den goeden God te danken, voor de ouders die hij u gaf, voor de opvoeding die gij ontvingt: gij trekt den aandacht wel niet door zeer schitterende talenten; maar gij zijt altoos goed, altoos redelijk, altoos nuttig, altoos beminlijk: geen een pligt is u vreemd of ongewoon; men heeft u geleerd allen in een zamenstelzel te beschouwen, en u de bijzondere betrekkingen van allen tot elkanderen zo klaar aangetoond, dat gij overtuigd zijt, dat hij die éénen overtreedt, in zekeren zin schuldig is aan allen: ik bemin mijne Ouders, ik eerbie-

dig hunne braafheid, ik ben dankbaar aan hunne weldaaden; zij hebben mij opvoed naar 't licht, het welk zij zelven hadden; of zij dat hadden kunnen uitbreiden, en hunne verstandige vermogens meer vastheid en sterkte geeven, onderzoek ik niet; dit zou ook niemand minder betaamen dan mij; ook als ik aan mijne vriendin schrijf, en met het beste oogmerk des werelds: dit is waar, zij hadden het zwak om van mij een kunststukjen te willen maaken, en het is maar een groot geluk voor mij, dat ik klaar begreep, mijne bestemming lag niet buiten den vrouwlijken nuttigen kring; dat ik mijn naald even lief had, als mijne pen, en wel ja mijne nachtrust, maar nooit mijne bezigheden, veel minder mijne pligten opofferde, aan de in mij aangevuurde drift tot kennis, of tot het beoefenen van zulke talenten, als niet zeer gemeen zijn, zo ik geloove het geen men in 't algemeen zegt - ik ontken niet dat ik in deezen veel gehoors gaf, aan zekeren Heer, dien ik om zijn verstand hoogachtte, en beminde om zijne oprechtheid; die niets bedoelde dan mijn geluk, en misschien ook schemerachtig het zijne.

Het is zo lang geleden dat ik niets van hem gehoord heb; Mejuffrouw DE GROOT kreeg ook in al dien tijd geene tijding van haar' zoon; dit begint mij wat ongemaklijk te vallen, en te meer om dat ik in mijnen kring van verkeering, niemand vind, om de plaats van WALTER te vervullen: DE GROOT heeft mij in eenen brief aan mij

getoond, dat zijn verstand minder verward is; het spijt mij echter, dat hij zig nu nog met de Poëzij bemoeit: gij lacht S A A R T J E ! - nu 't is echter waar; een groot Dichter zegt men immers, is altoos in den staat van iemand die de koorts heeft: hij is gelijk aan een' verliefde, aan een' dweper; hij ziet alles anders dan verstandige lieden, wier koel oordeel alles weegt, en des de waare gehalte geeft: zijne regels zijn niet kwaad gesteld; 'er is veel schildering in: bij gelegenheid zal ik u die eens overschrijven - Dit niet fchrijven, maakt mij ongerust, ik zie dat W A L T E R niets minder dan overschillig is: toen hij dagelijks bij ons was, bemerkte ik dat zo niet; ik onderscheidde hem alleen van veelen die met hem voor dagelijksche opmerkers al vrij gelijk stonden, zo zij hem den voorrang niet mogten betwisten: ik vrees dat hem een ongeluk is overkomen, of dat zij beiden ziek zijn - Mijn geest is door de verkeerung in het huis van den Heere WILDSCHUT tot treurigheid gestemd: ik zal mijne gedachten wat afleiden.

Dikwijls hebben wij gehoord, dat de opvoeding (ik bepaal mij bij de oorspronkelijke huislijke ouderlijke opvoeding,) den mensch vormt: dit plagt veel beter beslist voor mij te zijn, dan tegenwoordig: (*)

(*) Men leeze de brieven van Mejuffrouw DE GROOT aan Mevrouw STAMHORST en aan Mejuffrouw KLINKERT, dan zal men zien voor hoe verre Juffrouw HOFMAN gelijk heeft.

ik zie dagelijks al meer door, hoe bepaald de menschlijke uitzichten, en hoe bekrompen hunne vermogens zijn; een klein verzuim, het overdrijven van één' pligt, kan de verdrietigste, ja verdervelijkste gevolgen naar zig sleepen, indien dit verzuim, en dit overdrijven plaats heeft, omtrent de zwakke zijde des harten: Juffrouw DE GROOT liet haaren zoon veele en veelerleie boeken lezen; dit niet alleen, zij keurde, hoe wel zwijgende, dit wat al te veel goed, en KEESJE had zulke aanspooring niet noodig: al vroeg beeldde hij zig in, dat hij die meer wist dan allen van zijne jaaren, ook meer oordeel bezat, en zijn hoogmoed maakte hem wijs, dat hij te veel moeite gedaan had, om alleen wel bewezene waarheden te omhelzen: ik geloof zelfs dat hij zig verbeeldde vergeefsch gedacht te hebben, indien hij niet zonderling dacht, maar zijne misselijke stellingen niet kunnende bevatten, wijl die onbevattelijk waren, en die evenwel om hunne zonderlingheid niet willende opgeeven, verviel hij van de eene zotternij tot de andere: maar genoeg van hem, ik zeg u alleen hoe mij alles duidlijker wordt, wat ik in hem zag.

Hoe lang mijn brief ook reeds zij, ik schreeve nog al voord, indien huislijke bezigheden mij 'er niet in verhinderden: ik ben thans zo veel aan het huis van den Heere WILDSCHUT, dat mijn tijd nog bekrompener dan ooit uitkomt: vaar dan wèl, en antwoord mij eens, indien gij zo veel

lust als tijd hebt, omstandig - ik ben altoos dezelfde.

Uwe hoogstachtende Vriendin,

ANNA HOFMAN.

Zeven- en- zeventigste brief.

***De vriend* HENRIJ WILLIAMS, *aan den Heere* PAULUS
WILDSCHUT.**

VRIEND WILDSCHUT!

Met veele droefheid, smarten, en veel duisternis in mijnen geest, ontving ik eenen brief van mijne Nicht, die ik dacht dat haaren eenigen Oom al lang uit haar geheugen gejaagd had, hoe wel ik voor haar en haaren broeder dagelijks strijde in den gebede: langen tijd was ik geheel rustende in mijne gedachten, voor den Heere; alle wijze overleggingen tot zwijgen brengende, en mij geheel inwachtende aanstellende voor de openbaaringen des Geestes, om te verneemen uit het Godlijk onderwijs, of deeze brief waarlijk van haar geschreven was, in den goeden en heiligen Geest, die ter bekeeringe leidt, en of zij dierhalven werkzaam ware in christelijke liefde en

deelneeming in het lot haars naasten, dan wel eene zeer galbittere vrucht van den geest deezer wereld, der duisternisse, in haar gewerkt door den invloed, die den kinderen der duisternisse onderscheidt van de kinderen des lichts: eindelijk heeft de Geest mij geopenbaard, dat alles wat zij schreef niet uit Gode maar uit den boozen zij; en tevens aangedreven om u te verlichten, nopens de geschiedenis van deeze mijne zo verre van de genade verwijderde bloedvrienden; hoe wel mij dit veel vernedering en traanen kosten zal, voor den Heere, doch u nuttig zijn kan, al ware het maar om u te behoeden, voor de strikken die zij u nog zoude willen zetten - mijn Vader was een geboren *Engelschman*: mijne Moeder, afkomstig uit een *Hollandsche Vader en Moeder*, allen te *London* woonachtig: beiden waren zij door den Geest geleid, en zeer Godvreezende weldoende lieden, recht christelijke zielen; dierbaar bij allen die het licht der wereld kennen, en dat volgen; neigende zeer sterk over tot de *Puriteinen*: nu was de oudste hunner kinderen de broeder waarover ik u moet onderhouden, verschillende merkelyk in jaaren met mij, naamlyk twaalf jaaren: van de overigen die vroeg in den Heere ontsliepen, zal ik u niets behoeven te melden: mijne ouders poogden ook dien broeder even vuurig te brengen, tot het geleide van dien Geest die ons wederbaart tot zaligheid, en tot een nieuw schepzel in Gode, ter Euangelische Gerechtigheid en Heiligheid:

het zaad nu des woords was ook, door de werking des Heiligen Geestes niet onvruchtbaar in mijne ziele; en ik kreeg kennis aan zulke vrienden mijner ouders, die men onderscheidt met den naam van *Kwakers*: hun innig Christendom, geheel ontbloot van verblindende, en bedekkende overkleedzels; hun leven, geheel in den geest des Euangeliums, niet van de letter die dood, niet van dat woelig druizig geruchtmakend hartstochtelijk wettisch wezen, maar alles in den Geest en door den geest genietende, maakte mij dien dienst aangenaam; ik geloofde dan dat God die een Geest is, ook in den Geest wilde gediend worden: de geest sprak in mijn hart; de Vader zoekt alle zulke aanbidders die hem alzo aanbidden: zo dra ik nu dien geest des levens als een zacht zuiden windeken in mij gevoelde blaazen, was al mijne zorg dien Geest niet te wederspreken, overtuigd dat hij al het Gode behaagelijke goede in ons werkt; en in alles zo zeker werkt, als de Zoone die dien Geest voor ons verworven heeft, een Zaligmaker van allen is; maar dat deeze geest wederstaan kan worden, en, helaas! dikwijls daadlijk wordt wederstaan!

Ik liet dan mijn natuurlijk verstand, mijne reden geheel in diepe rust, en vóór ik ondernam beiden in voorwerpen van geloof, en in het beproeven des wandels te laten oordeelen, leide ik hen ter schoole bij den eenigen Leeraar der heilige Godgeleerdheid, en zedekunde, den Heiligen Geest:

die leerde mij zijne door hem zelven ingegevene schriften uitleggen; den zin zijner woorden verstaan, en herinnerde mij altoos in alle voorstellen, wat de goede en behaagelijke wil des Heeren was - bragt mij in alle voorvallen des levens in gedachten wat ik doen moest, en hieldt mij dus bij den heiligen redelijken Godsdienst: hij opende mij de schriften en verklaarde voor mij MOZES en de Propheten, de Psalmen en de Euangeliën, en opende ook mijn hart, op dat ik acht gave op alles wat daar in voor mij gezegd werd: die Geest leide mij ook in den Geest van CHRISTUS, der liefde, der verdraagzaamheid, en vereëigde mij met allen in hem, die den Heere CHRISTUS lief hadden in vreeze en onverdervelijkheid; welke bijzondere bespiegelingen zij ook hebben mogten, overtuigd dat dit der Godzaligheid niet konde benadeelen bij zulken wier hart oprecht was voor God.

In deezzen stillen vreedzamen, werkenden oefenenden weg, sta ik door de genade tot op deezzen dag; alle menschen lief hebbende, aller dienaar zijnde, en echter den Heere alleen aanbiddende, hem alleen dienende, en daarom alle schoone woorden, alle iedele complimenten en afgodische kniebuigingen; alle uitdrukkingen of tekenen die iet te kennen geeven, 't welk niet in het hart plaats heeft, noch hebben mag, vermijdende, maar in oprechtheid en broederlijke liefde en vrede omgaande; niemand Rabbi noemende, maar

door het woord vriend, alles uitdrukkende wat dit woord waarheid betekent, en moet betekenen; eerlijk leevende in handel en wandel, blijft mijn woord ja, en neen, dewijl al het overige is uit den booze.

Dus heeft het ook den Geest goed gedacht voor u mijne vrienden en vriendinnen dit te betuigen, of ik u ook aanvankelijk winnen zoude, om op den weg der zelfverzaking te komen, of daar op meerder voord te wandelen; op dat gij zoudt ontvangen licht en genade, om u te vernederen en te troosten in het zwaar ongeluk u lieden overgekomen; en geenzins om u te doen besluiten op mijnen bijzonderen weg te komen, of tot Leden te maaken, eener Broederschap die de dwaaze wereld bespot: ô neen! de Geest des Heeren is geen Geest van secten; noch minder van ketterijen; die hebben martelvuuren gestookt, bloedplacaaten geschreven, Landen en zeeën doorgereisd, om Proseliten te maaken, en zij verwekken nog heden ten dage twist en tweedragt, dit alles is uit den booze; de Geest van CHRISTUS is liefde, vrede, inschikkelijkheid, weldaadigheid en vergevelijkheid: het Koningrijk der Hemelen komt niet met uiterlijk gelaat; die zo gezind zijn, houden avondmaal in den Geest, zonder uitwendige tekenen, die wij als dan niet behoeven.

Hoe tegenstrijdig was den weg mijns Broeders, wiens natuurlijken en zedelijken dood ik nu nog met een diep en weemoedig zwijgen voor God

den Heere betreure! ach mijne vrienden! hij behoorde onder hen die de genade wederstaan, ja den Heere verlochenen, die ook voor hun gestorven is; hij deedt den Heiligen Geest smaadheid aan, zo dat het woord des Heeren hem ten doode werd: noch vloejen mijne traanen over hem, en nooit zullen die ophouden: hij bezat eene groote maate van dat vernuft, 't welk hedendaagsch zo hooglijk geroemd en verheven wordt: dat vernuft, wanneer het ook reeds geheiligd zijnde, zig nog veelmaal zo vijandig toont tegen den Geest des Euangeliums, als het zig zo dartzel toegeeft in speelzieke vindingen, en het woord verkwanselt in een aartig Raadzelboekjen; en daar in vind zaaken en lessen, waaraan de Geest nimmer dacht, waardoor dan ook alles tot duisternisse en twijfeling gemaakt wordt.

Doch het vernuft mijns Broeders, was een zeer spotziek, onheilig, lasterend vernuft: dit gaf hem toegang bij zulken die zig zo wel hier als elders *sterke Geesten* noemen; en die zulke ontzettende verwoestingen in het rijk der deugd, en des geloofs aanrichtten! hij las niets dan zulke schriften, welke de losbandigheid leeren, en het geweten poogen te dooden: VOLTAIRE was zijn groote man; van dien schrijver leerde hij alles, wat heilig en eerwaardig is, bespotten; hij beleefde ook zijn ongeloof veel naauwkeuriger dan zeer veele *Engelsche Vrijeesten*, want zijn geartheid was hem daar behulpzamer toe: hij was een dienaar

van den wellust, der pracht, der overdaadigheid, en verteerde eene aanmerkelijke bezitting binnen korten tijd: lang had hij mij geschuwd en bespot; doch toen hij genoegzaam tot den bedelstaf geraakt was, kwam hij aan mijn huis, en verzocht mij om eenig geld, zijn oogmerk zijnde, als dan naar *Holland* overtesteeken; hij toonde mij een' brief van eenen zijner begunstigers, die toen in den *Haag* in 's Konings dienst was, en hem daar een amt beloofde, 'er bijvoegende dat hij, indien hij hiertoe besloot, hem ook eene vrouw zoude bezorgen, zo hij althans voornemens ware, daar in het huwlijk te treden: toen, mijne vrienden! had ik eenen zwaaren strijd in mijn gemoed: niet om hem geld te geeven, op dat hij zoude leeven en zig nog bekeeren: God laat zijne zonne opgaan, over goeden en kwaaden, en Hij regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen; wist ik of God ook uit deezen steen een kind ABRAHAM'S verwekken zoude? of zoude ik, zijn Broeder, hem slangen en keisteenen gegeven hebben, daar hij mij om een brood bad? ik beloofde hem te helpen, en bepaalde daartoe ook den dag: ik begreep, en de ondervinding had het mij dikwijls getoond, dat een goed huwlijk een losbandig jongeling, zo al niet tot een kind des Geestes Gods, echter tot een geschikt Lid der zamenleving konde maaken: kreeg hij eene vrouw, dacht ik, zo als ik van den Heere voor hem smeekte, dan kon hij nog behouden worden; maar konde ik, die hem zo wel kende,

hem de middelen geeven, om misschien een deugdzaam meisjen met hem ongelukkig te maaken? konde ik dit voor mijn geweten, voor mijnen God, voor het kind zelf, voor haare familie verantwoordten? hier was het uurtjen om niet met vleesch en bloed te raade te gaan; hier moest ik nu stille zijn, en wachten op den Geest; hier wist ik nu zelf niet wat ik zoude bidden; hier moest de Geest zelf voor mij bidden, met onuitspreekelijke verzuchtingen.

Ik liet dan ook alle aardsche uitzichten vaaren, alle eigenbelang zwijgen, en pleegde raad met den Heere, en bad uit den grond van mijn eenvoudig hart, om licht, om heilig inzien, besluitende mijnen Broeder niets te zeggen, dan het geen de Geest mij zonde gebieden: hij kwam ten gestelden dage, en toen had ik de vrijmoedigheid om bij hem de waarheid te betrachten in de liefde: ik sprak hem ernstig, gemoedlijk, en vrijmoedig aan; ik vroeg: Broeder zijt gij instaat om een jong meisjen, waarmede gij, schijnt het, een groot fortuin zult maaken, dat zig onder uwe bescherming zoude begeeven, immers indien 'er een wederzijdsch welgevallen mogt plaats grijpen, bloot te stellen aan alle de natuurlijke gevolgen eens losbandigen levens? haar geluk, het tijdelijke alleen nu maar in aanmerking komende, te verwoesten? - hij gaf mij den tijd niet om op dien toon voord te gaan: maar ik zal mij wel wachten, om zijn ijselijk antwoord op het papier te zet-

ten! dikwijls bid ik nog den Heere om zijn antwoord uit mijn geheugen te wisschen! want dit is nog voor mij een doorn in het vleesch! ja een *Engel satanas* die mij met vuisten slaat! doch Gods genade is mij genoeg! zo zelfs dat de taal der ontucht mij niet tot zonde zij.

Weetende dat ik hem zijn oogmerk niet beletten konde, gaf ik hem boven zijne eigene verwachting, hem biddende zig te bekeeren en wijs te worden, en zijne schoone zielsvermogens niet langer der zonde dienstbaar te maaken, maar door een goed gedrag zijne dwaasheden uittewisschen, vooral om toch, indien hij getrouwd was, geen meerder ongelukkigen te maaken, 't zij als Man of Vader; hij bedankte mij ja, maar spottend, en voegde 'er bij, dat ik zo veel voor hem bidden mogt, als ik zelf zoude begeeren.

Kort daar aan hoorde ik; want ik ging hem altoos met een Broederlijk bekommerd hart na, dat hij getrouwd was, met een jonge Juffrouw die een zeer goede stuiver gelds bezat, en ouderloos was: hij zelf schreef mij niets: geduurig ontving ik berichten die mij in mijne ziel smartte! ik schreef hem bij herhaaling; doch kreeg nooit antwoord: hij kreeg ook het beloofde amt, maar zijne levenswijs was te buitenspoorig om hem niet te verarmen: vervolgens werd hij Vader van twee kinderen: deeze schaapen had ik zo gaarne uit het vuur des verderfs gered! ik schreef vervolgens, en na verloop van eenige jaaren, alweder, en ver-

zocht om beide deeze jonge kinderen te mogen hebben, hem belovende beiden ten mijnen koste optevoeden, en tot mijne erfgenaamen te verklaaren; doch de Moeder wilde hier niet toe bewilligen, en dat vrees ik, niet uit Moederlijke liefde, door verstand geleid, en die overtuigd is, dat kinderen nooit beter zijn kunnen dan bij eene braave Moeder, maar uit onbedachtheid en zorgeloosheid: het karakter dier vrouw was niet boos, maar verwaarloosd schijnt het, en zij overgegeven aan alle die dwaaze ijdelheden haarer sexe, als die geen verstand bezit, en in de verleidende groote wereld vleeschlijk en gerust leeft.

Deeze wensch mijner ziel werd mij dan ook geweigerd, en ik moest Gode zwijgen - onderwijl kwamen deeze kinderen in het gevaarlijkste huns levens, en zo vroeg geleerd hebbende kwaad te doen, konden zij geen goed doen: mijn ongelukkige Broeder stierf in de volle kracht zijns levens aan de gevolgen zijns zedelozen wandels; zijne vrouw overleefde hem een jaar, toen de Heere haar door eene beroerte uit dit leven nam; zonder hoop en zonder God gingen zij - waar? - zwijg mijn Geest, en wees stille! maar hij die ongerechtigheid zaaide zal... ik kan, ik mag het vonnis niet uitspreken: oneindige wijsheid, is ook oneindige goedertierenheid! - Zie daar dan twee jonge lieden in de wereld, en zonder middelen: het Testament werd mij gezonden, en ik zag daaruit dat hij twee voogden, *zijne* bijzon-

dere vrienden, had aangesteld, en verboden om zijne kinderen aan mij afte staan, ook indien zij daartoe mogten genegen wezen - dit laatste trof mij bitter, anders had ik nog hoop gehad - hij gaf daarvan deeze reden, dat hij zijne kinderen voor de wereld, en hun geluk had opgevoed, en niet wilde dat zij door mij ongelukkig en gek zouden gemaakt worden - dat is ijsselijk! ik schreef ondertusschen aan de jonge lieden, doch onder heusche en schijnschoone voorwendzels, gaven zij mij te kennen, dat zij het bevel huns Vaders zouden opvolgen: ziende dat zij vervolgens niets op mijne vermaningen antwoordden, hieldt ik mij stil: wat konde ik doen, dan voor hen bidden? ik had hun ook van tijd tot tijd een wissel gezonden, waarop dan mijn neef wat meer betamelijk antwoordde, dan zijne zuster, doch 'er was niets hartlijks in; het was uit zelfbelang; en toen ik bemerkte hoe slecht dat geld besteed werd, hield ik af - hij, mijn neef, was met zijn twintig jaar door zijns Vaders bestuur meerderjaartig verklaard, en zijne zuster insgelijks - ik wachtte des geduldig alles af.

Mijne nicht trouwde, en zo als ik vernomen heb, met een rijk man, Burgemeester in eene uwer buitensteden - doch sedert dien tijd heb ik, dewijl mijn vriend overleedt, niets meer van haar, en even weinig van haaren Broeder gehoord - maar voor eenige dagen ontving ik den brief, waar van ik reeds gemeld heb, en die ook de oorzaak

is, dat ik, mijne vrienden! u deezen schrijf - die brief draagt wel blijken, van een onbekeerd hart, dat geheel in het booze ligt, maar toont mij niets van dat verstand, waarmede zij, zo men mij gezegd had, bedeed is: het getuigenis dat zij daarin van haaren eenigen broeder geeft, heeft mij innerlijk bedroefd, dewijl ik alle reden heb, om te duchten, dat het maar te veel waarheid behelst! - wat zal ik zeggen? - gij zijt een ongelukkig Vader, want uw kind is in de handen eens grooten zondaars, en hoe is het Dochtertjen te redden, dan door hem die weleer DANIËL verlostte uit den kuil der leeuwen en beeren - indien gij, mijn vriend! u niets te verwijten hebt, zo als ik hoop en bidde, dan zult gij, ja wel bedroefd zijn, doch niet ten doode - maar zo gij uw kind hebt opgevoed, zonder God en zonder het waare vaste beginsel van deugd en Godzaligheid, in te drukken, wee u dan! want gij zijt Vader: ik weet wat het zegt Vader te zijn, de Heere gaf mij veele kinderen, doch die zijn in hunne vroege jeugd van mij weggenomen, en ik beweene mijn verlies, een verlies dat hunne Godvruchtige Moeder ten grave bragt; doch mijne jaaren zijn hoog, en ik hoop allen binnen weinigen tijd weder te vinden, in die plaats waartoe ik hen met de hulp des Heeren, en door zijnen Geest heb voorbereid.

Mijn neef en nicht zijn, ô gruwel! door hunne ouders den *Moloch* deezer wereld opgeofferd,

en voor zo verre zijn zij lijdelijk: ô diepte! ik heb wel gepoogd hunne zielen te winnen, en te behouden, doch zij hebben de genade verworpen; zij hebben de verzenen tegen den prikkel geslagen, en zijn voordgegaan van zonde tot zonde - mijne ziele zwijgt en aanbidt.

Gij weet, mijne vrienden! dat de Broederschap waartoe ik behoor, en die zo wel in *Engeland* als in *Holland* veele leden heeft, gewoon is de roeping des Geestes te volgen, en niet alleen in de steden, maar ook in de huizen, alwaar slechts twee of drie in den naame des Heeren vergaderd zijn, leeren, stichten, troosten, vermaanen; zo als het den Geest dat goed vindt - Voor zeer veele jaaren, ik was toen nog weinig meer dan een jongeling, werd ik geroepen, tot des Heeren gemeente te *Amsteldam*, om die te stichten; dewijl ik nu van eene Hollandsche Moeder geboren ben, had ik ook het voordeel dier taale, welke ik ook om mijnen koophandel onderhieldt - daar verkeerde ik toen met de vriendinne TIMMERMAN, eene zuster vol des Heiligen Geestes, en vol goede werken, zij die uit den schat haars vroomen harts, voordbragt oude dingen, en nieuwe dingen: hier betoonde zij zig een kind Gods, en is nu reeds eene erfgename des Koningrijks - thans ben ik door een getrouw vriend en Broeder welke in *Duitschland* zijne wooning heeft, gewenkt, om een klein getal opgewekte zielen, die door den Heiligen Geest, in onzen bijzonderen weg geleid zijn,

te komen versterken - op het woord dezes *Macedonischen mans*, die in mijnen Geest sprak: 'kom over en help ons!' ga ik derwaards; mijne hooge jaaren, zijn niet belemmerd door ligchaams of verstands zwakheden, zij zullen mij des ook niet weêrhouden, dit christelijk liefdereisjen aantevangen, wetende dat hij die mij roept, mij ook in staat zal stellen, zijne roeping te gehoorzaamen - zo de Geest mij nogmaals naar *Holland* leidt, dan, mijne vrienden! kom ik u zien en zal u vertroosten, met de vertroosting Godes! dan kom ik u melden hoe de Heere mij in en geval, al vrij gelijk aan het uwe, vertroost zal hebben.

Ja, mijne vrienden! een jong zedig goedaartig meisjen, dat onder mijne voogdijschap stond, en in wie de dageraad des lichts en der genade was beginnen optegaan, is door een snood ligtvaardig jongeling, doch onder de gedaante der Godzaligheid, want hij beminde onze Synagoge, en was zelf een ijverig spreker, za verre verleid dat zij hem gevolgd is - men heeft mij verhaald, dat hij aan zijne vrienden alhier geschreven heeft, dat hij naar *America* vertrokken is - hoe bloedt mijn hart over het kind! wist ik maar waar zij zo zwerft en doolt, ik zoude haar opzoeken, en als het verlooren schaap op mijne schouderen neemen, en tot de waare schaapskooi terug brengen: zoude ik dan het geknakte riet verbreken, de rookende wiek uitblusschen! is zij geen kind mijner gebeden, en was zij niet de vreugd mijns

ouderdoms! - zwijg mijn Geest, en aanbid! vóór ik mijne reis aanvaardde, heb ik niet willen noch mogen afzijn, om u dit weinige te schrijven - gij ziet dan, dat ik u geen het minste bericht geven kan, noch van mijn' neef, noch van uw dochtertjen; en ik dacht dat mijne nicht alleen ten oogmerke had, tijd te winnen, en dus haaren broeder in de hand te werken - ach! mogten zij zo eensgezind zijn, in de liefde tot God en den naasten, als zij nu zijn in den dienst der zonde! laten wij voor hen bidden in éénen Geest!

Nu voel ik mij gedrongen, eer ik sluite, u nog eene Broederlijke vermaning te geeven - Ik smEEK u, dat gij uw kind, indien het opstaat, en tot zijnen Vader gaat, zeggende Vader ik hebbe gezondigd, ik ben niet waardig uw kind genaamd te worden - toch niet hard handelt; vooral niet verstoot of bestraft in *toorn*, maar in genade en ontferming aanneemt - bestraft, maar met de ingewanden eens Vaders, en met Moederlijke tederheid - denkt mijne vrienden! dat ons tienduizend talent ponden zijn kwijt gescholden, en zouden wij dan iemand om eenen penning in de gevangenis werpen? hier voor bewaare ons des Heeren Geest! ach! misschien is zij voor weinigen tijd u ontnomen, om u nog eens blijken te geeven haarer oprechte bekeering - de val van sommigen dient wel eens om hen te doen opstaan ten eeuwigen leven; en wat zoudt gij te verantwoorden hebben, indien zij door u ver-

stooten in den dienst des satans overging? de Heere neige haar hart, tot u en het uwe tot haar; dit is mijne oprechte bede - Ik blijve in den Geest der oprechtheid, der liefde, en der Godzaligheid,

Uw Vriend,

HENRIJ WILLIAMS .

P.S. Mijn Broeders naam was WILLIAMS , maar het dacht hem goed in *Holland* komende, dien te veranderen; waarom gis ik, doch durf niets beslissen.

Agt- en- zeventigste brief.

***De Heer* HENDRIK VAN ARKEL *aan Mevrouw* CHRISTINA LENTING .**

Ik ken mij zelven te wel om niet te weeren dat ik een schurk ben: dat is afgedaan, spreken wij daar niet meer over; alles wat gij mij ten laste legt is waar; ik ben een ligtmis, een valsche speeler; ik heb een wel mal, maar echter een dom deugdzaam meisjes verleid, zonder de minste versooning te hebben in eene drift, die in mijne jaaren veel verschoonelijks maakt, ten minsten bij de wereld; eenig en alleen om achter haars vaders schat-

ten te komen, een ander oogmerk had ik nooit.

Doch gij, Ma soeur! zijt zulk een ondeugend schepsel dat ik u nog niet in alle uwe waarde van die soort ken: in zo verre geef ik u den lof die toekomt, gij zijt boven (of beneden,) mij, zeer verre: maar, dat gij gerust, dat gij gelukkig zoudt leven, hier aan geloof ik zo weinig als aan het bestaan eener eerste vrije oorzaak zelve. Uw uitspoorigheden toonen mij dat 'er iet bij u niet richtig is, want het kan niet langer het nieuwe zijn, dat u daar toe aandrijft: gij moet u van u zelve verwijderen; gij kakelt mij ook veel te veel over het geweten, om daar niets mede te maaken te hebben: breek mij des niet meer het hoofd, met uw redeloos gesnap, het doet niet uit: 't is gasconade, anders niet.

Nu ik zo verre van u af ben, heb ik lust om u te staan; ja, uw karakter is zo boos, dat ik anders voorzichtigheids halve mij daar zo sterk niet zoude over uitlaaten: gij hebt ook al het verstand niet alleen, gij moogt mij uw gek, gij zult mij echter nooit uw aap kunnen noemen.

't Is, op mijn ziel, eene heerlijke zegepraal, waarop gij u zo opblaast als de vors in de fabel! een zegepraal van weinige weeken, 't is wat te beduiden! zo dra 'er tijding uit *Engeland* komt zult gij die zelve uitkraajen; en ook welke zotte schepzels hebt gij gefopt!

Gij vleit u immers niet dat gij de Heeren DE GROOT, dat gij Mejuffrouw en Juffrouw DE

GROOT en HOFMAN onder uwe *Dupes* moogt tellen? geloof mij, zij hebben geen' brief van onzen Oom nodig om u te houden voor het geen gij zijt - de verleidster van een meisje zonder verstand; en evenwel, daar op beroemt gij u, daar maakt gij zo veel geschreeuws over! hoe dikwijls moet ik u dan zeggen, dat als men zig niet schaamt logen en bedrog ter zijner hulpe te neemen, men altoos eenvoudiger en zotter vinden zal die men knipt? Nooit maakte ik staat op het *Engelsche geld*; doch sedert ik uw' brief aan den vroomen dweeper las, zie ik dat gij niet alleen eene pestilentie zijt, die in de duisternis wandelt, maar ook dat gij op verren afstand uwe vergiftige pijlen uitschiet: ik zal nooit in dit stuk uwe voetstappen nawandelen: uwe hoop om mij bij hem te benadeelen is des zo zot als kwaadaartig: ik zou mij ook schaamen dien Oom onder 't oog te komen, en ik schaam mij niet u dit te zeggen: oordeel des of ik moed heb: na dus uw' hoogmoed eenige schoppen gegeven te hebben, ga ik tot iet anders over.

Aler ik uw' brief ontving, had ik het bericht 't welk gij mij geeft: J A Q U E S meldde het mij in deeze woorden. 'Ik mag ver - d - d zijn, indien gij niet bedrogen zijt: W I L D S C H U T is geruïneerd, maar gij geloofdet, dat het een list was om u van zijne malloot te doen afzien: zie wèl toe H E I N , en doe uw voordeel met dit bericht' - op uw schrijven alleen zoude ik het niet

geloofd hebben: ik wachtte uw' brief maar af, vóór ik naar *Parijs* vertrok, volgens afspraak met u gemaakt.

Ik heb hier Buiten niet heel veel te doen, en daarom schrijf ik nog wat voord - over wat? wel! over de schoone verlatene: o! zij zal zig wel redden; ik liet haar een paar dukaaten en de kleeding die ik niet wilde oppakken, om dat die overal verspreid lag en weinig waard was: in vier dagen kan zij te *Amsteldam* zijn, en de malle Moeder zal blij weezen als zij haar KEETJE maar weêr heeft: WILDSCHUT durft immers niet kikken als zijn wijf het niet hebben wil; voor 't overige, 't is hunne zaak: ware hij niet geruïneerd ik zou haar toch genomen hebben, hoewel schrikkelijk tegen mijn' zin: ik heb gebreken in haar ontdekt die voor mij ondraagelijk zijn zouden, ook in mijn vrouw: zij heeft eene halstarrigheid, zo groot dat ik die nergens bij weet te vergelijken, dan bij uwe drift tot kwaad doen: zij bemint mij even weinig als ik haar; maar dewijl zij slecht is opgevoed, weet zij niet eens wat het is uit beleefdheid een beuzeling toetegeeven: het eerste meisje dat ik aan mijne drift opofferde beminde mij, en daarom geloof ik geeft mij mijne concientie, (die ik, al wat ik doe, niet vermoorden kan,) mij van tijd tot tijd zulke verv - k - e beetten, dat mijn hart beeft in spijt van mij zelven - maar dit KEETJE bemint mij niet; ik heb mij des (volgens mijne logica) niets te verwijten: JANS -

JE hielt mij voor los, voor onbedacht, maar niet voor een loos, listig verleider, die, onder schijn van vriendschap, alle toegangen tot haar lief, rein, onschuldig hart had ingenomen - ik kan somwijlen voornemen, om haar te gaan opzoeken, haar te spreken, alles te vergeeven en mij toetestaan haar in haare eer te herstellen; doch ik ben zo een guit, dat ik mij zelven niet genoeg betrouw, en ook ik heb geen middelen, en, dat nog alles overtreft, zij veracht mij - o dat begrijp ik! zo een edel meisjen dat ik verleidde, verliet, en daarna nog zulke schandelijke voorlagen durfde doen... maar wat schrijf ik, gij verdient niet dat ik u over haar onderhoude.

Wat praat gij van mijne veiligheid? is zij niet vrijwillig met mij gegaan? - heeft zij het zelve niet betuigd? en wie heeft ooit gehoord, dat een jonge knaap om zo een schakerijtjen naderhand minder geacht of bemind wierd? kent gij uwe sexe zo weinig? weet gij niet dat een VAN ARKEL altoos de lieveling der vrouwen zijn zal, om dat hij een zedige guit bij haar is, en zij des of ter goeder trouwe geloven dat hij een hupsche vent is, of uit hetzelfde eigenbelang zo naauw niet onderzoeken.... ik word aan 't spel verzocht - Vaarwel tot weêrziens - mijn naam is Thans,

HENRY GABE.

P.S. Mijn adres schrijf ik in 't Couvert.

Negen- en- zeventigste brief.***Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT aan Mevrouw de Weduwe T....*****MEVROUW!**

Ik ben vrij wat verlegen om aan zo eene geleerde Mevrouw te schrijven; want uit uwen brief moet ik besluiten dat gij zeer geleerd en zeer wijs zijt; doch ik heb wel gehoord, dat, als geleerde luî wijs zijn dat zij dan eene groote inschikkelijkheid hebben, en dat komt thans zeer wèl voor mij, dewijl ik de pen moet opvatten, vermits mijn man door het confertifjen dat bij ons is voorgevallen, ziek, en zo zwak van hoofd is, dat de Doctoren hem op hals en keel het leezen en schrijven verbieden: wel, mijn lieve Mevrouw! ik onstel niet heel ligt; ik ben altoos vrolijk en prettig, en breek mijn hoofd niet met allerlei wisjewasjes: als ik een spin zie, sla ik hem met mijn zakdoek dood, en als ik een muis hoor ritzelen, zoek ik hem op en geef hem met de tang aan poesjen, (zonder dat het mij bleek of ontsteld maakt,) die ik ook al om dat liefelijke del van een Dochter gehouden heb; want ik voor mij ben niet katachtig; en ik dacht altijd, een meisjen moet wat hebben om zig

te vermaaken: ik hou niet van die benaauwde strikte opvoedingen; ik zelve werd zo opgevoed: al wat KEETJE'S nachts droomde, stond des ochtends voor haar bed, en zij heeft hangkassen en bureaux vol kleêren, alle even kostelijk en naar de eerste mode, en kanten die in *Brussel* niet schooner gemaakt worden, en zij had juweelen als of zij een burgemeesters dochter of een Prinses was; en nooit had een Koningin meer plaisier dan zij; alle daag uit, alle daag naar de Comedie, en geen danspartij zonder Juffrouw WILDSCHUT; ik beloof je dat zij haar deel gehad heeft, zo zelf, dat zij 'er al ba van was; en ik liet haar alles leeren wat zij maar wilde, behalven naajen en huishouden, dat is goed voor burgermeisjen, en dat platje begreep dit ook zeer goed: ik moest eens gezegd hebben: KEETJE naai een zoom, of zet een boord op een overhemd, zij zou gedacht hebben dat haar moeder veeg was. Ik ben 'er niet voor om naarstige burgermeisjens het brood uit den mond te houden: naaisters en winkeliers bidden ook om haar dagelijks brood, doch wij rijke luî moeten dat gebed wat te hulp komen: de luî zitten op zware lasten, en als wij haar geen werk geeven, zouden zij 'er bedroefd aan zijn. Zouden mijne buuren 'er geen schande van gesproken hebben, als ik mijne eenige dochter opgevoed had als een kind dat met haar handen de kost moest winnen? daar mijn man van veel fatsoen en schatrijk was? ik liet haar ook in de fransche taal onderwijzen,

om dat het de mode is, en de mode moet gevolgd: ik dacht dan kan zij zelve de visite-kaartjens leezen en beantwoorden, dat geeft nog wat handgebaar; want zij kon toch niet altoos voor haar toilet zetten, of met haar hond speelen, dat wordt ook oud en verveelend: voor 't overige ik had mijn huishouden; als WILDSCHUT niet uit eeten was, hadden wij altoos open tafel, en ook wel al was hij 'er niet; men moet veel doen om het brood, en de vreemdelingen zijn de beste vrienden van het Comptoir.

Ja Mevrouw ik herhaal het, geen kind in geheel *Amsteldam*, heeft meer plaisier of meer vrijheid gehad, dan KEETJE WILDSCHUT: laat zij zelve spreken, of ik ooit gezegd heb: KEETJE, op dat uur moet je opstaan, op dat uur moet je naar bed gaan; je moet nu t'huis blijven; je moet nu met mij uitgaan; je moet dit of dat kleed aandoen; bij ons aan tafel eeten; die mag je ontvangen, en die niet; zo laat mag je uitblijven, en diergelijke sottises meer; want dat je een kind verbied, dat gebied je het; zo als gij, Mevrouw, met uw' zoon denk ik ook al ondervonden hebt: alle jongelû zijn zo al het zelfde; of zij moeten, zo als mijn nicht STAMHORST, altoos naast Mamas schoot geplakt zijn; wat helpt dat gehassebas, de kinderen hebben ook hun zin, en een mensch zijn zin is een mensch zijn leven: en haar Vader, dat moet ik den man ter eere nageven, liet mij altoos ook met onze dochter be-

gaan; want wat weeten mannen van meisjes opvoeding, ten zij het *Jan hennen* of *Gortentellers* zijn; en ook hij had op zijn Comptoir wel wat anders te doen, dan zig met alle beuzelingen te bemoejen, van het huishouden; en zo lang hij zig daaraan hield, was alles wèl met KEETJE: ik ging met haar op en neêr, en overal heen, want ik ben nog jeugdig, en zie niet dat ik daar kwaad aan deed, ja ik mag heel wel wit zien, en dans nog als een jong meisje; 'er viel ook nooit een oog vol kwaads voor; geen gevloek noch vuil gepraat, dat moet ik zeggen; stoejen en lagchen, zo als de jongelûf zijn, dat was het al, en ook onze KEETJE had geen erg in kwaad, zo weinig als ik zelve, en droeg zig heel wèl: werd het wat laat, ik stapte ten twee uren in mijn koets, want te agt uren moest ik al weêr met de bedienden aan 't opredderen: ik wist waar KEETJE was, en zij kon ook zo lang slaapen als zij zelve wilde, zo dat, het kwam 'er met haar niet op aan, en de dag was lang genoeg voor haar: zij stond op ten één ure, dronk chocolade, en tegen eetens tijd was zij tog gereed, want wij eeten schrikkelijk laat; wat had ik daar verlet bij? en haar kamenier was een zoet stil nuffeltjen, daar KEETJE heel wèl meê was, en 'er menigen dukaat in de hand stopte, wijl zij haar op haare gedachten diende: ook al wèl: maar Mevrouw, wat wil het geval? op éénmaal werd daar Mijnheer WILDSCHUT geheel anders; hij werd zo kribbig zo achterkou-

sig, en viel overal over; bemoeide zig met allerlei vrouwen-genestel; werd zo oud paajig, zo preekachtig! en maakte mijn hoofd mal met vraagen, en weêr vraagen: 'Wat doet mijn dochter? wat leert zij? wat leest zij? wie zijn haare vrienden? waar gaat zij? wie ontvangt ze? wanneer komt zij t'huis? wanneer gaat zij naar bed? staat zij op?' enz, en duizend soortgelijke beuzelingen, dat ik ook altoos niet even mak bleef; en ik antwoordde wel eens - 'Wel heer kind! wat weet ik dat? vraag het aan KEETJE zelve, die zal u alles wel uitleggen' - dan was de beer los! en het was; 'Weet gij dit niet? dat moest gij wee ten, dáár voor zijt gij Moeder:' kort gezegd Mevrouw, de man was onredelijk, en zo beestig narrig, dat ik dacht hij is veeg: ik zei, dat zal op eene ziekte uitdraajen met WILDSCHUT; en ik heb het wél geraden! van vraagen ging hij aan het gebieden, ja zelfs, kunt gij het wel geloven? aan het dreigen! kijk, toen wierd mijn kind ook dol, en ongehoorzaam; dat moet ik bekennen; 't geen zij, toen hij 'er zig niet mede bemoeide nooit deed, of dacht, geloof ik, deed zij nu, en toen haar Vader driftig werd, werd zij hoofdig; dat was altoos haar gebrek, maar wie is volmaakt? wij niet! en een kind is een kind, dat is niet anders! - Dat was een leventjen! ik moest 'er mij altemet eens meê moejen, en mijn man en mijn dochter alle beî doen zwijgen; dan liep hij dol naar zijn Comptoir, of

de deur uit, en KEETJE was zo ongalijk dat ik JOB'S geduld noodig had, en dat men Moeder zijn moet, om het te kunnen verdragen: en ik kreeg nog graauwen en snaauwen van mijn' man, en hij durfde wel zeggen dat ik haar in den grond bedorf: een Moeder zou haar kind bederven! dat laat ik nu evenwel aan het oordeel van zo eene wijze vrouw of dat mogelijk is; doch zo is WILDSCHUT, als hij zijn haastige buiën heeft; en zo lang zij alleen onder mijn bestuur was, was on huis een huis van vrede en vreugd.

In dien tijd verkeerde hier een zekere VAN ARKEL, een fatsoenlijk mans kind, en die een eigen zuster heeft, welke met een' Burgermeester getrouwd is; vrolijk en aartig, en een mooje dief van een jongen ook; maar heel geschikt, en altoos in 't zelfde humeur, en overal wèl gezien, in de eerste huizen, om zijn grappen, en hij kon allerlei beesten nadoen, en dat ik mij somwijl slap moest lagchen, en 'er kwam nooit een vloek uit zijn' mond; en verstand, dat beloof ik je! zie het was een jongen om op te verlieven; ten minsten als men een goeden smaak had; en hij hield zeer veel van zijn zuster, en die moest in de stad komen, om een doctor te spreken, en ik logeerde haar uit goeder deugd, en ook ik hou zo nog wel wat van dat woelige, en mijn huis is groot, en het kwam ook goed voor KEETJE, die van zo eene vrouw nog wat leeren kon; want zij had ook veel verstand.

Maar Mevrouw, nu moest gij den mijnen gehoord hebben! het is ongelooflijk voor een wellevend man, hoe hij zig aanstelde! al had ik een meisje van den Zeedijk of uit de Jonkerstraat in huis genomen, het kon niet erger: alle dagen choqueeren, en allerlei onbeleefdheden deed hij dat zieke mensch aan; en dat zij daar wat knak over is, kan ik heel wel inschikken; en nu blijkt het zo klaar als de zon, dat die Mevrouw het wèl met ons meende: zij heeft het zelve met haar eigen hand geschreven, en dat zij die heele reis gedaan heeft, om KEETJE van haar' Broêr, dat nu blijkt een slechte, opperslechte jongen te zijn, met zijn geveinsd bakkes en manieren, te ontslaan; maar KEETJE, schrijft zij, wilde nooit naar haar luisteren, en die niet hooren wil, moet ondervinden: zij heeft mij daar, hoe wel wij heele intime vrienden waren, nooit iet van gezegd: zij kon ook haar eigen vleeschlijken Broeder niet bij jan en alle man te schande maaken, en WILDSCHUT heeft 'er nu wel zo veel berouw over, als hairen op zijn hoofd; doch dat is nu te laat bedacht; en hij heeft haar ook om excus verzocht, en zou gaarne alles vergoeden, dat moet ik hem ter eere nageeven: en nu is 't hem in zijn hoofd geslagen, om dat hij zijn kind op den doolweg gejaagd heeft, daar hij wist dat KEETJE geen tegenspraak dulden kon.

KEETJE schortte geen man, even weinig als mij,

toen ik trouwde, maar ik dacht, kom aan, wat is een mensch alleen? en dat geeft nog zo wat pret; nu een commissarismaal, dan een bruiloft, en alle zulke partijtjens, daar ik in eer en deugd altoos veel van hield; en ook hij zat 'er wèl in, en won geld als water, en ik was voogd en vrouw over de kas, en hij was dood goed, ik hield veel van hem: mijn mans zuster had 'er veel tegen, niet om dat ik maar een burger stuiver had, maar om dat ik geen verstand genoeg had voor zo een man: nu dat is vergeven en vergeten, en zij heeft mij altoos allerliefst behandeld, en ik haar ook - en daarom wilde KEETJE ook liever trouwen met VAN ARKEL, dan met zekeren stijven klik van een Benist; want zij heeft geen' zin in een geleerd man, zij verstaat dat zo niet, en wij behoeven allen niet even geleerd te zijn, noch even rijk: zij hoorde wel veel tot zijn nadeel, maar de wereld is boos, KEETJE had veel benijders om VAN ARKEL, en lieve Heer! alle jonge lui speelen en leven op hun plaisier; en hij wachtte op een amt, dat zijn zwager, de Burgemeester, hem geeven zoude: je weet, Mevrouw, van die lieden moet het komen, en ten minsten was hij geen mof, of heerenknecht, dien de man wilde voordhelpen, maar een gewonnen en geboren *Hagenaar*, in veel fatsoen opgevoed; en dat hij geen groot speeler was, zag ik zelf wel; dikwijls gaf hij zijn spel over om met ons te praaten of te

lagchen: zo dat, dit was des een jokken: en als hij het wèl gemaakt had, zie, hij zou KEETJE gehad hebben, boven broeder en zuster, boven man, en boven pompstok, al had hij geen rooijen duit bezeten: ik ben niet kwaaddenkend, en zie echter niet, dat ik meer bedrogen wordt, dan die achterkousige menschen, die altoos verder zien dan zij kunnen: en geld brengt juist ook altoos het geluk niet aan; anders zou ik nu wel te beklagen zijn, want mijn man is geruïneerd, en als hij alle dingen zig zo wil aantrekken, zal het hier wel haast zijn, het hooi op, en de koe dood; daar onze lieve Heer mij evenwel voor beware! schoon ik mij wel redden zal, want ik heb overal goede vrienden, en ook is mijn Zuster STAMHORST veels te braave gemoedlijke vrouw om een weêuw in nood te laten: ô ik ken haar! ik weet hoe zij is! en als de droefheid wat versleten is, want alles slijt als een kleed, zal dat wel weêr schikken; het zijn wereldsche dingen, en ook die dan leeft die dan zorgt: ik kan mij, God dank! overal naar voegen, als ik mijn' zin maar heb: een vischjen te *Buiksloot*, een kopjen thee met een versnaperingetjen, diverteert mij zo wel als onze grootste maaltijden en gezelschappen van den eersten smaak, daar men allerlei kostelijkheid eet en drinkt: lekker is een vinger lang, zegt het spreekwoord, en 't is de waarheid: en ook, wil ik uitgaan, dan doe ik mijn prachtige kleêren aan, en ben overal wellekom.

Mijn dochter mag het nu koken zo als zij het eten wil: ik ben boos op haar; ja terdeeg, dat beloof ik je! zij heeft mij bedrogen, en dat vergeef ik haar nooit, neen nooit! zij wist wel wie VAN ARKEL was; zij zou zijn zusters goeden raad gevolgd hebben, maar dat heeft dat slimme ezel wel voor mij verzwegen! zij wist wel dat ik haar liever naar haar graf zou gedragen hebben, dan aan een ondeugend kaerel gegeven: neen, neen! wèl goed, maar ik ben Moeder, en zou het nooit toegelaten hebben: ik heb ook een conscientie, zou ik denken; ook een kostelijke ziel te verliezen; wel hou wat!

Nu, Mevrouw, kan ik voor God betuigen, dat haar katten en honden, en muizen en vogels en rijpaard, en wat weet ik het al, haar papegaajen, en haar aap mij meer gekost hebben, dan ik aan de groote klok hangen zal: ik durf niet zeggen, hoe veel ik eens gaf voor een Oostindische Raaf, en wat ik door zijn geschreeuw wel een last in mijn hoofd had! ik was bang voor aapen, maar ik gaf ook al weêr toe, en dat ondeugend dier, deed mij dikwijls groote schade aan porselein, en andere meubelen; alles om haar plaisier te doen; en zij had een goudbeurs die wat afdeed: en nu laat zij mij in het lange pak loopen, en bruit stil met den jongen weg; en laat voor mij, assurant, een' brief leggen, waarin zij schrijft, als dat zij uit haar zelve is weggegaan, hoe wel ik

nog al denk dat hij dien brief opstelde, en dat zij hem maar naschreef; want mij dunkt zo ontaart kon zij tegen haar' Vader niet weezen: en wie weet of de schelm, als híj hoort dat hier niets is, dan een O met een P, haar niet stil laat zitten; die niet te goed is tot het eene is niet te goed tot het andere - nu, dat moet zig redden! schoon ik veel gezelschap aan haar mis: en de jongens die hier altoos waren, hebben hier nu een zwijn zien geesselen; en mijne goede vriendinnen komen in 't geheel niet, dan uit nieuwsgierigheid: nu, het is hier ook in 't geheel niet prettig, zo als Mevrouw wel denken kan; 't is goed dat ik welhaast zal verhuizen, dat zal mij nog wat diverteeren: het huis is klein, maar voor mij groot genoeg, want ik zal nu niet tracteeren.

Had ik uwen brief een week vroeger ontvangen, ik zou mijn KEETJE dat stukjen waar over gij mij schrijft eens voorgelegd hebben, en dan zou zij zo een deugeniet vast nooit genomen hebben: maar dit heeft zo niet moeten zijn: gij moet wel een vroomme vrouw wezen, daar gij zulk een' brief schrijft aan menschen die geruïneerd zijn, en die gij in 't geheel niet kent; doch kniezen en klaagen baat niet: ik bid dat onze lieve Heer KEETJE andere zinnen geeft, en mijn man zijn verstand mag weêrkrijgen: het werelds goed is wel weêr te winnen, en, zo als ik zeg, geduld is het beste middel - gaarne schreef ik nog wat aan

zo eene deftige Mevrouw, maar de tijd ontbreekt; zo dat, ik blijve met dankbaarheid,

MEVROUW!

Uwe oprechte Vriendin,

FRANCINA DE WIND, *nu* WILDSCHUT.

P.S. Zo ik u van eenigen dienst zijn kan, in *Amsteldam*, ik zal niets ontzien, tijd noch kosten: en indien gij Mevrouw die lieve jonge Juffrouw kent, zeg dat zij maar moed houdt, en dat zij wel van geluk mag spreken, dat zij zo een ondeugenden vent niet gekregen heeft; want dan was zij wel anders te beklagen: arm jong mensch! nu, geen braave luï zullen haar verstooten, en heeft hij haar gebeten, hij heeft haar niet gegeten: zie zo ben ik, och God ja! was ik nog in mijn voorspoed, ik zou haar in mijn huis neemen, en als mijn eigen dochter behandelen, want wat onze KEETJE betreft, die is in haar verderf gelopen, en zij heeft haar eigen Moeder bedrogen, dat ik haar nooit vergeef.

Tagtigste brief.***Juffrouw, SARA SADELAAR, aan Juffrouw ANNA HOFMAN!***

Dat gij, mijn lieve NAATJE, mij dierbaarder wordt naar maate ik u al meerder leer kennen, behoef ik u niet met veele woorden te zeggen.

Ik ontving uwen belangrijken brief, naast mijne Moeder in het prieeltjen zittende; terwijl ik haar uit het onschatbaar werk van den Heere NECKER, waar van gij mij met zo veel lofs geschreven hebt, voorlas; ik lag echter het boek terstond neder: naauwlijks had ik de eerste bladzijde gelezen, of ik ontroerde mij zichtbaar, en viel werktuigelijk, om het zo te noemen, mijne waarde Moeder om den hals, doordrongen van erkentenis voor de zorg waarmede zij mij heeft opgevoed: nooit was ik zo getroffen door de beschouwing, of wilt gij, de herinnering van al het nut dat ik van haar zo wel door lessen als voorbeelden ontvangen heb, en nog dagelijks ontvang: dit zeide ik haar ook, terwijl mijne oogen in traanen zwommen; en ik plaatste mij nog veel digter bij haar; om als 't ware in de Moederlijke bescherming te blijven.

Mijne Moeder was zeer bedroefd door de tijding die gij ons nopens onze vriendin meldet:

ik las haar vervolgens uwen brief geheel voor, en zeide daar op:

Mijne lieve Moeder! - wat zegt gij van deezen brief? - zie hier haar antwoord, en het gesprek, 't welk 'er vervolgens tusschen ons voorviel: ik ben verzekerd dat gij alles wat deeze waardige vrouw over zulk een onderwerp zeide, lezenswaardig vinden zult.

MOEDER. Dat ik het grootste medelijden heb met de ouders, en voor al met den zeer berispelijken Vader: ik beklaag echter boven al - het verwaarloosd meisje.

IK. Ach had KEETJE WILDSCHUT eene Moeder gehad, als de mijne! (en ik kuschte haare hand met de grootste levendigheid.)

MOEDER. En had KEETJE wat meer gehad van uwe leidelijkheid mijn kind!

IK. Onder uw bestuur zou zij, ongetwijfeld, zo geworden zijn.

MOEDER. Dat, SAARTJE, is in lang zo zeker niet als gij u verbeeldt!

IK. Hoe zo? maakt de opvoeding dan den beschaafden mensch niet? doet zij dan niet alles?

MOEDER. Zij doet zeer veel, zo wel om te behouden, als om te verwoesten: maar alles! - denk eens na, wat daar uit moet volgen.

IK. Ja, *alles*, is wat sterk; ware dit zo dan was het kind dat opgevoed wierd, geheel lijdelijk; niets dan een bloot werktuig: maar kon KEE-

TJIE met zo eene opvoeding wel anders geworden zijn, dan zij is?

MOEDER. Hoogstwaarschijnlijk zou zij, anders opgevoed zijnde, niet gedaan hebben het geen zij deedt: maar het volgt niet noodzaakelijk, dat zij met deeze verwaarloosde opvoeding, haars Vaders huis moest verlaten; en, ik eis daar ik het zag, hem haaten; doorgaan met een' man voor wien zij zo getrouw gewaarschouwd was, en dien zij niet bemint; want dit ben ik met uwe verstandige vriendin ten vollen ééns: ook hier heeft zij geene *verschooning*, en in zo een geval *is 'er, kan 'er* geen andere zijn: haar oordeel is des op dit stuk niet verblind; zij wist, of kon het weten, dat zij daar kwaad aan deed: zij ontving ook zo veele weldaaden van haare Ouders, en een recht geart kind is nooit ondankbaar.

IK. Maar mijne lieve Moeder! Juffrouw WILDSCHUT is niet zeer verstandig, en nooit heeft men haar, haare pligten geleerd; was zij dan niet in het grootste gevaar om zo te doen als zij deedt? en wie gaf haar ondertusschen zulke Ouders? door wie is KEETJE dan in die verzoeking, in dat gevaar gebracht?

MOEDER. Men moet een onveranderlijk onderscheid maaken tusschen de gelegenheid om kwaad te *kunnen*, en tusschen die van het te *moeten* doen: in de eerste gelegenheid stelt de wijze Voorzienigheid ons allen, min of meer; dit behoort tot onzen proefstaat, tot onzen staat van

voorbereiding; dit maakt onzen wil vrij; zonder zulke gelegenheden is en kan 'er geen menschlijke deugd zijn: want menschlijke deugd is meest altoos, immers zeer lang, strijd; maar nooit komt een mensch in de gelegenheid dat hij *moet* zondigen; dit stoot tegen alle zedelijke en Godsdienstige gronden, ja tegen den aart van ons wezen; doch wij worden beproefd als wij in de gelegenheid komen om te kunnen zondigen.

IK. Gij zult mij, mijne waarde Moeder! wel vergunnen u te belijden, dat 'er met dit alles nog zeer veel duisters overig blijft: ik vraag ook: was deeze beproeving voor dit verwaarloosd, weinig doorzicht hebbend meisje niet te groot? als nu de beproeving onze krachten overstreeft, wordt dan voor ons, beproeven niet verzoeken? Wees zo goed, en onderricht mij toch op dit gewigtig stuk: bij wie kan ik mij vervoegen dan bij mijne Moeder?

MOEDER. Mijn pligt en genegenheid beiden zetten mij aan om u, zo veel in mijn vermogen is, daaromtrent meer doorzicht te geeven: om juist te oordelen, mijn kind, moeten wij ons niet alléén bepalen bij de zedelijke kracht van tegenstand in uwe vriendin, die zij bezat toen zij besloot met VAN ARKEL te vlugten; toen had zij haare beproeving reeds tot eene verzoeking gemaakt: maar men moet haar beschouwen bij het gebruiken haars verstands; toen zij onder het bestuur haarer Gouvernante stond; zou zij toen niet

gebeefd hebben op het denkbeeld van haars vaders huis te verlaaten, en dat wel met iemand waar omtrent zij zo veele waarschouwingen had? toen zij met Juffrouw HOFMAN omging; toen zij u leerde kennen, zou zij 'er zig buiten staat toe gekend hebben; maar zij zelve heeft die goede indrukken uitgewischt, en haar eigen zedelijke kracht verkwist, en verbeuzeld: het is natuurlijk dat alle bekwaamheden die men niet oefent afneemen, verzwakken, stomp worden: kan niet een lui, vadzig leven, ook hun die zeer goede beenen hebben, in de daad buiten staat stellen om een enkeld uur stevig doortewandelen? - dit leert de ondervinding alle daag; als ook dat maatigheid, naarstigheit en oeffening, hen versterken die van de Natuur geene groote krachten ontvingen: had uwe vriendin derhalven bij tijds gebruik gemaakt van hetgeen zij waarlijk bezat, zij zoude nooit deezen dwaazen stap gedaan hebben: wiens schuld is het des dat zij bezweek voor deeze beproeving? Dit verzwakt echter in 't geheel niet aan het grootste onafoogbaar *nut* eener goede opvoeding; en daarom hebben jonge lieden, die men zo eene opvoeding gaf, de hoogste reden om den goeden God daarvoor, op de vuurigste wijze, te danken, en moeten zij met een diep en edelaartig medelijden oordeelen, over andere jonge lieden, die van zulke voordeelen versteken zijn.

Indien men alles en geheel aan de opvoeding toeschrijft, dan, ik herhaal het, wordt het kind niets

dan een werktuig; en waar leidt dat heen? Maar deeze noodzaakelijkheid over welke ik u thans onderhoude, neemt geenzins de vergelding van goed en kwaad weg, en strijdt ook bij gevolg niet tegen alle wetten en allen godsdienst: de zedelijke noodzaakelijkheid is geheel iet anders dan de waare noodzaakelijkheid; zij is in de daad niets anders dan de zekerheid, beschouwd in onze vrije daaden; maar omdat de mensch niet aflaaten kan zig te beminnen; omdat het voor hem onmogelijk is niet dat geene te verkiezen, 't welk zijn verstand voor hem best houdt; om dat zijn wil zig natuurlijk uitstrekt tot het geen goed is, of hem als zodanig toeschijnt; volgt nu daar uit, dat de mensch werkt als een werktuig? of dat de wetten hem niet kunnen bestuuren tot het oogmerk waarom hij geworden, en hier op deeze wereld geplaatst werd? dat hij niet kan opmerken? noch verstand noch wil noch vrijheid heeft? dat zijne daaden hem in geenen opzichte kunnen toegerekend worden? dat hij niet vatbaar is voor geluk en ongeluk? met één woord, dat hij geen zedelijk wezen is?

IK. Voor zo verre ik oordeelen kan, is dit juist geredeneerd; zoud gij mijne lieve Moeder, om mij dit nog klaarder voortestellen, al het gezegde wel eens op KEETJE gelieven toetepassen?

MOEDER. Waarom niet? te meer daar ik hoop dat gij dit ons gesprek aan uwe braave vriendin zult mededeelen - laat ik het des herhaalen:

Indien Juffrouw KEETJE opgevoed ware, of door haare overledene Gouvernante, of door eene vrouw, bijvoorbeeld, als Juffrouw DE GROOT, zij zoude zonder eene alleroverheerschende drift, of, wil men, liefde, (en die heeft bij haar geen plaats,) niet met eenen VAN ARKEL zijn doorgestaan: maar indien zij ook dan, (en dit hing van haar af,) geen beter gebruik gemaakt hadde van haare zedelijke kracht, die dan echter veel sterker zoude geweest zijn, zou zij dan, SAARTJE! met alle haare onberispelijkheid, een zedelijk beter jong mensch geweest zijn? zeker voor de menschen, om dat die alleen uit daaden kunnen oordeelen, maar zeer zeker niet voor haaren Schepper, die ons geheel en al oordeelt naar de grootheid en oprechtheid onzer poogingen, en niet naar de vorderingen, die wij voor het uiterlijke maaken; om dat het eerste geheel en al van ons afhangt, en veel vaster bewijs heeft van waaren Godsdienst, waardoor men den Aanbiddelijken poogt te behaagen: gij zijt hoop ik daar zo wèl van overtuigd, dat het onnodig zijn zal, 'er meer over te spreken; en waartoe dit ons verplicht, zult gij zelf dóórzien - tot Euangelische waakzaamheid - dit poogen, dit op onze hoede zijn, maakt ons eigenlijk deugdzaam voor het alziend oog: hij die de meeste goede daaden oefent; hij die de minste mistreden op den weg der deugd doet, is ongetwijfeld de vroomste, voorbeeldigste mensch, bij zij-

ne medeburgers, en het nuttigst, het eerwaardigst voorwerp hunner achting; dit lijdt geen tegenspraak: maar hij die in den strijd der deugd en tegen kwaade hebbelikheden en overhellingen, het ijverigst het standvastigst is; hij die in zekere omstandigheden ongeloovelijke moeite aanwendt, en dat om zijnen God te behaagen, is ook bij dien God de beste mensch: wilt gij des, mijn kind, naar waarheid over u zelve leeren oordeelen, vraag u niet zo zeer af: wat gij goeds gedaan hebt? maar hoe veel heeft het mij, in mijne jeugd wel gekost? en deed ik dat goed uit liefde en eerbied voor mijnen Maaker, die mij zijne wetten heeft laten bekend maaken? - Nog iet, mijn SAARTJE! en dit zal u misschien in het lot uwer verdoolde vriendinne eenigen troost geeven - die zelfde orde, die zelfde opklimming die wij zien, bewonderen en aanbidden in het rijk van God, heeft ook plaats met opzichte tot dat geslacht, het welk wij menschen noemen - de eene mensch is zo verre verheven boven den anderen, als, durf ik het waagen te zeggen? het insect boven het jong kind, dat zig begint te ontwikkelen: naar maate de mensch meer dier word; naar maate zijne opvoeding verwaarloosder is, daalt hij af, in de rei der wezens waartoe hij behoort, en in alle eeuwigheid toe zal behooren.

IK. Wij lazzen onlangs in HELVETIUS, dat alle menschen in hun aart en wezen volmaakt ge-

lijk zijn, en dat alles afhangt van de omstandigheden, waarin zij zig meer of minder kunnen ontwikkelen: is dit ook uw gevoelen?

MOEDER. Neen: doch dit zoude ons te verre heen leiden: ik geloof liever met dien zonderlingen man, dat aandacht het groote vereischte is, om ooit ergens in uittemunten, ja dat hij den Vader der Genie is.

Mijne Moeder zweeg; en ik verzocht of zij mij wilde toestaan, mijn antwoord aan u te beginnen, op het oogenblik haar gesprek met mij opteschrijven, en haar te laten leezen, of ik wel alles zo schreef, als zij zig had uitgedrukt - dit werd mij geredelijk vergund, en nu ik het haar heb vorgelezen, is zij zeer voldaan over mijne oplettendheid, en voegt 'er bij, dat ik haar ten vollen verstaan heb: zie daar des, mijne lieve NAATJE! het beste antwoord, dat ik op dat gedeelte uws briefs geeven kan - morgen hoop ik deezen te vervolgen.

Ten vervolge.

Indien een ongelukkige zig niet met alles vleide, hoe zou het mogelijk zijn, dat een Heer WILDSCHUT, na zo veele proeven van het slecht hart eener Mevrouw LENTING gehad te hebben, zig nog door haar zonde kunnen laten mis-

leiden? indien VAN ARKEL geen zo slecht mensch ware als hij in de daad is, ik zoude bijna niet wenschen om KEETJE nu buiten zijne magt te zien; doch thans hoop ik, en bid ik, dat zij tot haare ouders mag wederkeeren - en de braave Mevrouw STAMHORST zal zeker het ongelukkig meisje niet verstooten, maar bij zig neemen; dit stel ik vast: de groote zwaarigheid is nu: waar is zij? hooge nood, diepe ellende, breekt wel eens een dwaazen hoogmoed: zij zal misschien, ziende hoe deerlijk zij zig bedroog, besluiten tot haare Ouders wedertekeeren, en dan, mijne vriendin! zullen wij vreugdetraanen storten - haar val is groot, ik beken het; maar dan kan zij terecht komen; en dit doet bij ons alles af.

Nu eens wat anders - ik beklag Mejuffrouw de Weduwe KLINKERT, om dat haar eenig kind zo slecht gesteld is; doch is het niet bijster vreemd in een verstandige vrouw, eene jonge Juffrouw tot Catichiseervrouw van armen en behoeftigen aanteleggen? ik kan dat niet anders beschouwen: uwe beschrijving van het lieve meisje is uwer penne waardig; maar ik houde het geenzins voor eene *carricatuur*: zo geduurig met domme menschen te moeten tobben, kan ook geene vriendlijke driften opwekken: zo het vriendinnetjen 'er een goed humeur, en een zacht hart heeft van af gebragt, moeten wij haar al zeer hoog waardeeren, en zij moet bijna in dit stuk een zo grooten lof hebben, als de man MOZES, die, hoe goedaartig hij wa-

re, echter door moedeloosheid tot murmureeren oversloeg.

De meeste onderwijzers der jeugd, waar die dan ook geplaatst zijn, en wat tijtel zij hebben, hebben eene bespottelijke trotschheid, die, om dat zij zulk een grappig contrast maakt, met hunn' staat als lid in de maatschappij, met hunne opvoeding, en met zulke kundigheden en gebruiken, die met hunne amtskundigheden in geen verband altoos staan, hun meest altoos een onaartig voorkomen geeft, en het spreekwoord omtrent de schoolmeesters bewaarheid: honderd schoolmeesters, negen-en-negentig gekken; en waardoor ook lieden met een hooger tijtel zo dikwijls voor geleerde zotten te boek staan: ik voor mij vond dit alles zeer verschoonelijk, indien zij waarlijk in hun eigen werk uitmunten: men verhaalt van den grooten NEWTON, dat hij eens zo diep in gedachten wegzonk, dat hij den vinger eener mooie lieve Dame, met wie hij gesproken had, en wier hand hij in de zijne hield, gebruikte tot een pijpenstoppertjen, om de gloejende asch weder in de pijp te douwen: NEWTON was zeker boven alle gemaaktheid; ik beklaag echter zijne misvatting om der jonge Dames wille - dit in 't voorbijgaan.

Lieden die ook altoos alleen en met gezach gewoon zijn te spreken, neemen weldra eene geklijke meerderheid aan, en verloop en zig geduurig in dat haatelijk onwellevend beslissen, ook dan als het gezond oordeel, en met recht twijfelt: men moet, schijnt

het, eene uitmuntende opvoeding gehad, en zeer veel dagelijks menschenverstand hebben, om, in zulke omstandigheden geplaatst, niet zulke hebbelijkheden aanteneemen, die ons nooit beminnelijk maaken kunnen: ik heb wel eens gehoord dat de staatigheid deezer lieden niets meer bewijst, dan dat hunne spieren alle buigzaamheid verloren hebben; doch zo een slag van gekken kan in een vrolijk uur ook wel eens stof tot vermaak geeven.

Ik verzoek dat gij dit niet toepast of Juffrouw KLINKERT; gij zoudt mij ongelijk doen, en dat tog wilt gij niet: ik beklaag haar met geheel mijn hart: mijn Hemel! wat is een mensch, wat is een jong mensch zonder gezondheid! en zou men tegen de Moeder niet kunnen zeggen: ‘Wie heeft dit van uwe handen geeischt? al weêr een bewijs dat een goed oogmerk, niet geleid door een juist oordeel, meest altoos verkeerde gevolgen hebben moet: het oogmerk, om armen en onkundigen te onderwijzen is loflijk, maar daartoe eene jonge Juffrouw te verpligten; mij dunkt dat dit verkeerd is: liever heb ik dan nog dat eene bejaarde vrouw zig toelegt op het verklaaren der Prophetiën, en te meer, daar zij zig om armen en ellendigen te herstellen en te verkwikken, genoeg ligchaamsoefening geeft.

De lucht is hier zeer gezond, en ik zou wel een optrek bij braave burgerlieden vinden kunnen; het zou mij zelfs aangenaam zijn, met Juffrouw

KLINKERT kennis te maaken, en haar zo veel genoegens te verleenen als in mijn vermogen is; ik vrees maar dat zij te veel opheeft met Theologische questiën, iet daar ik schriklijk bang voor ben; dat zij des voor mij onnut zoude zijn, en haare herstelling vertraagen: het komt mij ook voor, dat zij eens in een geheel anderen kring van lieden moet komen, en bij een geheel ander diët ook geheele andere uitspanningen moet hebben: het vrolijk vernuft zal haar veel meer dienst doen, dan al de mogelijke Logica's; en gij weet, NAATJE, dat ik geen greintjen vernuft rijk ben: mijn bijzijn zou des niets uitwerken: geloof ook niet dat ik, deeze jonge Juffrouw voor lastig gezelschap houdende, mij maar van haar wil afmaaken! ô ieder wil zo gaarne raad geeven; zo gaarne de eer hebben, dat zijn' raad opgevolgd wordt: dit vleit ons met onze meerderheid; want wij zijn allen min of meer trotsch: Juffrouw BURGERHART, die zeker geen wijsneusjen, geen bedilster was, maar zo leerzaam en geleidelijk als een kind, indien zij maar wèl geleidt wierd; wel nu die lieve, losse, schrandere Juffrouw BURGERHART, wilde nog veel liever een zoet onnozel LOTJE kinderkousen leeren breiën, dan in 't geheel niets aan geen schepzel diers, of menschlijks, iet te bevelen te hebben: daar bij komt nog dat ik overhel tot al wat ernstig is; ik zelve hoor maar te gaarne, waar ook over, wèl redeneeren: dit is het niet al; wij hebben, ongelukkig in onze buurt een geloofs-on-

derwijzer der jeugd, die zo ijsselijk geleerd als driftig rechtzinnig is, en hij toont alle zondagen daarin zijne gaaven, onder het bestuur des Predikants; hij raast zo schrikkelijk op alle onrechtzinnigen, dat hij den Dominé, om dat de man redeneeren kan, en nooit zijne goede opvoeding vergeet, zelf voor min of meer Armeniaansch houdt; en de goede man heeft dat raazend ventjen niet tot stilstand gekregen, dan door het altoos toetejuichen, zodra het zijn' mond maar open deed - oordeel nu zelve of Juffrouw KLINKERT niet in gevaar zoude kunnen komen, om weder intestorten; want dat schepzel is de smid van onzen Huisheer, en komt om allerlei beuzelingen dikwijls hier: maar genoeg, zo niet te veel, over dit onderwerp, om u te overtuigen, dat de jonge Juffrouw hier niet, voor haare omstandigheden, komen moet.

Ik wenschte wel, mijn lieve NAATJE, dat gij u niet al te veel bedroefdte over Juffrouw WILDSCHUT: ga alleenlijk voort met, is het mogelijk, haar nuttig te zijn, en troost, zo veel gij kunt, den berispelijken Vader; doch wat gij veel daar toe kunt aanwenden, begrijp ik niet al te wèl.

Als menschen van eene logge, traage geartheid, zeer ver van den weg hunner bestemming zijn afgeweken, dan zien zij 'er verbaasd tegen aan, om terug te keeren; zij staan besluitloos en moedloos stil; niets dan een grooten ramp, kan hen daar boven verheffen, en voor zo verre kan het ongeluk, den Heere WILDSCHUT overgekomen,

in zijne goederen, en in zijne eenige dochter, hem nog ten gelukke strekken; immers voor zijne zedelijkheid, en ter bereiking van dat oogmerk, waartoe hij in de wereld geplaatst werd.

Ik kan, noch wil voor u niet verbergen, dat ik binnen weinige maanden, met het uiterste genoegen mijner ouders denk van staat te veranderen; kent gij het Comptoir van LELIJWIJK, te *Amsterdam*? Misschien wèl; het is niet ongeacht: de Vader heeft hier een schoone buitenplaats, met eene boerderij, en alles wat tot een groote Landhoeve behoort - de laatste is geheel voor den oudsten zoon aangelegd, die, geen smaak in Negotie hebbende, en echter zeer werkzaam zijnde, en het buitenleven beminnende, deeze Landhoeve tot zijn aandeel gekregen heeft: hij schreef onlangs eene verhandeling over den Landbouw die men zegt, dat uitmunt onder alle soortgelijke schriften, en geen geringe gedachte inboezemt van des schrijvers oordeel en kundigheden: hij is agt- en- twintig jaar, wèl genoeg van persoon, wèl opgevoed, en heeft zelfs eenige aangename talenten, die hij niet verzuimt.

Hij heeft reeds het geluk gehad van veele Landlieden overtehaalen, tot het inënten van hun vee, en dat met zulke gezegende gevolgen, dat zij zelven beginnen te zien dat deeze inënting zo wel als die aan menschen juist den toorn Gods niet op ons laadt, maar integendeel een weldaad is

voor alle menschen, met betrekking tot hun leven, en ten behoud van duizenden van allernuttigste dieren, die den rijkdom des veemans uitmaaken.

De Heer LELIJWIJK heeft een zeer talrijk huisgezin; doch mijne Ouders hebben, hoewel ik zeker veel meer goederen bezit, zijnde een eenig kind, dit aanzoek met genoeg aangenomen; en dewijl wij allen gaarne Buiten zijn, hoop ik dat mijne geliefde Ouders nog wel eens besluiten zullen om *Amsteldam* te verlaaten, en met ons hunne dagen te eindigen: ik vlei mij ook, dat gij in LELIJWIJK geen mishagen zult hebben; hoewel hij niets uitschitterends heeft, en het tot zijn groot voordeel is nader gekend te worden: hij is goedaartig, beleefd, minzaam, leest veel, bemint de muziek, tekent goed, doch is in geenen opzichte een Heer van de mode, maar ook niet zo bijzonder, dat 'er ooit aandacht op hem vallen kan.

Ik bemerk dat gij u vrij wat ontrust over den Heer WALTER: bedenk eens, hoe veel oorzaaken eenen reiziger beletten kunnen aan zijne vrienden te schrijven! mijn Vader, die in zijn jeugd veel gereisd heeft, heeft mij daar meermaals over gesproken, en wij, die in onze huizen blijven, hebben geen denkbeeld van zo veelerleie hinderpaalen: of de post is vertrokken, zo als men schrijven wil; of men geeft den brief om te bestellen, en die wordt in zeer drukke Logementen verge-

ten: kort gezegd, het niet schrijven dier Heeren, moet u niet onthutzen: denk nu eens met het gemeene spreekwoord: geen tijding, goede tijding: het zoude kunnen zijn, dat DE GROOT, overgebracht in een geheel andere levenswijs, en door vermoejing en luchtsgestel, ziek geworden was; doch denkelijk zal dit hem geheel redden, en hij, als vernieuwd, met een gezonde ziel in een welvaarend ligchaam terug komen, en de Heer WALTER vond misschien goed Mejuffrouw DE GROOT niet te ontrusten - misschien hebt gij nu reeds tijding.

Wat mij betreft, nu mijne waardige Moeder zo veel beter is, denk ik somwijlen dat ik al te gelukkig ben: ik heb zo weinig gelegenheid om mij zelve te kennen: maar hoe kan ik van mijne deugdgezindheid wèl overtuigd zijn, daar mij niets dan voorspoed en vergenoeging omringen? ik weet nog niet wat mijne hoofdneiging, of zelfs hoofdzwakheid is; alles is zo stil, zo gerust, inwendig; en welke vijanden van buiten heb ik? - dit is zeker, dat indien ik mijnen Schepper niet met geheel mijn hart en geheel mijn verstand beminde, eerbiedigde, dankte, ik een zeer onwaardig schepzel zijn zoude: ik heb reeds mijn' Hemel op deeze aarde, is dat niet wat te vroeg? en moet ik niet wel eens met de uitmuntende Mevrouw HELDER denken, dat mij eens een zwaaren ramp, een treffend verlies naaken zal? - ik onderwerp mij echter

in mijn vooruitzicht aan alles - ik weet, God is aan allen goed!
Met de hoogste achting en genegenheid, ben ik

Uwe oprechte Vriendin,

S. SADELAAR.

Een- en- tagtigste brief.

Juffrouw ANNA HOFMAN, aan Juffrouw SARA SADELAAR.

Mijn lieve vriendin! gisteren avond ontving ik uwen brief: ik heb de grootste verpligting aan Mevrouw uwe Moeder, en ook aan u, dewijl gij mij dat gedeelte schreeft, welk uw gesprek met deeze waardige vrouw behelst - 'er is een last van mijn hart, sedert ik dat gesprek las - Hoe verbaasd is de afstand van geheel domme jonge lieden, en verstandige vrouwen, die haaren tijd naarstig waarneemen, en denken over de voorvallen des gemeenen levens! weet gij waar ik voor stond? - hier voor: *Kon KEETJE WILDSCHUT* wel anders handelen in haare omstandigheden?' - kon zij niet anders? dan, dacht ik, is zij geheel en al onschuldig, want zij is geheel en al lijdelijk: maar dan verviel zij tot den rang der machines! *des* was zij geheel en al onaan-

spreekelijk voor haare daaden: evenwel dit stuitte mij zo geweldig, en dit leidde ook tot zulke gevolgen op, daar mijn verstand niet bij konde berusten; ik zag 'er voor mij geen redden aan - de eerbied die ik heb voor onzen aanbiddelijken Maaker, liet mij dit ook niet toe: wat is de mensch zonder vrijheid? - een dier! - weg vallen dan alle betrekkingen die 'er zijn, tusschen hem en zijnen God - wetgeving is een enkel woord; belooning en straffen, kunnen onmogelijk plaats hebben, indien de mensch door de omstandigheden geheel en al bewerkt wordt - bedank uwe waardige Moeder van ganscher harte, toch voor deeze weldaad: zij heeft mijn verstand verlicht, en mijne bedachtzaamheid, nieuwe aanspooringen gegeven, om de beginzels tot zekere overhellingen te wederstaan - Ach SAARTJE! hoe gelukkig zijt gij! weinige Moeders, Mevrouw STAMHORST uitgezonderd, zijn de uwe gelijk! laat hen wat aanpraaten, die zeggen, dat een denkende vrouw een onnatuurlijk verschijnsel is: doch wat hebben wij met hun oordeel te doen? - Nu ga ik u heel wat anders mededeelen.

Mevrouw STAMHORST en haare dochter zijn eergisteren in den avond hier aangekomen, en ik was zo gelukkig van bij die aankomst tegenwoordig te zijn: de knecht kwam binnen, en zeide, dat 'er twee Dames in de zijkamer waren, die gevraagd hadden, of ik daar was, en of ik mij de moeite wilde geeven om bij haar te komen: ik

kon niet vermoeden wie het waren; maar ging terstond heen, terwijl Mevrouw WILDSCHUT mij nariet: ‘Laaten de *vrienden* maar binnen komen!’ - dat is, SAARTJE, in de ziekenkamer - ik trad in de zijkamer, en de oudste Dame zeide: ‘Heb ik de eer van Juffrouw HOFMAN te spreken?’

IK. Mevrouw! mijn naam is HOFMAN; ik vermoede dat ik de eer en het geluk heb, van Mevrouw STAMHORST te zien.

MEVR. STAMHORST. Ja, ik ben de zuster van Mijnheer WILDSCHUT - hoe vaart hij thans? - Is Mejuffrouw DE GROOT hier aan huis?

IK. Mijnheer WILDSCHUT is niet zo wèl als wij wenschen - Mejuffrouw DE GROOT is hier, Mevrouw.

MEVR. STAMHORST. Wilt gij de goedheid hebben, van mij en mijne dochter aantedieneu, Mejuffrouw?

Zo als ik dat doen wilde, kwam Mevrouw WILDSCHUT, door woeligheid en nieuwsgierigheid beziel, denk ik, zelve in de kamer; en het was; ‘Nu zuster dat is verrassen! wees welkom!’ en zij kuschte haar hartlijk: ‘Dag mijn allerliefste BETJE! ja kind het is hier nu geen huisjen van plaisier! maar wat zullen wij doen?’ en zij kuschte de jonge Dame, ook met de zelfde drift: noch Mevrouw, noch Juffrouw STAMHORST, hadden de gelegenheid om een eenig woord te antwoorden; want dus ging

zij al aanéén stuk, rommelig en schommelig voord: ‘En zuster! had jij dat ooit gedacht, dat onze KEETJE haar ouders deeze schande zoude aandoen? maar boontjen zal wel om zijn loontjen komen; wacht maar wat: en Juffrouw HOFMAN, dat moet ik zeggen, heeft haar wèl goeden raad willen geeven, maar dat *stout ezel* wilde daar niet naar hooren; en Juffrouw SADELAAR ook, een stil zedig meisjen, maar KEETJE wilde haar hoofd volgen, en nu is WILDSCHUT bij vlaagen als of hij zijn verstand verlooren heeft, daar ik heel náár over ben; want hij was niets minder dan mal, zo als gij, Zuster, ook wel weet - nu, de Heere heeft mij zo veel niet gegeven, en ik heb een gerust gemoed, dat is beter dan alle wereldsche schatten: en jij, mijn lieve Nicht, ziet 'er uit als een bloejende roos, wel ik dacht dat gij daar buiten u verkniesdet, maar me dunkt dat je 'er niet naar uitziet! ja, KEETJE is ook niet lelijk, maar daar heb ik nu wat aan! doch zij heeft mij zodanig in 't lange pak laten loopen, dat ik het haar nooit vergeef; zij kan zien hoe zij met haar lieven peuzel het maakt: 't is haar schuld, en zij *wou* niet naar Buiten; en zij *wou* VAN VEEN niet hebben; en kon ik haar dwingen? maar kom toch binnen, en laat ik je wat presenteeren: mijn man is in de rust, maar wij moeten wat stil praaten - en jij BETJE-lief, jij zult nu met Tante geen grapjens hebben, want zie, kind!

dat kan nu niet enz, enz.' - Eindelijk verzocht Mevrouw STAMHORST of zij, vermids haar broeder sliep, haar in de zijkamer een kopjen thee wilde laten schenken, en Mejuffrouw DE GROOT zeggen, dat zij hier was? - 'Och gaarne, mijn lieve zuster! al wat gij wilt: maar BETJE zal gaarne wat eeten; jonge luî zijn graag - kom NAATJE bezorg jij dat eens, voor mij.' Ik was daar zeer mede in mijn schik, temeer wijl ik Mejuffrouw DE GROOT dit liefst zelf wilde zeggen: ik deed zo; die ging terstond naar vooren: mijn verlangen om deeze twee voor mij vreemde Dames te zien, deed mij in een oogenblik alles gereed hebben: ik zag toen dat Mevrouw STAMHORST en haare vriendin een weinig onthutst waren: zij hadden elkander in een geruimen tijd niet gezien; en zijn zeer hartlijke vrienden: de twee Dames bleven nog al in gesprek, en Mevrouw WILDSCHUT rammelde 'er zo al door heen, hoe wel het 'er weinig op sloeg: ik schonk thee; Juffrouw BETJE leende mij ongevraagd ongeweigerd haar hulp, en had mij al zo eens met haare schoone levendige oogen van ter zijde aangezien, (terwijl haare Tante haare geheele welspreekendheid uitstalde;) evenwel ik durfde daar niet op antwoorden, dan steelswijze, doch zij begreep 'er uit, dat wij over de waarde dier welspreekendheid omtrent het zelfde dachten; en weldra hadden wij kennis gemaakt: Mevrouw STAMHORST is eene vrouw van in de veertig jaar

denk ik; heeft een ernstig, bedaard, minzaam, recht vrouwlijk voorkomen; zelden ziet men, indien men zien kan, zulke vrouwen: het contrast tusschen haar en haare schoonzuster is zo groot, dat het, ook als zij niet spreken, in 't oog valt: maar Juffrouw BETJE - wel SAARTJE! die is min noch meer dan eene van MILTON'S vrolijk zweevende Engelen, in den vollen bloei der gezondheid en schoonheid, maar geene schoonheid zo als onze ongelukkige vriendin: zij is geheel geest, geheel beziel, en door overmaat van geluk en vergenoegen, wat veel tot *dartele* vernuftigheid gestemd: het spijt mij dat 'er in onze taal voor het geen zij is, geen ander woord is dan dartelheid; om dat dit eigenlijk niet recht uitdrukt wat ik zeggen wil; en aan eene verkeerde uitlegging onderworpen is; want zij heeft een zedig, hoog fatsoenlijk voorkomen, en het geen zij zegt, is in den waren conversatietoon: - wij beiden spraken wel niet veel, doch wij kenden reeds elkander; daar ben ik zeker van.

Kort daar na gingen wij in de kamer van den Heere WILDSCHUT: Mejuffrouw DE GROOT zeide dat Mevrouw STAMHORST daar was: hij richtte zig op, en sloot haar in beide zijne armen; naauwlijks konde hij iet zesden dan: 'Zie hier uw' ongelukkigen Broeder!' doch BETJE in 't oog krijgende, barstte hij in traanen uit, en zig op zijn kussen nederwerpende, schreeuwde hij: 'Ach mijn KEETJE! mijn ongelukkig verloren kind!

en door wie verlooren?... Het gezicht deezer Dame herriep in hem een denkbeeld, dat hem verscheurde: BETJE weende, Mevrouw STAMHORST had de traanen in haare oogen; Mejuffrouw DE GROOT poogde hem te bedaaren; ik stond in gedachten - en Mevrouw WILDSCHUT? - Mevrouw WILDSCHUT, die vond goed dus te spreken, - 'Hoor WILDSCHUT! als jij je zo wilt aanstellen, dan kun je nooit beteren: kom als een man, wees nu blij dat uw Zuster hier is; je hebt zo verlangd dat zij komen zou, en nu is 't weêr niet wêl: denk je dan dat het voor mij plaisierig is, dat gij u zo alles *aantijgt*? laat jij jou dochter maar begaan; die niet hooren wil moet ondervinden; en laten wij nu maar gerust en wêl bij elkander zitten, dan kunnen wij eens over ons verhuizen, en het verkoopen van ons goed praaten; dat zal je nog wat diverteeren: wat zeg jij 'er van, Zuster?'

MEVR. STAMHORST: Ik wensch niets liever dan dat Broeder zig poogde te bedaaren, en te onderwerpen aan een lot dat reeds geworpen, en niet meer te veranderen is: indien hij dat niet poogt zal hij zijn gezondheid geheel verwoesten, en zijn eigen ongeluk vergrooten.....

DE HEER WILDSCHUT: (*haar invallende.*) Hadde ik uwen raad gevolgd! hadde ik een beter Vader geweest! nu, nu zoude ik mijn eenig kind... (hij kon niet meer zeggen.)

MEVR. STAMHORST, Laaten wij daar nu niet meer over spreken; het is te laat, en dient nergens toe, dan om nutloos hartstochten optewekken: de reden van mijne overkomst is geheel iet anders: ik wenschte u van dienst te zijn, u bijtestaan, en zo veel doenlijk in het schikken uwer zaaken te helpen.

De Doctor trad binnen, en zeide dat zijn patient zwak bleef, en niets noodiger had dan rust, gevoegd bij een goed diët.

Ik voorzag dat Mevrouw WILDSCHUT nogmaals zou ijveren voor de *keuken*, en alles veroordeelen, wat men den goeden man toediende: doch bij geluk moeide zij 'er zig niet mede, maar was met BETJE in gesprek geraakt over haar nieuwe huis, en stelde haar voor om het den volgenden dag eens te gaan zien; 't welk deeze uit beleefdheid aannam: vervolgens sprak hij over KEETJE, maar met eene onverschilligheid die mij zoude geërgerd hebben, indien ik niet geweten hadde, dat dit zo kwalijk niet gemeend was, en zeer wèl instemde met *haar* haat tegen bedrog en misleiding, ja zelfs met die denkbeelden die *zij* zig van deugd en geluk vormt.

Juffrouw BETJE nam KEETJE'S partij, en zei, dat zeer zeker Mevrouw LENTING haar misleid had, en dat VAN ARKEL haar ongetwijfeld alles moois zou hebben voorgepraat, en hoopte tevens dat haare Tante toch niet hard zijn zoude, omtrent haar eigen kind: wat zij daarop antwoordde weet ik

niet, doch Juffrouw BETJE haalde haare schouders op, en zweeg.

Het werd laat, en vermids ik niet konde blijven, nam ik afscheid, terwijl de jonge Juffrouw mij haar verlangen te kennen gaf, om mij weldra weder te zien: zo deed ook Mevrouw STAMHORST: 'Ja NAATJE, dat moet vooral zijn: kom, jongelû bij jongelû; en nu kan je met mijn Nicht eens over geleerdheid, en over de boeken praatn, want daar had KEETJE geen verstaje welvan' - Wie dit zeide behoef ik niet te zeggen?

Ik ben zeer verheugd met de komst van Mevrouw STAMHORST, ik vlei mij dat dit in allen opzichte goed zijn zal, zo wel voor den Heer WILDSCHUT, als voor zijne zaaken: ik hoop ook dat zij hier lang blijven zal; want als men het geluk heeft te verkeeren met zulke vrouwen, word men alle dagen wijzer en beter.

Ten vervolge.

Wel zo, SAARTJE! gij zult dan ook het huwelijks wegjen inslaan: eer heeft uw hart! wij kunnen nooit te veel zulke vrouwen en moeders hebben, als wij ons in u, en uws gelijken beloonen: ik ken den ouden Heer LELIJWIJK niet, dan van naam, en als een geacht koopman, met, meen ik, tien kinderen: van den oudsten zoon

heb ik wel hooren spreken als van een' Filosoof; doch zij die hem dien naam gaven, acht ik geheel buiten staat, om te kunnen zien of de naam hem al of niet toekomt: dit is zeker, ik denk dat zij 'er iet bespottelijks mede wilden verbinden: deeze snoeshaanen en hennen, leven omtrent met het woord *Philosoof*, als met dat van *Fijn* of *Huichelaar*, en dat wel, om dat zij zo beestig onkundig zijn, omtrent de waare betekenis van het eerste, als van het laatste uit het weinige dat gij mij daarvan gezegd hebt; maak ik op, dat gij recht uw' man gevonden hebt: belang kan hier geen plaats hebben, noch de zucht om vertooning te maaken: hij zal echter in alle opzichten *een schat* met u ten huwelijk krijgen, en dagelijks gelegenheid hebben, om zig zijner keuze te beroemen.

Ik wensch u waarlijk alles wat ik mij zelve wensch, indien ik in uwe omstandigheden kwame - dit leid mij zeer natuurlijk tot onzen vriend WALTER: nog geen brief! ik merk niet dat Mejuffrouw DE GROOT ongerust is; dit geeft mij eenen *geleenden* moed: evenwel, ik ken WALTER! ik weet hoe gaarne hij aan mij schrijft! zou 'er in zo veele weken niet ééne gelegenheid geweest zijn, om ons eenig bericht toetezenden? en wat kan ik doen, dan geduld hebben! gij, mijn SAARTJE, zijt ook de eenige vriendin, met wie ik over zulk een onderwerp spreken kan: nooit, neen nooit had ik gedacht, dat mijn hart zulk een

groot belang stelde in *mijnen vriend*; doch waarlijk, sedert ik hem niet meer zag, gevoel ik dat mij iet ontbreekt, vooral tegen dat gedeelte van den avond, dat hij meest altoos eens aanwipte, en zo hij mij t'huis vond, een uurtjen met mij doorbragt: ondervindig is, en blijft tog de eenige, immers de onfeilbaarste Leermeesteres: ik moet u nog eene confidante maaken: ik vrees waarlijk dat ik een weinig aan een verliefd koortsjen sukkel, en dat wel, om dat ik veele dingen zo geheel anders begin te zien, dan voorheen; alles is zo niet meer roozenkleur en zonnenschijn; ik zucht dikwijls zonder recht te weeten waarom; en heb zulke verbaasd denkachtige buiën, die allen uit de zelfde bron oprijzen: het is of Heintje Pik 'er meê speelt, maar nu denk ik meer in een uur aan WALTER, dan toen hij hier was in een maand: moet dan ook altoos het ontbeeren van iet ons met de rechte waarde der dingen bekend maaken? ik dacht aan WALTER zo als aan mijne gezondheid, zonder 'er iet bij te gevoelen, dan eene zachte bijnaar onmerkbaare aangename gewaarwording; doch die geen invloed had, op mijne overige verrichtingen, dewijl zij mijn aandacht niet zeer trok: ei lieve, werk dat zelf uit om mij beter te verstaan - Nog één woord over Juffrouw STAMHORST: zo VAN VEEN mijne oogen en mijn hart hadde, hij zou zig de weigering van onze verdwaalde vriendin zeer wel getroosten kunnen; ja ik scheur mijn brieven, indien hij haar leerde kennen, zonder haar

voor zig te verkiezen: hij heeft, schijnt het, een groot zwak voor het schoone, maar hoewel Juffrouw BETJE niet zo regelmatig schoon zij, en niet zulk eene, zeggen de *Franschjens, riche taille* heeft, als haare Nicht, dunkt mij evenwel, dat zij overal conquetes moet maaken, daar het hart vrij, en het oordeel niet vooringenomen is: haare oogen duiden haar verstand aan, en alle de fijne trekken van haar vrolijk, wèl te vreden gelaat, roeren onmiddelijk het hart als zij spreekt; wat zeg ik! zelfs als zij zwijgt: maar of een BETJE STAMHORST nog kiezen kan; en zo al, of zij genoeg behaagen in VAN VEEN kan krijgen, dat is iet anders; zij is zo gelukkig bij haare Ouders, en haar trek tot het buitenleven is bijnaar eene behoefte geworden - zo drukte zij zig ten minsten uit: ik zie den vriend nergens! zoude hij waarlijk om zijne blaauwe scheen, zo al niet het bed, dan echter het huis houden....?

Als men van de drommel spreekt, zegt het spreekwoord, is hij niet verre van ons: toen ik deezen dus verre geschreven had, ging ik naar beneden, en de Heer VAN VEEN kwam in huis: na wat gepraat te hebben, over het weêr en de boomen, vroeg hij mij, of ik niet verkoos een wandeling te doen? dit verkoos ik zeer wel, en wij gingen uit: naauwlijks waren wij de plantage door, of hij wendde het gesprek op de familie van den Heere WILDSCHUT: wij konden niet verschillen, noch over 's mans karakter, noch

over het ongeluk, waarin hij gestort was: ik sprak met medelijden over KEETJE: hij bekende, dat hij aan haar niet konde denken, dan met aandoening.

IK. 'Er zijn véélerleie aandoeningen, Mijnheer VAN VEEN: mag ik u vraagen, van welk een aart de uwe thans is?

HIJ. Zeer we]; die van medelijden; want hoe men KEETJE ook beschuldige, zij is, en moet zeer ongelukkig zijn.

IK. Zij heeft u zeer slecht behandeld.

HIJ. Zij heeft mij getoond dat zij gebreken heeft, die ik niet vermoedde, ja, mij zo behandeld, dat ik mij zelven zoude moeten verachten, indien ik nog langer aan haar verslaafd gebleven ware.

IK. Dat meen ik ook: en uwe eerste vrijerij zal u misschien wat huiverig gemaakt hebben, om nogmaals een vrouw te zoeken?

HIJ. Ten minsten ik zal nooit meer eene vrouw zoeken die niets is *dan eene schoone vrouw*.

IK. Uw voornemen blijft dan nog om een kans te waagen?

HIJ. Ongetwijfeld: ik zal, zo het van mij afhangt, geen, zegt vader BLANKAART, nietsbeduidend oud vrijer worden - Ik bragt daarop het discours alweêr op den Heer WILDSCHUT, en zei hem heel droogjes: Mevrouw STAMHORST is voorleden donderdag niet aangekomen.

HIJ. (*Met levendigheid.*) Mevrouw STAMHORST!

IK. Zij zelve met - met - haare dochter - Hij werd zo rood als vuur: ik hield mij of ik het niet bemerkte: kent gij de jonge Juffrouw?

HIJ. Ik heb eens een groot gedeelte van den dag met haar doorgebracht, bij gelegenheid dat ik mijne zuster in haare Provincie en nabuurschap bragt: maar ik was *toen* niet instaat om haar recht te doen.

IK. *Toen!* zou dit nu, denkt gij, beter gaan? (Ik lachte.)

HIJ. Hoor Juffrouw HOFMAN, ik zal u eenvoudig zeggen hoe het is: ik heb aan Mevrouw STAMHORST alreeds geschreven, of zij mij toestond mijne opwachting bij haare lieve dochter te komen maaken: maar heb nog geen antwoord: wat duurt die tijd ijselijk lang.....

IK. Gij zijt, voor een bedoord Heer al zeer haastig.

HIJ. Ik weet dat ik vrij ben, en des mijn hart haar kan aanbieden: waarom zoude ik des mijn geluk niet zo rasch beproeven als mogelijk zij? Juffrouw BETJE is eene groote vriendin mijner Zuster, en die is *idolaat* van BETJE: indien gij mijne Zuster kendet, dan zoudt gij dit voor een stuk van een hedendaags mirakel houden; want MIETJE is niet zeer gestemd om te adoreeren.

Het vooruitzicht om deeze beminnelijkheid eens bij ons in *Amsteldam* te hebben, en mijn genegen hart voor den allerbesten jongen Heer, (één uitgezonderd - zie, mijn hart dwong mij tot dee-

ze voorwaarde,) deed mij deeze gelegenheid waarneemen, om het volgende 'er bijtevoegen.

Het zoude kunnen zijn, dat ik wat meer gestemd ben om te *adoreeren* dan Mejuffrouw uwe Zuster; ik weet dat zo wel niet; maar dat weet ik, dat, indien ik een man ware, ik smoorelijk, ja smoorelijk verliefd zoude zijn op BETJE STAMHORST; 't is al engel, 't is al geestig, 't is al goede smaak, (bij iedere vergelijking drukte hij mij zeer warm de hand;) met één woord, het is een juweeltjen; zij heeft iet zo schalkachtigs in haare oogen, en tevens iet zo opens, zo eerlijks - Hoor, VAN VEEN, ik droom, ja droom, zo waar als ik het u zeg, van Juffrouw STAMHORST: indien zij mij echter ooit consuleert - zie zulke goede gedachten heb ik van u, om dat ik u wèl ken - zal ik haar zeggen, dat zij met niemand meer kans heeft om gelukkig te zijn dan met u; doch zou dat lief schepzel nog zo geheel en al, aan de hand der blijde vrijheid, voord zweeven?

H I J. Dit heb ik ook aan Mevrouw gevraagd: ik durf niet hoopen, en echter ik hoop: had ik maar een' brief: want deeze braave vrouw zal mij zeker met een antwoord vereeren.

I K. Dat denk ik ook: de BETJE'S STAMHORST zijn dun gezaaid; maar Mevrouw weet wel dat het getal der VAN VEEN'S niet overmatig groot is; en zij is eene voorzichtige vrouw: kom aan, VAN VEEN, *wij* moeten maar moed houden - *wij?* ja *wij!* want ik neem het groot-

ste deel in alles wat u betreft: en Juffrouw STAMHORST, ô die is voor altoos mijne vriendin!

T'huis gekomen zijnde, wilde ik niet naar bed gaan, vóór ik u dit aangenaam nieuws had medegedeeld: o mijne lieve SAARTJE! ik ben 'er altoos zo wèl over, als de beste jonge lieden trouwen: 'er zou anders aan de menschlijke maatschappij geen beredderen zijn. Laaten niets beduidende malooten, en slechte jongens hunnen neus optrekken, als zij aan 't huwelijk denken: wel goed! de Hemel bewaare hen, bij deeze der zamenleving zo gunstige, gedachte! maar laten alle braave, gezonde, gevoelige, der Natuur onderdanige jonge lieden, eenen staat aanvaarden, die in zig zelven geschikt is, om het menschlijk geluk door alle levens saisoenen uittebreiden, en te bevestigen: van de keuze hangt alles af: ik stel mij dien staat niet voor als eenen droom in een zotte sentimenteele Roman - neen, gantsch niet! maar ik meen, dat een mensch niet recht in rust, niet recht in zijn eigen huis is, vóór hij dien staat aanvaard heeft; en dat 'er veel meer goede gelukkige huwelijken zijn, en zijn zullen in alle Landen, alwaar beschaafdheid en goede zeden geëerbiedigd worden; dan slechte huwelijken, al maaken de laatsten meer geruchts dan de eersten, door den aandacht optewekken; even als het geschraap of een slechte fiool boven een verrukkelijk *Forte piano* - die ik niet noodig zal hebben om mij te doen ontslaapen - alweêr een zucht - Nu, morgen

komt de Fransche Post - Nacht beste S A A R T J E ! - omhels uw waardige moeder voor uw vriendin

NAATJE.

P.S. De Heer VAN VEEN vond den volgenden brief, t'huis komende; hij kon des niets anders aan Juffrouw HOFMAN zeggen.

Twee- en- tagtigste brief.

Mevrouw ELIZABETH STAMHORST, aan den Heere JACOB VAN VEEN.

MIJNHEER!

Een brief als dien waarmede gij mij vereert, verdiende wel dat ik hem eerder had beantwoord; doch de droevige omstandigheid waarin mijn waarde Broeder zig bevindt, gevoegd bij mijn verdriet over den dwaazen stap zijner dochter, hebben mij de vereischte vrijheid van geest niet gelaten, om dien zo omstandig te beantwoorden, als mijn oogmerk was.

Gij schijnt mij al vrij wèl te kennen, als gij zegt dat ik niet tot die vrouwen behoor, welken zig zo ongenegen toonen om jonge lieden nuttig te zijn,

door goeden raad als anderzins; maar Mijnheer, ik zelve heb in mijne jeugd te veel mijn voordeel gedaan met de lessen en het voorbeeld van beminnelijke verstandige lieden, van zekere jaaren, dat ik eene reden te meer heb, om, zo veel mogelijk zij, dat aan andere jonge lieden te vergelden: hierbij komt nog, dat ik de ijverige vriendin der jeugd ben, en bij ondervinding weet, dat zij geene zo vastgewortelde vooroordeelen heeft, dan zij die den levensweg verder zijn opgegaan: hoe veele aanmoediging geeft dit niet, als ons oogmerk is, hun oordeel te leiden, en hen den ons best mogelijken raad te geeven, om zo gelukkig als wij wenschen hier hun leven voortzetten en te voltoojen: ik geloof ondertusschen, dat gij, Mijnheer VAN VEEN, nu wederom wel in staat zijt om uw ontneveld verstand met juistheid te doen werken: gij hebt eene bedaardheid die zelden het erfdeel is van jonge lieden, en waardoor zij dan ook niet zelden van de eene dooling tot de andere overgaan.

Evenwel, om u een blijk te geeven dat gij uw vertrouwen wèl geplaatst hebt, en dat ik u met reden onderscheide van zeer veelen die zig echter niet slecht gedraagen, ga ik aan uwen beleefden wensch voldoen, en omstandig schrijven.

Vóór ik nog uwen geëerden brief ontving, had mijn ongelukkige Broeder mij een bericht gegeven van de wijs waarop zijne dochter uw eerlijken, ja edelmoedigen voorslag had beantwoord - ik kan u niet zeggen hoe mij dit trof! ik meende

het zo wèl met het verkeerde meisje! ik had zo veel hoops dat zij door u nog te recht zoude te brengen zijn; gij waart zo verzot op haar, en had tevens, docht mij, een karakter, om haar tot haar eigen geluk dat geen te maaken, wat ik vuurig wenschte dat zij ware.

Het zoude voor mij een raadzel weezen, hoe het mogelijk zij dat een VAN VEEN verlieven konde op eene KEETJE WILDSCHUT, indien ik niet wiste, dat eene onberedeneerde drift, in den beginne niet tegengegaan, ons weldra zo zeer verblindt, dat wij niet meer zien noch opmerken, gelijk zij die bedaarde aanschouwers zijn: zijt gij ook, volgens uw eigen getuigenis, een zo hoogschatter van schoonheid, en had gij nooit gelegenheid om KEETJE van haare zeer onvolkomene zijde te kennen, dan laat zig alles in een jong verliefd man zeer wel oplossen - ik besluit des uit uw veranderd denken omtrent haar, niets minder, dan dat gij los en veranderlijk van aart zijt; maar zo als gij wèl zegt, dat de betoovering geëindigd is. Ik geloof ook, dat de liefde, die nooit door hoop ondersteund wordt, nimmer die kracht kan verkrijgen, die haar in staat stelt onverminderd voortdeduuren; door hoop zeg ik, want als gij alles wel nadenkt, zult gij moeten toestaan dat gij nooit hoop had; ook dan als gij u daar al eens mede *vleidet*; een verschijnzel dat in de liefde niet zo zeldzaam, en misschien zelfs in haaren aart gegrond is.

Het kan ook wel zijn, dat de gegronde bewustheid uwer eigen zedelijke waardij, u na die onheusche afwijking, zeer is te stade gekomen; en ik althans, kan u daarom niet van eene dwaaze trotschheid beschuldigen.

Een minnaar kan zeker, zo lang zijne drift duurt, zig veele *caprices*, veele onredelijkheden getroosten; maar welk een laag schepzel moest hij zijn, die zoude kunnen uitstaan *veracht* te worden! ô Mijnheer VAN VEEN! haat kan men dulden; zij is wel eens eene sterke blijk onzer meerderheid, en onze eigenliefde bedroeft 'er zig nooit over; maar verachting, verachting van iemand die men bijna dwingt om ons met dankbaarheid hoogteachten, om die te kunnen dulden, moet men afstand gedaan hebben van die eer, die hoogheid des gemoeds, die den deugdzaamen man zo zeer karakteriseert als zijne uitgebreide goedwilligheid zelve - het kan ook zijn, dat gij juist niemand vindt die u meer behaagde, dan dit waarlijk ongemeen schoon meisje - gij zijt ook in die jaaren, dat de Natuur zig bij een deugdzaam jongeling zeer sterk doet hooren; want ik voor mij houde mij verzekerd, dat niemand zo vuurig beminnen kan, in uwe jaaren, dan een jongeling die uit beginsels van Godsdienst en zedelijkheid, naauwgezet leefde, en dan een voorwerp ontmoet, of waant te ontmoeten - dit komt hier op het zelfde uit - dat door aan zijne oogen te behaagen, weldra den weg tot zijn hart gebaand heeft:

maar genoeg om u te overtuigen, dat ik u nergens van beschuldig, als gij de partij neemt, om uwe vrijheid wedertekrijgen; noch minder verdenk ik u van eigenbaat: laten wij daar niet over spreken; 't is geheel onnoodig.

Wat nu uw voorstel aangaat, om bij mijne dochter uwe opwachting te maaken, daar op zal ik nu antwoorden: eerst, ik vinde mij zeer geveleid, door de bijzondere achting die gij voor haar hebt, dit kan niet anders, en Mijnheer STAMHORST uit wiens naam ik deezen schrijf, is met mij van het zelfde gevoelen: maar Mijnheer, hoe wel BETJE een beminnelijk meisje zij, en haar voordeel deed met de opvoeding die zij van haare ouders kreeg, zij is niets minder dan volmaakt; ja, ik geloof zelfs dat haare opvoeding nog niet geheel en al voltooid is; dat zij haare Moeder nog zeer noodig heeft, om eens zo eene waardige vrouw te worden, als ik haar wenschte te zien: zij is ook geene regelmatige schoonheid; doch gezond, welgemaakt, en niet slecht gemanierd zijnde, begrijp ik dat zij gevoelens kan inboezemen die voldoende zijn, om een' eerlijk man naar haare bezitting te doen wenschen: ik heb daar ook reeds meer dan ééne proef van; doch zij is zo vrolijk, zo los, en tevens zo vergenoegd in haars ouders huis, dat zij tot nu toe ongenegen scheen om van staat te veranderen; zij heeft geen groot ongelijk: naauwlijks twintig jaar, en zo overtuigd, dat de pligten eener getrouwde vrouw zeer gewichtig zijn,

kan zij over eene zekere staatsverwisseling niet zeer ernstig denken: het is echter geenzins ons oogmerk haar, doet zij eene keuze haarer waardig, daarin te beletten.

Het is in zekeren opzichte ook waar, dat zij u niet in uw voord eeligst licht gezien heeft; doch ik vertrouw dat zij oordeel genoeg bezit, om het geen *toevallig*is, wèl te onderscheiden van het geen iemand natuurlijk eigen blijft: zij heeft ook al heele raare begrippen over de driften, van welk een aart die zijn; bij voorbeeld, als haar broeder, die, met veel verstand, en het beste hart, eene opstuiwendheid heeft, welke jonge lieden niet heel oneigen is, zig aan die dwaasheid schuldig maakt, heeft zij hem wel eens gezegd: ‘PIETER -baas! gij hebt de koorts; kom, ik zal u eene verfrisschende limonade maaken, een voetbad ordineeren, en u veroordeelen om veertien dagen lang, niets dan gort, rijst en allerlei groenten te eeten:’ of: ‘ik beklaag u mijn jongetjen, dat is weêr een attaque van die booze koorts.’

Het kan des zeer wel zijn, dat zij u als iemand beschouwde die een hevige koorts had; en dewijl zij zeer medelijdend van aart is, heeft zij u zeker wel beklaagd, maar even weinig voor een zotskap gehouden, als zij lijdens voor gekken uitkrijt, die door ligchaams ziekten gefolterd, een weinige duizelig in 't hoofd zijn: evenwel dit weet ik niet; ik redeneer maar uit het geen ik in haar opmerk.

Mijne dochter ontvangt, noch schrijft ooit brieven buiten mijn weten, en het hangt altoos alleen van mij af, die te leezen; ik herinner mij uwen brief aan haar zeer wèl, en ook haar antwoord: gij hebt uit dien brief gezien, dat zij vernuft heeft, en dat aartig genoeg weet te gebruiken, maar niet, dunkt mij, dat zij u voor een zotskap hield; ware dit zo, zij zou zig, dit weet ik wel, de moeite niet gegeven hebben, u zo veele regels te schrijven; maar deeze gelegenheid was te schoon voor BETJE STAMHORST, om daar geen gebruik van te maaken, om u te kwellen, en al haar dartelend vernuft eens lucht te geeven: gij zijt zulk een eerlijk man, dat ik voor u het gesprek, 't welk ik met haar, kort na ik uwen brief ontving, gehouden heb, niet wil verbergen - BETJE, zeide ik, uw Nicht KEETJE heeft den Heer VAN VEEN zijn afscheid gegeven.

BETJE. Wat zegt gij daar Mama?

IK. Verwondert gij u daar zo over, kind?

BETJE. Wel in 't geheel niet, dan voor zo verre de Heer VAN VEEN dit afwachtte; want ik ken KEETJE genoeg, om al vrij zeker dit te hebben voorzien.

IK. En waarom toch?

BETJE. Hede Mama! - wel vermits KEETJE geen verstand genoeg heeft, om te kunnen zien, wie VAN VEEN is.

IK. Geen verstand genoeg?

BETJE. Neen Mama, geen verstand genoeg:

zou zij anders niet hebben moeten zien, dat hij, (zo als de mans dan zijn, wil ik spreken,) al een heel draagelijk schepzel is?

IK. Maar misschien was het niet zo zeer gebrek aan verstand, dan wel eene vooringenomenheid - of liefde voor VAN ARKEL.

BETJE. En Mama denkt dan, dat zo een mallootjen in staat is verliefd te kunnen worden?

IK. Behoort daar dan, dunkt u, zo veel toe?

BETJE. Wat zal ik zeggen? ik heb ten minsten nooit opgemerkt, dat lieden die maar weinig verstands bezaten, ooit waarlijk verliefd geworden zijn: en dat is een groot geluk voor ons arme meisjes, dat stelt ons beter in veiligheid, dan alle ouden hedendaagsche Philosophie.

IK. Gij hebt al zonderlinge begrippen, merk ik.

BETJE. Niet, met u wel neemen, zo héél zonderling: hoor Mama: (doch alles is, dit zeg ik voor af, bespiegeling bij mij:) lieden die weinig verstands hebben; hebben nooit sterke begeerten, en zij zijn zo weinig bekend met den aart van hun eigen wezen, of hunne bestemming, dat zij de weinige gevoeligheid die zij nog hebben, verkwanselen aan allerlei beuzelingen.

IK. En hoe voort?

BETJE. Maar lieden die denken, die levendige aandoeningen hebben, zijn, zegt ROUSSEAU, de natuurlijke onderdaanen der liefde: het komt 'er maar op aan om eene goede keuze te doen.

IK. Maar de verstandigste lieden doen niet altoos de beste keuze; dit zien wij dagelijks.

BETJE. Dat komt Mama, om dat alle menschen, wijzen en onwijzen, niet altoos het oog in 't zeil houden, en daar des de verstandigste lieden de sterkste driften hebben, moeten zij veel meer dwaasheden begaan dan de anderen: het valt ook bij hun veel meer in 't oog, dan als een zot een gekkernij doet.

Ik lachte, en zo eindigde dit gesprek: kort nog, Mijnheer! gij hebt de vrijheid om te komen zien of uw behaagen in mijne dochter gergrond zij - en ik heb de eer mij te noemen, zo ook uit naam van Mijnheer STAMHORST;

MIJNHEER!

Uwe genegene Dienaares,

ELIZABETH STAMHORST, *geboren WILDSCHUT.*

P.S. Ik zal deezen naar *Amsterdam* medeneemen, en daar adres geeven.

Drie- en- tagtigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.

Ik heb naauwlijks geduld om aan zo een dubber te schrijven - hoor alleen dit, als gij eens weder een gewetensstuip op het lijf krijgt, en u des ver van u zelve moet verwijderen, schrijf mij dan eens eenige vellen vol over de stem der Natuur, de zedelijke gewaarwording, het zesde zintuig; over liefde, over zusterlijke en broederlijke liefde, en dergelijke wisjewasjens, die al zo gewichtig zijn als het Systema van invallen, en de Republicq der vliegen - tot iet deegs zijt gij toch onbekwaam: en zo een Sir uilskuiken wil ook nog de Filosoof uithangen! arme HEIN! ik wil u echter schrijven, om u dol te maaken - gij hebt te *Parijs* veel te veel vermaak, om dat zo geheel zuiver en ongestoord door de eene of andere lastige overdenking, of woedende drift te genieten - gij wilt dan nog niet bekennen dat gij aan mij uwe goede dagen te danken hebt? 't is wèl, ik zal u dan ten minsten toonen dat ik al dat vermaak kan vergiftigen: ik ben, de Duivel haal, heel wèl! gij zult eindelijk erkennen dat ik uwe meerdere ben - dat ik u in mijne magt heb: scheld zo veel op mij als gij wilt, om u zelve zo veel valschen troost te gee-

ven als gij behoeft; want gij zijt een lafaart, die tog altoos dien toevlugt behoeft: nog meer, ik verhef u tot mijn' lofredenaar; gij zelf, als gij mij denkt te hoonen, verheft mij; want ik beleef mijn systema met glans: hoe zijt gij dan gefopt als gij u inbeeldt dat het haatelijk schilderij, 't welk gij van mij gaaft, mij vernedert! indien gij, als KLOPSTOK, de bekwaamheid haddet om gevallene Engelen te schilderen, gij zoudt mij meerder recht gedaan hebben: maar ik ken uw onvermogen.

Vooronderstel eens dat alles wat de Philosophen meenen bewezen te hebben, en de Christenen waanen te gelooven, waarheid is; wat maakt dit u een hair beter? is het niet geheel buiten u? gij noemt een meisje dat u beminde, te bederven, een ondeugd; ik noem het een grapjen, dat alle dag voorvalt, en waardoor gij bij mij geen oog vol lofs behaald hebt.

Het is voor hen die in den schoot van deugdzaame familiën leeven, of die niet gevat zijn op het bestudeeren van menschlijke charakters, onbegrijpelijk, dat zij zo menigmaal, niet slechts door zotten en loskoppen, maar ook door hen, die zig met duivels geweld Philosophen willen noemen, deeze woorden van JEZUS hooren misbruiken: 'Zalig zijn de armen van geeste,' en dat dit ééne der meest geliefde, aartigste gezegden der *beau monde* uitmaakt: hoe dikwijls hoort men daar, als 'er van een slechthoofd gesproken wordt, zeggen: 'Zalig

zijn de armen van geeste;' terwijl dit een algemeen gelach en toejuiching veroorzaakt: men wil niet zien, dat de Leeraar, daar ter plaatse, van nederigheid en leerzaamheid spreekt, maar dat zie *ik* wel dóór: wat begrip hunne ligtzinnigheid en hoogmoed toch vormen van deeze twee, hen geheel en al noodzaakelijk vreemde gemoedsneigingen? Dikwijls, verontwaardigd door hunne zotheid, heb ik hun dit ook poogen te beduiden; dan dat was onmogelijk, zij behoorden tot die armen van geeste, diens het Koninkrijk der Hemelen zij, naar hunne gekke uitlegging; zo dat, maat! de overdenking, 'Ik ben tog nog zo snood niet als mijne zuster, ik heb daar zelf geen denkbeeld van,' is niets dan een phariseeuws compliment, waardoor gij geen oog vol rechtvaardiger naar uw eigen huis gaan zult; doch daar dit u nog zo wat troost gaf, moet ik, volgens mijn karakter, u zulks óók ontnemen - buiten dit is het mij volmaakt onverschillig waarmede gij uw krank hoofd in een ledig uur bezig houdt.

Wat snapt gij ook over mijne kortstondige wraak? maar altoos steekt gij uw' neus in dingen daar gij niet doorziet! gelooft gij dan, dat ik zot genoeg ben om mij wijs te maaken, dat WILDSCHUT niet weldra weten zal hoe ik alles gelogen heb? dat was mijn oogmerk; hoe verachtelijker hij mij dan zal afbeelden, hoe grooter zijn laag kruipen voor mij, hem bedroeven zal! moet hij, denkt gij, niet raazend worden, als hij overweegt: 'Ik heb zulk

een nederigen brief geschreven aan de verleidster mijner dochter! ik heb haar om vergeving verzocht, om haare vriendschap gebeden, ja de mijne aangeboden!'... maar gij zijt niet in staat om te begrijpen, dat alleen uwe zuster zig op deeze wijs wreken kan!

Al uw gekakel over mij, en mijn lot, reken ik zo veel als het waardig is - als niets: denk ik dan dat ik den ouderdom van METHUSALEM zal bereiken? strekken mijne wenschen zig daar wel ooit naar uit? sterven dan, zo dra 'er niets meer voor mij te genieten is; dan keer ik, zo als SALOMON zegt, 'weder tot het stof waaruit ik genomen ben,' en dewijl niet aanwezig zijn alle smart te leur stelt, en ik in het aanwezig zijn zonder genot, meer last dan vermaak moet vinden, is dat zeer wèl naar mijn' zin.

LENTING is voor 't eerst van zijn leven in geen goeden luim: geld noodig hebbende, heb ik hem voor eenige duizend guldens obligatiën ontkaapt, en ten mijnen profijte, (dat was billijk,) verkocht: dit heeft hem in de noodzaakelijkheid gebragt van zig te ontdoen, van één zijner beste Landerijen, vermits 'er geen geld bij kas, en veel noodig is: ô die bui zal wel bedaaren! ik zal hem deezen avond eens al de Couranten, bestaande uit voor u oud nieuws, met een paar posten, voorlezen; en dan zou 'er de drommel meê speelen, indien ik niet weêr de *vrouw van zijn hart wierd!* - Nog wat - Waar of het mooi malootjen toch zwerft;

en wat of zij doet? - nu dat is haar zaak. Ik blijf,

Uwe genegene Zuster,

C. LENTING.

Vier- en- tagtigste brief.

De Heer REINIER WALTER, aan Juffrouw ANNA HOFMAN.

Zeg eens, lieve NAATJE! zijt gij niet een weinigje verwonderd over mijn niet schrijven? over mijn niet antwoorden op uwen brief; een brief uwer zo waardig; daar ik veel op zou kunnen antwoorden, en dien ik ook op zijnen tijd ontving? doch ik heb u thans redenen te geeven van mijn stilzwijgen, en die zijn van zulk een' aart, dat zij mij bij u verontschuldigen zullen, ook indien gij mij de eere aandeedt, dit stilzwijgen niet wèl opteneemen: zie eens, hoeveel ik mij laat voorstaan.

Wij hadden, tot dat ik uwen laatsten aan mij ontving, altoos zo voorspoedig als aangenaam voordgereist; ik had in verscheide plaatzen, mijne zaaken, ten mijnen genoegen, afgedaan, toen wij tusschen *Meaux* en *Parijs* het ongeluk hadden, dat een wiel der postchaise brak: dewijl wij snel voordreden, zou het gevolg daar van, op eenen steen-

weg, doodelijk hebben kunnen zijn, indien de Postillon niet met eene zo groote kracht als behendigheid, de paarden had opgehouden: DE GROOT en ik lagen op den weg, hij met een gat in 't hoofd, en ik met een gebroken, of verzwikten arm, dit wist ik niet te onderscheiden. Vermits deeze weg de groote postroute is, waren wij in een oogenblik door eene menigte welgekleede menschen, die naar *Parijs* gingen, of 'er van daan kwamen, omringd; allen zig het meest beijverende om ons de grootste blijken van hun goeden wil en medelijden te geeven - DE GROOT bloedde sterk, en verloor zijne bewustheid - ik, het ergste duchtende, vergat bijna mijn eigen pijn, schoon die geweldig ware! nooit was ik meer getroffen dan door hem daar bebloed en bijna levenloos te zien liggen: niet alleen om het ongeluk, maar vermits ik mij voor de oorzaak daar van hield, daar ik zijne Ouders bewogen had, hem met mij te laten gaan; op de goedheid van dat oogmerk lettede ik niet; ik zag niet dan den gewonden jongeling, die mij dagelijks dierbaarder wordt, en aan mij eene gehechtheid heeft boven alles wat ik zeggen kan - maar ik wil uw gevoelige ziel hier niet langer bij bepalen - ô die goede vriendelijke menschen! nooit vergeet ik het deel dat zij in ons ongeluk namen, en nog veel minder de wijze waar op zij dit betoonden.

Onder alle deeze menigte trad 'er eene bejaarde Dame uit haare koest; zij hield hem zelf een reukfleschjen onder den neus, terwijl eene andere haas-

tig een valies opende, en daar een geheelen stapel witte zakdoeken uithaalde, om het bloed te stelpen: men hoorde ondertusschen niet dan: ‘*O mon Dieu! ô Sainte Vierge! quel malheur! pauvre Enfant! - Soyer tranquil Monsieur!*’ - hij bekwam, en opende zijne oogen: gij weet dat hij, niet pedant zijnde, een fraai voordeelig voorkomen heeft: dit zagen alle de omstanders, en ik geloof dat dit het medelijden met hem zeer vermeerderde - een *Femme de chambre* verbond zijn hoofd, dat al gestadig bloedde. Ik vroeg hem: Hoe is 't? ‘Wat bedwelmd,’ zeide hij - ‘Zijn de Heeren *Hollanders?*’ vroeg een welvoorkomend man - dit met ja beantwoord zijnde, verhaalde hij mij, dat hij, veele jaaren geleden, in *Hollandschen dienst* geweest was, en sprak met zo veel lof en erkentenis van onze Natie, dat hij ieder nog almeer voor ons innam; en het woord *Hollandois* vloog van mond tot mond.

Hoe hem te vervoeren! de Postchais was gebroken, en wij nog wel een groot uur van *Passy* - deeze mijne bekommring was onnodig; de zelfde Dame liet hem door haare bedienden in haare koest brengen, het goed van de Chais affigten, en achter op haare koets plaatzen, mij verzoekende intetreden: aler ik zulks deed, zeidde ik, aan de omstanders, dat ik geloofde, een gebroken of verzwikten arm te hebben, en dat het rijden voor mij ondraagelijk zijn zou - nieuwe tekens van medelijden, en nieuwe hulpmiddelen.

Eene jonge schoone Dame ontstrikte het breed kostbaar zijden lint, dat zij als een sluier droeg, en dit om mijn' hals geslagen hebbende, steunde zij daar mijn' arm in; kort gezegd, men deed alles wat mogelijk ware voor ons: ik vroeg aan één der omstanders: wie is die Dame die ons in haare koets neemt? - doch dewijl allen reizigers waren, kon men mij dit niet zeggen; men hielp mij ook in de koets, ons duizend goede dingen toewenschende, terwijl ik, zo veel in mij was mijne erkentenis betoonde - zo reden wij zachtjens voort: de oude Dame had niemand bij zig dan eene *Femme de chambre*, en die deed niets dan DE GROOT met alle aandacht en vriendelijkheid helpen; zo dikwijls hij flauw werd, weende zij, maar zeide niets - 'Allons JULIETTE, vous êtes un bon Ensant; j' aime cette sensibilité; mais j' espere que ce sera bien.'

Ik nam de vrijheid te vraagen, of dit de naaste weg was naar *Passij*? 'Neen,' antwoorde zij: 'maar naar mijn Landgoed; gij zult daar beter zijn, in uwe omstandigheden, en te meer dewijl ik door een ongeval mijn *Fermier* overgekomen, voor wien ik een groote achting heb, en die vader is van elf kinderen, thans een beroemd Chirurgijn gelogeerd heb - bekommer u over niets, ik zal mij met het grootste genoegen van mijnen plicht omtrent u kwijten' - wat konde ik zeggen? Ik boog, kuschte haar hand eerbiedig, en zweeg - 'Ik versta u,' zeide zij,

glimplagchende, 'de taal van 't hart is overal dezelfde' - Nu waren wij voor het prachtig huis, terstond omringd van veele personen in en zonder livrei: 'Is Mijnheer DU PORT in huis? verzoek dat hij terstond in de zaal ga:' men droeg DE GROOT derwaards, en ik volgde zo goed ik kon - De Heer DU PORT verscheen, en de Dame berichtte hem in weinige woorden, van het ongeluk ons overgekomen - hij bezag zeer oplettend de wonde, maar hoe sprong mijn hart op, toen ik hoorde dat zij niet in 't geringst gevaarlijk was, en dat deeze bloeding was veroorzaakt door een scherpen splinter die een der bloedvaten openhield - den splinter nam hij uit, legde het verband, en liet hem te bed brengen - daar kreeg hij een zwaare koorts; men gaf een' kamerdienaar bevel hem optepassen; mijn arm was mij zo pijnlijk, dat men mijn roksmouw opensneed, om mij niet te martelen - hij was zwaar verzwikt, doch niet gebroken - daar ik nu wel wist dat een bekwaam Chirurgijn liever een gebroken dan dus verzwikten arm wil genezen, ontzette dit mij een weinig - de Heer DU PORT ging aan 't werk; ik stond ongeloovelijk veel uit, zo dat 'er groote druppels zweet langs mijn gelaat nederdroopen: maar geduld, ik was in goede handen, en weldra voelde ik dat alles, gesteund zijnde, op de rechte plaats zat - nu was ik gerust en de pijn veel verminderd - ik ging daarop naar DE GROOT; hij lag in eene zwaare koorts, doch heel en al bedaard van

geest - hij stak mij de hand toe, en drukte die aan zijn mij zo liefhebbend hart; wees op mijn' arm; ik zeide hem, dat hij niet gebroken was; doch beval hem zig zo stil te houden als mogelijk ware.

De Dame liet mij daarop verzoeken aan tafel te komen; het was twee uren: zij had geen anderen gast dan den Heer DU PORT, een zeer bedaard, verstandig man, die grooten opgang maakt, en van wien ik naderhand te *Parijs* met de uiterste goedkeuring hoorde spreken.

Het gaf deeze waardige vrouw een groot genoegen, dat zij met mij in haare taal spreken konde; als ook toen ik haar zeide, dan mijn jonge vriend ook die eer konde hebben: zij scheen nieuwsgierig om te weeten waarom wij in *Frankrijk* reisden: ik voldeed daar aan, en zeide, dat ik een koopman was, die te *Amsteldam* woonde, en om mijne zaaken deeze reis noodig geoordeeld had: dat de jonge Heer mijn vriend was, dien ik van zijne Ouders tot mijn gezelschap verzocht had; waarin die te gereeder bewilgd hadden, dewijl hij door een overdreven zucht tot studie, zijne gezondheid geknakt, en zijn verstand een weinig verbijsterd had; doch dat het reizen hem van ongemeen veel dienst geweest was; dat hij zeer wèl was, en dat zijn geest weder geregeld en helder begon doortedenken: ik voegde 'er bij, dat hij een deugdzaam goedaartig karakter had, en op de beste wijs was opgevoed - ik zag dat onder dit ver-

haal haar eenige traanen ontvielen; en dat die voordvloeiden uit het bitter herdenken aan een groot ongeluk - gij begrijpt dat ik daaromtrent mij niet konde informeeren - doch zij zag wel, dat haare droefheid bij mij veel edeler aandoeningen opwekte, dan nieuwsgierigheid: zij gaf mij haare hand, en zeide: 'Men heeft mij zeer veel verhaald van de goedaartigheid, en het medelijdend hart der *Hollanderen*; doch nooit had men daar aangenaamer bewijs van, dan ik thans ontvang' - ik boog, en zeide, dat de menschlijke natuur overal dezelfde was, hoe onderscheiden zij ook voor het uiterlijke gemodificeerd wierd - dit stemde de Heer DU PORT toe: 'Ik heb,' zeide hij, 'in *Zweed* en *Polen*, en in *Italiën*, den *mensch* gevonden: en zo men hem weet te onderscheiden van de toevallige omstandigheden, van zijne taal, kleeding, en gebruiken, zal men overal dezelfde menschen vinden: ik geloof zelfs, dat de luchtstreek minder invloeds op hem heeft, dan wel de wetten, waarnaar hij geregeerd wordt - doch,' zig tot mij wendende, en eenigzins zachter spreekende; 'dit is zeker, dat men overal zeer weinig vrouwen vinden zal, gelijk aan de weldoenster van allen die het geluk hebben, met haar in eenige betrekking te staan' - 'Als men rijk is,' gaf zij ten antwoorde, 'en vermaak vind, in goed te doen, zie ik niet, dat dit laatste ons eenige verdienste geeft; men toont dan alleenlijk,

dat men een goeden smaak heeft, in het uitkiezen zijner vermaaken.’

De Heer DU PORT ging zijnen patient zien, die niet verre van het Landhuis woonde, en ik had het genoeg van dien geheelen nadenmiddag met de Dame doortebrenge: het was eene vrouw van, denk ik, vijftig jaar, doch men konde zeer ligt zien, dat zij meer verouderd was door verdriet dan wel door de jaaren - ik zoude te breedvoerig zijn moeten, indien ik u alle onze gesprekken mededeelde - zij gingen allen over ernstige onderwerpen, en ik was zo gelukkig van haar genoeg te behaagen, om mij het volgende, 't welk ik u zal mededeelen, te verhaalen.

‘Gij hebt, Mijnheer! bemerkt dat ik, toen gij mij over uwen jongen vriend sprak, eenige traanen stortte; en ik zag zeer duidelijk dat dit u aandeed: ja, zij vloeiden uit eene allerbitterste herdenking; doch, hoe smartlijk het mij ook valle, mij daar bij te bepaalen, zal ik mij echter den troost geeven, van u de oorzaak te melden.’

‘Ik ben eene allerongelukkigste Moeder: en wat dit, in zijne volste betekening, zegt, kan zelfs uw gevoelig hart maar zeer onvolkomen gissen - ik ben de weduw van den Graaf DU TOUR, een man met wien ik nooit het minste misnoegen had, dan over een eenigen zoon - mijn man heeft, met het beste oogmerk, dit weet ik zeker, hem geheel en al verkeerd laa-

ten opvoeden: zelf geen verstand van den eersten rang hebbende, en zeer ingenomen met alle de overdrevene pligten eener domme devotie, wilde hij zijn zoon niet, dan aan lieden met hem van dezelfde gevoelens, aanbetrouwen; en of dit niet genoeg ware, regeerde hij hem met de grootste strengheid - 'er waren geene zo onschuldige vermaaken, waarin hij deelen mogt, en zijn geest, die vlug en werkzaam was, moest zig bezig houden met alles wat een' jongman zeer eigenaartig mishaaft: hoe zeer ik ook overtuigd ware, dat men een kind smaak voor het aangenaamste gedeelte der Litteratuur moet geeven, en zijn hart bekend maaken, met zulke genoegens die de deugd alleen kan schenken, 't hielp niet.'

'Mijn zoon werd overgegeven aan een zo dommen als bigotten Abbé, welke hij tot zijn' Gouverneur aanstelde - ik ontken niet dat ik denkbeelden, hemelsch breed met de zijnen verschillende, koesterde: niet, Mijnheer, dat ik behoorde tot die vrouwen, die al het dwaaze van onzen uiterlijken eerdienst ziende, denzelven niet slechts verachten, maar tot een geheel ander uiterste overslaan: een bedaard onderzoek had mij instaat gesteld, om het overtollige, en wilt gij, het buitenspoorige, wél te onderscheiden van het zedelijk gedeelte: dat gedeelte vond ik zo redelijk, zo den mensch betamende, dat ik voor 't gezegde ongeluk, bewaard bleef; maar ik ging

om met lieden die of te groote vooroordeelen hadden, of te onkundig waren, om mij recht te doen: hier voor zoude ik volmaakt onverschillig geweest zijn, indien men daaruit ook al geene gelegenheid genomen hadde, om mijn' zoon van mij aftehouden, of hem tegen mijne wijze van denken voorinteneemen: zelden sprak ik hem, en nooit alleen.

“Ik bemerkte echter wel dat hij te veel geest, en te gelukkige vermogens bezat, om niet te beseffen dat hij in zeer verkeerde handen gevallen was; en het geen ik voorzag gebeurde: hij, deezen dwang moede, ontsnapte het Vaderlijk huis, en wierp zig, naauwlijks zestien jaar zijnde, in dien dwaalstroom, waarin hij zijn bederf gevonden heeft: zijn Vader, en ik ook aan mijnen kant, verzuimde niets om hem wedertevinden; hij, om hem in een klooster optesluiten, en ik om hem, ware 't mogelijk, te recht te brengen: *Parijs*, weet gij, is een wereld op zig zelf, en zo als alle groote steden, opgevuld met bedorven menschen, die weldra een onkundig, aan zijne driften alles opofferend jongeling, tot de spooreloosste bedrijven kunnen verleiden: alles wat wij onderstonden was vergeefsch: wij vonden hem geduurende de drie eerste jaaren na zijne vlugt niet weder - onderwijl stierf mijn man, en gaf in zijn Testament nog zijne verbittering te kennen, want hij schonk zo veele schatten aan kloosters en kerken, dat 'er voor mij

niets zoude overgebleven zijn, indien ik van mijne familie niet groote goederen geërfd hadde, na zijn' dood.

Onophoudelijk poogde ik den ongelukkigen te vinden; de droefheid over die mislukking maakte mijn leven tot een last - eindelijk vond ik hem: maar, Mijnheer! in welk een' staat! verteerd door de afschuwelijkste gevolgen zijner losbandigheid; vervloekingen uitbraakende omtrent zijnen overledenen Vader, die zelfs na zijnen dood hem nog ongelukkig had kunnen maaken - hij lag in een der allerarmoedigste hutten, alwaar het armste deel van het volk, des nachts zijn verblijf houdt, en dan nog in allerlei buitenspoorigheden het gebedeld geld verkwist - het was genoeg voor mij te weeten *waar* hij was; ik ontzag niets - ach! ik was Moeder: mij geheel en al verkleed hebbende, reed ik in een *Fiacre* daar heen; men bragt mij in een afschuwelijk duisteren gang, die uitliep in *Fauxbourg St. Martaux*: behoef ik meer te zeggen? - maar gij zijt nog niet te *Parijs* geweest - daar lag het ellendig slagtoffer zijner buitenspoorigheid te zieltoogen - dit gezicht ontroerde mij zo geweldig dat ik een schreeuw gaf: hij wendde zijn stervend gelaat om, en had naauwlijks de kracht om uitteroepen - *Mijn Moeder! ô mijn Moeder!* - hij poogde zig op zijne knieën te werpen; hij kon niet; ik wilde hem omhelzen,

hij weerde mij af: *Dat ben ik niet waardig*, zeide hij - ik begreep dat hij maar terstond van daar moest: ik betaalde zijne schulden, en leidde hem, met hulp van mijnen braaven *Fermier*, dien ik alleen in mijn vertrouwen medegenomen had, in den *Fiacre*: ik bragt hem in mijn huis te *Parijs*, en liet terstond den Heer DU PORT bij mij roepen - het bericht dat hij mij van mijnen zoon gaf, maakte mij weinig minder dan zinneloos - hij was twintig jaar, Mijnheer! en zijn leven konde geen jaar meer duuren - ik behoef u niet te zeggen, dat deeze braave kundige man, of dat ik, zijne doodlijk bedroefde Moeder, niets onbeproefd liet, wat ter zijner herstellinge zoude hebben kunnen dienen - hij genas ook van zijne schandelijke ziekte, maar viel in de teering: tien maanden leed hij verschrikkelijk, en al dien tijd leefde ik niet dan voor hem - toen hij een weinig begon te beteren, en ik nu en dan eens een uur met hem spreken konde, zag ik dat hij verre genoeg bedorven was, om zonder God en zonder hoop in deeze wereld te zijn: zijn bijgeloovige, strenge, dwaaze opvoeding, had hem tot het *Atheïsme*, en tot de grootste ligtmisserijen geleid - hoe ernstig bad ik den goeden God, dat hij de poogingen eener doodlijk bedroefde Moeder geliefde te zegenen, in haaren ongelukkigen zoon - ik zag, ô vreugd! dat hij mij beminde; dat hij mij eerbiedigde, ja dat

zijn hart smolt door dankbaarheid, voor het geen ik omtrent hem deed: dit gaf mij hoop - ik sprak van tijd tot tijd met hem - hij luisterde eerst uit beleefdheid, en om mij te behaagen, maar allengs begon hij aandachtiger te worden - kan ik ooit genoeg dankbaar zijn! nog vóór zijnen dood had ik het geluk hem met zijnen God te verzoenen, door een oprecht berouw - zijn geest was min verzwakt dan zijn ligchaam; ik zag dat 'er zig bekwaamheden ontwikkelden, die, hadde hij tijd van leven gehad, hem tot een groot man zouden gemaakt hebben - ik ontdekte ook edele neigingen, menschlievende gevoelens, met één woord, ik zag dat hij de vreugd en glorie zijner Moeder zoude geworden zijn, indien men mij hadde toegestaan hem te leiden - de opvoeding die men hem gegeven had, moest noodzaakelijk oneindig gevaarlijker voor hem zijn, dan wel voor een zeer ordinair kind - Weinige uren vóór zijnen dood zat ik alleen bij hem; hij hield mijn hand aan zijne lippen, en zag mij aan - ô Mijnheer! hoe zag hij mij aan! zijne oogen stonden onbeweegelijk; hij zeide niets, hij weende ook niet; en indien ik zijn flauwen hartsflag niet gevoeld hadde, ik zoude geloofd hebben, dat hij reeds dood geweest ware - eindelijk kreeg hij de kracht om met mijne hulp zig een weinig overeind te zetten; in kussens gesteund, en met zijn uitgeteerd gelaat tegen mijn hart, dat bezweek

van liefde en medelijden, leunende, zeide hij - "In de eeuwigheid zal ik u danken - zó lang is nauwlijks toereikend - Godlijke vrouw! onvergelykelijke Moeder! - ook ter liefde van u, vergeef ik alles aan dien man, dien ik Vader noem - ik heb door u leeren zien, dat zijn oogmerk goed was; en het was *niet noodzaakelyk* dat zijne dwaasheid bij mij deeze ijsselijke gevolgen hadde - troost u! bid altoos voor mij, en wees verzekerd, dat ik gelukkig zijn zal"" - zo gaf hij den geest - ik was in een' staat dien ik niet kan beschrijven - droefheid over zijn verlies, vreugd over zijn zalig uiteinde... ik moet mij, gevoel ik, daar niet bij bepaalen; en echter ik brand van verlangen om u zo rasch mogelijk deel te geeven, aan mijn lot! de aandoening waarmede gij mij hebt aangehoord overtuigt mij dat ik u wèl heb beoordeelt - Sedert den dood mijns zoons, ontrok ik mij geheel en al het stadleven, en slijt hier mijne dagen, zo veel in mij is, weldoende aan allen, en God dankende dat mijne goederen zo ruim zijn als mijn hart - reeds tien jaaren rust hij in zijn graf, maar hoe wel ik geene missen voor hem laate doen, vertrouw ik dat het gebed eener Moeder bij God aangenaam zijn zal.'

Zij zweeg, droogde haare traanen af, en leidde mij voor het bed mijns vriends - De koorts was aan 't afgaan - zij voelde zijn pols, en

sprak met hem als eene Moeder - gij kende DE GROOT, vóór hij tot zijne zotternijen verviel? - hehoef ik u te zeggen, dat hij buiten staat was, eenigen afstand te houden? hij omhelsde haar die hij zijne weldoenster noemde, en kuschte haare beide handen - 'Ach! Mevrouw!' zeide hij, 'kendet gij mijne Moeder! zij is de deugd, de goedheid zelve;' hij wilde voordspreken, doch zij verzocht hem het tegendeel, en zeide dat zij ons lang genoeg bij haar hoopte te houden, om met vermaak alles te hooren, wat hij haar wenschte te zeggen - zij sprak hem aan met den naam van *mon enfant*; en als zij tot mij sprak was het niet meer Monsieur, neen, het was *mon bon ami*: welk een eertijtel voor uwen WALTER!

Ik haast mij om u deezen te zenden; weldra zullen wij vertrekken, en als ik te *Parijs* mijne zaaken geschikt heb, over *Metz* te rug komen; gaarn zoude ik dit gedeelte van *Duitschland* zien - Groet de braave Ouders van DE GROOT, en verzeker hun dat hij wèl is, en in weinige dagen zelf schrijven zal - mijn adres zal zijn: *à l'hotel des trois Evèches; rue filles de saint Thomas; N^o. 7*: daar wacht ik een' brief: ik bemin u zo zeer als ik u acht, oordeel des of ik dit kan uitdrukken - Altoos

Uw,

WALTER.

P.S. Ik kan KEESJE niet uit het hoofd praaten, dat hij te *Rheims* VAN ARKEL, met nog een' Heer heeft zien voorbij ons logement rijden; zij gingen den weg naar *Parijs* - gelukkig indien het waar is; uwe vriendin zal dan van een slecht sujet ontslagen zijn: mogelijk heeft hij *Amsteldam* verlaten, om het een of ander schelmstuk in het spel.

Vijf- en- tagtigste brief.

Juffrouw ANNA HOFMAN, aan den Heere REINIER WALTER.

Ik kan niet bedenken, mijn waarde vriend! hoe het bijkomt, dat ik uwen laatsten eerst ruim een maand, na dat hij aangekomen moest wezen, ontvangen heb - waarom zoude ik voor *u* ontkennen, dat uw niet schrijven mij ongevallig was, en zelfs eenige bekommering veroorzaakte? wees gerust, ik beschuldigde u geen oogenblik: ik ken mijnen WALTER te wèl, om hem ooit te verdenken, van iet 't welk tegen zijn welgevest karakter aanstoot - integendeel, ik vreesde dat u, of uwen vriend, eenig ongeluk ontmoet ware - kort gezegd ik vreesde zo al iet omtrent als 'er

gebeurd is: dit maakte mij minder blijmoedig, minder gerust; en nooit verlangde ik sterker naar iet dan naar bericht van u.

Hoe beuzelachtig zoude onze vriendschap moeten zijn, indien zij mij door uw afwezigheid ontglipte; en hoe los zoude mijn smaak zijn moeten, indien ik nu reeds vergeten hadde, dat ik WALTER altoos en zeer hoog onderscheidde uit en boven allen, met wie ik gemeenzaam verkeer; ook, schoon geen van hun als uilskuikens of babbelaars ooit opgang maakte.

Eindelijk dan, ik weet niet, zo als ik zeg, door welk een toeval, en gij misschien ook niet, ontving ik dien zo verlangden brief! Hemel! hoe trof mij deszelfs inhoud! ik kan mij daar niet verder over uitlaaten: herinner u alleenlijk dat ik u mijn vriend noem, en dat mijn hart meer heeft van het medelijdende, dan van het onverschillige geruste; ook dan als de vriendschap daar geheel en al niet bij in aanmerking komt.

Ik ging terstond naar Mejuffrouw DE GROOT, en zeide dat ik eindelijk een' brief van u had - haar een weinig voorbereid hebbende, deelde ik haar den inhoud mede: zij weende: (ik ook - waarom dit te ontveinzen?) sprak weinig, doch leed niet minder - maar gij kunt u wel verbeelden hoe deeze vrouw sprak, over een eenigen zoon die haar dierbaar is, en dien zij nog eens, van zijne dwaasheden hersteld, met een gezonde ziel en een welvaarend ligchaam hoopt te omhelzen.

Hoe zegenden wij beiden die edelmoedige Dame, bij wie gij u bevond! hoe wenschten wij elkander geluk, dat dit breeken der Postchaise juist daar en op dat oogenblik gebeurde! - hoe verlangden wij bericht van u beiden te ontvangen! - wat zagen wij iederen Postdag met onrust en begeerte te gemoet! - hoe dikwijls spraken wij over u beiden; over de Dame; over - over alles wat eenige betrekking op u had; over uwe omstandigheden, uitzichten, voorneemens; kort gezegd, over alles, waar over eene welmeenende Moeder, en eene hartlijke vriendin spreken kunnen, als het onderwerp loopt over eenen zoon, en eenen vriend.

Nu hoop ik maar, waarde goede WALTER! dat de val u geen ander letzel zal gedaan hebben dan dat waar over gij klaagt - uwe manlijke hardvochtigheid was dan niet geheel bestand tegen de smart, u ter uwer herstelling aangedaan! - gij moet dan wel ijsselijk geleden hebben! en de hemel geeve dat dit al het ongemak zij, 't welk dien val u zal veroorzaaken! - ik kan niet ontveinzen dat ik daarvoor beducht ben; evenwel, het zou mij leed doen, indien u zulks ontrustte; maar zie eens, zo onbestaanbaar is men dikwijls als het hart ons oordeel half aan zijne zijde heeft - ik kan niet op mij verkrijgen, deeze vrees geheel en al voor u te verbergen - denk daar over wat gij wilt, geloof alleen dat ik op deeze zwakheid met geen mishagen in mij zelven zien kan.

Ik haast mij zo zeer om u bericht van mij te doen toekomen, dat ik u veel minder schrijf dan ik thans zelf wenschte - mijn tijd komt heden ook zeer bekrompen voor mij uit: als ik u het volgende mededeel, zult gij 'er zelf over oordeelen - doch hiertoe moet ik terstond op uw Postscriptum komen.

Dat KEESJE den deugeniet heeft zien voorbij rijden, toen gij te *Rheims* waart, is niet onmogelijk; doch het besluit 't welk gij daar uit opmaakt is niet zo zeker! Helaas, mijn vriend! Juffrouw WILDSCHUT heeft met hem haars vaders huis verlaten: de droefheid die mij zulks kost kan ik niet wel beschrijven: gij kent mij, gij weet dat ik Juffrouw WILDSCHUT lief had, en hoewel geenen invloed op haar hebbende, vleide ik mij altoos dat zij mij eens beter zoude leeren kennen, en ik des in staat zijn zoude om haar eenigzins nuttig te weezen. Het dwaas, verwaarloosd, ongelukkig meisje, heeft dien stap gedaan, niet uit liefde, daar ben ik verzekerd van, maar uit afkeer voor het geen zij vaderlijke dwingelandij noemde, en om haar eigen hoofd te volgen - dit geval is zeker eenig in zijn soort, ten minsten ik weet niet dat 'er ooit een meisje doorging, die niet ter goeder trouwe, althans dacht, verliefd te zijn - misschien heeft zo iet ook nooit plaatst gehad dan in een Roman: nu is het historieel waar - Dat VAN ARKEL geen andere liefde had dan voor de groote schatten van den Heere WILDSCHUT, is

even zeker, maar hier verder over uitteweiden is onnoodig: ik heb u genoeg van hem gezegd, om u met mij op dit stuk het zelfde te doen denken - zie hier kortlijk hoe het geval gebeurd is.

(N.B. Hier volgt het verhaal, 't welk den lezer reeds bekend is, en ik hier uitligt om alle herhaalingen voortekomen - dan vervolgt zij dus.)

Doch hoe is de bedrieger, de verleider gestraft! de Heer WILDSCHUT is door ettelijke, kort op elkander volgende, buitenlandsche verliezen, geheel geruïneerd, en zal genoodzaakt zijn, indien alles betaald wordt, (en dit wordt werkelijk gedaan,) in een klein huis te gaan wonen, en gelukkig zijn, indien hij een makelaarsplaats krijgen kan - deeze rampen, vooral het misdrijf zijner dochter, hebben hem ziek en bij vlaagen krankzinnig gemaakt - geen wonder! zijn geweten verwijt hem ieder oogenblik dat hij geen een' pligt als vader immer betracht heeft! - wat moet deeze overdenking bitter zijn en over instaat, om een' man die wel verstand, maar geen de minste vastheid van karakter heeft, raadeloos te maaken! - Sedert ik uw postscriptum las, denk ik dat VAN ARKEL, daarvan het zeker bericht ontvangen hebbende, KEETJE verlaten heeft - deeze mijne vrees heb ik aan Mevrouw STAMHORST, die met haare dochter hier thans logeert, medegedeeld, en die waardige, die uitmuntende vrouw is daar niet vreemd van; maar waar is het ongeluk-

kig meisjes? en, (ik bloos door ik het schrijf,) in welk een' staat heeft hij haar verlaaten! - mijn hart krimpt op het denkbeeld van haar droevig lot! ach! wist zij, kon zij beseffen, dat indien men haar wist optespooren, zij eene Tante heeft, die wel haar gedrag laakt, maar haar met moederlijke ontferming zoude ontvangen, en dat zij geene scherpe verwijtingen te duchten heeft van iemand - haare moeder uitgezonderd; doch ken ik haar eenigzins, dan zal zij zig tegen haar lot verbitteren, en God weet waar toe zij vervalt!

Vaarwel mijn beste vriend! de Hemel herstelle u en uwen vriend! - Uw afzijn is mij ongevalliger dan gij u verbeelden kunt - men gewent zo aan alles, en ik heb zo veel, zo heel veel onvervulde uren, sedert gij vertrokken zijt - Alle uwe zaaken, hoop ik gaan naar wensch; en hoe wel ik niet afkeur dat gij in passant dat gedeelte van *Duitschland* zien wilt, en des den langsten weg neemt om terug te komen, verzeker ik u echter dat gij met verlangen verwacht wordt, van uwe vriendin die gij zo gaarne noemt,

Uw

NAATJE.

Zes- en- tagtigse brief.

***Juffrouw* ELIZABETH STAMHORST, *aan den Heere* PIETER STAMHORST.**

O man lief! ik merkte wel, dat de groote reden, waarom gij Moeder zo aanzettede om mij medeteneemen, gegrond was in uwe nieuwsgierigheid, 'hoe een brief van mij toch wel mogt uitzien' - als ook, dat gij mij daarom deed beloven véél aan u te schrijven: 'Indien mijne Zuster daartoe tijd heeft,' voegdet gij 'er met een effen troniewerk bij - gij zult gedacht hebben, dat BETJE STAMHORST, te *Amsteldam* zijnde, zo veel, ja zelfs zo schrikkelijk veel te *kijken* en te *gaapen*, te gaan en te komen, te koopen en te begeeren zoude hebben enz, dat het lange briefschrijven 'er wel wat zoude intrekken: *lange* zeide ik, let wel op het woord *lange*; want uwe nieuwsgierigheid zal zeker voldaan zijn, met een' brief van eene burgerlijke grootheid: dit was het PIETER-baas, al wendet gij recht broederlijk voor, dat gij uwe allerliefste Zuster gaarne dit plasiertjen gundet: o gij zijt heel gul! dat weet ik, vooral als gij daar door de gelegenheid krijgt, om door mij, is het dan al niet met looden schoenen nagegaan, ten minsten niet door mij geleerd, vermaand en bestraft te worden - maar gelooft gij, dat het uitvoerig

schrijven dan niet kan zamen gaan, met het neemen van zulke vermaaken, als 'er thans voor mij te belopen zijn? dit zal ik u toonen. Haddet gij de eerlijkheid gehad om mij oprecht te behandelen, ik zou u minder gestraft hebben, door mijn - schrijven. Trek des de volle wapenrustig des *Gedulds* aan; (hoe mal die u ook moge aanzichten:) ik had mijne reis- en- lotgevallen wel aan mijnen lieven Vader kunnen melden; ik ken zijne inschikkelijkheid - doch dan zoude ik mijn pen zo den vrijen loop niet hebben kunnen geeven; en vooral, ik had de gelegenheid laten ontsnappen, om u voor het verdriet, 't welk gij mij hebt aangedaan, sedert dien dag dat wij voor 't eerst paardjen speelden, tot op het uur van mijn vertrek met Mama; voorbeeldig te straffen - maar, zult gij zeggen, men kan over zo een klein reisjen niet veel bijzonders schrijven: zeg dit niet PIETER-baas! gij zoudt met beschaamde kaaken staan, en dat voor een Advocaat! - denk op de gevolgen daar van - Zie zo, het eerste bladzijdjen is reeds vol, en ik schreef zo klein en in elkander als maar mogelijk is - 't is waar, op eene, hoe wel groote dagreis, en die te drie uren in den ochtend begon, kan niet veel voorvallen, verhaalens waardig; te meer daar gij Vaders zorgvuldigheid kent in het zelf nazien van het rijtuig, van de tuigen, de leisels; daar onze paarden bijna zulke wijsgeeren zijn als..... maar ik noem niemand; en den weg in dit schoone drooge weder zo effen is, als dien

weg welken wij tot nog toe in ons leven afliepen: daar brak ook niets aan de koets; de vier paarden deden hunnen pligt, zonder af-of uit-wijken; de wegen stootten niets van beduiden; onze koetzier was nuchter en wèl bedacht, en onze JAN maar genoeg.

Evenwel onze zoete dieren hadden alle hunne bedaardheid en wijsheid hoognoodig, toen zij de stad inreden - het was marktdag, en des was het gewoel, geschreeuw, gescheld, geraas, geloop, gedraaf, gesleep, gesjou, te menigvuldiger: zij haastten zig ook om al dien toestand te ontloopen, en van zo veel gewoel in hunne stille zalige velden uitterusten.

Wij middagmaalden in den Menisten hemel, alwaar de aan de wereld verlochende Oom van den vriend VAN VEEN, geen onaartig hutjen gebouwd heeft - als men echter deezen Menisten hemel eens wèl in oogenschouw neemt, zal men rasch gewaar worden, zo wel aan den smaak, als aan de onnatuurlijke schikkingen van veele voorwerpen, dat deeze hemel geenzins de stad Gods is, wier fondamenteen eeuwig zijn, en wier Bouwmeester en Kunstenaar God is: het kwam mij zelfs voor, dat de Menisten hemels bouwen in den zelfden trant als onze moderne wijsgeeren werelden scheppen; en dat het wel eene algemeene, doch echter gegronde waarheid is, dat alle bedillers geen verbeteraars zijn: 'er is echter eene volmaakte overeenstemming met deezen Hemel, en deszelfs

weerlooze belijders - overdrevene orde, die in stijfheid ontaart, en pracht die zig daar anders voordoet dan wel bij andere menschen, zo dat het eenige waarmede zij overeenkomt met den nieuwen hemel, dien wij verwachten, daarin bestaat, dat 'er, in eenen natuurlijken zin, niets mag inkomen dat onrein is: men ziet ook duidelijk dat alles daar is aangelegd door menschen, die, indien zij al den verhevensten smaak niet hebben, echter zeer veel tijds, en zeer veel schats bezitten - Met Mama heen en weder wandelende, zagen wij op een dier *Landgoedertjens*, een half douzijn jonge lieden die geen minder drukte maakten, noch zig minder hooren lieten, en dat hun eenige termen ontvielen, die dáár, noch ergens betaamelijk waren: toen dacht ik aan dat vroomme Boekjen, waarin wij in onze kindschheid prentjens zochten, het heet 'Schat der ziele,' daar, bij gebrek van wacht, in den schoonen hof der heilige zusters van het huis *Ootmoedigheid*, het *wilde zwijn*, genaamd *Bijzonderheid*, inbreekt, en al het kostelijk gebloemde vertrapt, en verhaveelooft.

Ik denk ook dat MIETJE VAN VEEN haar geheel plan van huishouden naar deezen hemel gevormd heeft, ja haar spoelkom, als zij theedrinkt, zal haar zeker iet van haars Ooms vijver herinneren: haare muuren in de keuken zullen zeker uit dezelfde pot gewit zijn, als de stammen der boomen die voor de boerenwooning staan; meer helder en noord-hollandsch blaauw dan wel

eenvoudig spier wit: neem nu dit bericht aan, in plaats van een verhaal onzer lot- en reis- gevallen, die anders in een *reisboek*, (zegt KEETJE,) zulk een grootsche en zotte vertooning maaken, en mij doen zien, dat de reiziger krachtig is ingenomen met zijn eigen persoon; geenzins dat hij het talent heeft, om als COKE, of onzen eerlijken Vaderlander - ei hoe heet hij nu ook? - althans het is een heremiet - WILLEM SCHOUTEN - zijn reis naar *Oosindiën*, te schrijven, een boek dat wij, niet in de malle vernieuwde uitgaaf, maar in zijn schoonen eenvoudigen verhaalenden stijl, zo gaarne leezen - En nu zijn wij te *Amsteldam* vlak voor het huis van Oom: zie zo, dat's drie bladzijden vol - nu zal ik mij eens wat gaan opknappen - of, wilt gij, mijn tweede Toilet maaken.

Eerste vervolg.

Den staat waarin wij onzen Oom vonden is treurig, zijne uitzinnigheid, toen hij mij zag, was ijsselijk! ik zal verplicht zijn, niet veel onder zijn oog te komen; iet dat mij waarlijk bedroeft; doch over dit naare onderwerp te schrijven, dit betrouw ik mijne pen niet toe; en ook Moeder zal zeker daar van het beste bericht mededeelen - ik gades tot wat anders over.

Maar PIETER-baas! wat zoud gij met alle uwe

aangeboren en bijéén geschraapte wijsheid, wat zoude ik met alle mijne goede neigingen, evenwel ellendige zedelijke figuren geworden zijn, indien wij zo eene Tante WILDSCHUT tot Moeder en vormster onzes charakters gehad hadden! en zij is met dit al een goed mensch, eene braave vrouw! gij met uw haastig hoofd zoud reeds wie weet hoe veel moorden en doodslagen begaan; en ik, och wie weet of ik niet met mijn romanesq bolletjen, al lang op den dril ware, zo al niet met een' VAN ARKEL, ten minsten met een ZIEGWARD, WHERTER, of dergelijk sentimenteel schepsel; want, ieder wandelde *hier* naar den lust zijner oogen, en het goeddunken van zijn hart, zo men maar geen kwaad doet; en Tante heeft geen denkbeeld dan van daadlijk kwaad, noch erkent daarin oogmerk of graaden: ja misschien had ik wel met eene looze vrouw eene vriendschap aangegaan, dien ik nu nog in alle zijne ijsselijke gevolgen kan door- of af-zien: arme, arme KEETJE!.. kom dit is voor mij te droevig; en wat kan ik daar aan doen! ik geloof, PIETER-baas! dat het aan vrouwen, gelijk aan Tante, waarlijk niet *geoorloofd* is, zo al een man omteliden, ten minsten kinderen optevoeden: ei lieve, bepleit de billijkheid van dit mijn geloof eens voor den rechterstoel, van de door en door gezonde, wèl verlichte reden - get jongen, had ik, wil ik spreken, uwe talenten, ik maakte mij wis onstervelijk door dit proces, en ik vertrouw dat gij het bij

die wijze Matrone met kosten en al winnen zoude - nu, bedenk 'er u eens over, en laat uw wijs hoofd eens op uw hand rusten; doch bijt mij de nagels niet van de vingeren, hier toe gaf de Natuur u te fraaje handen, en men kan wel peinzen zonder aan een deel van zig zelve te zitten knaagen, als uw jagthond op een kalfspoot, of een ezel op een doornstruik.

Gelukkig was het dat onze lieve Moeder, en ik, in de zijkamer ontvangen werden, niet door de bloedverwantschap, maar door de vriendschap, en de wellevendheid; want anders zoude ik door schrik het huis al zo spoedig zijn uitgelopen, als onze oude boerin, die in haar twee- en- zestigste jaar voor 't eerst in *Amsteldam* komende, zo ontsteld was, door het geweld, dat zij haar muilen in de hand nam, en haastig de poort uitliep, zonder verder dan den *Haarlemmerdijk* geweest te zijn: met dat al heb ik de gewoonte niet om door alle wisje-wasjens in stuipen te vallen; maar zulk een aanschreeuwing, en aanvlieging, wie is daar ook voor gewapend? en zo men, wil ik spreken, daar niet aan gewoon is?

Mijne aanstaande Zuster ontving ons... ja, ja mijne aanstaande Zuster; want zo gij niet, zodra mogelijk is, in de stad komt, om op Juffrouw HOFMAN smoorelijk te verlieven, dan zal ik overal van u vertellen dat gij uw fortuin met den voet schopt - en ik zou deeze mijne nieuwe maar allergeliefste vriendin, niet eens aan uw waagen

willen, wiste ik niet, dat onze jongelingschap, in spijt onzer verlichte - wijsgeerige - beschaafde eeuw, zo diep bedorven is, dat eene jonge vrouw wel van geluk mag spreken, indien zij een wezen krijgt, als gij zijt; indien de arme sloof zeggen kan; 'Ik heb een eerlijk doorbraaf man, een man van verstand; hij is maar een *beetje* haastig,' en dat *beetje*, bestaat hierin, dat hij vorken en lepels van de tafel afkeilt, wanneer hij, gezegd hebbende, ik moet uit, en daarom precis te twee uren eeten, quartier voor vieren t'huis komende, het eeten of niet snik heet, of wat al te gaar op de tafel ziet komen: of indien zijne vrouw 's morgens om agt uren geen maas in zijn zijden kous gestopt heeft, die de braave man 'er te één uur door zijn onbesuisdheid uitscheurde; dat *beetje* bestaat maar daar in, dat Sinjeur het huis door de glazen gooit, en al de boojen de dood op 't lijf jaagt, om dat hij zijn strop nergens vinden kan, die hij, onder het boord van zijn overhemd, zelf met eigen handen om deed!

Juffrouw HOFMAN is niet rijk; eene reden te meer voor u, want zij verdient rijk te zijn, door het nuttige gebruik dat zij daar van maaken *zoude*, zo zij geld *had*: zij is meer dan fraai, en dewijl gij zo verzet zijt op een paar schoone oogen, zal alles van dien kant meer dan overvloedig voldoen - ook, haare oogen zijn geheel anders schoon, dan die van onze lieve KEETJE - zij zien verre en diep dóór - dit zou zeer goed

komen bij een borstjen, zamen gesteld uit buspoeder, en kwikzilver, met een scheutjen kookende melk daar bij; zij ziet tot op den bodem van ons hart; zij zal des door uwe wenschen vóórtekomen, door uwe gedachten te zien, eer zij nog op uwe lippen geklommen zijn, u op uwe wenschen dienen: gij zult nooit lang behoeven te wachten; het zal zijn als in het sprookjen van den Visscher, ons zo dikwijls door ouwe PIETERNEL verhaald - 'Ga naar je huis, je heb het al' - denk dit ook eens dóór, en zeg, of ik het wèl met u meen - nu daar aan twijfelt mijn eigen eenige broêr even weinig als daaraan, dat ik hem met al mijn hart lief heb.

Tweede vervolg.

Nog meer ontdekkingen - gij hebt zeer veel verpligting aan uwe Nicht KEETJE; want Tante zegt, dat NAATJE veel gedulds met haar geoeffend heeft, en hier uit besluit ik, dat gij het huwelijksreisjen met niemand beter kunt aanvangen, dan met iemand die haar geduld door oefening versterkt heeft: Mejuffrouw DE GROOT zegt aan Mama: 'dat NAATJE zeer veel, en dat met oordeel en orde gelezen heeft' - maar dat ik het prettigste vind, men zou bij kris en kras zweeren, dat zij niet meer wist dan alle meisjens die niet ijsselijk dom, en niet zo slecht al KEE -

TJ E opgevoed zijn - ik heb u ook dit meenen te moeten schrijven, dewijl gij zo een grooten hekel hebt aan *mooje*, als aan, (zo zegt gij, en ik geloof 'er 't mijne van,) *lelijke* pedante vrouwen - haare geschriften zien zon noch maan, even weinig als het geld der gierigaarts; en gelijk men deeze schraapers moet overvallen en op de daad betrappen, als zij hunne gouden rijders tellen, zo heeft men haar ook wel eens in 't opstellen, en verbeteren verrascht - Nu een paar woorden van uwe aanstaande Ouders: Mijnheer HOFMAN is een eerlijk, vlijtig, wèl op zijn zaaken passend, dagelijks man, die, ten minsten, in zijn heele straat bemind word, zonder dat men hem benijd: zijne vrouw, eene waare huishoudelijke Moeder; beide goede eenvoudige Amsteldamsche burger-menschen - de vrouw verbeeld ik mij zal van de maitres in het kleuterschool gehoord hebben, dat NAATJE veel eerder het spelden beet had, dan de andere kinderen; ook beter haar kleine vraagjens leerde; en daar uit besloten, en met zo veel gronds, als eene andere Moeder besluit, dat haar jongen, om dat hij een bakkes kan openzetten als een groote klok, geschapen is om Dominé te worden - beslooten, dat haar NAATJE een *grote Poëtes* moest, en zoude worden: zij kocht het meisjen dan boeken die voor haar zelve arabisch waren: NAATJE moest leezen en schrijven, zesmaal meer dan alle andere kinderen in haar buurt: gelukkig dat NAATJE

weetgierig was, en zo gezond als een visch, anders kon dit heel gek met haar hebben uitgekomen; doch haar hoofd was te wel georganiseerd, om van haars Moeders bevel eenig letzel te ontvangen, en dat, al wierd zij met haar twaalfde jaar, voor een *klein wondertjen* gehouden - veele jonge Heeren, die van de beste soort waren, begonnen nu, even als de Koningin van SCHEBA om SALOMONS wijsheid te hooren, NAATJE HOFMAN te komen *hooren*, en geloof ik, nog al *zien* ook; want zo als ik immers zeg, PIETER-baas; 't is een mooje lieve meid; zij maakten juist wel zo eene lange reis niet, of bragten zulke verbaazende schatten mede; maar om dit weder zo wat goed te maaken, kwamen zij een keer te meer, en om toch niet alte veel van de *Oostersche Brunet* te verschillen, offerden zij zulk eene menigte wierook, dat het maar op een drommels doodjen af was, dat zelfs een verstandig meisje daar door niet geheel bedweld wierd.

Vermids nu de liefde echter altoos eerst van zig zelve begint, was Moeder, ja wel grootsch, op haare beroemd wordende dochter, maar het bolde haar geenzins, dat door NAATJE haare eigen talenten overscheenen werden: hij, die met het meisje praaten kon, liet Moeder ongemerkt zitten: niemand sprak dan over Moeders netheid, over Moeders huishoudelijkheid; noch van haare zonderlinge bekwaamheid in het dun en breed uitmijden van gerookte zalm, of eigen rookworst;

noch van haare luchtige wafelen, noch van haare heerlijke hoog opgezette soesjens, en het was wel eens - 'Ja vrienden! ik zie zelve wel, dat NAATJE veel bekwaamheden heeft; maar wat doet zij ook anders dan leezen? zij stopt geen gat in haars Vaders kous; ik zou haar geen onnozele pot broedertjens durven aanbetrouwen: 't is heel breed als de *Juffrouw* eens een kopjen omwascht' - NAATJE mogt daar wel eens vriendlijk op antwoorden: 'Wel mijn lieve Moeder! je belieft immers alles zelve te doen? ik mag nergens aankomen, 't geen mij genoeg leed doet, want ik zoude zo gaarne u in alles helpen!' dan was 't 'dat is om dat gij nergens verstand van hebt, dan van de boeken; 't is jammer dat je geen jongen bent, dan deed ik u op de studie: zie, zulke confertiefjes konden NAATJE die, hoe veel zij weet, echter begrijpt dat een vrouw wat anders te doen heeft dan leezen en schrijven, niet aangenaam zijn; doch zij overwon alles, en oefende zig zonder 'er veel over te praaten in de allernutste kunst, die - des huishoudens; waardoor zij zelfs nu onze Oom en Tante groote diensten doet.

Dit alles heeft Mejuffrouw DE GROOT ons verhaald, en ik schrijf het aan u, om u te toonen dat ik zo iet versta *van het langwijlige in het briefschrijven*: kom aan, nu zal ik eens een ander schoon blad papier beginnen,

Derde vervolg, of, nieuwe proef op uw geduld.

En nu ga ik u voldoen nopens uwe nieuwsgierigheid, hoe wij Tante toch vinden zouden - zij is even de zelfde woelige, goedhartige malloot, (Mama hoort ons immers niet, PIETER ?) dan toen zij, ('t is haar woord,) nog op een *gouwen troon* zat: haar man is geruïneerd; wat zegt dat! zij heeft altoos genoeg te eeten en te drinken: dat KEETJE met een ligtmis weg is, treft haar zo omtrent, gelijk het haar trof, als zij in 't kinderschool door een speelkameraad bedrogen was: Oom is krank; dit moeit haar, maar 't is zijn eigen schuld; zij heeft hem wel gezegd; 'WILDSCHUT als je jou alles zo aantijgt en alles zo aantrekt, dan zal je ziek worden:' het spijt haar ook nog om deeze reden, wijl zij nu zo veel menschen niet zien kan, en veel t'huis moet blijven: even weinig verdriets geeft het haar, dat zij uit haar schoon kostlijk huis moet: zij is gelijk de kinderen, die blij zijn, dat zij op een andere gracht gaan woonen; en zij gaf ons reeds eene omhaalige beschrijving van het *lief klein huisjen* dat 'zij zou betrekken;' en zij zeide in vertrouwen aan mij, dat wij 'er eens zouden heen gaan, en: 'thee drinken, om dat ik zo voor Buiten ben, en 't is daar veel Buitenachtiger dan op de Heere Gragt Nicht' - tot weêrziens.

Wij hebben het hondjen van een huisjen ge-

zien: het was zulk schoon weêr, dat wij daar naar toe wandelden, met Juffrouw HOFMAN, en FRANS, de Comptoirbediende: zij wilde volstrekt over de *Prinsegracht* gaan, om dat ik de Groenmarkt zien moest: daar was't: 'Kijk BETH-lief! dit zijn bloemkoolen, en dit zijn snijboonen, en dit zijn meerkooltjens;' even als of ik die dingen zo weinig kende, als Tante het onderscheiden graan, of het loof van aardappels, en raapen, als zij nog op den akker staan 'Zie, kind! dat is nu een aardappelenschuit; dat is 'er een met snijboonen, en dat een met vroege appelen;' mij al geduurig nu in een modderhoop, dan tusschen sleën en karren intrekkende: zij noemde mij alle grachten, straat en steegen; als of zij geloofde dat ik eens te *Amsteldam* brievenbestelster worden zoude: zo kwamen wij op de *Lauwriergracht* daar Tantes wooning is: ik was blij dat ik uit al het gedrang was, en eens wandelen kon; daar zijn ten minsten zo veel sleën en kruiwagens niet: nu liep Tante voor uit, even als de paarden die hun stal ruiken, en ik haar na, zonder te weeten waarom; zij klom een trap vier vijf op, en schelde; ik moest, om geen tijd te verzuimen, door het raam in de zijkamer tuuren: ik zag niets dan een behangzel - men deed open; Tante viel op een' stoel neêr, en 't was - 'Wel nu BETHJE! wat zeg je van zulk een lief vertrekjen? wij kunnen 'er wel met ons zessen thee drinken; en kijk eens, Nicht! al wat hier van daan

en uit de *Jordaan*, naar de *Westerkerk* en naar andere kerken wil, moet hier allegaêr voorbij passeeren; dat maakt het hier op de kerkdagen heel plaisierig; en alle de groenschuitjens uit de slatuintjens moeten hier voorbij; je zoudt zweeren dat je buiten woonde, en je hebt tog al het aangename van de stad, en je kunt alle vermaaken bijwoonen - kom aan, nu het huis zien:’ de gang is zo breed dat wij als kippen de een achter de andere moesten gaan: toen traden wij een trap of zes op, en kwamen in de *zaal* die op den tuin uitziet; de zaal is niet wel zo groot, als het hok waarin wij, kinderen zijnde, onze gelten, onze rijtuigen, en onze tuingereedschappen plagten te houden: deeze zaal zag op den tuin uit, onder deeze voorwaarde, dat men ten halver lijve uit het schuifraamtjen moet leggen, om hem te zien; dat men uit deeze zaal niets van den heerlijken hemel zien kan, ten zij men zijn hoofd met geweld achterover houde, is te begrijpen: ‘Het zaaltjen,’ zei Tante,’ is wat ouderwets, om dat het met ‘goudleer behangen is; doch het rookt ‘er nooit; men kan hier pot digt en warm zitten, Nicht! en daar hou ik van; en ook al de deuren en raamen zijn met zelfkanten bezet; zo dat het is hier maar eens recht lui:’ kort gezegd, dit vertrek is zeer wel geschikt om een gezond mensch te stikken, als of hij in een suikerstoof zat opgesloten - over het meidenkamertjen, de voor - en achter - kamer, spreek ik nu niet, om u deezen niet

in eene haastige bui in stukken te doen scheuren, want gij moet hem *tout qu'il coute*, geheel uitleezen - om uws zelfs wille.

De tuin is omtrent zo groot als twee onzer billard tafels, en het bleekveldjen als een uwer grootste witte zakdoeken, die ik u geef, wanneer gij moet pleiten voor een zaak van belang, en ik u opdril als een bruïgom.

Het tuinkamertjen is het beste van 't heele huis, en voor de raamen staan twee jonge aangename lindenboomen, dat moet ik zeggen; het heeft twee verdiepingen, op de bovenste zal Oom zijn comptoir houden - 'Wel nu B E T J E ! is het hier niet net als Buiten? hoor, je Oom zal hier heel opluiken, en hier niet van daan te praaten zijn; en nu zal dat Collegie loopen uit weezen: hij kan onder deeze boomtjes ook zijn pijp rooken, zijn flesch drinken, en met mij een piquetjen speelen: en ik denk hier ook mijn wasch optedoen, dat is makkelijk; dan kan in eens een *jongen* van 't comptoir roepen, om een handjen te leenen' - 'Maar lieve Tante waar is toch de keuken?' - 'Dat is ook waar; ik zou het voornaamste wel vergeten hebben; ja ik heb een allerliefste keuken, met een furnuis, een kostelijke regenwatersbak, en een gootsteen zo bruin als een spiegel' - toen naar de allerliefstek euken: het was alles zo als Tante mij berichtte: doch wat donker, komende al het licht in door een valluik: 'Kijk, kind! hier is mijn kel-

der, een mooje kelder! net zo groot als mijst keuken' - ik bedankte om dien te zien, maar ik hoorde met aandoenig dat hij niet vochtig was, dat 'er drie ankers wijn in konden, met een vierrendeel boter, en eenige potten met groetens - voor wij echter in de tuinkamer, en aan het theedrinken waren, moest ik de beste kamer ook zien, 't is waar, PIETER-baas! en 'er ook eene lofrede over hooren.

Eindelijk lukte het: het porcelein was overschoon; Tante, vroeg of ik het mooi vondt - 'Alte mooi voor *Buiten!*' - Juffrouw HOFMAN zat in gedachten; en zuchtte - 'Waarom zucht gij, lieve?' vroeg ik - 'Ach! ik dacht daar zo sterk aan onze arme KEETJE!' - 'a, ba! zorg jij maar niet voor KEETJE, zij zal in geen twee slooten gelijk loopen - zij mag wel wat hebben: haar Moeder zo te misleiden! wie hoort 'er van! en haar' Vader ziek gemaakt! dat zal weêr handen vol gelds kosten aan Doctor en Apteker: zij was genoeg gewaarschouwd, en Juffrouw HOFMAN heeft haar altoos gesmeekt en gebeden, om toch VAN VEEN te neemen, en dien snoeshaan te laten waajen: maar neen, die was niet naar de Juffrouws smaak: zij wilde altijd haar' zin hebben: nu heeft zij haar' zin, laat zij nu zien hoe 't uitkomt: hij zal wel wat grapjes voor haar maaken, als zij eens een beetje bedrukt ziet: en zijn Zuster is nog erger Hipocrit dan DOOR die

in 't spinhuis zit; daar zal zij vast ook eens koekeloeren, of in 't helsche vuur dat bereid is voor alle goddeloozen en geveinsden.'

IK. Wel foei Tante is dat spreken!

ZIJ. (*Mij nabaauwende.*) Wel foei Tante is dat spreken! Waar is de hel anders voor gemaakt dan voor geveinsden en logenaars? en dat is zij door en door! een slecht *vrouwspersoon!* heeft zij niet gelogen als een makelaar, dat KEETJE naar *Engeland* was, bij een' kwaker, en haar geloof zou verzaaken; en nu schijnt het dat die man *onze* KEETJE niet onder zijn oogen gezien heeft; en die man schrijft heel vroom en gemoedlijk; doch ik heb 'er zo maar hier en daar wat van begrepen - en ik verzoek dat 'er noch van het *vrouwspersoon*, noch van KEETJE gekikt worde: wij zitten nu zo zoet bij elkander, en dan word ik maar kwaad: kan zij haar Moeder vergeten, haar Moeder kan haar vergeten - Tante is waarlijk verbitterd op haare dochter; zij wil 'er niet van hooren, ook van mij niet! wat kan ik 'er aan doen?

Zij stond op, en wij gingen weder als de kippen, de een achter de ander, naar vooren; dewijl zij ons verzocht nog eens in de zijkamer te gaan, niet om de kerk te zien uitgaan, maar om den groenen koker te zien die om een jong lindenboomtjen stond, en recht voor 't raam - 'Kijk,' zei zij, 'als WILDSCHUT nu een makelaarsplaats heeft, zal ik op dien koker de

placaaten der verkooping van huizen en meubelen laten plakken, en zo zal dat nog al aartig zijn, als ik hier zo achter 't gor ijtjen zit, en kijk al die nieuwsgierige Lezers zo eens van 't hoofd tot de voeten' - NAATJE is zo gewoon aan Tantes denk- en handel-wijs, dat dit alles haar aandacht niet meer opwekt - maar, denk hoe ik opkeek, toen ik, in het tuinhuis weêrkomende, een groote schotel met rookende Evenveeltjens staan zag! onder het nuttigen daar van, kwam FRANS met limonade en wijn; zij had zeker alles bij haare buuren geleend, en zij zal denklijk de eene of andere spikspelder nieuwe buurvrouw bewogen hebben om die Evenveeltjens in haar huis te laten bakken - wij gingen heen en lieten alles zo maar staan: dat zal wel gered worden riep Tante; de meiden hebben nu weinig te doen - zo gingen wij het huis uit, maar om mij toch alles te laten zien, waarin zij belang stelde, gingen wij wel drie quartier uurs om, en het was: 'Kijk BETHJE! daar woont mijn apteker; hij is een *Duitscher* en heel beroemd: daar over woont mijn banketbakker, heel befaamd om zijn bitterkoekjens daar uw Oom zo veel van houdt: dat is mijn slager, hij slaat voor alle rijke luê en voor de Godshuizen, en heeft kostelijk kalfsvleesch, zo blank als een sneeuw - en sta nu eens een moment stil, BETHJE; dat is nu dat *Maltha* daar die ondeugende KEE uit gevlugt is - ja kind! en het huis komt uit op de *Achter burgwal* - Nu laat zij haar gang gaan, boontjen zal wel om zijn loontjen

komen; alles betaalt zig, kind: doe jij maar wèl, en je zult wel eens een kostelijk man krijgen, en dat met ons aller toestemming, en niet hoeven heen te bruiën zo als juffrouw KEETJE, noch uw Moeder voor de maf te houden; maar zo als ik zeg, 't zijn haar boonen, zij moet die doppen; ik heb mijn' pligt gedaan, en heb een geruste conscientie ten haaren opzichte, en ik heb haar bemind als de appel van mijn oog; maar 't is gedaan, zij heeft mij bedrogen;' enz. enz.

Wat was ik blijde toen wij de deur intraden, en ik met NAATJE mij alleen bevond! Wij zagen elkander aan als of wij zeggen wilden: hebt gij evenwel ooit zo eene moeder, zo eene malle goeje gons gezien? wat mij betreft, in zes weeken, zo ik alle dag dus met Tante moest opgescheept zijn, wierd ik ijlhoofdig. 't Is niet uittestaan; en zij is zo goed, zo welmeenend, dat men nog al niet op zig kan verkrijgen haar alleen te laten voordabbelen.

Wij vonden Oom veel beter: denklijk dat de rust en stilte in huis daar wel de grootste oorzaak van was: en nu zal Mama het zo zien te schikken, dat zij en Juffrouw DE GROOT bij Oom blijven, terwijl Tante, en wij jonge lui, helpen verhuizen: hier mede is Tante zo blij, dat zij Mama hartlijk kuschte en haar, haar lieve zuster BETHJE noemde, 'Zie zusjen! ik heb geen talent van zieken optepassen: ik zelve was nog nooit ziek, zelfs toen ik van onze KEETJE kraamde,

was ik zo gezond als een visch, en in vier dagen al weêr over huis als niks.' - Wij hadden een uitmuntend soupé - Tante zou eene volmaakte vrouw voor een' Castelein zijn, zo als in den *Doele*, of de *Zwaan*, of het *Rondeel*, of in een ander Logement; maar voor een' Heer WILDSCHUT, dat kan niet! - Nu, adieu, wij gaan morgen MIETJE VAN VEEN bezoeken, en om u te toonen dat ik nog *wel tijd* heb om te schrijven, zo wel als om te *kijken* en te *gaapen*, zal ik met de volgende post u weder occasie geeven, om uwe lijdzaamheid te oesenen - draag u ondertusschen wèl, op dat ik, t'huis komende, u met een gerust hart prijzen kan, en u niet behoef te straffen, met het ongenoegen van uwe

Genegene Zuster en Leidsvrouw,

BETHJE STAMHORST.

P.S. Ik schrijf aan onzen lieven Vader in den brief van onze allerbeste, zo wel als meestgeliefde en geëerbiedigde Moeder - Veele groetenissen aan *Snel*, uw' jagthond.

Zeven- en- tagtigste brief.***Juffrouw ELIZABETH STAMHORST, aan haaren Broeder.***

Het is van daag zulk een slobbige regenachtige dag, dat 'er aan ons zwaarwichtig verhuizen niet te denken is: Juffrouw HOFMAN kan niet komen; Tante heb ik beduid dat ik veel te schrijven en te wrijven had, ergo! de dag is mijner, want Mama en Mejuffrouw DE GROOT blijven bij Oom om hem alle diensten te doen; en Tante? dat weet ik niet, ik heb, om niet alle oogenblikken ijlhoofdig gemaakt te worden, mijn deur op 't slot gedaan; doch na den middag ben ik tot de goede welmeenende vrouw haar' dienst, als zij maar wil; maar tot twee uren kan ik u met mijn geschrijf - plaagen, indien gij al niet wilt toestaan - verpligten.

Wel PIETER -Baas! al waren hier alle meisjens, die goede huishoudsters zijn, en haar broeders niet laten loopen als smousenjongens die over hun' vader rouw draagen in geseheurde kleêren en morsig linnen, zo onwetende, (dom dat schut ik,) zo onwetende als de - als de - ei! als wie? wel als de *Kamschatkasche* of *Groenlandsche Dames*, ik zou het kunnen inschikken - is dat *Amsteldam* een stad! wel niemand dunkt mij, kan 'er

fortuin maaken dan kleêremakers en schoenlappers: de jongens hebben hier zo veel schoenen en laarzen van nooden als er zon- en feest-dagen in een jaar komen; en de zuster van een knaapjen dat bij zijn' vader op het comptoir staat, indien zij omtrent hem zig zo zorgvuldig en gediensig gedraagt, als ik mij gedraag omtrent den uitwendigen mensch, verdient een derde in de winst; dat is ongetwijfeld. Indien zulke braave rijke burgerdochters, want van de overigen, die zig door *ton* en *mode* onderscheiden, ja zig mal genoeg *boven* den Burgerstaat verheffen, spreek ik niet - à propos van dat verheffen: Rijkdom en Hoogmoed stellen zig, merk ik, hier al even zot aan als Adel en Rang in onze Provincie: 't is zo al loot om oud ijzer; geen wonder! gekheid, of domheid, hoe wilt gij? zijn de oorzaaken in beiden. Hoe, moet men, dunkt u, in een Republicq die met vrijheid en Negotie staan of vallen moet, zo als Vader ons meermaals onwederlegbaar aantoonde - in een Republicq, niet even weinig menschen-verstand hebben om te kunnen geloven, dat een millioen meer of minder, dat een plaats in de Regeering, (ik herhaal het - in een Republicq,) enz. ons verheffen boven nuttige amptlooze geschikte Burgers, als men in onze Provincie aan den dag ligt, wanneer men zig boven ons en onze medeburgers opblaast en afsnoeft, *om* dat men sedert twee drie honderd jaar kan aantoonen, wie zijn voorvaders waren en wat ampten zij bekleedden; ook dan,

als het uit de historie blijkt, dat deeze voorvaders slechte Generaals, ontrouwe Staatslieden, kruipende Hovelingen waren, of in domme werkeloosheid, in hunne oude nesten, die zij kasteelen noemden, Geslachtboomen tekenden, of de boeren raazende dol maakten door hunne Drost- en Heeren-diensten.

Maar om tot mijn onderwerp wedertekeeren. Zie eens aan! ik die alleen met Tante voor mijn plaisier wandel, heb in vier dagen twee paar schoenen zo in den grond geslonst, gesleten en bedorven, dat 'er niets meer mede te beginnen is: uit louter economie heb ik eene gelofte gedaan om nooit meer witte zijden kousen aanteden zo lang ik hier blijf: wel PIETER-baas! een mensch zou zig ruïneeren, en ik had aan dat artikel al mijn speldengeld nodig: waarom, vraagt gij, neemt gij geen koets? Om dat ik dan niet genoeg, zo als gij het noemt, *kijken* en *gaapen* kan - men moet, indien men hier overtuigend zien wil dat de Hemel ook over *Amsteldam* als een gordijn is uitgespannen, zig noodwendig op de grachten en pleinen houden; doch die zijn nagenoeg dezelfde in alle groote steden; zij karakteriseeren *Amsteldam* niet; en ik ben het ééns met onze vriendin, die, zo dikwijls zij te *Parys* komt, zegt: Ik moet *Parys* zelf zien, in zijne groote bevolktheid; de oude naauwe hemelhoog opgebouwde stad; want hoewel pracht en schoonheid oneindige groote vakken beslaan, zo karakteriseeren alle die paleisen en lusthoven, (de Louvre misschien uitgezonderd,)

Parys zo zeer niet, dan wel de oude stad bij *Isle de France*. Alweêr een uitstap - nu dat is menschlijk, en ook, gij weet PIETER! ik geef u dezelfde vrijheid als gij mij antwoordt.

Veele straten zijn immers zo naauw, (trouwens dat weet gij,) dat indien twee koetzen elkander daar in ontmoeten, de paarden, die, zo zij slechts het verstand of de menschlievendheid bezaten van BILIAMS ezel, knielen zouden om geene ongelukken te veroorzaaken, al ware de koetsier zo onredelijk als de valsche Propheet.

Denk niet dat ik *Amsteldam* geen schoone heerlijke stad noem; dat ik de fraaiheid de regelmaatige gelijkvormigheid der grachten niet ondek; integendeel, ik zie dit alles, en zeg bij mij zelve: 'dit alles is gebouwd voor geld, met den koophandel gewonnen': ja, ik geloof zelfs dat een kleuter als ik, niet in staat is om wèl te oordeelen over het Stadhuis: slapperloot PIETER, ik denk dat men hiertoe kundigheden hebben moet, die zo niet in mijn klein kringetjen vallen; maar dewijl onze ouders mij in staat gesteld hebben om te *zien*, ben ik niet te scheuren van de schilderijen! och PIETER-Baas! dat is heerlijk! wat ben ik blijde dat mijne oogen zo verre draagen! CAMILLUS in de Tent van PHILIPPUS ... maar zo als ik zeg, alles is in zijne soort heerlijk; en dan nog die graauwtjens van DE WIT! en dan dien HASSELAAR op zijnen trommel! en dan nog die Heer die een glas rijnschen wijn

overreikt! - zie ik was daar gisteren eens met Juffrouw HOFMAN uitgelopen, alleen om dat te zien zonder Tante, die zeker mij zoude geamuseerd hebben met het kleinste sterretjen te zoeken - maar dat verstaat gij niet - 't hoeft ook niet! Ik vond daar eene Dame aan het copiëeren van verscheiden koppen der Burger-officieren - wie is dit, vroeg ik aan NAATJE, 'Het is', zeide zij, 'de beroemde schilderes TROOST': ik durfde haar niet stooren, daarom sprak ik haar niet aan, maar ik deed mede hulde aan haare begaafdheden, door ééne mijner beste meestbeduidende groeten.

Ik heb, begrijpt gij des, niets tegen *Amsteldam*, dan dat de twee voornaamste elementen daar bedorven zijn, Lucht en Water - de levenswijze is mij ook te vreemd; ik ben zo aan de Natuur gewoon, dat ik 'er niet van kan afstaan; en alles dwarsboomt mij hier - ik begrijp ook niet hoe de rijken hier hun leven tot de helft brengen; slechte en weinige lucht, veelen en alle voedzaame spijzen, tot een mismas geplamoot; veel heet water drinken, veel zitten, niet in de koets te gaan dan om zig te laten brengen daar men weêr gaat zitten in benaauwde vertrekken; veel banger voor een dunne straal versche, dan voor een millioen ponden bedorven afgebruikte lucht: hunne zaalen zijn vergiftigd door den reuk der stinkende koolen, of nog naarder turf; door veel te veel kaarsen en stooven; door den geur der spijzen die men

in dezelfen zorgvuldig bewaart; want de werkmeiden hebben nauwlijks tijd om des nachts ten twee uren, en des met gesloten luiken, alles zo schoon te schuuren als een staalen spiegel: des ochtends alweêr vuur, alweêr alles zo digt geslooten als een helm; of als de Thresoriekamer der stad. Ik zelve ben in zulke zaalen geweest, waarin mijne reukzenuwen onthaald werden op den geur van spijzen, drie dagen te vooren daarin gebruikt.

Hoor nu eens hoe ik het zal overleggen indien ik mijn lot in de stad bepaald vind, en dit zou kunnen weezen: ik zal juist het tegendeel doen van het geene onze rijke, en dat ook aanzienlijke lieden practiseeren; ik zal naamlijk zo veel van Buiten naar de stad sleepen en draagen als zij gewoonlijk uit de stad naar Buiten brengen; ja al kreeg ik daardoor in mijn geheele Buurt den naam van wel wonderlijk te zijn... 'Maar ik meende dat gij mij van Juffrouw VAN VEEN zoudt schrijven?' - en ik dacht, dat ik in mijne bestuuring over u niets moet verwaarloozen, of dat dan weldra de varkens in 't koorn zouden loopen, en gij als ik t'huis kom een onhandelbaar ongezeggelijk schepzel zijn zoudt - ik wil des uw geduld zo wat oefening geeven - kom aan, zoet weezen, en naar Zuster hooren!

Indien ik kon gelooven dat het u ernst ware als gij zegt: dat gij verliefd zijt op MIETJE VAN VEEN, zo als ik, voegde gij 'er bij, zeer wel denken kan, om dat het zo net uw slag zijn zou:

maar dat, 'zo als ik wel denken kan, en dat dit zo net uw slag wezen zou,' doen mij nog zo wat in het onzekere omdoolen - is het echter ernst, dan zal uwe liefhebbende zuster en bestuurster zig mogen vleiën dat uwe bekeering u ook ernst is; want ik verzeker u, al vloogt gij op als een vuurpijl; al smeed gij alles wat u voor de hand komt door de kamer; al zeidet gij uw heel alfabet op van bastaart-vloeken, gij zoudt het geen gij eischte geen tiendedeel van een seconde te eerder krijgen - MIETJE zou bedaard haar' gang gaan, en een heelen stapel Engelsche hemden uit de commode haalen, terwijl gij om één daar van in uw borstrok stond te stampen en te gieren; zij zou die van nabij, één voor één, bezien, en uitzoeken welk een gij juist dien dag moest aandoen; welke voor een' zondag, en welke voor een' pleitdag moest dienen, ja mogelijk, terwijl gij meendet raazend te worden, heel zoetzinnig haare menagere ontrollen, een fijn draadjen en naaldjen zoeken, en een paar steekjens keurelijk en ook langzaam vastmaaken; gij zoudt moeten wachten, en geen ander antwoord krijgen dan: 'Zie STAMHORST, dit hemd moet gij van daag aandoen' - hoe nuttig zou dit oefenschool zijn om u geduld te leeren! zo dat, zijt gij bij mij uwe goede dagen moede, neem dan dat lief zindelijk teutelkousjen: evenwel dan raad ik u ernstig dat gij de geliefde stelling: 'Dat men zijn wijf verlaaten mag om nog andere oorzaken dan overspel', als een

groot Advocaat bepleit; vermids het zeer waarschijnlijk is, dat gij zes weeken na uw huwelijk, reeds veel personeel belang daar bij hebben zult - 'Ik dacht dat MIETJE eene groote vriendin van u ware'? - dat is ook zo, maar ik denk niet dat eene groote vriendin van mij juist de beste vrouw voor PIETER-baas zijn zal - 'En dat zij zulk een best meisje was!' - een opper opperbest; doch dient zij u daarom meer dan eene andere? - 'Is Juffrouw HOFMAN dan *veel* beter?' - neen zeg ik u, maar zij is zo *veel* anders - als gij echter de middags te twee uren uw' stoel wilt gezet, en het eeten op tafel zien, dan weet ik wel wie gij kiezen moet, indien gij ten minsten uwe vrouw zo veel harde woorden niet wilt toewerpen, als ik duizend en duizend om vredes wil versmoor. Juffrouw NATJE is niet nalaatig of talmachtig; zij had 'er nooit tijd toe; of ook zin aan, om dat zij 'er het nut niet van bevat, maar zij is vlug en handig, en wint des daar door zo veel op MIETJE, als zij te kort schiet in onvoorbeeldelijke kraakzindelijkheid: dit is het geval.

Ik weet wel dat veele verstandige lieden geen groote gedachten hebben van den redelijken welgeschikten inboël der geenen, die in haar huishouding zo verward en onhebbelijk zijn als.... maar ik noem niemand - op zijn kamer is - dat zij daaruit opmaaken dat in zo een hart niet veel geregelde driften, en welgeleide denkbeelden

in het hoofd zijn kunnen; maar indien wij dit al te naauwkeurig wilden toepassen, dan zou dit niet zeer tot MIETJES voordeel uitkomen; want dan zou de overdrevene zindelijkheid, overdreeven deugd onderstellen: en breekt het *te veel* niet zo wel de schoone orde der dingen als het *te weinig*? hebt gij jonge Geleerden niet een spreuk, *negard nomus*? - denk daar eens over.

Nog al meer over MIETJE VAN VEEN: ô ik ben nog maar in 't begin! dit zeg ik u vooraf: zij heeft ook deeze overdrevene zindelijkheid en preciesheid overgeërfd: reeds gaf men haar in de luiërs daar een voorbeeld van: zij was daar veel netter en *stijver* ingerold en gespeld dan alle overige kinderen van ADAM: men kon uit de wijs waarop zij in de wieg lag zo duidelijk opmaaken dat het een Menist meisen was, als men uit het beroemde biezenkistjen zien konde dat daarin een Hebreuwsch knechtken verborgen was: zij vond zodra zij speelen kon, zo veele kistjens, kastjens, doosjens en korfjens, dat zij al haar speelgoed daarin schikken en wegsluiten konde: geen broêrtjens om paardjen meê te speelen, geen zusjens om winkeltjen te houden, geene speelmakkertjens om mede te draaven hebbende, moest het klein Menist teuteltjen eene hebbelijkheid krijgen van schikken en opbergen. Wat ouder wordende, ging het niet om, dan met Juffertjens even stijf, proper, even ingeregen, even eens gekant en geschoeid: zij kon des in het kleeden der poppen de hand zo wat ligten, of

eens eene mode veranderen; al de poppen scheenen uit de zelfde familie, allen even statig, stil, bedaard, en zindelijk; want MIETJE gaf haar geen ander voorbeeld, en het voorbeeld doet veel af - waarom, denkt gij, waren al mijne poppen ijdeltuiten, rechte snapschotels, en wilde losse dingen? om dat BETJE haar zo voorging; en het hielp des niet veel, al herhaalde ik alle daag alle de lessen die mijne Moeder mij gaf; ik zelf zat te vol gebreken; scheurde te dikwijls mijn jurk, verloor te dikwijls een hoed of een waajer, om door mijne vermaningen haar te verbeteren: aan zulke zedige poppen, zulke zindelijke stille wezens, viel ook niet veel te verkleden of te verschikken: zij zaten altoos zo recht als haare moeder, en sloegen geen hand of vinger aan haar gewaad; MIETJE vond des ook zo veel bezigheid niet als ik, die altoos handen vol werks met haar had: nu weet gij wel dat iemand die werkzaam is, maar in een klein kringetjen werken kan, tot treuselingen vervalt.

Zie daar dan alweêr in de opvoeding de genoegzaame reden waarom MIETJE VAN VEEN en uwe *geliefde* zuster zulke twee contrasten zijn: indien de Vriend VAN VEEN niet al vroeg het huis was uitgeboend, en zijn brood onder de menschen had moeten leeren zoeken, hij zou vast een loverknipper, een netjensbreiër, een *Jan Hen* geworden zijn; en alle daag zekerlijk *kijven* en grommen met zijne zuster over het opzetten

van een dissert, of het opschikken van een porceleinkast.

Na dat ik dus mijne vriendin zo veel doenlijk is gerechtvaardigd heb, staat het mij vrij haar te plaagen en te kwellen: te meer daar ik haar bij mij hiertoe verlof geef: indien gij mij verzekeren kunt dat gij al dit geschrijf hebt kunnen leezen zonder mij, MIETJE, NAATJE, en al den horlement naar sint felten te wenschen, dan zal ik hoop hebben op uwe verbetering, en u, ter belooninge, een schellingskoek medebrengen: zeker PIETER -baas! ik meen het wèl met u: ik zal ook niets verzuimen om uwe langmoedigheid te oefenen: ten bewijze het volgende gesprek:

IK. Ik moet Juffrouw VAN VEEN eene visite geeven.

NAATJE. Goed! laat belet voor u vraagen.

IK. Belet vraagen? dat kan niet: ik zag haar zo gaare eens in haar eigen huishonden; wij moeten 'er onverwachts heen, en hier toe zijn wij goede vrienden genoeg; gaarne leerde ik haar ook dat genuffel zo wat af.

NAATJE. 't Is wel; doch hoe zullen wij dat schipperen?

IK. Wij moeten zelven belet vraagen, en met een ingaan: zij zal zo blij zijn van mij te zien, als ik ben dat ik haar zie: en, een vriend mag een vriend meêbrengen.

NAATJE. Als zij evenwel ergens aan is, zal zij zeer verlegen zijn!

Kort gezeid, (want ik wil u niet al te sterk beproeven,) kort gezeid, wij gingen daar heen: te els uren schelde ik aan; NAATJE hoorde dat 'er boven de zijkamer een raam zachtjes werd opengeschoven; en zag 'er een allerliefst fijn, netjes gekapt kopjen uitkijken: hoe gelukkig was dit voor ons! zij kon des geen verschooning vinden om dat zij niet t'huis zijn wilde - de knecht deed open, en ik zei dat ik Juffrouw VAN VEEN verzocht te zien: hij wilde mij zo half wijsmaken dat zij niet t'huis was; 't hielp niet; en ook MIETJE kwam den trap afdribbelen, zo wit als een engel, en zo *lief* als een statig meisjen zijn kan; zij zag 'er wat verlegen uit, en met veel, (voor haar veel,) levendigheid omhelsde zij mij, en zei dat ik haar waarlijk verraschte: 'Gaat toch zitten'.

IK. Neen, ons oogmerk was maar om belet te vraagen, en dewijl wij hier voorbij gingen deden wij die boodschap zelven.

Mietje. Nu BETJE-lief ik beken dat gij mij het grootste plaisier doet: (en zij glimplachte van genoegen;) ik laat u niet gaan voor gij een uurtjen gepraat hebt, en wat gebruikt ook.

NAATJE. Het is voormiddag en Mejuffrouw heeft zeker haare bezigheden...

MIETJE. O dat moesten wel drukke bezigheden zijn zo die mij beletteden van dit aangenaam gezelschap te profiteeren.

IK. Goed, wij blijven op deeze conditie, dat wij u helpen zullen; gij ziet 'er zo lief huislijk

uit, gij hebt zeker iet te doen; maar daar in kan geen geheim liggen voor uwe vriendinnen; kom aan MIETJE breng ons boven of wij gaan zo vliëgend uw huis uit.

Wij gingen des den met tapijt beklede trap op, en kwamen in eene fraaje boven-voorkamer, daar gij met alle uwe microscoopen zeker geen stofjen op zoudt hebben kunnen ontdekken: ik dacht, indien men nu nog, zo als in oude tijden, Engelen herbergde, dan moest dit zeker de slaapkamer zijn. ‘En wat deed MIETJE?’ zij was bezig met een keurlijk bed van schoon, of liever ander linnen te voorzien. MIETJE! zeide ik, gij moet een timmermans oog hebben, of alle uwe stoelen met een passer in de hand plaatsen.

ZIJ. Uw oog moet ook wel heel vast zijn, om dit zo alles in ééns te zien.

NAATJE wees op haar' neus, als of zij zeggen wilde: dat's betaald: ik wilde haar helpen - dat niet! - zij zat op een' stoel en had op een tafeltjen een kussen voor haar; ik knielde bij haar ter zijde neêr: Maar PIET! nu spijt het mij dat gij geen Jan-gortentelder zijt, anders zou dit alles veel moojer weezen: nu, je weet ten minsten dat aan alle kussensloopen witte bandjens zijn; want gij scheurt die alle nachten los en uit elkander; maar in ieder kussen van MIETJE zijn ten minsten honderd vetergaatjens, allen zo keurlijk omnaaid als ik uwe knoopsgaten omnaai; aan het eind is een fijn garen liskoord, en onze MIETJE zat geduldig

als een lam, met een fijn zilver pennetjen die een voor een toetereigen - 'Lieve MIETJE!' zei ik, 'hoe veele dagen hebt gij noodig om zo een bed in orde te maaken?'

MIETJE. Deeze gelegenheid is te schoon voor BETJE om mij niet te plaagen, maar weet dat dit erfgoed is van mijn moeders grootmoeder; het is anders mijne verkiezing niet.

IK. Wel, zo het 't mijne ware, ik zettede 'er knap een lint tegen, en naaide 'er banden aan. Zo mij zulk een ervenis ten deele viel, ik zou, indien ik die dus moest gebruiken, van die ervenis afzien, als van een mij gemaakten dissolaten boedel.

MIETJE. Ja ik heb tijd genoeg, en 't staat tog veel properder.

IK. Tijd genoeg! maar zou het niet veel beter zijn dien tijd aan wandelen te besteden, dan hem te *misbruiken* met het toerijgen van vetergaatjens, 't welk uwe oogen nadeelig zijn moet?

MIETJE. Dat is goed voor u, BETHJE, die buiten woont, gij kunt op uw eigen grond gaan zo als gij wilt, en alle oogenblikken uitwippen, zonder uw Toilet te maaken: maar in de stad....

IK. Wandel ook in uw' tuin, en houd u bezig zo als ik mij daar bezig houd; mij dunkt, dat is toch nog beter dan altoos te zitten, al ware het ook om twee honderd vetergaatjens aan elken sloop toeterijgen.

MIETJE. Nu, alles is eene gewoonte en de gewoonte wordt de tweede Natuur.

NAATJE had uit medelijden zig reeds aan dat werkjen gezet, en was met de vierde begonnen toen onze MIETJE haar eerste vastmaakte: gij moet weten dat zij op deeze kamer alle de kussens der bedden gebragt had: ik nam ook zo een knaapjen onderhanden, vroeg om een bril van Oom; zij lachte; en ik had de stoutheid van 'er ten minsten tien scheef te rijgen; dit zal het lief hartjen zeker als zij te bed gaat beletten zo gerust te slaapen als zij gewoon is: maar MIETJE is zo goedaartig dat zelfs haar zittend leven haar niet kribbig maakt, en zij zal 'er zelve om lagchen als zij bemerkt, waarom zij niet heel wel gerust heeft. Nu was het half één en dewijl zij weet dat ik nooit koffij drink, liet zij mallega-wijn met beschuitjens komen; ik at al de beschuitjens met een snap op, doch zeide dat ik niets liever had dan een glas water - zij nam een fraajen staalen kurkentrekker uit een daar toe gemaakt kabretleeren *bekleedzel*, strikte zes blaauwe zijde banden los, bekeek de glaasjes tegen het licht, schonk in en zei: 'Het water is hier te slecht'. Kort gezegd, het was bij twee uren voor wij vertrokken, want alles moest zijn' tijd hebben.

Zie daar de visite. De vriend JAPIK was niet t'huis, en MIETJE zeide mij ook dat het hem geweldig spijten zoude, mij niet gezien te hebben, enz. enz.

Nogmaals, is uwe verbetering u ernst, neem gij dan dit lief teutelkousjen, en denk niet aan

NAATJE Ik heb zulk een groot medelijden met u dat ik zal eindigen; hoewel ik u nog veel, uwer aandacht waardig, te verhaalen heb; dan, zo gij het wèl maakt, als ik t'huis kom zal ik u daar eens op tracteeren - Ondertusschen blijf ik

Uwe liefhebbende Zuster,

BETJE STAMHORST.

P.S. Omhels onzen lieven Vader voor mij, en schrijf mij omstandig, of de proef op uw geduld genomen nog al wèl is uitgevallen, dit zal mij aanmoedigen, om geduurende mijn verblijf alhier dezelve eens te herhaalen: gij weet wel dat ik alleen uwe verbetering bedoel.

Ik zou het voornaamste vergeeten: NAATJE HOFMAN zou zo gaarne het stukjen eens leezen 't welk handelt over de *Regels van het Toilet*: schommel uwe papieren eens door, gij zult het zeker nog wel vinden: het kan zo een lieve meid niet dan gevallig zijn iet te leezen dat zo veele bewijzen draagt van den geest en de schertzerij des opstellers: zij zal u, ter belooninge, misschien, ook iet van haar laten leezen, 't geen u rijklijk voor uwe beleefdheid in het doorzoeken uwer krabbelingen betoond, zal betaalen.

Agt- en- tagtigste brief:***De Heer PIETER STAMHORST, aan zijne Zuster.***

Nu gij, stoute lieve meid! uws broeders verzoek, volgens uwen schuldigen pligt, wèl hebt gelieven aantezien, voor een bevel; nu gij daaraan zo spoedig en volkomen voldaan hebt, wil ik van mijnen kant uwe gehoorzaamheid wel als een pligt aanmerken; ja, 'er u hartlijk voor bedanken.

Beken echter, dat mijne nieuwsgierigheid aangemerkt ik uw broeder ben, en gij nog een jong nufjen zijt, om te weeten hoe gij schrijft, u wel zeer veele eer aandoet: bezoek zo veele vrienden en goede bekenden, als voor u thans mogelijk zij, doch neem uw' geest van opmerking mede, en gij zult zien dat de broeders voor geen schepzels onverschilliger zijn, dan voor hunne zusters; ook dan, als zij veel verstands hebben, en zo veel vernufts bezitten als mijn lieve stoute beuzelaarster: die snaaken stellen geen den geringsten prijs op de begaafdheden hunner zusters; zij doen die zoete zielen zelfs zo veel rechts niet, dat zij eene begeerte toonen om te leezen wat zij welschrijven - gebeurt dit echter, dan handelen zij eveneens als de lieden die ex officio boeken beoordeelen, zij bepaalen zig, op de zwakke plaatzen, op een niet

zuiver nederduitsche uitdrukking, ja op een spelof schrijf fout; zij beoordeelen eene geestige, levendige, fixe zèt, naar de regels der strengste Logica, en tuuren op een grappigen inval, als op een Algebraïsch voorstel.

Eens bevond ik mij met onze Freule CAROLINE in gezelschap, zij zeide iet zo aangenaams, en geestigs, dat het heele gezelschap verwonderd opkeek: haar halfgeleerde Broeder, Jonker JAN, stond onderwijl als een tuinstaak - 'Waar over denkt je?' zei zijne moeder: 'Ik denk, zeide hij, 'of die gezegde, wèl getoetst, en aan de uitspraak der Redenkunde overgelaten zijnde, wel zijne rechte gestalte zoude hebben' - 'Gij doet', zeide de vrolijke CAROLINE, 'dien inval te veel eer aan; hij is niet ingericht om uw wijsgeerigen geest werk te geeven; maar ten hoogsten om uwe lachspieren eens te ontploojen' - Ik weet echter dat indien Jonker JAN iet, niet half zo goed, gehoord hadde, van een ander meisjes, hij ten minsten zoude geglimplacht hebben, en dat is veel voor zo, een staatig student in de Rechten: wat ben ik bij zo een Doedenkop, toch een recht uitmuntend, voorbeeldig broeder! En dit wenschte ik, dat gij wat beter doorzaagt, BETJE. Ik doe mijne Zuster het hoogste recht: naauwlijks gaat zij eenige weeken van huis, of ik bid haar met de drift eens minnaars, dat zij mij toch schrijve; hoewel ik weet dat haar brief geene hulde doen zal aan

mijne meerderheid: gij zelve kunt, met zo veel verstand begaafd, u niet inbeelden, dat ik dwaas genoeg ben om u tot mijne Lofredenaarster te maaken: ik zag duidelijk dat mijn verzoek uwe eigenliefde vleide, en u des aangenaam zijn moest: wat kon u toch meer vleien dan mijn verzoek! 'BETH lief! schrijf mij toch veele en lange brieven!' Zie eens, kind! gij hebt zulk eene sterke behoefte tot plaagen en kwellen, als veele Leeraars tot bestraffen van modes, kapzels, *luxe* en publicque vermaaken: wat is het echter gelukkig voor mij, dat gij zulk een hollebol van een Tante, en wel eene kraakzindelijke Meniste vriendin hebt! nu daalen al de scherp gehaakte pijltjens van u stekelachtig vernuft niet op mijn hoofd, en ik kom er genadiger af dan ik denken durfde: evenwel ik zie nog veel in uwen brief dat mij doet wenschen mij te mogen verdedigen - nooit schreef ik aan onze Tante, doch dat was niet uit trotschheid, maar uit verlegenheid.

Ik weet ook zeer wel, dat ik de begaafdheid niet heb om over nietmetaal zo te schrijven, dat men dat met vermaak leezen kan: dit talent heeft de Natuur aan de vrouwen bij uitsluiting geschonken: hier door komt het dat als een man u hierin wil navolgen, het slechts naäapen is, en hij den naam krijgt van een babbelaar; een eertijtel die voor mij niets aantrekkelijks heeft: ik heb ook zo veel *famille-stoltz*, dat ik bijna voor mij zelve niet weeten wil vermaagschapt te zijn aan

zo eene Tante; en het maakt mij wel eens wat knorrig, als ik nadenk hoe ongelukkig zij onzen goeden Oom maakt - dat zij, die de waarde van het geld niet kent, hetzelfde al haar leven door verkwistte, treft mij veel minder dan dat ze KEETJE zo verkeerd heeft opgevoed, ja buiten staat stelde om ooit gelukkig te kunnen zijn: gij weet, BETJE! dat ik van mijn hart geen moordkuil maak, en alles te levendig gevoel om daar over anders te kunnen denken, of schrijven, dan het bij mij ligt; en dit zou mij zeker geen zo vriendelijk onthaal bij haar verwerven, als gij van haar ontvangt; maar, en dit zegt nog meer, ook geene goedkeuring bij onze Ouders, geene vriendelijke behandeling bij mijne zuster, en allermint de lofspraak van mijn eigen hart doen bekomen.

Gij zeidet mij meermaals; (want wat durft gij aan mij, goeden slokkert! niet zeggen?) 'PIETER-Baas! gij hebt veel overeenkomst met die onhandige tuinlieden, die met eene ruwe hand met het onkruid ook de eerste spruitjens van goede neigingen uitplukken, en in het Euangelie zo naar verdienste, (dat is, als botterikken,) ten toon gesteld worden' - ik laat dat daar, om vredes wille: bij mij is Tante zeer zeker een noodzaakelijk iet in de groote orde der dingen; zij moet ook plaats hebben in onze wereld, waarin alles in verband en betrekking staat; alles een groot geheel uitmaakt; doch wat behoefde echter deezzen tak des wilden olijfsbooms juist op onzen familie-

stam te worden ingeënt? Zie daar Leenspreuk voor Leenspreuk en dat wel uit het zelfde boek.

Nu zult gij mij weêr voor een grootsche jongen houden; maar wat raakt mij dit, daar gij zelve tog wel weet dat ik niet grootsch ben, dan op zulke hoedanigheden die den mensch verheffen, en met rang of schatten niets het minst te maaken hebben? - Ja, lieve BETH! 'er is in den mensch tog eenen zeer merkbaaren aanleg tot iet heerlijks, zo wel wanneer men hem beschouwt als een zedelijk en redelijk, dan als een verstandig wezen: overal waar ik des zie dat men dat *heerlijke* nader bij komt, acht en bemin ik, en kan des wèl met medelijden, maar nooit met welgevallen zulke schepzels zien, die in alle deeze betrekkingen, in de vroegste kindschheid, zo geheel onuitgewikkeld, zo ongevormd gebleven zijn: ik beweert, echter onder verbetering, dat KEETJE, met die zelfde driften, die zelfde zwakheid van verstand, door die zelfde moeder opgevoed, doch in bekrompener omstandigheden geplaatst, nooit dien dwaazen en voor haar, arm meisje! zo ongelukkigen stap zoude gedaan hebben, die zij nu deedt; want, dan zouden schurken, gelijk aan den bevalligen deugniet, die haar verleidde, daar bij geenzins haar belang gevonden hebben: dit, en niets anders was het lokaas voor hem om haar te knippen: ik ken hem genoeg om verzekerd te zijn dat haar fraai gelaat, haare schoone welgemaaktheid, zo weinigen indruk op hem maaken zoude,

als op de meeste jonge lieden, de vriend VAN VEEN mogelijk uitgezonderd, en die zelf zag KEETJE veel meer zo als zij worden konde, indien zij in zijne bescherming viel, dan zo als zij werkelijk was - ten minsten, dit lees ik in eenen brief, dien hij aan onze uitmuntende Moeder gezonden heeft: hadde ik ooit door schoonheid en een zweem van kinderachtige goedaartigheid kunnen gewonnen worden, KEETJE zou mij, toen ik naamlijk zestien jaaren was, betoverd hebben; doch, dank hebbe onze opvoeding! ik stelde te grooten prijs op een gezond oordeel, eene aangename beschaafdheid, en op een hart dat uit wèl overdachte beginzels, goed en minzaam, zig doorgaands gelijk blijvende, gedraagt.

Onze lieve Freule CAROLINE is niet schoon, ook niet zo keurelijk wèlgemaakt als de stoute meid, waaraan ik schrijf; maar ware zij geene Freule, ik geloof, BETJE-lief, dat ik haar uit alle de schoonheden van *Griekenland* en *Circassiën* voor mij zoude kunnen kiezen; en de meeste jonge lieden die nog iet meer zijn dan dagelijksche jongens, verschillen daarin met mij niet in 't geringste: er is ook eene goedaartigheid die door de reden zelve bestuurd wordt, en eene die uit beuzelachtige onweêrstandbiedbaarheid des charakters ontstaat; de eerste blijft altoos; men kan van haar in het geheele wisselvallige leven gerust zijn; de andere is broosig en ontglipt ons dan, wanneer wij die het meest behoeven: ik zou zeer zeker

nooit eene Savante hebben kunnen beminnen; maar een gloejenden geest is even ontschatbaar, en even noodzaakelijk in eene vrouw als in eene vriend: ja, ik zou niet half zo gek met u zijn, u niet half zo veel kwellen, indien gij ééne dier onnozele duifjens waart, ééne dier mooje malootjens die over niets, en dat nog niet eens met bevallige levendigheid, kunnen snappen, dan over een nieuwe mode, of een verschil met de bedienden.

Zie daar nu eens vooral mijn antwoord op uwe beschuldiging, zo dikwijls herhaald, dat ik KEETJE lief had.

Gij, kind! die den aanleg hebt om eens, (in deezen hoek ten minsten,) figuur te maaken, onder de hedendaagsche Kettters; vermids gij de vrijheid durft neemen, voor u zelve te denken, daar gij de dwaalleer der oude wijsgeeren nopens de twee beginsels voorstaat; daar gij meer op hunnen trant, dan letterlijk schriftuurlijk beweert, dat de man het kwaade en de vrouw het goede beginzel is, in de zedelijke wereld; te gelijk stelt dat het Goede een overwegend vermogen bezit over het Booze; dat de beschaaving en verzachting, van den in zijn' aart ruwen woesten man, de lieve, bevallige, goedaartige, geestige meisjens door de Natuur zelve is opgelegd. enz. enz. enz.

Philisopheert gij u intusschen niet wat in de war? ligt gij niet met de ondervinding geweldig overhoop? Indien uwe redeneering gegrond is, hoe komt het dan, dat het zedelijke goed boven

het zedelijk kwaad zo zeer den strijd verliest, als het zijne partij achter her zit? Waarom was Oom WILDSCHUT, naar het getuigenis onzer Moeder, een veel beter en verstandiger jongeling dan getrouwd man? Waarom werd KEETJE, geheel alleen door haare Moeder zijnde opgevoed, niet zo wel een uitmuntend als fraai meisje? waarom werd zij op haar beurt niet het voorbeeld voor andere nuffens? waarom werd zij het offer eens snooden VANARKEL'S, en het speeltuig eener vrouw die een monster, en geen dagelijks ondeugende vrouw is?

Komt mij, bid ik u! niet aan boord, met de oude versleten stelling: 'Op alle regels zijn uitzonderingen': op vaste, wèl bewezene stellingen, vallen geene zulke uitzonderingen, en hoe veel zult gij zelve met deeze uitvlugt niet moeten goedpraaten als gij u in het dagelijksche leven plaatst! hoor BETJE *-lief!* breek uw zwak meisjenshoofd niet met zulke zwaare wijsgeerige doornachtige voorstellen; uw geest is veel te levendig, om vast, en onberoerd dóórtedenken; om intedringen tot in de grondformeersels der dingen: laat gij dat blokken over aan uwen Broeder, die toch is het zijn werk te hairklooven, en de zaaken uit alle mogelijke gezichtspunten te beschouwen: gij zult in weiniger tijds meer welbewezene en gewigtige waarheden opdoen, bij de ondervinding in het groote school der wereld, dan ik in mijn geheele leven, bijgestaan door wijsbegeerte en aandacht,

door bespiegelingen op mijne kamer, immer bijéén zal brengen.

Wees billijk, BETJE! en beken dat ik u daar een zeer goeden raad geef; is het al niet als der beide rechten Doctor, ten minsten als een Broeder. Zie hier ook ter uwer leeringe zo al niet ter uwe stichtinge, nog het volgende - Onzer aller moeder EVA, was al eene vrouw die immers de weelde in haar aardich Paradijs niet draagen konde; zij zag tot begeerens toe, dat de vrucht des verboden booms schoon was, nam, at hem, gaf hem haaren man, en die, om haar te voldoen, zettede 'er ook gretig de tanden in - hij was niet bestand voor het zoet gevele zijner Ribbe, en werd dus de *Dupe* zijner goedaartige inschikkelijkheid: zo, kind-lief! ging het van 's werelds *ochtendstond*, tot op den dag van heden; en ik zie 'er niet veel verbeterens aan, nu meisjes en vrouwen zig niet alleen van haare oogen en gesprekken, (zo gevaarlijk voor de rust van een eerlijken knaap!) neen, maar ook van haar geest en verstand, oordeel en vernuft bedienen - 't is waar, *Miss BIRON*, die mij echter niet smaakt, om dat zij te veel over haar zelve, en over den haar gegeven lof snapt; eene *CLARISSA*, een *arme HOWE*, eene *Mevrouw WILLES*, *BUIGZAAM*, *HELDER*, *VELDENAAR*, *STAMHORST*, *DE GROOT*, maaken hier wel eenige uitzondering; doch hoe weinig bewijzen zij tegen de echte kinderen van moeder EVA? Spreek mij niet, zeg ik u, van het legio

malle jongens, en dwaaze mannen; ik erken zelf dat hun getal zo weinig te tellen is, als het zaad van A B R A H A M ; maar hoe grooter gij het getal maakt, dies te meerder bewijzen maakt gij tegen uwe eigen stelling: deeze groote schaare van gekken en deugenieten, zijn immers de *élèves* der vrouwen? hoe kunt gij des nog geloven, dat het goede Beginzel in de vrouwen te vinden is?

Indien gij tog volstrekt eene Systema-maakster zijn wilt - het misselijkst denkbeeld dat zeker ooit in een vrouwlijk hoofd heeft omgedwaald - bewijs dan dat de vrouw het goede Beginsel is van alle burgerlijk, huishoudelijk en wereldsch goed - laat 'er slechts het zedelijke uit - en ik zal vrede met u hebben, ja, alles blaauw blaauw laten.

Ik geloof ten minsten half, dat de man door de Natuur geschikt is, om alles overhoop en in de war te helpen, om te slijten, te scheuren, te breeken, in 't kort om den boël door elkander te smijten; dat zij de meisjes handjens en zieltjens gaf, om dit alles met geduld en behendigheit te verstellen, en weder in orde te brengen: de Natuur, 't is waar, vergist zig nu en dan, indien men immers, en voor die gedachte verklaar ik mij, niet al het goede, al het verkeerde aan de opvoeding gelieft toetschrijven: en die verzinning word ik gewaar als ik jongens zie die borduuren, beursjens knoopen, printjens afzetten, papier uitknippen; die disserten schikken, confituuren inmaaken, hunne servetten opvouwen, hunne gespen, zo wel als

hunne tanden potzen, hunne vrouwen of zusters helpen in het afstoffen van porceleine wisjewasjens; vier toiletten 's daags maaken; in die jonge sterk gespierde breed geschouderde aapen, die snijders, knoopemaakers, lijfknechts zijn, in plaats van hunne handen aan den ploeg of het aanbeeld te slaan, en des nuttige leden der samenleving te worden. Over het algemeen zijn en blijven echter de mannen onbesuisd onhandig, min of meer woest en ruw, en de vrouwen bedachtzaam, zindelijk, *habil*: in dit licht beschouwd, voldoet *onze MIETJE* veel meer aan haare oorspronkelijke bestemming, dan zij die met drommelsch geweld zig uit dien kring scheuren, om altoos ondergeschikte Geniën te zijn en te blijven; voor al, *BETJE!* in onzen tijd, nu iedere stad een Genootschap van Dichters heeft, en ieder genootschap ten minsten zo veel geesten bezit van zo hoogen vlugt, dat *HORATIUS* en *VIRGILIUS* daar bij armhartige versenmakers zonder waar Poëtisch vernuft, te achten zijn.

Lijdt nu *onze MIETJE'S* gezondheid min of meer bij al dat getreusel en geteutel? wel, is het al niet groot zijne gezondheid opteofferen, indien men buiten dit niet aan zijne waare bestemming voldoen kan?

Hoe aangenaam moet het voor haar' broeder zijn, als die, t'huis komende, alles gereed en in orde vindt! want dat hij ooit zo als gij mij schrijft, moet wachten tot dat zijn linnen, 't welk hij dan

juist moet aandoen, uitgezocht, en een weinig verholpen is, strijdt zo zeer tegen de handelwijs haars gevestigden characters, dat ik dit nog al niet zo maar voetstoots aanneemen kan - hoe zou des zijn drift of oploependheid op de proef kunnen gesteld worden? dat onze MIETJE niet zo zorgvuldig werkt voor haare gezondheid, als de pligt van ieder mensch eischt, behoort onder de toevalligheden, en behoort des ook niet zo belacht te worden, gelijk gij, stout dartel meisjes! u aanmaatigt: gij hebt zo veel van uw natuurstaat behouden, om dat gij Buiten werd opgevoed, dat gij duizend gelegenheden hebt, om voor uwe gezondheid te zorgen, gij kunt draaven, wandelen, arbeiden in uw' tuin; gij kunt rijden, vaaren, alle uren van den dag; gij kunt u met een vluggen stap overal heen begeeven, zo verre uws Vaders grond reikt, zonder dat gij iet tegen de algemeen aangenomene welvoegelijkheid verzet; van alle die voordeelen is onze MIETJE verstoken, en gij weet zelve wel, dat dit niet bij haaren schuld toekomt; is het dan wel edelmoedig, is het wel wáár vernuftig, haar daarom uittelagchen? men gelooft vrij algemeen, dat onder de navolgers van MENNO de grootste huislijke orde en zindelijkheid gevonden wordt; ja ik heb wel eens gehoord, dat men daarin al vrij zeker den maatstaf haarer strikte rechtzinnigheid zoeken kan: of nu het besluit: 'overdrevene zinlijkheid onderstelt overdrevene deugd;' gegrond is dit zie ik nog niet duidelijk

in: ik laat het ter uwer verantwoordinge, wanneer men dit betwist.

Gij weet ook wel, BETJE, dat een zo altoos voordduurend studeeren, of onafgebroken arbeid, ons eigenlijk alleen nadeelig is, indien wij die studie, dien arbeid altoos eenzelvig, en omtrent het zelfde voordzetten; geenzins als wij onzen geest, of onze handen van tijd tot tijd geheel ander werk geeven - de ondervindig leert u dit allen dag, en daarom doet gij veelerlei werk op één' zelfden dag; zijt gij moede van wandelen, gij houdt u bezig met leezen; verveelt u dit, gij werkt in uw tuin; vermoeit u dit, gij gaat zitten tekenen of borduuren, of hebt het zonderling vermaak om uws broeders geduld, door gekwel en gesnap te oefenen, en alle die op elkander volgende bezigheden geeven uwen arbeidzaamen geest, ja, uwe woelachtigheid, alle mogelijke voordeelen en genoegen - geeft nu zulk eene overdrevene altoosbezige zindelijkheid niet genoeg verandering voor de daarin werkzaame Zuster? zij werkt ook zeker met orde, en orde heeft altoos iet behaagelijks voor den geest: zo een meisjen heeft in haar welgeregeld hoofd, vrouwlijke pligten betrekkelijk het huishoudelijke, redelijke pligten ter regeling haars gedrags; en eindelijk geoorloofde uitspanningen: haare zedelijke pligten leiden, tot weldaadigheid, eerlijkheid, minzaamheid en geduld; haare huishoudelijke pligten, spooren haar aan om alles te doen blinken en glimmen;

schoonmaaken, de wasch, het rijgen van vetergaatjens, het fijn ploojen van mouwen en lubben, heeft betrekking tot haare uitspanningen; indien nu de wezenlijker pligten door deeze uitspanningen, niet uit den kring gestoten, maar veel meer in de hand gewerkt worden, waarin is zo een meisjes dan toch te berispen? Overdrevene deugd! o dat is *non sens!* - het overdrevene strijdt tegen den aart der deugd; ik zou des liever zeggen, niet wèl geplaatste deugd, en deeze kan men ook beter vergelijken bij de belagchelijke zindelijkheid der oude *Noord-hollanders*, dan bij de overdrevene zindelijkheid der *Menoniten*: de zindelijkheid der eerste is dikwijls gegrond in luiheid, vadzigheid, ijdelheid; zij gebruiken, uit netheid, nooit hunne kleederen; de zindelijkheid der laatsten, is eene vrucht der werkzaamheid, des vlijts, des ijvers; zij zien 'er uit loomheid niet tegen aan ketels en potten te gebruiken, om dat zij vermaak vinden, zo wel in bezigheid als zindelijkheid; zij hebben, naar hun inzien altoos, geen noodzaakelijke bezigheden; zij doen des nog liever iet overtolligs dan met hunne handen over elkander te zitten: de niet welgeplaatste deugd is altoos vadzig; zij wil liever vijfmaal daags naar de kerk klungelen, op een' stoel en stoof in een gebedenboekjen prevelen, op haar gemak met vroomme kwezelkousen teuten en treuselen, over het goede en haare bevindingen, die doorgaands zoete vruchtjens hunner verbeelding zijn, dan op den ouden mensch rameiën, verkeerde neigingen tegenwerken, en hoofdondeugden be-

strijden: de kraakzindelijkheid der oude *Noord-hollanders*, toont zo wel als de verkeerd geplaatste naauwgezetheid onzer veelal hoogstgeroemde vroomme lieden, niet zo zeer een verward, als wel een ledig hoofd: de in 't oog loopende netheid der *Menoniten*, duidt niet zo zeer smaak aan, in die overgrootte netheid, als wel de behoefte om bezig te moeten zijn; en in hun die noch lust tot leezen, noch begeerte hebben om hunnen geest te beschaaven, noch kennis aan de wereld bezitten, komt zij voort uit die zelfde nutloosheid, en tijdverveeling, die anderen naar de publicque vermaaken, of de speeltafel brengen: lach des voord! een meisje als onze MIETJE, die rijk en huislijk opgevoed is, veel leest en denkt, niet veele noodzaakelijke bezigheden vindt, weinige menschen ziet, toont haar goeden smaak en werkzaamheid, door zig toetegeven aan het overdrevene; zij zal eens eene allerbeste huisvrouw en Moeder zijn, en moet behaagen aan ieder recht vaderlandsch jongeling, die het kostelijk voorneemen heeft, om zijn huis te bouwen: hoe ik des denk over onze MIETJE, kan nu geen raadzel voor u zijn - Zie daar antwoord op uwen *eersten brief*; den tweeden ontving ik met den zelfden post: ik zie uw oogmerk klaar en duidelijk; doch ik zal u heel bedaard antwoorden - wie of grooter langen neus heeft, het vrolijke BETJE of haar vriend en broeder,

PIETER -*baas*?